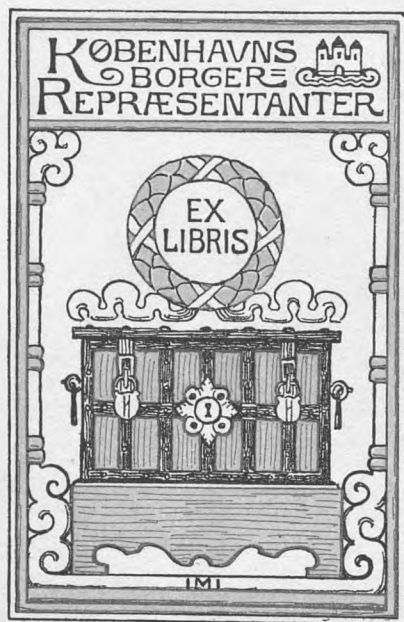

292639732 101 Københavns kommune

Mag. 09.7086 Th

KØBENHAVNS
RÅDHUSBIBLIOTEK

Mag.
09, 1086

Ph
lx, 3

THORVALDSENS MUSÆUMS HISTORIE.

FORTALT,

VED HJÆLP AF HIDTIL IKKE UDGIVNE AKTSTYKKER OG BREVE,

AF

CHR. BRUUN OG L. P. FENGER.

MED 14 PHOTOLITHOGRAPHEREDE TAVLER OG 7 ZINKÆTSEDE AFBILDNINGER TRYKTE I TEXTEN,
UDFØRTE I PACHT & CRONES ILLUSTRATIONS-ETABLISSEMENT.

KJØBENHAVN.

P. G. PHILIPSENS FORLAG.

THIELES BOGTRYKKERI.

1892.

FORORD.

Thorvaldsens Musæums Bygning er baade da den fremstod og senere bleven høist forskjellig bedømt. Herover kan Ingen undre sig, der kjender Noget til Datidens Brydninger saavel i kunstnerisk som i politisk Henseende eller til de store Fødselsveer, navnlig af økonomisk Natur, under hvilke dette Foretagende kom til Verden. Eftervirkningerne maatte ogsaa have deres Tid. Men naar de sidste Dønninger have lagt sig, naar alle dengang handlende Personer ere døde og borte, skulde man jo kunne mødes i en mere alsidig, uhildet Bedømmelse. Vel gjælder det for Thorvaldsens Musæum som for ethvert Kunstværk, at det maa kunne tale for sig selv; men til at forstaae dette Kunstens tause Sprog hører der unægtelig Forudsætninger af forskjellig Art, og naar, som i dette Tilfælde, en gammel Bygning har maattet omdannes til en ganske ny Bestemmelse, vil man ikke retfærdig kunne vurdere, hvad Kunstneren har ydet, uden Kjendskab til, under hvilke Betingelser og med hvilke Midler han har virket.

Flere af de Mænd, som toge virksom Deel i Tilveiebringelsen af Thorvaldsens Musæum, have i deres efterladte Livserindringer ganske kort berørt de derhen hørende Forhandlinger og Begivenheder, saaledes Collin, H. N. Clausen og Thiele¹; der er skrevet om Andres Deeltagelse i dette Foretagende, saaledes om Friends og Høyens²; men hidtil har man dog savnet en af skriftlige Bilag ledsaget nogenlunde fuldstændig Fremstilling af Musæets Tilblivelse.

Ved de i den senere Tid stedfundne Overveielser om, hvorledes Musæets Façader kunde restaureres, viste det sig nødvendigt, at søge Oplysning om Mangt og Meget Musæets Bygning vedkommende. Disse Oplysninger kunde for en stor Deel hentes i Musæets Archiv. Ved Hjælp af de der opbevarede Breve og andre Aktstykker lader Musæets Bygningshistorie sig nogenlunde fuldstændig fortælle. Og Ønsket om, engang at see disse for vor Kunsthistorie ikke mindre end for Datidens Kultur- og Personalthistorie interessante Papirer udgivne, maatte da af sig selv blive levende.

Arbeidet ved Udgivelsen har været saaledes fordeelt, at medens jeg, Fenger, har knyttet det forefundne Materiale foreløbig sammen i en fortløbende Fortælling, har jeg, Bruun, dels deeltaget i Valget af, hvad der kunde og burde medtages, dels medvirket ved Bogens endelige Redaktion.

---

¹ E. Collin, „H. C. Andersen og det Collinske Huus,“ Kbh. 1882, S. 585—88; S. 586 fortæller, at den heftige Brevvexling fra 1839 mellem Collin og Clausen har denne sidste kastet i Ilden. — H. N. Clausen: „Optegnelser om mit Levned og min Tids Historie,“ Kbh. 1877, S. 193—200. — J. M. Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn 1839—44,“ Kbh. 1856, S. 95—98, 101—4, 125—29.

² V. Freund, „H. C. Friends Levnet,“ Kbh. 1883, S. 220. — J. L. Ussing, „N. L. Høyens Levned,“ Kbh. 1872, S. 265—77, 293—303.

Som Regel have vi kun aftrykt ikke tidligere udgivne Breve. Hvad der findes heraf hos Thiele eller andensteds er i Reglen kun omtalt med Henviisning til, hvor det findes.

Udgiverne maa beklage, ikke i langt videre Udstrækning end skeet er, at have kunnet illustrere Musæets Historie med Reproduktioner af de til samme udførte Tegninger. Af Hensyn til Bekostningen have de maattet indskrænke sig til det for Forstaaelsen Nødvendigste, og i øvrigt henvise de til de i Akademiets Bibliothek, Musæets Samling af Haandtegninger og andensteds opbevarede Originaler.

I Anmærkningerne er benyttet følgende Forkortelser: Mus. A. = Musæets Archiv; Mag. A. = Magistratens Archiv; A. B. = Akademiets Bibliothek.

Til Bogens Trykning er ydet en Understøttelse af Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet, og til dens Forsyning med Afbildninger har den Hjelmstjerne-Rosenkroneske Stiftelse rakt en hjælpsom Haand. Herfor saavel som for Laan af Tegninger m. v. bringe vi alle Vedkommende vor skyldige Tak.

Maaske vil En og Anden af vore Læsere finde, at vi have aftrykt formange Aktstykker, og at disse tildels ere af en saadan Natur, at Ikke-Technikere vanskelig kunne have noget Udbytte af dem. Dog, netop naar vi haabede, at man skulde komme til en alsidigere Bedømmelse af Musæet, gjaldt det om, at lade Teknikerne komme til Orde, og ikke at forbigaae noget Indlæg, som kunde have Betydning for Bedømmelsen.

Foruden Breve og andre Aktstykker have vi medtaget adskillige Voteringer, da disse i al deres Korthed ofte passe godt ind i Fortællingen, ligesom ogsaa de dels tydeligt vise, under hvilke piinagtige Forhold der maatte arbeides, dels levende karakterisere de dygtige og begavede Mænd, hvem Ledelsen af det heele Foretagende var betroet, men som undertiden havde Vanskelighed ved at underordne sig og komme hverandre imøde.

Bestyrelsen for Thorvaldsens Musæum har ønsket, at der som Supplement til Bogens Fremstilling skulde følge en kort Angivelse af de ikke ubetydelige Arbejder, som siden Musæets Aabning ere foretagne til Bedste for Musæets Bevarelse og Forbedring. Dette Ønske har det været os kjært at kunne efterkomme.

Med Hensyn til den Maade, paa hvilken Aktstykkerne og Brevene ere udgivne, skulle vi bemærke, at en med disses Fleertal nogenlunde stemmende, ensartet Retskrivning er anvendt baade i disse og i Fortællingen, da Bogens Læsning derved lettes.

Udgiverne.

INDHOLD.

	Side
Forord	III.
I. Musæets Forhistorie	3.
II. Frederik VI skjenker Vognskursbygningen bag Slotskirken til Musæet	17.
III. Musæums-Planernes Tilveiebringelse	42.
IV. Byggearbeidernes Begyndelse. Capt. Sibberns Indsigelser	56.
V. Kunstakademiet høres. Arbeidet standses, men gjenoptages	80.
VI. Byggearbeidet fremmes og fuldendes	103.
VII. Skulpturerens Opstilling	119.
VIII. Maleriernes Ophængning	136.
IX. Musæets Fuldendelse og Aabning. Tilbageblik. Forøgelse og senere Arbeider	159.

TAVLER.

- I. Bindesbølls romerske Udkast. Forfaçade og Tværsnit.
  - II. Bindesbølls romerske Udkast. Plan af Stuen.
  - III. Kochs første Udkast. Forfaçade A, B. Tværsnit A, B.
  - IIII. Kochs første Udkast. Sidefaçade A, B.
  - V. Kochs første Udkast. Plan af Stuen A, B. Plan af 1ste Sal A, B.
  - VI. Kochs modificerede Udkast. Længdesnit A, B.
  - VII. Kochs modificerede Udkast. Plan af Stuen A, B. Plan af 1ste Sal A, B.
  - VIII. Endeligt Udkast af G. Hetsch. Situationsplan.
  - IX. Endeligt Udkast af G. Hetsch. Forfaçade. Tværsnit.
  - X. Endeligt Udkast af G. Hetsch. Sidefaçade Længdesnit.
  - XI. Endeligt Udkast af G. Hetsch. Plan af Kjælderens. Plan af Stuen. Plan af 1ste Sal.
  - XII. Bindesbølls approberede Udkast. Tværsnit. Sidefaçade mod Syd. Forfaçade.
  - XIII. Bindesbølls approberede Udkast. Sidefaçade mod Nord. Længdesnit.
  - XIIII. Bindesbølls approberede Udkast. Plan af Stuen. Plan af første Sal.
-

Taherer
Kjebenhavns
Borgerrepræsentanter.

THORVALDSENS MUSÆUMS HISTORIE.

I.

MUSÆETS FORHISTORIE.

Naar Tanken om et Thorvaldsensk Musæum først er opkommen dels hos ham selv dels hos hans Venner og Beundrere, lader sig neppe med Sikkerhed angive¹. Thiele mener², at den i Aaret 1827 begyndte at faae Form. I Mesterens Værksteder i Rom havde der efterhaanden ophobet sig en saadan Mængde Afstøbninger og Gjengivelser af hans Værker, at de alene syntes at kunne fylde et Musæum. Men Thorvaldsen havde tillige været en ivrig Samler af antikke Oldsager, Bøger, Tegninger, Kobberstik og Malerier af samtidige Kunstnere; skulde disse Skatte engang atter spredes, eller skulde de bevares samlede, og da hvor? Dette Spørgsmaal stod jo atter i den nøieste Forbindelse med et andet: hvor vilde Thorvaldsen tilbringe sine sidste Dage, og hvem skulde arve hans Efterladenskaber?

I Aaret 1827 var det smukke Palads Giraud, som Bramante i 1504 byggede for Cardinal Adrian af Corneto og som ligger paa den lille Plads Scossa-Cavalli mellem Engelsbroen og Peterspladsen, tilfals. Thorvaldsen var ude at besee det og han var nogen Tid i Beraad med sig selv og sine Venner, om han skulde købe det til et Musæum; han vilde i saa Tilfælde have ladet det dekorere med Malerier efter Carstens. Til Lykke for os Danske kom Kjøbet ikke istand. Hertugen af Torlonia skal have købt Paladset for 43,000 fr.³!

Thorvaldsen troede, som det fremgaar af et Brev fra Digteren L. Bødtcher⁴, at hans Pengeefterladenskab ikke vilde blive betydeligt paa Grund af hans bestandig fortsatte store Indkjøb af Kunstsager og hans mange daglige Udgifter⁵; desuden følte han sig forpligtet overfor sin udenfor Ægteskab med Anna Marie Magnani avlede Datter Elisa. Skulde derfor hans Fædreland eller Fødeby være hans Arving, maatte det være paa Betingelse af, at der skaffedes hans Efterladenskaber — og ved disse tænkte han, som det synes, nærmest paa Samlingerne, hans Venner nærmest

¹ P. Hjort foreslog („Et Par Ord om Thorvaldsen“. Kbhvn. 1818), ved Sammenskud af mange Danske at tilveiebringe en Samling af denne Mesters Arbejder. Sml. Kritiske Bidrag, politisk Afdeling, Side 355.

² Se „Thorvaldsen i Rom“, II, Side 327—29.

³ Letarouilly, „Rome moderne“, II, S. 328

⁴ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 503.

⁵ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 328.

paa hans Værker, — et passende Opbevaringssted, et Musæum, og at den Kapital ikke maatte angribes, som skulde sikre hans Datter et sorgfrit Udkomme.

Sætter man sig nu tilbage i hine Tider, da vort lille Land efter en Statsbankerot møisommeligt arbejdede paa atter at komme til Kræfter, saa vil man forstaa, at det kunde have sine Vanskeligheder at skaffe disse Betingelser tilveie, især den første. Vi levede under Enevælden og vare vant til at lade Regjeringen sørge for, hvad der vedkom Landets Interesser og Ære. At der stilledes ret betydelige Krav til den private Velgjørenhed, fandt man i sin Orden, men ad Frivillighedens Vei at søge et fædrelandsk Formaal opnaaet, det var man ikke vant til. Enevælden, — ja den kunde blande sig i Alt, den kunde, som man havde seet det ved Raad- og Domhusets Bygning, paalægge Hovedstaden Byrder uden at spørge om Communalbestyrelsens Samtykke; men til disse Yderligheder greb man dog ikke gjerne. Det kneb, som sagt, med at skaffe det til Regjeringens Førelse Fornødne, det Nyttige maatte bestandig gaa forud for det Skjønne. Frederik VI følte, det er sikkert, varmt for Landets Hæder og Ære, og uagtet han ikke gjorde Fordring paa selv at eie særlig Kunstsands, var der dog, især efter Thorvaldsens Besøg i Hjemmet i 1819, tilflydt den verdensberømte Kunstner en Række Bestillinger dels til Slottet, dels til Frue Kirke. Men disse Kunstværker skulde jo forherlige Stat og Kirke; det laa vistnok temmelig fjernt fra den sparsommelige Konges Tankegang, af Statens Midler at anvende en betydelig Sum paa en Bygning, som udelukkende var bestemt til Kunstnydelse og til Forherligelse af en enkelt Kunstnerpersonlighed, selv om denne havde vundet europæisk Navnkundighed. Man maatte i alt Fald føle sig for paa dette Sted, det eneste, hvor der kunde være noget Haab. Dette gjorde Thorvaldsen da ogsaa, ved, som Thiele mener, efter sin Ven, den trondhjemske Kjøbmand Jørgen Knudsens Raad, gjennem Grev Rantzau Breitenburg, der havde reist med den unge Prins Frederik (Frederik VII), at underrette Kongen om, at han tænkte paa, før sin Død at sikre sin Fødeby Kjøbenhavn alle sine egne Arbejder i Gips eller Marmor og alle sine Samlinger af ældre og nyere Kunstgjenstande til fremtidig Opbevaring, dersom Regjeringen vilde sørge for et passende Opbevaringssted og tilstaa hans efterlevende Datter en Pension¹. Kongens Svar, meddelt i et Brev fra Rantzau af 20de April 1829², var meget imødekommende: han vilde gjerne sikre Datteren en fast Aarpenge og rette sig efter Thorvaldsens Ønsker med Hensyn til Musæet, ogsaa hvad Pladsen angik (Rantzau mente, Rosenborg Have vilde være en god Beliggenhed); dog — det blev ved dette Løfte, man ventede at høre Nærmere fra Thorvaldsen og skyndte sig ikke synderlig med at sikre Fædrelandet de Skatte, som han var villig til at skjænke det³.

Manglede man saaledes paa høieste Sted i Kjøbenhavn Blikket for hvad der stod paa Spil, var der Andre, som bedre begreb, hvad en saadan Arv havde at betyde. Kong Ludvig af Bayern kom til Rom i Foraaret 1829 og gjorde Alt muligt for at hædre Thorvaldsen og vinde ham for sig. Næste Aar maatte Thorvaldsen reise til München for at overvære Afsløringen af Hertugen af Leuchtenbergs Monument, hvad han ved Contrakt var forpligtet til under en Bøde af 6000 Gylden. Man kappedes om, paa enhver Maade at vise ham sin Hyldest; Kongen bestilte Maximilianstatuen og har vistnok allerede dengang tilbudt Thorvaldsen Professoratet i Billedhuggerkunst ved Münchens Akademi, hvis

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 332.

² Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 366.

³ P. Hjort, „Udvalg af Breve“. Kbh. 1867, S. 165, Brev fra München.

Thorvaldsen vilde flytte dertil. Thorvaldsens Svar var ikke afvisende; han betænkte sig, men underskrev senere hen paa Sommeren, efter L. Bødtchers Tilskyndelse i Rom, den 8de August 1830 sit første Testamente, ved hvilket han skjænkede Kjøbenhavn sine Samlinger af ældre og nyere Kunstgjenstande, imod at disse skulde udgjøre et selvstændigt Musæum, der skulde føre hans Navn, og at Staden Kjøbenhavn til dette skulde skaffe et passende brandfrit Lokale; Betalingen for de Arbeider, som vare bestilte hos ham fra Danmark, skulde tilligemed hvad han efterlod sig i rede Penge indsættes i Nationalbanken og Renterne tilfalde hans Datter og hendes Afkom; uddøde Slægten, skulde Renterne anvendes til Bestillinger hos danske Kunstnere for at fremme Kunsten og forøge hans Musæum; derimod forbeholdt han sig nærmere Bestemmelse med Hensyn til sine egne Arbeider¹. Kongen af Bayern mindede Thorvaldsen i et Brev af 21de November 1830 om hans halve Løfte, og bad om et bestemt Tilsagn om, at han vilde komme i 1831 eller 1832; — det synes, som om det var Kongen mere om at gjøre at faae Thorvaldsen til München end at faae et Thorvaldsensk Musæum oprettet i denne By. Thorvaldsen har vist ikke besvaret dette Brev før den 11te Juni 1831, og da formodentlig undvigende². Kongen fornyede sit Tilbud om Professorpladsen i et Brev af 9de November 1831 og lovede ham i saa Fald Rang med Ministrene, men han vilde have Svar inden en Maaned³. Der kom intet Svar; heller ikke denne Gang kunde Thorvaldsen bestemme sig.

I Efteraaret 1831 blev hans Datter Elisa forlovet med Kammerherre, Oberstlieutenant Paulsen, som var Kavaler hos Prinsesse Charlotte Frederikke, Prins Christians fraskilte Gemalinde. Da hun i denne Anledning skulde adopteres og hendes Formuesforhold ordnes, sendte Thorvaldsen den 8de August 1832 en Ansøgning til Cancelliet om Tilladelse til Adoptionen og en Afskrift af Testamentet med Anmodning om, at dette maatte blive confirmeret⁴. Bevillingen til Adoptionen modtog han den 12te Marts 1833 med Frihed til selv at kunne disponere over sin Formue paa den Maade, som Loven hjemlede. Brylluppet kunde nu finde Sted, men den katholske Geistlighed gjorde Vanskeligheder, og først efter nogen Tids Forløb fandt Vielsen Sted i Laibach. Saa skulde Testamentet bringes i Orden og Medgiften bestemmes; dog det trak ud og blev ikke til Noget. Da skrev Digteren L. Bødtcher den 14de September 1833 fra Rom et Brev til Conferentsraad Collin og bad ham, i Betragtning af Sagens Vigtighed, ved en eller anden Henvendelse til Thorvaldsen, i hvilken han dog ikke ønskede selv at være nævnet, at faae Testamentspørgsmaalet bragt i Orden⁵. Collin opfyldte dette Ønske ved at skrive et Brev til Bødtcher af 22de Oktober 1833, beregnet paa at kunne vises Thorvaldsen. Paa Foranledning af dette Brev skrev Thorvaldsen til Collin den 26de Oktober 1833 og bad ham sørge for, at de 40,000 Rdl., som skulde udgjøre hans Datters Medgift, optoges af hans Tilgodehavende hos den danske Regjering og indsattes i Nationalbanken for Datteren og hendes Afkom⁶. Den 5te Februar 1834 søgte Collin, ved en Forestilling til Kongen, at udvirke et Tilsagn om, at de Kunstværker, Thorvaldsen vilde skjænke sit Fædreland, skulde betragtes som en uafhængelig og udelelig Eiendom og indrømmes et Gjenstandene værdigt

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 417 og 500.

² Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 431.

³ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 450.

⁴ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 455.

⁵ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 499.

⁶ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 497.

Opbevaringssted samt bære hans Navn. Dette Tilsagn blev givet ved kongeligt Reskript af 11te Februar 1834¹.

Collin var forinden gaaet videre: som Formand i Kunstforeningen bevægede han denne til i 1833 at stille den Prisopgave, af de endnu bestaaende Partier af Marmorkirken at udvikle og fuldende en arkitektonisk Composition. Prisen vandtes af Hetsch, som havde anvendt Ruinen til et Musæum for Skulpturarbejder². Forinden Bindsbøll reiste udenlands i 1834 udstillede han et Projekt til et Thorvaldsensk Musæum; dette Udkast lader sig ikke paavise og er vel ikke bevaret. Paa Reisen blev Musæet hans kjære og stadige Tanke, især under Opholdet i Rom 1836—38. Her udarbejdede han i Samraad med Thorvaldsen et temmelig storartet Projekt, hvilket han i 1837 hjemsendte til Akademiet som en Frugt af sine Studier. Det findes blandt hans efterladte Tegninger i Akademiets Bibliothek³; den kolorerede Forfagade eies af Etatsraadinde Thiele. Naar man har anket over den totale Mangel af Søiler i det nuværende Musæum, viser Projektet, at denne Mangel ikke kommer af en principiel Uvillie hos Architekten mod Søiler, tvertimod; men Søiler koste, som bekjendt, mange Penge, især naar de skulle udføres i huggede Sten, og det blev der, som vi i det Følgende skulle see, ikke Raad til.

Dette Bindsbølls første bevarede Udkast til Musæet maa nærmest siges at falde ind under Begrebet „Akademiske Projekter“. Som Studie af græsk Søilearchitektur har Projektet dog sin Interesse; endnu mere den nysnævnte Façadetegning, som Bindsbøll i Begyndelsen af Halvtredserne har skjænket Thiele. Man sees af denne, som der et andet Sted⁴ er paapeget, at Bindsbøll direkte eller indirekte maa være bleven ikke lidt paavirket af G. Sempers polychrome Theorier; han har ikke skyet den videstgaaende Anvendelse af Farver, selv paa Thorvaldsens Arbejder. Som Studie betragtet er denne Tegning af ikke liden Interesse, udført, som den er, med megen Smag og Farvesands. At Grækerne aldrig have brugt Farver i en saadan Udstrækning, bliver en anden Sag. Interessant er det ogsaa at see, hvorledes Bindsbøll allerede i dette Projekt er kommen til en Plan for Opstillingen af Kunstværkerne, der ikke fjerner sig meget fra den, som er bragt til Udførelse. Men hvordan vilde vel Gipsafstøbningerne af Maximilian og Poniatowsky have seet ud nu, dersom de siden 1848 havde været udstillede i en aaben Søilehal?

Dog, vi vende tilbage til den danske Regjering og Musæet. 1835 bragte Collin i en ny Indberetning til Kongen Musæet i Erindring. Dette førte til, at Øvelsesskibet Fregatten Bellona blev sendt til Livorno, hvorfra den hjembragte en rig Last af Thorvaldsens Arbejder til Frue Kirke og Slottet, men Thorvaldsen, som man havde ventet at faa hjem med samme Skib, lod sig skræmme af nogle ombord paa Fregatten udbrudte Koppetilfælde og kom ikke. Hans Sager hensattes foreløbigt i hans Leilighed paa Charlottenborg, i en Suite af Værelser paa Christiansborg og paa Proviantgaarden.

Kong Ludvig havde endelig opgivet Haabet om at faae Thorvaldsen til at overtage Professoratet i Billedhuggerkunst ved Akademiet i München og paa hans Anbefaling givet Schwanthaler denne Plads. Denne takkede Thorvaldsen i et Brev af 15de Februar 1835⁵. I et andet Brev af

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 518. Collin meldte den 15de Februar 1834 Thorvaldsen dette og Kongens Ord: „Alt hvad der er muligt skal blive gjort derfor, og det skal kaldes Musæum Thorvaldsenianum“. Sml. S. 520.

² Thiele II, S. 531

³ Tavle 1 og 2. Bindsbølls Tegninger i A. B. 64.

⁴ L. Fenger, „Dorische Polychromie“, S. 6.

⁵ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 536.

22de September beretter han, at han havde fortalt Kongen, hvad han i Rom nogle Gange havde hørt, at Thorvaldsen engang vilde skjænke ham de fleste af sine Gipsafstøbninger; Kongen var bleven glad overrasket herover og havde livlig yttret, hvad det var for en Skat ikke blot for München, men for hele Tydskland at besidde disse Sager der. Han forundrede sig kun over, ikke at have hørt Noget herom, da han var i Rom, og brød saa atter ud i Yttringer af stor Glæde: „Jeg vilde naturligvis efter vor Aftale ikke sige ham, at jeg havde hørt det af Dem selv, og sagde kun, jeg havde endogsaa hørt Tale om et Testamente. Nu blev han meget interesseret, udtalte sig med meget Liv om, hvor megen Kjærlighed og Agtelse han nærrede for Dem; han kunde neppe taale at tænke derpaa og kunde ikke tro det, før han hørte det fra Dem selv; han glædede sig over, at De var saa rask, haabede at det vilde vare længe, inden De tænkte paa noget Testamente. In Summa, jeg har seet, at han glæder sig uhyre til disse Gipsafstøbninger. Saa vidt er jeg nu gaaet, og De kan herefter gjøre hvad De selv vil. Ligeoverfor Glyptotheket skal der bygges et Musæum for Kunstudstillinger; det vilde ikke være nogen daarlig Plads for Deres Gipsafstøbninger.“

Naar man har meent, at der ogsaa har været Fare for at Stuttgart skulde være blevet en Rival for Kjøbenhavn med Hensyn til Thorvaldsens Samling af Afstøbninger, da synes Faren dog efter den af Thiele meddelte Correspondance¹ ikke at have været overhængende. Vel var Thorvaldsen meget igaaet med den württembergiske Minister i Rom Hr. v. Kolb, og han gjengjeldte en ham af Kong Wilhelm forlenet Orden med en Gave af Afstøbninger til Kunstskolen i Stuttgart, men til mere end disse Opmærksomheder fra begge Sider synes man ikke at være kommen. Heller ikke i, hvad Schwanthaler fortæller, er der jo mere end en Prøveballon. Thorvaldsen var lun; han vilde nok, især da Udsigten til et Musæum i Kjøbenhavn ikke var saa særdeles glimrende, høre hvad man fra anden Side kunde faae i Sinde at byde, men i sit stille Sind ventede han dog paa, om der ikke skulde høres en Røst fra Danmark, om hans saa ofte for de danske Reisende og Kunstnere tilkjendegivne Ønske, at kunne gjøre Danmark til sin Arving, naar man i Kjøbenhavn vilde bygge ham et Musæum, ikke skulde finde Gjenklang i hans Landsmænds Hjerter.

Jo! dette skulde omsider vise sig. Grosserer H. Puggaard, der havde været sammen med Thorvaldsen i Rom og Sorrent, kom ved Juletid 1836 tilbage til Kjøbenhavn. Paa hans Opfordring sammentraadte nu Professorerne Schouw, H. N. Clausen, N. Høyen og H. Freund samt, efter Indbydelse fra Schouw, Conferentsraad Collin. Disse fem dannede en Committe, der kom til at bestaa foruden af dem selv af Grev Reventlow Criminil, Etatsraad Dumreicher, Fabrikant Gamst, Hofraad Hambro, Grev C. Moltke, Oberst v. Prangen, Grosserer H. Puggaard, Justitsraad Rathgen, Kammerjunker P. B. Scavenius, Professor Thiele, Etatsraad Treschow og Commandør capitain P. M. Tuxen, og denne Committe udstedte under 10de Januar 1837 en af Høyen forfattet Indbydelse til at yde Bidrag til et Thorvaldsensk Musæum². Man finder under Indbydelsen baade den gamle og den nye Tids Mænd forenede; selv de tydske Slesvigere og Holstenerne ere repræsenterede.

Ledelsen af Committeens Arbejder overtoges som efter Aftale af Collin, dels paa Grund af den Tillid, han nød hos Thorvaldsen, dels paa Grund af hans Anseelse som Forretningsmand. Hans Evne i denne Retning fornegtede sig heller ikke ved denne Leilighed. Alle mulige

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 568—73.

² J. L. Ussing, „Høyens Levnet“, S. 267. Fremstillingen af Committeens Dannelse i „Freunds Levnet“ Pag. 220 er ikke aldeles nøiagtig.

kjøbenhavnske Institutioner og Korporationer blev anmodede om Bidrag, og Indsamlinger organiseredes i alle Kjøbstæder og det øvrige Land.

Committeén undgik vel ikke adskillige Skuffelser: hverken Høkerne eller Hørheglerne meente at have Evne til at bidrage til dette Øiemed¹; Stadsbygmester Malling² gjorde sit Bidrag afhængigt af, om Johannesgruppen snart blev opstillet i Frue Kirkes Fronton; nogle gamle Embedsmænd indskrænkede sig til for en Forms Skyld at lade Indbydelsen cirkulere, men i det Hele vandt Sagen dog stor Tilslutning efter de Tidens Leilighed. Kun i enkelte Breve fra Hertugdømmerne gav den begyndende Schleswig-Holsteinisme sin Vrangvillighed Luft. Grev Baudissin til Projensdorff skrev³: „at hverken han selv eller nogen Anden, hvem han har viist Indbydelsen, har fundet sig bevæget til at tegne sig til et saadant Foretagende, som ikke kan være til nogen Nytte eller Behagelighed for Hertugdømmerne paa Grund af den ringe Forbindelse, som haves mellem disse og Hovedstaden, og som paa Grund af den lidet fremskredne Sammensmeltning mellem Danmarks og Hertugdømmernes Beboere aldeles ikke af disse betragtedes som et Nationalanliggende.“ Det hjalp ikke paa Schleswig-Holsteinerne, at Amtmand Adler i Travendal, for at bøde paa Thorvaldsens Danskhed, vilde gjøre ham til Islænder⁴. Derimod bevirkede den samme Tanke, fremført af den varmhjertede Landshøvding Thorarensen, at ogsaa vor kolde, fattige Søsterø sendte sin Skjærv.

Naar J. F. Schouw nogle Aar derefter, i 1845, i et Brev til H. C. Ørsted⁵ kunde skrive, „at Committeén ved sin Optræden mødte megen dels Kulde dels ligefrem Modstand, og det ikke blot af Alt, hvad der hørte til Hoffet, Collegierne, Magistraten, Stiftamtmandene, Biskopperne, nogle spidsborgerlige Blade, men endog hos Mænd, hvis Stemme maatte have Indflydelse i de mere dannede Kredse, f. Ex. Brøndsted, Mynster, Rosenvinge, Peder Hjort o. s. v.“, da gjaldt denne Opposition sikkert mindre selve Sagen, end Formen for Indbydelsen og den deri indeholdte Appel til Folkets brede Lag. At der under Indbydelsen fandtes Navne som Clausen og Schouw, at „Folkebladet“ noget nær var blevet Committeéns officielle Organ, kunde for Adskillige, som i det begyndende politiske Røre stode paa den anden Side, være nok til at fremkalde en vis Kulde og Kritik af hvad Committeén foretog sig⁶.

En anonym Beundrer af Oehlenschläger blev bange for, at den feirede Digter, naar Musæumstanken realiseredes, skulde blive overskygget af Thorvaldsen. Han udgav derfor en Piece⁷, i hvilken han vel støttede Tanken om et Thorvaldsens Musæum for danske Billedhuggerværker, men samtidigt tilraadede, at der skulde indsamles et Fond paa 100,000 Rdl., af hvis aarlige Renter den ene Halvdel skulde komme Oehlenschläger og efter hans Død Danmarks efterfølgende største Digter til Gode, medens den anden Halvdel skulde anvendes dels til Understøttelse for trængende Digtere, dels til Prisbelønninger for udmærkede digteriske Frembringelser.

¹ Mus. A. 32 d & e.

² Mus. A. 32.

³ Mus. A. 34 c.

⁴ Mus. A. 34 d.

⁵ „Breve fra og til H. C. Ørsted“, 2den Samling, S. 221.

⁶ P. Hjort, „Kritiske Bidrag, politisk Afdeling“, 1852, S. 355—56 og „Udvalg af Breve“, ny Samling 1869, S. 247—49 og S. 471—73.

⁷ „Angaaende Oprettelsen af et Musæum for Thorvaldsens Kunstværker samt et Forslag til et Hædersminde for Oehlenschläger“, Kjøbenhavn 1837. 8.

Den lærde og skarpsindige Caspar Paludan-Müller, Adjunkt i Odense, var vel ikke fornøiet med den Maade, paa hvilken Indsamlingen var sat i Gang, men støttede den iøvrigt ved Udgivelsen af et lille Skrift: „Nogle Ord om et Musæum for Thorvaldsens Værker“, Odense 1837. 8.

Det samme gjorde J. R. Damkiær, Sognepræst i Kjetterup, ved Udgivelsen af: „Et Par Ord om Thorvaldsens Musæum, et Sendebrev til Menigmand især i Jylland“, Aalborg 1837. 8. (dateret Kjetterup Præstegaard den 7de April 1837).

Professor Clausen imødegik i „Folkebladet“ og „Kjøbenhavnsposten“ de fremkomne Indvendinger¹. Han og Professor Schouw foranledigede, at der ved Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug fremkom 2 Smaaskrifter til Bedste for Musæet, nemlig: J. M. Thiele, „Om den danske Billedhugger Bertel Thorvaldsen“, og: L. N. Høyen, „Om Thorvaldsen og hans Musæum“.

Til Kammerraad Drewsen, som havde skjænket Papiret til det sidste Værk, skrev Høyen følgende Brev²:

Kjære Hr. Kammerraad!

Jeg har i Gaar erfaret et nyt Bevis paa Deres Varme for den Thorvaldsenske Sag og paa Deres store Godhed for mig. Jeg kan ikke takke Dem noksom for begge Dele, og det vil være mig dobbelt kjært om det lille Skrift, hvis Udgivelse De saa betydelig har lettet, kunde paa nogen Maade bidrage til at understøtte det nationale Foretagende, der just ikke allevegne mødes med den Deltagelse, som det sikkert fortjener. Imidlertid — det gaaer dog fremad! Vort Møde i Aften har viist os, at vi nu have henvend 36,000 Rdl. foruden de mange baade inden- og udenbyes Lister, som endnu ei ere komne tilbage. Enkelte Lister fra Provindserne: fra Hjørring, Hobro, Kolding, Odense vidne fordelagtigt om den Stemning, som maaske langsomt, men sikkert vil udbrede sig over hele Landet. Endnu vigtigere er et Brev fra den württembergske Gesandt Kolb i Rom til Grosserer Puggaard. De vil faae det at læse om faa Dage i de offentlige Blade, men det vil sikkert interessere Dem, selv i kort og tørt Udtog. Kolb altsaa — en Ven af Thorvaldsen, som spiser ugentlig hos ham, — har underrettet vor store Landsmand om det begyndte Foretagende, og viist ham det Brev, som Puggaard havde sendt ham desangaaende, ledsaget af en Plan. Thorvaldsen er blevet meget fornøiet herover og har paalagt ham at skrive til Puggaard og bede ham underrette os om, at han (Thorvaldsen) er særdeles tilfreds med dette Foretagende og at han vil befordre det af alle Kræfter. Selv vilde han ikke skrive, da han haabede om kort Tid personligen at takke sine Landsmænd og videre afhandle denne Sag. Han var, — skriver Gesandten —, saa glad som en Mand kunde være; Alting var parat til Reisen, der skulde tiltrædes i eller kort efter Paasken, og Kolb vilde ledsage ham til Frankfurt.

I denne Reiseplan turde nok det senere Brev fra Collin med Anmeldelse af Korvettens Ankomst gjøre nogen Forandring. Men — ligemeget: Thorvaldsen var fornøiet med sine Landsmænds Foretagende; han glæder sig til at see sine Værker i et nationalt Musæum og han vil befordre denne Sag af alle Kræfter! Kolb fortæller tillige, hvorledes han om nogle Dage efter Brevets Afgang under festlige Omgivelser skulde overbringe Thorvaldsen Storkorset af den württembergske Orden i sin Konges Navn; men han tilføier, at han misunder os en saa udmærket Mand og at Opførelsen af en saadan Bygning vidner om, at vi fortjene at besidde ham.

¹ Sml. H. N. Clausen, „Fædrelandske Forhold og Anliggender“, Kjøbenhavn 1881, S. 672 ff.

² I Professor Th. Steins Eie.

Jeg haaber, kjære Hr. Kammerraad, at disse Yttringer vil klinge fuldt og godt i hver Mands Øren, som føler for denne Sag. Det er nu en Kjendsgjerning, at Thorvaldsen ynder det, som vi have begyndt, og enhver smaalig Tvivl, enhver ængstelig Uvished taber nu sin Vægt. Duer end ikke længere som en passende Maske til at skjule Misundelsens og Egoismens stygge Træk. Jeg haaber, at vor Sag skal vinde betydeligt herved, og jeg glæder mig grumme meget over, at jeg skal være den, som først fortæller Dem det, da Schouw imorgen faaer andet at gjøre ved Redactionen af den Artikel, som fuldstændigere og med Brevets egne Ord vil gjøre Dem bekendt med dette vigtige Dokument.

Glæden over Sagens lykkelige Fremgang har bragt, idetmindste for i Aften, nyt Liv til Fru Schouws Øine. Det har været mig grumme kjært at see Glands igjen i dem og jeg haaber, med Guds Hjælp, at den værste Tid er overstaaet. Min Kone og Svigerinde have det meget godt og bede Dem hilse Deres Frue mange Gange. Jeg forener min Bøn med dem, idet jeg endnu en Gang bevidner Dem min hjerteligste Tak og underskriver mig med sand Høiagtelse Deres meget forbundne

Kjøbenhavn den 10de Marts 1837.

N. HØYEN.

(Det er langt ud paa Natten; det maa tjene til Undskyldning for min afjadskede Skrift.)

S. T.

Hr. Kammerraad DREWSEN.

Thorvaldsen var, som det sees af Høyens Brev, bleven underrettet om den begyndte Indsamling og om at Regjeringen vilde sende et Skib til Middelhavet for at hente ham og hans Sager¹; han beder i et Brev af 18de Marts Collin takke Kongen for Tilbudet om Skibet, som han dog ikke kan modtage; derimod bemyndiger han Committeen til at bekendtgjøre, at det er hans Villie, at alle hans Kunstsager, saavel de af ham selv forfærdigede Marmorarbejder, som ogsaa de af ham anskaffede Malerier, Kobberstik, Vaser, Broncer, Gemmer, skaarne Stene, Mønter samt hans Bibliothek og hans Samling af Haandtegninger skulle tilhøre hans Musæum, — hvilket altsammen endnu nærmere er bestemt i hans Testamente². At det undertiden kunde være lidt vanskeligt at faae Thorvaldsens Mening ført i Pennen, viser nogle Brevet ledsagende Linier til Collin fra Bindesbøll³. Denne beder Onkelen undskylde visse Forsyndelser mod Sproget, thi Brevet er først blevet skrevet paa Tydsk af Blunck, derpaa oversat paa Dansk af Marstrand og saaledes forelæst Thorvaldsen. Dennes Forandringer og Tilsætninger bleve atter opskrevne af Blunck, og medens nu Bindesbøll sad og fœiede disse Rettelser ind i den danske Text, kom Thorvaldsen, og Blunck maatte da paa staaende Fod renskrive Brevet, „saa confus som det var“.

Den 21de Juni indkaldte den foreløbige Committee en Generalforsamling af Bidragyderne til at vælge de Mænd, der i Forening med Thorvaldsen skulde paa samtlige Bidragydendes Vegne forestaae de indkomne Summers Anvendelse og afgjøre Alt, hvad der i denne Sag kunde komme under Overveielse. Der skulde vælges 15 Mænd, og Valget være frit selv udenfor de Bidragydende.

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 576—78.

² Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 580.

³ Mus. A. 35 a.

Af Bidrag var der paa dette Tidspunkt tegnet omtrent 60,000 Rdl., af hvilke de 2 Trediedele i Kjøbenhavn.

Ved Valget udgik af Bestyrelsen Carl Moltke, Reventlow Criminil, Dumreicher og Rathgen samt Treschow og Hambro. I deres Sted valgtes Professorerne Hetsch, Bissen, Koch og C. J. Thomsen. Bestyrelsen valgte atter 3 Formænd, nemlig Collin, Schouw og Thiele.

Dagen efter at Hetsch var valgt ind i Committeeen, tilsendte han Collin et Memorandum¹, i hvilket han tilraader, at da Tanken om et Thorvaldsens Musæum ikke synes at have vundet saa megen Gjenklang i Folket, at de til dets Realisation nødvendige Summer kunne ventes tilveiebragte, skal man søge at formaa Thorvaldsen til at erklære, at han skjænker alle sine Kunstskatte til Grundlæggelsen af et Central- eller Nationalmusæum; man skal derved udvirke, at Regjeringen skjænker dette Musæum dels den kongelige Malerisamling, dels saadanne andre betydelige Kunstværker, som den maatte være i Besiddelse af, f. Ex. Alexander-Frisen i Marmor; dette Musæum vil senere kunne forøges ved Gaver fra Institutioner eller Private. Hetsch mener, at Thorvaldsen vil vinde i hele den dannede Verdens Øine ved at give et saadant Exempel paa Liberalitet og Selvfornegtelse, at Regjeringen vil vinde i Popularitet ved at afstaa en Eiendomsret, hvorved den ikke taber det Mindste, Kunstforeningen og Andre vil finde en kjærkommen Anvendelse for deres Midler, og Committeeen vil efter en fornyet fra Thorvaldsen udgaaet Opfordring kunne virke langt kraftigere, — uden at synes paatrængende, — for et saadant Musæum, end for et udelukkende Thorvaldsensk Musæum. Med Hensyn til Pladsen henviser han til Marmorkirken, som han tænker sig nedbrudt til Grunden; man vil da have Pladsen og en Del Materialier til Raadighed, paa samme Tid som nogle Grunde ville kunne sælges til Bebyggelse. Dette er bedre end at lægge Musæet i Rosenborg Have. Naar denne Plan i sin Almindelighed er billiget, maa der udskrives en Skitstekonkurrence, og Musæets Opførelse bør da under Thorvaldsens og andre Sagkyndiges Raad overdrages til Forfatteren af den bedste Skitze.

Medens Hetsch saaledes bragte den af Kunstforeningen præmierede Plan til et Musæum i Marmorkirkens Sted i Erindring og vilde have Folk til at tro, som han vel selv har gjort, at et Foretagende af det dobbelte Omfang, som det tilsigtede, lettere lod sig realisere, skrev Bindedbøll fra Rom til Collin²:

Skjøndt Sagen „Thorvaldsens Musæum“ er gaaet lidt istaa, troer jeg dog, at det ikke vil være Onkel ukjært, at jeg indlagt sender en Skitze til et saadant. Efter Thorvaldsens eget Ønske indeholder det blot en Del større og mindre Studier til Opstilling af hans Arbejder, og over de smaa Studier en Suite af Værelser til hans Malerier og andre Kunstsager. For større Sikkerheds og Varigheds Skyld er alt Træværk undgaaet og alle Lofts-, Gulv- og Tagkonstruktioner antydede som Hvelvinger. Det Ydre har jeg med nogle Forziringer om Vinduer og Døre søgt at give et simpelt, men dog for et saadant Monument værdigt Udseende. Den indvendige Dekoration har jeg ikke angivet, skjøndt jeg baade har tænkt og skitseret den, og det fordi der er saa forskjellige Meninger om denne Sag. Derimod har jeg antydet et Par Figurers Størrelse og et Par Vinduer. Lyset er omtrent saa høit og bredt som i hans store Studio. Jeg har tænkt, at man kunde opstille en Hoved- og to Bifigurer i hvert Værelse og i de to største en hel Samling, for at faae saa

¹ Mus. A. 40.

² Mus. A. 41.

faa Værelser som muligt og gjøre ethvert saa lille som muligt, og dog er det blevet en stor Bygning (efter vor Maalestok). Gjerne havde jeg gjort en fuldstændigere Tegning, medens jeg endnu er her i Rom, for at Thorvaldsen kunde corrigere den. Men da det i det Allerringeste vilde koste mig et halvt Aars flittigt Arbeide, saa kan jeg ikke tænke derpaa. Desuden er Thorvaldsen kold for, og jeg kjed af denne Sag. Imidlertid har jeg gjort saa mange Forarbeider og kjender nu saa godt Thorvaldsens Mening, at jeg, naar jeg igjen faaer Mod til at begynde derpaa, nok skulde tilfredsstille hans Ønsker.

Thorvaldsen forstiller sig syg og siger, han troer ikke, at han gaaer denne Sygdom igjennem og faaer vist aldrig mere sit Fædreneland at see, da denne skønne Leilighed er gaaet tabt. Dog baade Lægerne og alle Andre, som see ham, ere enige i, at han er i største Velgaaende.

Dersom Onkel skulde see det Arbeide, jeg har sendt hjem til Akademiet, beder jeg Dem ikke kalde det et Musæum, men en Portikus til Fornøjelse for Publikum, dekoreret med Thorvaldsens Arbeider. Jeg har med Flid sat Menneskets Bekvemmelighed først og kun betragtet Kunsten som en Pryd paa Livet.

Jeg maa bede Onkel hilse Hr. Etatsraad Koch, Justitsraad Hornbech, Professorerne Friis og Høyen mange Gange fra mig og alle Landsmændene. Jeg venter nu blot paa mit sidste Aars Stipendium for at gaae herfra, og beder Dem derfor at sige til Severin¹, at, dersom han ikke allerede har afsendt det, om han da snarest muligt vil sende mig et Creditiv, hvorpaa jeg kan hæve Penge baade i München og Paris; beed ham tillige ikke at være vred, fordi jeg ikke saa længe har skrevet. Han kunde tjene mig i at bringe Hilsener til Jonstrup, til Wanschers og alle andre gode Venner, Kunstnerne ikke at forglemme.

Selv maa jeg bede Onkel om at hilse Tante, Gotlieb, Edvard, Drewsen, Lind og Louise; jeg vilde ønske de laa i Albano, Frascati eller Nemi, saa skulde jeg bestemt komme og besøge dem. Dersom jeg vidste noget bedre at ønske dem, skulde det ikke mangle; beed dem derfor ogsaa at tænke paa mig.

Deres meget hengivne

G. BINDESBØLL.

Rom den 24de Juni 1837.

Man seer, hvorledes Bindsbøll selv betragter det til Akademiet hjemsendte Projekt. Han havde i et Brev af 16de Januar 1837, som findes iblandt de hans Levned omhandlende Papirer i Akademiets Bibliothek, skrevet til Broderen:

— „Jeg sidder hjemme og er flittig baade tidlig og sildig. — Det seer vildt ud hos mig; her ligger saa mange Musæer, saa jeg ikke selv rigtig veed, hvor mange der er. Eet er nu færdigt og skal sendes hjem til Akademiet. Det er rigtignok sk....; men nu kan det ikke hjælpe, jeg vrøvler længer over det; det bliver dog ikke bedre. Et andet, som endnu kun er i Skitze, lover jeg mig hidindtil mere af. Det er i en Slags gammel florentinsk Stil, og skal dekoreres med Malerier, som Michel (Angelo)s og Raphaels eller i det Mindste som Peruginos. Alle Kammeraterne tage hver et Værelse at dekorere. Jeg glæder mig ordentlig til at tage fat paa det. Dermed skal det ogsaa være forbi med Compositionerne; saa skal jeg igjen til at samle Studier“. —

Det her omtalte Udkast er sandsynligvis det, som gjemmes blandt hans Haandtegninger i Akademiets Bibliothek under Nr. 3, 4 og 5.

¹ Bindsbølls Broder, den senere Biskop.

Af de andre mindre romerske Udkast findes sammesteds et i polychrom Renaissancestil, Nr. 2, et Par, i hvilke Marmorkirkens Ruin er benyttet, Nr. 6, 7 og 8—11, og et med Caryatider i Forfaçaden, Nr. 13, som synes at være et af de sidste. Det lille Udkast, som han sendte Collin, lader sig neppe med Sikkerhed paavise.

Committeen bekendtgjorde den 18de Juli efter et Udkast af Clausen Indsamlingens Udfald, og bad om at maatte indkræve de tegnede Bidrag, idet den lovede, at ville aflægge Beretning om Foretagendets Fremgang, og, forinden nogen Beslutning af Vigtighed blev fattet til Værkets Begyndelse og Fortsættelse, at indbyde Contribuenterne til offentlig Forhandling, hvor Planer og Betænkninger skulde blive meddelte. Ihvorvel det endnu var for tidligt at skride til et Overslag for Musæumsbygningen, saa var Committeen dog overbevist om, at der, naar der skjeldnes mellem det, der kunde være ønskeligt, og det, der maatte agtes nødvendigt til Foretagendets Udførelse, snart vilde kunne fremlægges en Plan til samme.

Selvfølgelig skrev Committeen ogsaa til Thorvaldsen, og Collin trængte i et Brev af 18de Juli 1837¹ stærkt paa hans Hjemkomst.

Samtidigt maa Collin have skrevet til Bindsbøll om det tilsendte Udkast; thi denne svarer²:

Jeg har været hos Thorvaldsen og meddelt ham Indholdet af Onkels Brev. Hans Svar med Hensyn til Musæumsbygningen var, at da de kolossale Statuer dog kun kunde opstilles i Gips, der er et saa forgyængeligt Materiale, syntes han ikke, at man skulde bygge saa store og kostbare Studier, som der behøvedes for at opstille dem; ligeledes at, da Christus engang var opstillet, saa behøvede man heller intet Lokale for denne Statue. Videre at af de andre Statuer som Mars, Apostlene, Jason o. s. v., der vare udførte i Marmor, kunde der gjerne staa flere i et Studium; og at sluttelig, naar man byggede alle Studierne i en Linie, alle ens store og ens udvendig, saa kunde man høre op, naar man vilde, og først bygge flere, naar de vare fyldte, som vare færdige. Med Værelserne for hans Samlinger ligeledes.

Han viste mig derpaa Onkels og Committeens Breve, og taledes om sin Hjemreise, som om han endnu i denne Vinter vilde være hjemme i Danmark. Saameget er Thorvaldsens, nu kommer mit Besyv: Jeg kan ikke undvære Kolosserne, om de og kun ere af Gips, om Studiet, hvori de stode, ogsaa kun havde Træloft og Vinduer i Taget, og dersom det skal være et Musæum, saa er Lokalets Skjønhed aldeles nødvendig. Dog lad ham derom. Kan han kun gjøre det ganske efter hans Hoved, saa bliver det nok godt. Hvem har vel mere Smag end han, og hvem har mere Interesse for Sagen end han? Selve Bygningen, arrangeret af ham, vilde være endnu et Monument mere af hans Haand.

Men han kan ikke gjøre det allene. Derfor maa man staae ham bi med hvad man kan. Jeg for min Part skal ikke sky noget Arbeide, der kan fremme denne Sag, og ikke sætte min Ære i Andet end at det maa blive ganske efter hans Ønske.

Rom den 8de August 1837.

Deres meget ærbødige

G. BINDESBØLL.

Mine Penge ere endnu ikke komne.

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 585.

² Mus. A. 47.

Den 16de September 1837 skrev Collin atter til Thorvaldsen¹:

Kjære Hr. Etatsraad!

Inkassationen til Musæet er i fuld Gang og derved er bragt nyt Liv i Sagen. Men her møde vi jevnlig det Spørgsmaal: Naar skal der begyndes paa Arbeidet? Hvor skal Musæet ligge? Hvorledes skal det indrettes? etc. Vort Svar derpaa afhænger aldeles af det Svar, vi vente fra Dem. Valget af Plads er det første, som skulde debatteres og afgjøres. Meningerne herom ere forskjellige; Nogle ansee Pladsen, hvor den ufuldendte Marmorkirke staaer, for bedst; Andre den Plads paa Gammel-Holm, som ligger ligeover for den saakaldte Peschierske Gaard; Andre en Del af Esplanaden ved Toldbodveien. Hvorledes skal det afgjøres uden at vide Deres Mening? Pluralitet er en daarlig Afgjørelsesmaade. Alle de nævnte Pladser ere offentlige, saa at Hans Majestæts Samtykke og maaske ogsaa et Bidrag fra den kongelige Kasse vil behøves. Men ogsaa Hans Majestæt vil vist ønske først at vide Deres Mening. Ogsaa angaaende Bygningen selv er jo Deres Stemme os den vigtigste. Er De fuldkommen tilfreds med en Bygning efter den Tegning, som Bindesbøll sidst indsendte? Kjære, bedste Ven, De seer, hvor vigtigt det er, at De, — hvis De ikke kan og vil opfylde Deres Landsmænds inderlige Ønske at komme til os, glæde os med Deres Nærværelse, meddele os Deres Ønsker, Anskuelser, som vi gjerne ville dele med Dem —, dog lader os erfare Deres Mening.

Ogsaa en anden dermed i nær Forbindelse staaende Sag ligger mig meget paa Hjerte: Hans Majestæt tilbød Dem i Aar et Skib til at bringe Deres Sager hertil. De fik Efterretningen for silde til at kunne faae Alt indpakket til behørig Tid og frabad Dem Skibets Komme. Om nu en lignende Leilighed aabnes for Dem til næste Foraar — saa vil De dog ikke lade den gaae ubenyttet? Om Coleraen i Rom høre vi nu Intet; havde den dog havt den Virkning, at den havde drevet vor gode Thorvaldsen ud af Rom, og til Norden, saa havde den dog udrettet noget Godt!

Og dermed Gud befalet! Lad mig nu see, kjæreste Etatsraad, at De ret griber Dem an, saa at jeg kan triumphere over alle Tvivlerne.

Deres inderlig hengivne

COLLIN.

Collin skriver den 23de December 1837²:

„Hvor kjærkomment Deres Brev af 24de October³ var mig, kan jeg ei beskrive. Jeg havde just begyndt paa et til Dem, men havde tilfældigvis ikke faaet det sluttet, førend Deres ankom. Hvad der blandt andet glæder mig i Deres Skrivelse, er Deres Ytringer om Musæets ydre Simpelhed. Men ogsaa for at faae denne Idee, som saameget taler for, sat igjennem, er det nødvendigt, at De er her tilstede; thi det er neppe efter Architekternes Kogebog. Koch var den, som snarest gik ind derpaa. Men i ingen Henseende er Deres Nærværelse her mere nødvendig end angaaende Valg af Pladsen. Jeg fik i den Henseende en Idee forleden, som neppe Nogen har havt før, som jeg heller

¹ Mus. A. 49.

² Mus. A. 52.

³ Trykt hos Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 591.

ikke agter at meddele Andre end Dem, nemlig at anlægge Musæet i Frederiksberg Have —; denne kunde derved omdannes til et dansk Tempe; den er kun $\frac{1}{4}$ Mil fra Kjøbenhavn, sikkrere mod Ildebrand end noget andet Sted; thi om man ogsaa lægger det paa en Plads i Byen, er man dog aldrig vis paa, om der ikke med Tiden kunde komme Bygninger i Nærheden. Dog vil jeg gjerne tilstaae, det var kun en forfløien Idee, som De maaske aldeles ikke kan bifalde¹. Dog alle disse Betragtninger kunne bedre udvikles, naar De kommer hertil til Foraaret og vi, om Gud vil, sees. Her er, foruden det, mange Ting, som kræve Deres Nærværelse: Frue Kirkes Fronton, Christusstatuen o. s. v. Hvad som derimod ingen Opsættelse taaler er det, som skal skee i Henseende til Skibet, De ønsker til Livorno. For at dette kan blive sat i Værk, er det nødvendigt, at Nogen henvender sig derom til Hans Majestæt. Forrige Gang blev det bevilget paa min Ansøgning, men denne Gang maa Ønsket komme fra Dem selv, og jeg skal iøvrigt gjerne være Overbringer. Jeg vil ovenikjøbet uagtet den lange Afstand være Deres Sekretær og har derfor besørget vedlagte Ansøgning, som De behøver kun at underskrive og sende mig som snarest, saa er den Sag i det Rene; thi jeg haaber, at vor gode Konge viser samme Interesse for Sagen denne Gang, som forrige.

Hvad Inkassationen til Musæet angaaer, saa vil man til dette Aars Udgang have i Behold henimod det Halve af Summen i 30,000 Rdl. Dermed kunde man godt begynde, og naar man først begynder, saa kommer det Øvrige des lettere.

Den af Dem i Deres Skrivelse os lovede Afskrift af Deres Testamente, seer jeg med Længsel imøde.“

Den 23de Januar 1838 udstedte Committeeen en ny Bekjendtgjørelse² med Underretning om de siden 18de Juli 1837 indkomne Bidrag og med Meddelelse om, at Thorvaldsen til Foraaret ønskede at sende en Deel af sine Værker og Malerier til Kjøbenhavn, at han havde udtalt sig gunstigt om en af Architect Bindsbøll i Rom efter Thorvaldsens Opfordring udkastet Tegning til et Musæum, efter hvilken Bygningen vilde blive 120 Alen lang, 27 Alen dyb og 23 Alen høi til Taget, og at han overhovedet ønskede Indretningen saa simpel som mulig. Uagtet Committeeen ikke for nærværende Tid kunde tage Hensyn til det nævnte Udkast, stadfæstedes dog ved denne Thorvaldsens Erklæring den foreløbige Beregning, at en Sum af 100,000 Rdl. vilde være tilstrækkelig til Foretagendets Iværksættelse. At denne Sum vilde til rette Tid være tilveiebragt, derom burde man ikke have nogen Tvivl. En Fregat vilde til Foraaret mulig blive sendt til Middelhavet for at hente Thorvaldsen og hans Sager.

Prof. G. Hetsch udstillede paa Charlottenborg i Foraaret 1838 Skitzen til et Musæum for Thorvaldsens Arbejder med Benyttelse af Marmorkirkens Fundamenter og udgav samtidigt: „Nogle Bemærkninger til Veiledning ved Beskuelsen af den paa Kunstakademiet udstillede Skitse til Thorvaldsens Musæum“, 2 Bl. 4to, daterede Charlottenborg den 28de Marts 1838. Omkostningerne anslog Hetsch til 300,000 Rdl.

¹ Herefter er følgende Sætning overstreget: „Kunde man ombygge og benytte et af Magazinerne paa Gammelholm, kom man ud af det med mindre Bekostning.“ Denne Tanke, en lignende som den, der har ført til Akademiets nuværende Billedhugger-Ateliers, var fremme og blev drøftet af Committeeen, men synes ikke at have vundet nogen Stemning for sig. Mus. A. 20.

² „Dansk Kunstblad“, 2det Bind, Nr. 29.

Efter en endnu mere indtrængende Skrivelse fra Collin¹ om at komme hjem, sendte Thorvaldsen sit romerske Testamente, udstedt den 10de April 1838. Den 14de Mai sendte Committee en Notarialoversættelse af det til de 32 Mænd med Tilbud om Bistand til Sagens videre Fremme. De 32 Mænd erkjendte Modtagelsen heraf, og meldte, at Magistraten var bleven underrettet herom. Committee tænkte ogsaa paa at henvende sig om samme Sag til Magistraten, men da der fra forskjellige Sider reistes Betæneligheder mod et saadant Skridt, blev det opgivet, saameget mere som der snart blev Vished for, at Thorvaldsen vilde komme med Fregatten Rota.

---

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom“, II, S. 606.

II.

FREDERIK VI SKJÆNKER VOGNSKURSBYGNINGEN BAG SLOTSKIRKEN TIL MUSÆET.

Fregatten Rota ankom til Kjøbenhavn den 17de September 1838 med Thorvaldsen ombord. Hans Landstigning foregik, som bekjendt, under uforglemmelige Omstændigheder. Den blev en Folkefest i dette Ords ædlest Betydning. Glæden over at have den udmærkede Kunstner hjemme bragte Mængden til at spænde Hestene fra hans Vogn og til at trække ham i Triumph til Charlottenborg. Nogen Tid gik derefter hen med Fester, ved hvilke Thorvaldsen blev hyldet af alle Stænder. Den sympathetiske Modtagelse frydede ham, og hans Glæde yttrede sig ved at han uopfordret lovede et betydeligt Bidrag til Musæet, som det sees af nedenstaaende Brev til Schouw fra Høyen¹:

Kjære Ven!

De 8 Medlemmer af den Thorvaldsenske Committee, som ere her i Byen, mødte alle, og det blev uden Videre besluttet, at Professor Clausen skulde skrive en ny Opfordring, at nye Lister skulde trykkes, og at vi skulde sørge for at disse kom ud især til saadanne, som endnu ikke havde tegnet sig.

Det, som især hidrog til, at Committeeen handlede saa enigt og at en Iver var kjendelig, som jeg endnu ikke har seet i dens Forhandlinger, men derimod desto oftere følt Savnet af, det var en Begivenhed, som vi alle beklagede, at De ikke var nærværende ved, især da den ikke egner sig til strax at blive bekjendt og altsaa her meddeles Dem som en Committeehemmelighed. Thiele overleverede nemlig Professor Clausen et Brev til Consistorium, underskrevet af Thorvaldsen, hvori denne modtager Tilbudet om at udføre Kunstværker til Frue Kirkes Prydelse for den Summa 30,000 Rdl. Han erklærer, at han vil levere de 12 Apostler i Marmor samt 4 Profeter i Marmor, colossal Størrelse, til Nicherne udenfor Kirken under Portalet for den Pris: 16,000 Species. Dernæst ønsker han at tage fat paa Frisen over Indgangen, der skal udføres i brændt Leer og forestille Christus, som drager Korset, ligesom han ogsaa vil udføre 2 Statuer af Reformatorerne til Kirkens Vestibule. Om disse 3 sidstnævnte Arbejder forbeholder han sig imidlertid at træffe nøiere Aftale; hvad derimod de 16,000 Species angaaer for de førstnævnte Arbejder, da skulle de, saafremt Kirken accepterer hans Tilbud, udbetales til Committeeen for hans Musæum.

¹ Mus. A. 79.

Al den Glæde, som dette prægtige Tilbud opvakte, alle de gunstige Resultater, som det sikkert vil drage efter sig, og hvoraf det vel ei er det sidste, at vor Committee for Thorvaldsens Musæum af ham selv faktisk er erkjendt, behøver jeg ei at fortælle Dem. Derimod fornøier jeg mig ved Tanken om, hvor glad De og Deres gode Kone vil blive ved denne Efterretning. Saasart som Consistorium har faaet Thorvaldsens Brev tilbørlig besvaret (der er ingen Tvivl om, at hans Tilbud bliver modtaget), skal det bekjendtgjøres, og jeg ønsker derfor, at det maa gaae saa hurtigt som muligt.

Det er et Begjælder paa alle de Munde, som snakke om Thorvaldsens Gjerrighed! I Begyndelsen af næste Uge, formodentlig paa Mandag, skal der atter være et Committeemøde, hvor Thorvaldsen ogsaa kommer. Gjenstanden for dette Møde vil især blive at faae Thorvaldsen til at erklære sig om Marmorpladsen, som han synes at beskæftige sig meget med. Hvad jeg hidindtil (denne Aften inclusive) har hørt af hans Yttringer derom, røber slet ingen Klarhed, neppe nogen oprigtig eller dog aaben udtalt Mening. Det vil derfor være ønskeligt, at Ingen vil bearbejde ham i en bestemt Retning og at saadanne Planer som: „for det første kun at opføre een Fløi“ ikke maa komme til at gjøre sig gjældende. Thorvaldsens Gave havde smeltet alle økonomiske Sorger om til lutter sangvinske Forhaabninger, og efter de Yttringer, som faldt, saa var der nu slet ingen Ængstelse for at begynde paa Musæet, selv om man ikke havde alle Pengene. Et andet Punkt, som fortjener særdeles Opmærksomhed, er det, at denne vigtige Opgave maa blive udsat til offentlig Concurus. Hetsch vil sikkert ikke lægge nogen Hindring iveien.

Da Fodstykkerne i Frue Kirke, som bære Gipsapostlene, ere stærke nok til at bære Marmorstatuer, og da Bissen troer (han har jo seet dem i Rom), at de 10 Apostle, som her ligge i Kasserne, endog ere mere udførte end Kristusstatuen, altsaa bedst lade sig retouchere paa Stedet, saa ville de formodentlig omskifte deres snevre Kister med den rummelige Kirke, saasart der er kommen Resolution paa Thorvaldsens Tilbud. Om Kristusstatuen vil Consistorium henvende sig til Kongen, for at udbede sig som en Naade, at den ei maa flyttes fra Kirken hen til Slotskapellet. Vi haabe nu, at Alt dette skal blive hurtigt iværksat, og saa snart som Marmorapostlene og Kristus staa paa deres Pladser (forudsat at Alt gaaer efter Ønske) skal Korsbelysningen finde Sted og saaledes ligesom tjene til en straalende Forklaring af Thorvaldsens rige Gave; thi har han skjænket Musæet 16,000 Sp., saa har han ved den yderst billige Erstatning, han forlanger, vistnok skjænket Kirken andre 16,000 Sp.

Sluttelig maa jeg takke Clausen, fordi han overlod mig at sende Dem Underretning om det Fundament, som Thorvaldsen har lagt til sit Musæum, samt hilse Dem og Deres Kone og Børn paa det hjerteligste fra os paa Toldbodveien.

Deres

N. HØYEN.

Kan De læse denne Klo?

Torsdag Aften den 16de October 1838.

Committeemødet altsaa i November en ny Opfordring til at indsende Bidrag til Musæet, og, da Thorvaldsen havde anmodet den om at tage sig af hans paa Proviantgaarden hensatte Sager og til disse finde et interimistisk Lokale, udvirkede den, at Slotsbygningsskmissionen overlod ialt 12 Værelser i Stueetagen paa Christiansborg til midlertidig Opbevaring og Udstilling af Thorvaldsens Værker og Kunstsager. Her foretog Freund og Høyen allerede forskellige Forsøg paa,

hvorledes Figureerne kunde heldigst opstilles og fremhæves ved en farvet Baggrund (Mønnie, Zinober). Denne Brug af Farver ansaaes af Mange som et grovt kunstnerisk Kjættereri.

Collin tænkte virkelig paa, gennem Prinds Christian at ansøge Kongen om Marmorkirkens Rudera og Grund til Musæet, og havde herom skrevet en Concept til et Brev, som han fremlagde i et Møde den 31te October i Committeen, hvilken imidlertid helst vilde, at Musæet skulde ligge i Rosenborg Frugthave, ligefor Damegangen. Da der var saa lidt Stemning i Committeen for Anvendelsen af Marmorkirken til Musæet, opgav Collin atter denne Tanke. Derimod blev Betænkninger over Ruinens Benyttelse afgivne dels af Tømmermester H. Kern og Murmester G. Schaper¹, som skattede den økonomiske Fordeel ringe og udtalte sig nedsættende om Materialet, dels af Stenhuggerne Scheller og Becker², som mente, at Materialet til Brug for Musæet kunde være c. 132,000 Rdl. værd, og roste det norske Marmor paa den bornholmske Sandstens Bekostning. I Anledning af en Artikel i „Dagen“ Nr. 293, som anbefalede Marmorkirkens Benyttelse, skrev Stadsbygmester Malling en Modartikel i „Commissionstidenden“ Nr. 291, betitlet „Fred over Frederik d. V's Pragtværk“³:

„Dette bør ikke nedbrydes, men fortsættes, naar Staten seer Udvei til Midlerne; Bekostningen forbunden med Fuldførelsen er bedre anvendt, end den, der fordres til Nedbrydelsen, — saa tænkte vore Fædre, og Harsdorff gav Model og Forslag til et Pantheon med stadigt Hensyn til det ufuldendte Pragtværk, uden at tabe af Sigte en hensigtsmæssig Indskrænkning for at lette Udførelsen.

Forslaget var den store Kunstner værdigt. Bygningen kunde forene den offentlige Gudsdyrkelse med Anbringelsen af Hædersminder for Statens høistfortjente Mænd. Thorvaldsens Musæum finder en herlig Plads i Amaliegaden paa 12,000 □ Alen ved Siden af Toldboden. Her behøver ikke Pantheon at udgjøre en Del af Musæet, hvorved Bekostningen vilde forøges, men den oprindelige Bestemmelse for Musæets Anlæg kan vedligeholdes. Fattigvæsenet, som nu benytter Pladsen, vil ventelig til Erstatning finde lignende Boliger i en Afdeling af Nyboder efter Overenskomst med Admiralitetet.

Thorvaldsen frede hvad Kunsten her i Fortiden har virket stort og høit aandigt!“

Malling sendte en Afskrift af denne Artikel til Collin og i en Efterskrift tilføiede han:

Dersom Hr. Conferentsraaden vilde gjøre Thorvaldsen hermed bekjendt, skal det være mig kjært, forsaavidt en anden god Beliggenhed frembyder sig, der kunde give ham Anledning til at frafalde Marmorpladsen, som fordrer overdrevne Bekostninger, hvilket hans fanatiske Omgivelser ikke ændse og forblinde ham, saa at han ikke seer, at Musæet der bliver et Phantom.

Kjøbenhavn den 13de December 1838.

Erbødigst

MALLING.

Stadsbygmesteren havde uden Tvivl Ret i Hovedsagen. Maaskee vilde han samtidig „bringe sig i Erindring“; det var jo Kjøbenhavns Commune, der skulde bygge Musæet.

¹ Mus. A. 91.

² Mus. A. 91 a.

³ Mus. A. 89.

Thorvaldsen havde imidlertid den 5te December 1838 udstedt et nyt Testamente og Gavebrev til Kjøbenhavn¹, hvilket den 8de December fik kongelig Stadfæstelse, og den 11te December af Thorvaldsen blev sendt Magistraten med Udtalelse af det Ønske og Haab, at Magistraten nu i Forening med de 32 Mænd og Committeen for Musæets Oprettelse vilde velvillig og kraftig virke til, at det tilsigtede Øiemed saa snart som muligt kunde opnaaes.

Magistraten svarede herpaa den 24de December ved at tilkjendegive Committeen, at de 32 Mænd havde valgt Murmester Schaper, Vinhandler H. P. Hansen og Tømmermester Kern, Magistraten Borgmester Mundt og Raadmand Münter til at sammentræde med Committeen paa nærmere Opfordring, for at forhandle det videre Fornødne til Opnaaelse af Testators veldædige og fædrelandskjærlige Hensigter².

Communalbestyrelsen var med al skyldig Beundring for den hjemvendte store Kunstner ikke meget tilbøielig til et dybt Greb i Kassen, og nogen passende Grund havde den neppe at tilbyde. Udsigterne til snart at komme til at begynde Musæets Bygning vare just ikke de lyseste, — da kom med det nye Aar 1839 ikke et Tilbud om en Grund, men en kongelig Gave af baade Grund og Bygning.

Collin var den 30te December bleven kaldet til Kongen. I Forgemakket traf han Koch, der sagde, at han vidste, hvad Kongen vilde tale med Collin om, nemlig om en Plads til Musæet, som han (Koch) havde gjort Kongen opmærksom paa. Da Collin kom ind til Kongen, sagde denne, at han vilde skjænke den Vest for Slotskirken liggende Bygning til Indretning af Musæet, og paalagde Collin at tale med Thorvaldsen herom paa Stedet for at forebygge Misforstaaelser. I Forening med Collin og Koch besaa Thorvaldsen da Bygningen den følgende Dag, erklærede sig fuldstændig tilfreds med den, og tilkjendegav, at han Nytaarsdag ved Couren vilde takke Kongen.

Den til Musæet skjænkede saakaldte Vognskursbygning var en Del af det Complex af mindre Bygninger, som i „Danske Vitruvius“ sees mellem Christiansborg Slot og Gammelstrands Kanal. En Arkaderække af samme Udstrækning som den, der i vore Dage forbinder Slottets Hovedbygning med det store kongelige Bibliothek, strakte sig for Enden af Prinds Jørgens Ridebane mellem Slottet og den omtalte Bygning; derimod vare de Staldbygninger, som havde ligget nærmere hen imod Stormbroen nedrevne og man havde ogsaa forkortet Vognskursbygningen. Denne afsluttedes mod Vest af en i Krigsaarene af Kjøbenhavns Regiment under Overbygningsdirekteur Hansens Ledelse opført Mur, der stod hvor nu Skillerummet staaer mellem Forhallen og Corridoren i Musæet. Ogsaa nærmere Slotskirken var et Stykke af den oprindelige Bygning nedbrudt, saa at der fremkom en aaben Passage fra Prinds Jørgens Ridebane ind til den 23 Alen brede Gaard, mellem de 86 Alen lange, 12¹/₂ Alen brede Fløie, der tilsammen udgjorde Bygningen; mellem denne og Slotskirken fandtes ud mod Gaden en lav Mur³.

Stueetagen optoges for største Delen af Remiser; 1ste Sal har formodentlig været overladt Theaternalerne.

2den Nytaarsdag holdt Committeen et Møde, i hvilket Collin berettede, hvad der var skeet, og han blev da, som han selv siger⁴, taget i Forhør af Professor Schouw om, naar og hvorledes

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn“, S. 49 ff.

² Mus. A. 93 og Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn“, S. 46 ff.

³ See C. F. Hansens Tegninger i Kunstakademiets Bibliothek.

⁴ Collin, „H. C. Andersen og det Collinske Hus“, S. 585.

Alt dette var skeet, samt hvorfor han ikke havde confereret med Committeeen først. Dette blev Alt ført til Protokols, og man bad til næste Møde, den 6te Januar, D'Hrr. Prangen, Koch, Hetsch, Freund, Bissen, Schaper og Kern om at afgive en Betænkning over den skjænkede Bygnings Anvendelighed.

Collin forudsaae den Modstand, han vilde møde i denne Sag, og, for at sikkre sig et Rygstød, udvirkede han et kongeligt Reskript af 4de Januar 1839 saalydende: „Vi ville herved allernaadigst have Slotsbygningsscommissionen tilkjendegivet til allerunderdanigst Efterretning og videre førende Foranstaltning samt til Bekjendtgjørelse for den sammentraadte Committee til Oprettelsen af et Thorvaldsens Musæum, at vi allernaadigst skjænke til Indretningen af bemeldte Musæum den Deel af Christiansborg Slotsbygninger, der paa den ene Side vender ud til Prinds Jørgens Ridebane, paa den anden Side til Kanalen, og med den ene Ende støder op til Slotskirken, hvilken Bygning hidtil har været afbenyttet dels til Vognremise dels til Theatermalersal, og skal dette Lokale hverken nu eller i Fremtiden nogensinde anvendes til anden Brug, end det, hvortil samme saaledes af os er skjænket. Tegningerne til Bygningens Indretning for den nye Bestemmelse blive forinden Udførelsen allerunderdanigst at forelægge os til vor allerhøieste Approbation. Med Hensyn til de fremtidige Lokaler for de os tilhørende Vogne samt for Theatermaleriet ville vi allernaadigst have Slotsbygningsscommissionen paalagt at foretage de fornødne Undersøgelser, og formene vi, at der for den sidstnævnte Gjenstand muligen kunde findes et Lokale paa Gammelholm, i hvilken Anledning vi allernaadigst bemyndige Commissionen til at henvende sig til vor Admiralitets- og Commissariats-Collegium.“

Endnu en Trumf skaffede Collin sig ved at lade Thorvaldsen skrive følgende Brev¹:

Som jeg hører har Hans Majestæt nu skriftligen gjentaget, hvad han for 8 Dage siden var saa naadig at meddele mig, nemlig at han skjænker til Lokale for mine Kunstsager den Bygning, som ligger bag ved Christiansborg Slotskirke, bestaaende af to Sidefløie og et Endeparti. Jeg modtog min Konges Tilbud med Glæde og Taknemmelighed, og hvad jeg saaledes sagde til Hans Majestæt og til Kunstakademiets høie Præses, hans kongelige Høihed Prinds Christian, saavel som til alle mine Venner, som derom have talt med mig, det beder jeg Dem, mine Herrer, at de ufortøvet ville paa mine Vegne foredrage saavel for Deres gode Colleger i Committeeen som for den ærede Magistrat og Stadens deputerede Borgere. Jeg miskjender sandeligen ikke den Iver og gode Villie, som besjæler nogle af mine Velyndere, idet de ønske et andet Lokale end dette, som jeg er fuldkommen tilfreds med, men det skulde smerte mig, om der derved skulde gives Anledning til den allermindste Yttring til Hans Majestæt eller til det Offentlige, hensigtende til at forandre hin kongelige Beslutning. Mit Ønske for mine Kunstsager er nærved at opnaaes; Fundamentet er ved denne kongelige Gave nu lagt. Udførelsen kan ved de af mine Medborgere og Landsmænd allerede ydede velvillige betydelige Bidrag, som jeg erkjendtligen paaskjønner, og ved det Tilskud, som der kan ventes fra denne Stads Øvrighed, der allerede har givet mig umiskjendelige Prøver paa dens Hengivenhed, ikke længe udeblive.

¹ Mus. A. 99 og Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn“, S. 94.

Min Alder, min Kunst og mit Helbred fordrer Ro og Fred, og disse mig vigtige Goder vil Ingen, som har mig kjær, forstyrre.

Med Høiagtelse

THORVALDSEN.

Kjøbenhavn den 5te Januar 1839.

Til

Hr. Conferentsraad COLLIN.

Hr. Professor CLAUSEN.

Hr. Professor THIELE.

Ved Mødet den 6te Januar vilde nogle af det nedsatte Udvalgs Medlemmer afgive en mundtlig Beretning, men da Pluraliteten meente, at denne burde foreligge skriftlig, vedtoges et nyt Møde, som skulde afholdes, naar Betænkningen var færdig.

Da Collin næste Dag til Underskrift omsendte en Skrivelse til Kommunalbestyrelsen, i hvilken denne fik Meddelelse om Reskriptet og Thorvaldsens Brev, og opfordredes til nu behageligst at ville tage under Overveielse, hvormeget der fra Kommunens Side kunde bidrages til Sagens hurtige Fremme, vægrede Clausen sig ved at underskrive med følgende Linier¹:

Jeg formener, at det blev Resultatet af Forhandlingerne igaar, at Committeeens Skrivelse til Byens Øvrighed og Repræsentantskab ikke skulde indsendes førend Commissionens Betænkning over den skjænkede Bygning kunde vedlægges. Dette forekommer mig ogsaa nødvendigt for at sætte vedkommende Autoriteter i Stand til at tage en Beslutning, hvormed ogsaa de tilstedeværende Magistratsmedlemmers Ytringer stemme. Men dernæst anseer jeg det ogsaa for at være af Vigtighed, hvad og hvormeget der bør indeholdes i Committeeens Skrivelse, hvorvidt man finder Anledning til at yttre sig om, hvorledes Committeeen betragter Sagens hele Stilling efter de nu indtraadte Forhold. Commissionsbetænkningen tør ventes at indkomme iaften eller imorgen tidlig, og i det Møde, som da vil kunne tilsiges, var det maaskee, for at fremskynde Sagens Gang, ønskeligt, at en Concept blev fremlagt som Basis.

Da jeg i Henhold til det her Anførte ikke har underskrevet, udbeder jeg mig — saafremt den ærede Formand antager, at Circulationen bør fortsættes — at dette Blad bliver vedlagt.

Den 7de Januar 1839.

H. N. CLAUSEN.

Hertil svarede Collin:

Jeg kan aldeles ikke deele denne Mening; Magistraten bør underrettes om, hvad der er besluttet af Kongen og erklæret af Thorvaldsen. Committeeens Betragtninger kunne komme i sin Tid. At Magistratens Medlemmer erklærede sig derimod, erindrer jeg ikke; tvertimod troer jeg, at den ønsker Meddelelsen; af Stadens 32 Mænd yttrede Vinhandler Hansen sig derimod, men det kan ikke komme i Betragtning.

COLLIN.

Thiele søgte at mægle ved at skrive:

Dersom Reskriptet indsendes til Magistraten, uden at Committeeen har yttret sig derover, vil Sagen formodentlig returnere om et Par Dage med Anmodning om en saadan Meddelelse. Jeg

¹ Mus. A. 100 b.

meener ogsaa, at der maa være samme Grund herfor, som for at Thorvaldsens Skrivelse vedlægges. At der af Committeen bliver afgivet en Erklæring, blev, saavidt jeg igaar opfattede, temmelig almindelig vedtaget, og da det næste nær forestaaende Møde formodentlig vil kunne behandle de forskjellige indkomne Betænkninger, vil denne Erklæring fra Committeen jo snart kunne afgives. I Henseende til Skrivelsen, som vel skal underskrives af Alle, er det min Mening, at Concepten først maa bifaldes af Pluraliteten.

J. M. THIELE.

Den 7de Januar 1839.

Dagen efter, den 8de Januar, sendte Majoriteten af det den 2den Januar nedsatte Underudvalg nedenstaaende Betænkning¹ over Vognskursbygningens Anvendelighed til Thorvaldsens Musæum til Collin, med Anmodning om, at der maatte blive afholdt et Plenarmøde Torsdag Aften den 10de, inden hvilken Tid man ventede, at to Minoritetsvota, som vare bebudede af Oberst Prangen og Etatsraad Koch, vilde være indkomne.

BETÆNKNING

om, hvorvidt Vognskursbygningen bagved Slotskirken med Fordeel kan benyttes til et Musæum for Thorvaldsens Værker og Samlinger.

Beliggenhed.

Den brudte Linie, som Bygningen danner med Slotskirken, og det Tryk, som baade denne og de andre omgivende Partier af Christiansborg udøve paa den, vil altid være en uoverstigelig Hindring for det tilkommende Musæums arkitektoniske Virkning. Isoleret i den Betydning, som her er den ønskeligste, kan det aldrig blive. Derimod kan det nok rives ud af Murforbindelse med Slottet; men skal det skee, maa der gjøres et Brud paa den ene af de Linier — Løngangene —, som forene Slottets Hovedparti med Sidebygningerne, og dette Brud vil, selv om det indskrænkes til det allernødvendigste, ikke være uden en forstyrrende Indflydelse paa den Eenhed, der nu gaaer igjennem hele Slottets Anlæg. Med Hensyn til Sikkerhed for Ildsvaade, da kommer dette Musæum til at ligge i Nærhed af det mægtige Christiansborg, som, naar dette engang bliver Hoffets Sæde, ikke er uden endel Betænkelighed, ligesom den Forening af saa mange literaire og artistiske Skatte, der alt findes dels i Slottet dels i dets Nærhed, stærkt taler for, at man ikke endnu mere skulde forstørre den Risico, som derved foraarsages.

Belysning.

Lyset, saaledes som det er nødvendigt for Kunstværker overhovedet og for Skulpturarbejder isærdeleshed, falder meget heldigt paa Bygningens nordlige og vestlige Side. Mod Østen er det som en naturlig Følge af Slotskirkens Naboskab næsten aldeles udelukket. Mod Sønden er det af forskjellig Beskaffenhed. Den Deel af det tilkommende Musæum, som ligger ligeover for den nordre Slotsfløi, skilles fra denne ved en Gaard paa 64 Alens Brede, og Belysningen vilde i det Tilfælde, at her kun var opført sædvanlige borgerlige Bygninger, være upaaklagelig. Men Slottets betydelige Høide, 45 Alen, spærrer selv i den nævnte Afstand Lyset saaledes, at man, for at erholde en Billedstøtte godt belyst i en passende Distance fra Øiet, maa sætte Vinduet høiere og gjøre det

¹ Mus. A 102.

større end Statuens og Værelsets Forhold byde. Og dette vil ikke alene være Tilfældet i Stueetagen, men ogsaa i det følgende Stokværk. Den ufordelagtige Slagskygge, som Løngangen kaster, svækker desuden den alt mindre heldige Belysning endnu mere. Den Deel af Musæet derimod, som ved Løngangen forbindes med Slottet, faaer nu slet intet Lys, og vil kun erholde et meget daarligt, naar den tilstødende Arcade nedrives.

Rummet.

De Statuer, som Thorvaldsen indtil nærværende Tid har udført, beløbe sig til over 90, og mere end Halvdelen af dette Antal henhører til større Compositioner og fordre altsaa ikke nogen isoleret Opstilling. Betragtes nu den opgivne Bygnings Dimensioner i tvende Stokværk, nemlig udvendig circa 86 Alens Længde til circa 58 Alens Brede, Gaardpladsen iberegnet, saa vil det ved første Øiekast synes, som om her nok kunde blive Plads til ovenanførte Samling af Billedstøtter.

Men en nærmere Overveielse vil betydeligt indskrænke Rummets Brugbarhed. Indgang, Trapper, Rum for Kustoder, Murtykkelser, ville allerede nedsætte det indre Rum til circa 70 Alens Længde; Gaardpladsen, ifald den skal overbygges, kan kun afgive eet Stokværk, og den Høide, som Belysningen kræver ud mod Slottet, vil væsentligen indskrænke det andet Stokværks Anvendelse ved den nærværende Murhøide.

Der er tillige en anden Omstændighed, som vel maa bemærkes:

Thorvaldsens Arbeider afvexle betydeligt i Størrelserne; der haves colossale Værker paa 10 Alen og smaa Statuer paa 2 Alen. Naar Rummet er frit, kan det benyttes med klog Sparsomhed, eftersom Kunstværkernes Størrelse fordrer det; men her i det opgivne Rum have vi faste Udstrækninger, i Sidebygningerne 14 Alens Brede og i Gaardrummet 24, som svært betinge Friheden i Opstillingen. Meget Rum spildes herved overflødigt, og som en Følge heraf bliver Pladsen langt snevrere, end den synes ved første Oversigt. Desuden skal der endnu endel ind i Musæet foruden Statuerne. De halvophøiede Arbeider, hvis Belysning forøvrigt gjør Krav paa megen Betænkksomhed, ville vi her ikke omtale; thi de skulle finde deres Pladser omkring paa Væggene; men Professor Thiele angiver mere end 200 Buster; dertil kommer Malerier og andre Kunstsager, foruden alle de Arbeider, som Thorvaldsen enten har Bestilling paa eller som hans usvækkede Kraft endnu kan berige os med. Samle vi alt dette i vor Betragtning, saa vil Pladsens Rummelighed blive mere end tvivlsom, forudsat at der blot skal tages de allernødvendigste Hensyn, som Kunstværkers Anordning og Opstilling har Fordring paa.

Som en Erstatning for alle disse Mangler anslaaes de bestaaende Mure, hvorved der skal kunne spares en betydelig Del af den Sum, som Musæet ellers vilde udkræve. Ved Bedømmelsen af deres Værdi kan *det* naturligvis ei komme i Betragtning, som de have kostet at opføre, men kun *det*, som de vil spare Musæet i Omkostninger. Herved maa man imidlertid ikke forglemme, at der maa indlægges hvælvede Kjældere under Stueetagen; at navnlig Gaardrummet vil trænge til en betydelig hvælvet Substruktion for at blive bekvem til en Musæumssal, og at saavel dette som alle de øvrige nødvendige Forandringer og Tilsætninger er forbundet med al den Ulæmpe, som følger af Forbindelsen mellem Nyt og Gammelt. Slaaer nu Pladsen heller ikke til, bliver man nødt til at udvide sig i Høiden eller i Længden, saa har man uafbrudt alle de Vanskeligheder at kjæmpe med, som Beliggenhed og Belysning vedblive at lægge i Veien, og Resultatet bliver maaskee tilsidst, ikke at man har sparet i Bygningsomkostninger, men at man har anvendt det Samme under mindre

heldige Betingelser, som man under heldigere Forhold kunde have en langt hensigtsmæssigere og smukkere Bygning for, og som var af een Støbning.

Et ganske andet Spørgsmaal er det: hvad lader der sig bringe ud af denne Bygning, naar man vil anvende Alt, for at gjøre den saa bekvem som muligt? Men dette Spørgsmaal kan først da komme til Undersøgelse, naar det er afgjørende bestemt, at Musæet ei kan faae nogen anden Byggeplads. For Øieblikket skulle vi blot overveie Manglerne og Fordelene ved den angivne Bygning, og vi kunne derfor ikke raade til at anvende Tid og Kræfter paa at gjøre Hindringer, der aldrig fuldkomment kunne hæves, saa lidet skadelige som muligt; Hindringer, vel at mærke, som betinge hele Bygningens indre Organisme, hele dens ydre Charakter, hele den Indflydelse, som man er berettiget at vente af Thorvaldsens Musæum, paa vore Landsmænd og nærmest paa Hovedstadens Indvaanere.

Da det tillige er aabenbart, at Hans Majestæt har villet skjænke denne Bygning for at lette Foretagendet, ei for at gjøre det besværligere end det ifølge hele dets complicerte Natur allerede er; thi selv paa den bedste Byggeplads, som vi kunne vælge, vil der findes Vanskeligheder nok at overvinde, saa at vi ei uden absolut Nødvendighed skulle indlade os paa dem, der her træde os imøde: er det da ikke ligefrem vor Pligt, idet vi frembære vor Tak, tillige at forelægge Alt, hvad der svækker de Fordele, som Gaven tilsigter, samt henlede Opmærksomheden paa saadanne Byggepladse, der bedre vilde passe for et Musæum, som det Thorvaldsenske? Hviler der ikke et betydeligt Ansvar paa os, dersom vi fordølge Sagens rette Sammenhæng?

Og naar denne engang med Musæumsbygningen kommer frem for Dagen, uden at vi i Tide have oplyst den, vil man da ikke med Grund kunne bebreide os, at vi selv have bidraget til at reise den allerstørste Hindring for at Feilgrebet kan blive rettet?

Kjøbenhavn den 8de Januar 1839.

H. FREUND.   A. W. BISSEN.   HETSCH.   G. SCHAPER.   H. KERN.

Efter Modtagelsen af Betænkningen skrev Collin følgende Brev til sine Med-Formænd¹:

Det af Professor Høyen forfattede, af Freund, Bissen, Hetsch, Schaper og Kern underskrevne Indlæg angaaende den af Hans Majestæt til Musæum skjænkede Bygning modtog jeg iaftes med en Skrivelse fra bemeldte Herrer, hvori foreslaaes næstkommende Torsdag Aften til et Committeemøde. Men dette kan af adskillige Grunde ikke finde Sted:

1. det kongelige Reskripts Meddelelse til Magistraten — hvilken Meddelelse jeg — da det naturligvis henhørte til en ordentlig Forretningsgang —, men forgjæves, bragte i Forslag, er nu skeet ved umiddelbar Befaling fra Kongen. Forinden Magistraten og de 32 Mænd in pleno have overveiet Sagen og instrueret dem, som møde paa deres Vegne, hvilket hidtil ikke var og ikke kunde være Tilfældet, kan der intet Møde holdes med disse Delegerede, da de ingen Fuldmagt have til at beslutte i deres Committenters Navn.
2. Det næste Møde, der skal holdes, bør være af den oprindelige Committee alene. Den kan have Spørgsmaal at afgjøre, som ere Communens Bestyrelse uvedkommende.

¹ Mus. A. 100 e.

3. kan jeg ikke, førend jeg har seet Etatsraad Kochs og Oberst Prangens Vota, bestemme, hvorvidt jeg vil lade hint Indlæg være skriftlig ubesvaret eller ikke, og hvad 6 have været 8 Dage om at producere, maa 1 have idetmindste lige saa lang Tid til at tage under Overveielse. Saa meget om den samlede Committee.

Hvad nu os tre in specie angaaer, saa har Thorvaldsen i sit Brev til os af 5te d. M. „bedet os om, at vi ufortøvet ville paa hans Vegne foredrage hans Erklæring for Committeeen, for Magistraten og for de deputerede Borgere“.

Nu er mit ærbødige Spørgsmaal, om mine Herrer ville opfylde denne Begjæring og i Dag underskrive to Breve, respektive til Magistraten og de 32 Mænd, hvori det kort og godt hedder: — „Vi have den Ære hermed at sende Afskrift af en os fra Thorvaldsen tilhændekommen Skrivelse“. —

Skulde jeg mod min Formodning faae et benægtende Svar, saa seer jeg mig forpligtet til, i eget Navn at afsende disse Afskrifter, som i modsat Fald skulle blive vedlagte Brevene, naar de sendes til Underskrift; thi jeg har ei faaet dem tilbage fra Afskriveren.

Deres ærede Svar udbedes snarest.

Ærbødigst

COLLIN.

Den 9de Januar 1839.

Høiærværdige Hr. Professor CLAUSEN.

Hr. Professor THIELE.

Hertil svarede Clausen:

Jeg tillader mig at bemærke:

- ad 1 og 2.* Da de tiltraadte Medlemmer af Magistraten og de 32 Mænd aldeles ikke ere anmeldte som forsynede med Fuldmagt til at tage Beslutning i hine Autoriteters Navn, men alene skulle som raadslaaende og stemmeførende tage Deel i Committeeens Forhandlinger, saa kan jeg i nærværende Tilfælde ikke see nogen Grund til at lade dem udenfor Forhandlingen. Jeg meener, at det rettest overlades til dem selv at bedømme, hvorvidt de efter Omstændighederne finde det passende, at deeltage i det Skridt, hvortil Committeeen maatte bestemme sig. Da der imidlertid paa den anden Side her handles om en Sag, som i sin Helhed vil blive særskilt forhandlet af Magistraten og de 32 Mænd, saa kan det maaskee forsvares, at en Forsamling holdes alene af den oprindelige Committee, og jeg overlader denne Punkt til den ærede Formands nærmere Overveielse.
- ad 3.* Angaaende en foreløbig Tilsendelse til Magistraten og de 32 Mænd af det kongelige Reskript, da skjønner jeg ikke, at et yttret Ønske af Thorvaldsen kan være en bindende Regel for os til paa egen Haand at foretage Noget i saa vigtig en Sag, og ligesaa lidt, hvortil en saadan Tilsendelse skulde tjene, efterat nu det kongelige Reskript er blevet meddelt Magistraten. Under andre Forhold vilde det hele Spørgsmaal være af ringe Betydning; nu er det ingenlunde saa. For det Første er det vitterligt, at en Spænding er indtraadt mellem Committeeens Medlemmer, ikke saa meget paa Grund af Meningsforskjelligheden angaaende den skjænkede Grund og Bygning, som paa Grund af den Maade, hvorpaa Sagen er bleven saa godt som afgjort uden Committeeens Vidende og denne sat i en høist ubehagelig Stilling, navnlig til Thorvaldsen. At denne Spænding ikke skal ende med et Brud, kan jeg ikke andet end

ansee som i høieste Maade ønskeligt — med Hensyn til Sagen, til Thorvaldsen, til hele Publikum —; og til den Ende maa, efter min Overbevisning, ethvert Skin forebygges af, at Noget forhandles uden den hele Committees Beslutning, at Oppositionen skulde hindres fra at komme til Orde eller først komme dertil, efter at en Beslutning var taget. For det Andet mener jeg, at Committeeen i nærværende, for hele Foretagendet afgjørende Sag, har noget ganske Andet at gjøre end at være Expeditionscontoir af det kongelige Reskript og Skrivelsen fra Thorvaldsen. Sagkyndige Mænd have taget Sagen under nøie Overveielse og affattet Betænkning derover; denne kan og bør betragtes som et vigtigt Aktstykke i Sagen; ved at meddele denne og selv yttre sig derom, vil Committeeen opfylde sin Bestemmelse, og dette Skridt bør skee uden Ophold, for at disse Betænkninger kunne afgive et Moment ved Sagens Afgjørelse.

Jeg maa saaledes fremdeles som hidtil ansee mig forpligtet til at afholde mig fra Deltagelse i ethvert Skridt, denne Sag vedkommende, der ikke foretages af den samlede Committee, og derimod andrage paa et Committeemødes Sammenkaldelse imorgen. Ethvert af Medlemmerne vil sikkerligt ogsaa med kort Varsel sætte saavidt muligt Alt tilside for at kunne give Møde.

Ligesom jeg udbeder mig, at i den Opposition, hvori jeg her seer mig ført til vor ærede Formand, Alt maa blive taget i den bedste Mening, saaledes maa jeg endnu tilføie en Anmodning om at blive underrettet derom, saafremt Formanden skulde ansee sig forpligtet til at gjøre den omskrevne Tilmeldelse til Magistraten og beføiet til at udsætte Committeemødet. I dette Tilfælde vilde jeg nemlig som Medlem af Formandskabet ansee mig for at paadrage mig Ansvar, om jeg ikke — enten i Forening med den tredie Collega eller alene — indbød Committens Medlemmer til ufortøvet Beraadslagning om, hvad der maatte være at foretage.

H. N. CLAUSEN.

Thiele skrev:

I den Spænding, hvori min Kones kritiske Svaghedstilstand idag har sat mig, er det mig ikke muligt at afgive en fuldstændigere Erklæring end, at jeg som Medlem af den valgte Committee ikke finder mig berettiget til at handle pro eller contra uden i Forening med Committeeen. Min Mening om Sagen selv er uforandret den samme; angaaende den har Oberst Prangen nærmest udtalt mine Anskuelser.

J. M. THIELE.

Den 9de Januar 1839.

Collin har endelig givet Circulæret følgende Paategning¹:

Til Hr. Professor Clausen maa jeg svare følgende:

1. I Henseende til Kommunikation til Magistraten af Reskriptet, da er det en Misforstaaelse, naar Hr. Professor Clausen antager, at jeg nu foreslaaer, at det skulde skee fra Committeeen; det vilde være overflødig, da det er skeet fra Slotsbygningskommissionen.
2. I Henseende til Meddelelse af Thorvaldsens Brev, da er en saadan Committeeen aldeles uvedkommende; thi hans Begjæring er stilet til Formanden. At Oppositionen ønskede det undertrykt, er i sin Orden. Jeg afsender Afskriften idag.

¹ Mus. A. 100 d.

3. I Henseende til Committeemødet. Etatsraad Kochs og Oberst Prangens Erklæringer ere til dette Øieblik (Onsdag Eftermiddag Kl. 4) ikke indkomne til mig, og disse Aktstykker ere dog ligesaa vigtige som det allerede indkomne. Om Professor Clausen vil sammenkalde et Møde, og overhovedet, hvilke Møder eller Sammenkomster man agter at holde, kan jeg naturligvis ikke forebygge. At hindre enten denne Opposition eller overhovedet noget Menneske i Verden fra at komme til Orde, naar han ønsker det, det ligger vist langt udenfor min Charakter; ligesaa vist som det er, at jeg ikke er forlegen for at bringe mine Meninger til Torvs. Men i denne Sag troede jeg, at dog ogsaa jeg maatte have Tilladelse til at yttre en Mening og tilstedes Tid til at tænke paa, om Noget kunde gjøres for at hæve, ikke forøge den Spænding, som desværre er indtraadt, og hvortil, som Hr. Professor Clausen anmærker, maaskee mindre Meningsforskjellighed om den skjænkede Bygning end personlige Interesser og Misforstaaelser er Anledning.

Dersom Hr. Professor Clausen skulde være enig med mig i at bestemme et Møde for den oprindelige Committee til næste Mandag Aften, saa skal jeg, om Gud vil, have den Ære at deltage deri.

Den 9de Januar 1839.

COLLIN.

Imidlertid indkom Oberst Prangens Separatvotum, saalydende¹:

Hovedmomenterne til en Bestemmelse af, hvad Committeeen kan foreslaa til Opnaaelse af sit Hverv, turde efter min Mening søges i:

hvilke Gjenstande der skulle opbevares, og hvilke Midler og Kræfter der kan disponeres over til Musæets Bygning.

Ved det første Moment bestemmes de forskjellige Lokalers Kvalitet og Musæets Størrelse; det sidste Moment bør formentligen bestemme de Grændser, som Committeeen fornuftigvis bør sætte for sine Ønsker.

Saalænge begge disse Hovedmomenter ikke ligge klart for Dagen, kunne alle Planer og Anskuelser ikkun være generelle, uden at der kan gaaes ind i Detaillerne, altsaa uden at der kan erholdes et aldeles bestemt Resultat.

Saaledes kan man endnu aldeles ikke have en bestemt Mening om den fornødne Størrelse af Bygningen, førend man har en Fortegnelse over Kunstgjenstandene og førend Principperne for sammes Opstilling ere fastsatte. De af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygninger, inclusive den mellemliggende Gaard, der vil kunne indlemmes i Bygningen, indbefatter et Areal af 5075 □ Alen. Om end herfra drages en Fjerdedel for de betydelige Mure og for de uskikkede Lokaler, bliver dog omtrent 3700 □ Alen nyttigt Rum i to Etager, altsaa 7400 □ Alen, hvilket synes at være ikke lidet, og i alt Fald turde det neppe medføre Vanskelighed, at Bygningen forlænges vestefter, om behøves.

Man finder, at den mod Slottet vendende Side af Bygningen er mindre godt belyst, og derfor mindre skikket til Opstilling og Beskuelse af Statuer. Uden at miskjende denne mindre Fuldkommenhed, kan jeg dog endnu ikke antage det som aldeles afgjort, at denne Fløi eller dog

¹ Mus. A. 102 a.

den største Del deraf ikke skulde kunne ved passende Dispositioner hensigtsmæssigen anvendes til Musæet.

Jeg forbigaaer at tale om Forkasteligheden af Belysningen fraoven, da det af Kunstnerne selv indrømmes, at Meningerne herom ere delte; og da Musæets Giver efter Forlydende finder en saadan Belysning antagelig, seer jeg ei heller heri nogen tilstrækkelig Grund til at ville udelukke Bygningens Anvendelighed.

Man har endvidere yttret, at de frivillige Bidrag til Musæet skulde være ydede i den Supposition, at en ny Bygning dertil skulde opføres, som et den store Kunstner og den store Giver værdigt Monument, og at Committeen skyldte sine Committenter at holde fast ved dette Princip. Denne Anskuelse deler jeg aldeles ikke, tvertimod troer jeg, at en stor Pluralitet af dem, der have ydet frivillige Bidrag, vilde foretrække Afbenyttelsen af de skjænkede Bygninger, saafremt den tilsigtede Besparelse derved kan opnaaes, fremfor et større Projekt, der synes at ville udfordre Midler, hvis Tilveiebringelse i det Mindste vil være problematisk.

Efter denne Anskuelse troer jeg, at skyldte Committenterne at votere for Udarbejdelsen af et Projekt med Afbenyttelse af de Bygninger, som Hans Majestæt Kongen allernaadigst har skjænket i den Hensigt derved at fremme Musæets Fuldførelse.

Jeg bestyrkes i denne Anskuelse ved at betragte:
at den store Kunstner selv har erklæret sin fuldkomne Tilfredshed, ja sin Glæde over Tilbudet, og at paa en Tid, hvor ifølge saa mange offentlige Diskussioner Landet paastaaes at være i en svær og trykkende Fattigdomstilstand, hvor en Del væsentlige og almennyttige Foranstaltninger, hvis Savn dybt føles, ikke kunne udføres formedelst Nationens supponerede Uformuenhed, — Consekvensen synes at byde, at ogsaa ved det Hverv, vi her have at lede, ingen Ødselhed maa finde Sted, men at Formaålet maa søges opnaaet vel med stadigt Hensyn til dets Værdighed, men dog tillige med ikke mindre Hensyn til fornuftig Økonomi og til de dels nu disponible dels endnu forventende Midler.

Jeg meener og lægger stor Vægt paa, at vi bør sætte os et opnaaeligt Maal. Af de rigelig 100,000 Rdl., som Committeen indtil nu har at disponere over, ere ikkun nogle og tredsindstyve Tusinde indkomne ved frivillige Subskriptioner uagtet alle Anstrængelser, som vi ikke kunne nægte at have anvendt for at udvide dem. Imidlertid vil jeg supponere, at ved fornyet Anstrængelse endnu nogle flere Bidrag kunne samles; jeg vil supponere, at den Kommune, der er blevet Eier af Thorvaldsens rige Gave, vil yde et klækkeligt Bidrag; men alt dette, frygter jeg, vil blive endnu langt fra Maalet, dersom dette ikke med Omhu afpasses efter Kræfterne. Ikkun heri seer jeg Midlet til at fremme det Værk, hvis Fuldførelse er Gjenstanden for vor Attraa. Vi bør vogte os for at levere et Sidestykke til Marmorkirken; — at begynde paa noget, til hvis Fuldførelse Midlerne kunne komme til at mangle.

Det ovenstaaende Votum — det føler jeg selv — overskrider Grændserne for den Opgave, der er givet den snevrere Committee. Gjenstandenes nøie indbyrdes Forbindelse vil, haaber jeg, tjene til Undskyldning derfor.

Kjøbenhavn den 9de Januar 1839.

PRANGEN.

Etatsraad Kochs Separatvotum var saalydende¹:

Da jeg ikke kan tiltræde den af Pluraliteten i den engere Committee yttrede Mening, saa tillader jeg mig at afgive mit separate Votum med særdeles Hensyn til de under Forhandlingerne fremsatte Ytringer.

Det er udenfor al Tvivl, at naar man var i Besiddelse af en fritliggende Plads og en Sum af 3—400,000 Rdl., saa vilde der ikke kunne blive Spørgsmaal om at benytte nogensomhelst allerede opført Bygning; men da Erholdelsen af det sidste efter min uforgribelige Mening vil have store Vanskeligheder, saa forekommer det mig, at være et stort Gode og til Sagens Fremme, at Kongen har skjænket de omhandlede Bygninger dertil. Jeg bør her gjøre opmærksom paa, at jeg ved at nævne en Sum af 3—400,000 Rdl. har tænkt mig et arkitektonisk Projekt, opbygget med Hvelvinger, af gode og forsvarlige Materialier, passende for en saadan Bygning og af større Kvadrat- og Kubikindhold end det af Kongen hertil skjænkede; falder nogle af disse Hensyn bort, kan Byggesummen i Forhold dertil forringes.

Til en omstændelig Udvikling af Sagen har Tiden været mig for kort, ligesom det og vilde være nødvendigt, forinden at kjende, hvilken Maade de forskjellige Kunstskatte skulle klassificeres og opstilles paa, samt de forskjellige Lokalers betingede Størrelse dertil; men ved Sagens Overveielse forekommer det mig, at disse Bygninger maatte kunne omdannes og indrettes til at modtage og opbevare de Thorvaldsenske Kunstskatte paa en anstændig og beskuelig Maade. Skulde Rummet, benyttet hensigtsmæssigt, ikke være aldeles tilstrækkeligt, saa var der vel Intet til Hinder for at udvide dette.

Hvad Rummets Belysning angaaer, da er denne for største Delen upaaklagelig; til de to Sider er Lyset meget godt, naar Vinduerne rigtigt anbringes, og i nogle af Lokalerne meener jeg det kunde anbringes ovenfra, eller om det maatte ansees bedre, med høitliggende Sidelys? Men i den underste Etage mod Slottet er det mindre heldigt; dog maa jeg i denne Anledning bede bemærket, at Afstanden mellem den her omhandlede Bygning og Slottet er 64 Alen, og at Slottet til Overkanten af Gesimsen ikkun er 45 Alen høit.

Kjøbenhavn den 8de Januar 1839.

KOCH.

Som Collin havde bebudet, sendte han altsaa den 9de Januar paa egen Haand Magistraten en Afskrift af Thorvaldsens Brev til Formændene og indbød dernæst den oprindelige Committees Medlemmer² til et Møde den 12te Januar „efter Professor Clausens Ønske“. Clausen ledsagede denne Indbydelse med følgende Linier³:

Som Supplement til Hr. Conferentsraad Collins Indbydelse maa jeg tillade mig at tilføie Følgende:

Imellem Hr. Conferentsraaden og mig er opstaaet en Dissents angaaende om de tiltraadte Herrer af Magistraten og de 32 Mænds Forsamling skulle indbydes til den forestaaende Forhandling om Gjenstanden for det kongelige Reskript.

¹ Mus. A. 102 b.

² Med Undtagelse af Tuxen, som var død d. 22de Marts 1838.

³ Mus. A. 103.

Conferentsraadens Mening er: at forinden Magistraten og de 32 Mænd in pleno have overveiet Sagen og instrueret dem, som møde paa deres Vegne, hvilket hidtil ikke var og ikke kunde være Tilfældet, kan der intet Møde holdes med de Delegerede, da de ingen Fuldmagt have til at beslutte i deres Committenters Navn! Ifølge denne Anskuelse er nærværende Indbydelse alene udstedt til den oprindelige Committee.

Jeg meener derimod, at efterat Magistraten og de 32 Mænd paa Conferentsraad Thorvaldsens Anmodning udnævnte Medlemmer af deres Midte til at tiltræde Committeeen, og efter at denne har modtaget de Udnævnte, er det en Selvfølge, at de maa indbydes til enhver Forhandling af almindelig Natur, (d. v. s., hvor der ikke handles om speciel Anvendelse af de til den oprindelige Committee betroede Penge), hvornæst det vil blive at overlade til dem selv, hvorvidt de efter Omstændighederne finde det passende for sig, at deltage i Committeeens Forhandlinger og Beslutninger.

Jeg meener fremdeles: at da der ikke fra Begyndelsen af — hvad der vistnok burde være skeet — er blevet forhandlet om det Forhold, hvori Committeeen har at betragte sig til hine Delegerede, kan hverken Formandskabet eller det første Medlem af dette være competent til at afgjøre Spørgsmaalet, naar hine Delegerede skulde indbydes og naar de skulle forbigaaes.

Da Hr. Conferentsraaden ikke troede sig berettiget til at udstrække Indbydelsen til hine Delegerede og jeg ikke kan ansee mig berettiget til at deltage i en Forhandling af afgjørende Vigtighed for hele Foretagendet, fra hvilket disse Herrer skulde være udelukkede, saa enedes vi om at indbyde den oprindelige Committee's Medlemmer til et extraordinairt Møde i Eftermiddag Kl. 5, hvor aldeles Intet skulde forhandles uden den ene Punkt: om det gjensidige Forhold mellem Committeeen og de Delegerede.

Ved en Forhandling om denne Sag vil Thorvaldsens Nærværelse være aldeles overflødig, ja upassende. Og dersom denne foreløbige Behandling skal udsættes til Mandag, vil den egentlige Forhandling om Sagens Realitet, som allerede er efter min Mening utilbørlig længe udsat, endnu skyde længere ud. Da imidlertid Indbydelsen aldeles ikke angiver den paatænkte Gjenstand for Forhandlingen i Eftermiddag og Committee's Medlemmer følgelig ikke have været i Stand til at bedømme, hvorvidt dette Møde kunde bortfalde, saa maa jeg andrage paa, at Cirkularet bringes til de Herrer, som det allerede har været foreviist, for at erholde deres Paategning om, at de kunne give Møde i Eftermiddag Kl. 5. For at spare Tid paatager jeg mig at underrette de Herrer, som boe i Stadens vestlige Del: Freund, Bissen, Gamst, Koch, Prangen.

Løvedag Formiddag Kl. 11.

H. N. CLAUSEN.

Vidi Collin. Kan ikke have den Ære, om jeg er i Akademiet. Th.

Venter at kunne møde. Thomsen.

Høyen møder.

Skal have den Ære at møde. Hetsch.

Ligeledes. Schouw.

Vil see om jeg i Eftermiddag kan møde, men tvivler derom. Scavenius.

Puggaard møder.

Paa Mødet, Løvedag den 12te, gav Committeeen Clausen Medhold, og Collin indbød efter Thorvaldsens Ønske den hele Committee, altsaa ogsaa Kommunalbestyrelsens Delegerede, til et Møde Mandag den 14de Kl. 1. Samtlige Medlemmer mødte undtagen Scavenius, som havde sendt Committeeen følgende Brev¹:

Da jeg formedelst Forretninger paa Landet ikke seer mig i Stand til at møde i den til imorgen berammede Forsamling, tillader jeg mig herved, -- for det Tilfælde, at det Hovedspørgsmaal, der for Tiden beskæftiger Committeeen, skulde komme under Diskussion, at afgive mit Votum skriftligt. Den meget korte Tid, der er mig levnet til dettes Affattelse, maa tjene til nogen Undskyldning for dets indre og ydre Ufuldkommenheder.

Det er altid forekommet mig, som om de ærede Herrer, der opponere mod den af Hans Majestæt til Musæet skjænkede Bygning, nære noget vel sangvinske Forhaabninger om at see deres vistnok meget naturlige Ønske om en i alle Maader smuk og hensigtsmæssig Musæumsbygning realiseret. Efter to Aars Subskription og Opmuntringer dertil ad alle Veie, ere vi endnu ei videre end mellem 60 og 70,000 Rdl., -- hvad mere haves, er det, Thorvaldsen selv har skjænket og nu den sidste Gave af Kongen. Det, der fremdeles behøves, maa tilskydes af Staden Kjøbenhavn; men hvormeget Staden kan, -- hvormeget den vil anvende paa denne Gjenstand, derom ere vi til Dato aldeles uvidende. Saa meget troer jeg imidlertid at kunne antage som afgjort, at Stadens Bestyrelse baade af Pligt og Tilbøielighed vil bestræbe sig for den yderste Økonomi, hvilket vel og Stadens fortrykte Stilling gjør nødvendig. Under disse Omstændigheder maa jeg ansee alle de Planer, der gaa ud paa kostbare nye Bygningers Opførelse som for Tiden unyttige og urealisable, -- og jeg maa meene, at Committeeen ikke opfylder sit Hverv, naar den ikke stræber at gjøre sig selv Sagens sande Stilling klar. Vel har jeg hørt anføre, at Sagen endnu er en res integra, saa at man endnu kan diskutere pro et contra om den bevidste Bygnings Bekvemmelighed 'ligesaa fuldt som om Talen endnu kun var om at vælge denne, eller følge en anden Plan. Men det er mig aldeles uforklarligt, hvorledes man for Alvor kan nære denne Anskuelse. Den omtalte Bygning er jo ikke blot tilbuden, men den er paa aldeles officiel Maade skjænket til Musæet, -- og Ordre givet til at skaffe andre Lokaler for de Indretninger, som der hidtil have havt Plads. Fremdeles har Thorvaldsen erklæret sig fuldkommen tilfreds med denne saaledes skjænkede Bygning. Dette er Facta, som ikke kan modsiges, og de forbyde sikkert at behandle Sagen som om de ikke existerede. Uden at see hen til den formelle Side af Qvæstionen (at Committeeen nemlig er aldeles uberettiget til at fatte nogen Beslutning om en Bygning, der ikke er stillet til dens Disposition, men direkte skjænket til en Musæumsbygning), vil jeg kun tillade mig at henvende mine Herrer Medcommitteredes Opmærksomhed paa, hvad Følgerne nødvendig vil blive, naar man nægter at modtage hin Bygning, -- eller hvad der kommer ud paa det samme, -- erklærer den uskikket til Øiemedet. Jeg maa antage, at de 5 Herrer, der udgjøre den engere Committeees Majoritet, have udtalt Alt, hvad der kan indvendes mod den skjænkede Bygning, -- men jeg maa tillige formeene, at af alle disse Indvendinger, der gaae ud fra Mangel paa arkitektonisk Skjønhed, af Plads, -- og af tilstrækkelig Belysning, -- er der end ikke en eneste, der for den høie Giver kan synes gyldig, -- allermindst da andre, -- ogsaa kyndige -- Mænd have yttret en aldeles forskjellig Anskuelse. Da hin Betænkning hverken er understøttet af Tegninger eller Beregninger, maa den -- med hvor stor Omhu den end kan

¹ Mus. A. 105.

være forfattet, — dog nødvendigvis ansees at bero paa et individuelt Skjøn, der ligesaavel kan være feilende som rigtigt. Men af slige paa blotte Formeninger støttede Grunde at forkaste en saa betydelig fra Kongens Side sikkert særdeles vel meent Gave, maa jeg ansee at være aldeles upassende, og man behøver sandelig ikke at være Konge for deri at see en Affront. Erindrer man nu, at paa den ene Side Staden Kjøbenhavn ikke kan anvise en eneste Daler til Musæet uden Hans Majestæts Tilladelse, og paa den anden Side, at denne Sag, saaledes afgjort, lettelig vil frembringe en Adskillelse mellem de frivillig Bidragende, da sikkert ligesaa mange ville paastaa deres Bidrag anvendte til Indretning af den skjænkede Bygning som til Opførelse af en ny, skulde jeg tro, at vi, ved ikke at modtage den kongelige Gave, ere langt fjernere fra vort Maal end nogensinde forhen. Modtages derimod Gaven med Tak og uden Bemærkninger, (hvilket er det eneste, jeg kan stemme for), saa bliver vistnok det første, der bør foretages, at lade forfatte nøiagtige Tegninger, Beregninger og Overslag over de skjænkede Bygningers bedste Indretning til det tilsigtede Øiemed, og saaledes netop foretage hvad den engere Committees Majoritet har formeent, det ei var værd at spille Tid og Kræfter paa. Bliver da Resultatet af denne aldeles nødvendige Undersøgelse, at Bygningen afgiver fornøden og bekvem Plads, at Belysningen for alle vigtige Sager bliver tilstrækkelig, og at Bekostningen ikke gaaer over de disponible Kræfter, saa nærer jeg det Haab, at selve de Herrer, der nu ere mod Anvendelsen af denne Bygning til Musæum, ville finde sig tilfreds med at den er skjænket, saa meget mere som jo ellers Grundlægningen af Musæums-Bygningen endnu i lang Tid maatte regnes blandt pia desideria. Giver derimod en saadan grundig Undersøgelse det modsatte Resultat, og især dersom det befindes, at Bekostningen vil blive aldeles uforholdsmæssig, da er det Tid at forelægge Hans Majestæt Resultatet og henstille til hans Afgjørelse, om alligevel saadan Bekostning skal anvendes paa det gamle Hus, eller — som i saa Fald mere ønskeligt, — til at bygge et nyt. Under saadanne Omstændigheder faae og alle de øvrige Grunde, som nu anføres mod dette gamle Hus, en Vægt, som de nu aldeles mangle, og det er da og at formode, at Kongen vil imødekomme alle deres Ønske, som finde en fritstaaende isoleret Bygning saa langt at foretrække, — medens han nødvendigvis nu fra sit Standpunkt maa ansee alle slige Ønsker som tomme og utidige.

Jeg stemmer ifølge Foranstaaende: for uden nogen Bemærkning med Tak at modtage den kongelige „Gave“.

Kjøbenhavn den 13de Januar 1839.

P. B. SCAVENIUS.

Til

Committeen for Thorvaldsens Musæum.

Uagtet Collin havde forsynet sig med en skriftlig Udtalelse fra Etatsraad Clausewitz, som paaviste, hvor mange betydelige Samlinger der i Udlandet vare anbragte i ældre Bygninger, kunde Enighed ikke opnaaes i Mødet.

Professor Clausen foreslog, at takke Hans Majestæt for den til Musæum skjænkede Bygning med Tilføiende, at Committeen og de Delegerede ansaae det for deres Pligt, at overdrage Arkitekterne at udarbeide Planer til sammes Indretning, men at man derhos skulde udbede sig Tilladelse til at forelægge Hans Majestæt Projekter til en hel ny Bygning samtidig med hine. Collin og Flere erklærede sig herimod. Thorvaldsen gjentog sin tidligere Erklæring om, at han var tilfreds med

Bygningen, og at han antog, at der af den kunde dannes et passende Musæum for hans Arbeider. Vinhandler Hansen yttrede, at han formeente, at Byen i denne Henseende stod ikke blot den nærmeste Samtid, men den sildigste Efterslægt til Regnskab. Professor Clausen og Conferentsraad Collin tilbød at forelægge Udkast til en Skrivelse til Kommunalbestyrelsen i Anledning af denne Sag.

Torsdagen den 17de Januar holdtes næste Møde. Collin meddelte, at Hans Majestæt Kongen havde paalagt ham at tilkjendegive Forsamlingen, at forsaavidt man i Committeeen maatte have i Sinde, at foreslaa Marmorkirkepladsen eller en Deel af Rosenborg Have til Byggeplads for Thorvaldsens Musæum, vilde Tilladelse til at erholde disse Pladser ikke kunne ventes. Da en af de Delegerede fra Magistraten ønskede, at dette maatte meddeles denne, blev Formanden opfordret til at anføre de Udtryk, hvoraf Hans Majestæt ved denne Leilighed havde betjent sig, i hvilken Anledning han (Collin) henholdt sig til de givne Meddelelser, imod hvis Bekjendtgjørelse for Magistraten han ikke havde Noget at indvende, med Tilføiende, at han, hvis Committeeen skulde ønske det, vilde bevirke, at den ham mundtlig meddelte kongelige Befaling blev meddelt Committeeen skriftlig. Men et saadant Ønske blev ikke fremsat.

Professor Clausens og Conferentsraad Collins Forslag til et Brev til Kommunalbestyrelsen bleve oplæste, saavelsom et fra Professor Thiele. Professorerne Hetsch, Freund, Schouw og Høyen, Mekanikus Gamst, Grosserer Puggaard, Cancelliraad Thomsen og Billedhugger Bissen tiltraadte Professor Clausens Forslag, Oberst Prangen og Etatsraad Koch Collins; Thiele blev ved sit. Det forbeholdtes Kammerjunker Scavenius at tiltræde, hvilket af disse Forslag, han maatte give sin Stemme. De Delegerede fandt det meest passende, ikke at deeltage i disse Meningsyttringer til Kommunalbestyrelsen. Man besluttede, at indsende samtlige Vota til Magistraten.

Majoritetens Indstilling blev saalydende¹:

Efter at Hans Majestæt Kongen ved Reskript af 4de Januar d. A. har skjænket en Bygning til det Thorvaldsenske Musæum, er det Spørgsmaal opstaaet, hvad der saavel fra Kommunalbestyrelsens som fra Committeeens Side bliver videre at foretage med Hensyn til de ved den kongelige Gave indtraadte Forhold.

Undertegnede fremlægge herved deres Anskuelse om Sagen.

Vi see i den kongelige Gave ikke allene et dyrebart Beviis paa Hans Majestæt Kongens Interesse for et Foretagende, der er blevet Gjenstand for Nationens Ønsker, men vi see tillige derved en trøstelig Betyggelse givet for, at Foretagendet i alle Tilfælde kan og vil blive tilendebragt. Thi, uagtet vist ikke faa Vanskeligheder ville møde, som ifølge Bygningens Form og Beliggenhed ikkun for en Deel ville kunne overvindes, antage vi dog, at det vil kunne lykkes Architekternes Kunst at omdanne den til et anstændigt Opbevaringssted for de Thorvaldsenske Kunstværker og Samlinger, og vi antage ligeledes, at Subskribenterne, hvis Bidrag ere betroede til Committeeen, ville samtykke i Anvendelsen af samme til at udføre den fornødne Ombygning. Vi meene saaledes, at der snaarest muligt bør aflægges allerunderdanigst Taksigelse til Hans Majestæt Kongen for den skjænkede Bygning, og at Committeeen og de til samme tiltraadte Medlemmer af Stådens Øvrighed og Repræsentantskabet overdrage det til Architekterne, inden en vis Termin at indlevere Planer med tilhørende Overslag til en Omdannelse af den fornævnte Bygning, hvorved den vilde blive saa svarende til sin Bestemmelse, som Omstændighederne tillade det.

¹ Mus. A. 107.

Men vi have tillige den Overbevisning, at de mange forskjellige Fordringer til Rum og Lys, som bør gjøres med Opstilling og Anordning af Billedhuggerværker, og som med Omhu ere søgte tilfredsstillede ved de bedre af de i den nyere Tid opførte Musæumsbygninger, ikkun ufuldkomment ville kunne blive opfyldte ved Benyttelsen af en gammel, til ganske anden Brug bestemt Bygning (vi henvise herved til den vedlagte af fem Committeemedlemmer affattede Betænkning). Vi antage det derhos bekræftet ved tidt gjentagen Erfaring, at den Besparelse, man lover sig af at omdanne det Gamle og føie Nyt til Gammelt, for en stor Deel er illusorisk, isærdeleshed naar, saaledes som her er Tilfældet, det Gamle ikke har henstaaet ubenyttet og Bekostninger saaledes ville blive foranledigede til andre Sider. Ligesom vi nu tør vente det almindeligt indrømmet, hvad der følger af Sagens Natur, at en Musæumsbygning, opført fra Nyt af, i al Simpelt, men baade ved Beliggenhed, ved Charakterstil og ved det hele Anlæg beregnet paa de Værker, den skal modtage, vilde være ubetinget at foretrække, saafremt de fornødne Midler dertil kunde ventes tilveiebragte, saaledes meene vi, at der om Sandsynligheden heraf Intet kan afgjøres, saalænge som en udført Plan til en saadan Bygning med tilhørende specificerede Overslag ikke har været forelagt Stadens Bestyrelse eller gennem Committeen er blevet meddelt Medborgerne med Opfordring til yderligere Bidrag.

At nu Forsøg paa at tilveiebringe en saadan Plan skulde ansees udelukkede ved den kongelige Gave, kunne vi ikke andet end ansee som Misforstaaelse, saavist som det maa antages at være Hans Majestæts Ønske ikke mindre end Nationens, at see det nationale Foretagende udført paa den værdigste og meest hensigtssvarende Maade, som Forholdene tilstede. Og ligesaa lidt kunne vi i den Nøisomhed, hvormed den i al sin Storhed beskedne Kunstner har yttret sig om Betingelserne, hvortil han knytter den rige Gave, see et Motiv for Gavens Modtagere til at anlægge og fastholde samme Maalestok.

I Henhold til alt Yttrede ere vi af den Mening, at det vil være høist ønskeligt, af Hensyn til Værkets Udførelse ikke mindre end til Committeens Stilling til Medborgere, om der samtidigt med de forommeldte Planer til Omdannelse af den skjænkede Bygning kan fremkaldes Projekter til en ny for en Sum af 200,000 Rdl. udførlig Musæumsbygning paa en fri til Architektens Valg overladt Plads, og at der i Forbindelse med den allerunderdanigste Taksigelse for den af Hans Majestæt skjænkede Bygning bør tilføies lige allerunderdanigst Begjæring om Tilladelse til, i sin Tid at maatte indsende de Planer, det saaledes maatte lykkes at fremkalde, til Hans Majestæt Kongen, i den Overbevisning, at Foretagendet — hvad enten det ved Sammenligning vil vise sig, at Fordelene ved den nye Bygning, eller Besparelserne ved Ombygningen af den gamle, maa ansees for overveiende, — vil være anbefalet til samme Naade hos Hans Majestæt.

Førend imidlertid dette foreløbige Skridt foretages af Committeen, ansee vi det fornødent at bringe i Erfaring, om der imod samme havs Noget at erindre fra Magistratens og Kommune- Repræsentanternes Side.

Kjøbenhavn den 18de Januar 1839.

BISSEN.

H. N. CLAUSEN.

H. FREUND.

H. GAMST.

HETSCH.

N. HØYEN.

H. PUGGAARD.

SCHOUW.

THOMSEN.

Minoritetens Indstilling, conciperet af Collin, bemærkede herimod¹:

De Indvendinger, som i Committeeen ere fremsatte mod at de af Hans Majestæt til Anordning af et Musæum for den Thorvaldsenske Gave skjænkede Bygninger kunne hensigtsmæssigst dertil indrettes, og som hverken ere støttede paa Tegninger eller Beregninger, kunne ikke foranledige undertegnede til at fravige deres Mening om, at den Kongelige Gave bør ubetinget antages. Vi maa saameget mere vedblive denne Anskuelse, som Giveren og Kunstneren, der bedst maa kunne bedømme baade, hvormeget Rum der behøves til anstændigen og beskueligen at opstille hans Kunstsager, og hvilken Belysning dertil udfordres, har gjentagne Gange, mundtlig og skriftlig, og senest i Committeeeforsamlingen erklæret sig fuldkommen tilfreds med bemeldte Bygninger saavel i al Almindelighed, som i begge foranførte Henseender. At dette Lokale, anbeforet een eller flere delige fordomsfri Architekter til Bearbejdelse, kan baade i det Indre og det Ydre blive et værdigt Opbevaringsted for Thorvaldsens Kunstsatte, er ingen Tvivl underkastet. Om Conferentsraad Thorvaldsen skulde med de Mange, som deele hans Anskuelse i denne Sag, feile i deres Dom, lader sig ikke bedømme, førend eet eller flere Projekter til Indretningen ere fuldstændigt udarbejdede og gennemførte og Overslag forfattede. Først da kan en Mening med Grund fattes og udtales. Om Nogen samtidig vil udarbejde eller lade udarbejde Projekter til et Thorvaldsensk Musæum, fra Grunden af opført paa en fritliggende Plads, er Enhver overladt, og hvorvidt saadanne Projekter i sin Tid kunne komme i Betragtning, vil Tiden lære. At man med større Midler end de, der ere eller kunne ventes stillede til dette Foretagende, kunde udføre en Bygning, der foruden værdigen at gemme de Thorvaldsenske Skatte, tillige kunde blive en arkitektonisk Pragtbygning, kan jo Ingen fornuftigvis nægte, men derom kan for Øieblikket ikke være Talen. Idet vi derfor med Tak og uden al Bemærkning modtage den Kongelige Gave, maa vi i Overensstemmelse med Hans Majestæts Befaling i Reskriptet af 4de Januar og med Conferentsraad Thorvaldsens Ønske andrage paa, at de fornødne Forslag, Tegninger og Overslag ufortøvet uden nogensomhelst Concurses Anstillelse, blive forfattede under Veiledning af nogle af Committeeens Medlemmer.

Kjøbenhavn den 18de Januar 1839.

COLLIN.

P. B. SCAVENIUS.

KOCH.

PRANGEN.

Thiele forsøgte atter denne Gang at indtage et mæglende Standpunkt. Hans Separatvotum af 17de Januar gik ud paa²:

At Committeeen snarest muligt nedlægger allerunderdanigst Taksigelse for det allernaadigst gjorte Tilbud med allerunderdanigst Forestilling om, at den endelige Afgjørelse maatte udsættes, indtil et udarbejdet Projekt af Restaurationen nærmere kan afgive den fornødne Sikkerhed for Bygningens Brugbarhed til det Thorvaldsenske Musæum, og

at dernæst en ikke ubetydelig Præmie udsættes for den Architekt, der meest fyldestgjørende besvarer det Spørgsmaal: Hvorledes kan den af Hans Majestæt allernaadigst skjænkede Bygning eller Byggeplads hensigtsmæssigst benyttes til et Musæum for Thorvaldsens Arbejder og Kunstsamlinger?

¹ Mus. A. 107 a.

² Mus. A. 107 b.

Alle de tre Indstillinger og de tre Betænkninger bleve den 19de Januar sendte af de tre Formænd til Kommunalbestyrelsens Overveielse. Den 28de Januar underrettede derefter Kommunalbestyrelsen Committee om, at man i et den 25de affholdt Møde havde besluttet, at de af Kongen skjænkede Bygninger efter Thorvaldsens Ønske skulde antages til Musæet, og, idet man forbeholdt sig at takke Kongen, anmodede man den ærede Committee om, sammen med Kommunens Bestyrelse, at see Planen til Musæets Indretning i disse Bygninger fuldstændig lagt, samt de fornødne Overslag tilveiebragte, medens Conferentsraad Thorvaldsen endnu opholdt sig her i Staden; men udbad sig om denne Sag Committeeens Betænkning¹.

Minoriteten i Committee fik altsaa Ret.

Da Brevet til Magistraten var fra den oprindelige Committee og Svaret var til denne, hvis Betænkning æskedes, meente Collin kun at burde indbyde dennes Medlemmer til næste Møde. Clausen udtalte i en Paategning paa Circulairet, at dette vel formelt kunde forsvares, men at det øvrigt efter hans Mening vilde være i Sagens Interesse, at de Delegerede ogsaa bleve indbudte; hertil sluttede Thiele og Schouw sig.

I det derpaa affholdte Møde maa formodentlig være besluttet, at Professor Schouw skulde skrive et Udkast til Svaret til Kommunalbestyrelsen; Collin og Clausen stode jo lidt skarpt over for hinanden.

Collin modtog iøvrigt i disse Dage en Skrivelse fra Stadsbygmester Malling, hvori denne, — næst at henvise til et Par Bladartikler i „Dagen“ Nr. 19 og i „Commissionstidenden“ Nr. 27, af ham og hans Ven Historiemaler Høyer, der begge havde udtalt sig for Modtagelsen af Vognskursbygningen og mod dem, som ikke vilde lade Thorvaldsen have anvist den eneste rette Vei, som nu burde følges, siger²: „Naar Magistraten overdrager Thorvaldsen det hæderlige Hverv selv at gjøre Udkastet og giver ham Stadsbygmesteren som Magistratens Consulent i Bygningssager til Medhjælp for Udkastets Udførelse, da er Gaaden løst“.

Committeens Brev til Magistraten kom, med nogle Rettelser af Collin i Schouws Concept, til at lyde som følger³:

Efter at den undertegnede Committee af den høitærede Magistrats behagelige Skrivelse af 28de Januar har bragt i Erfaring, at den samlede Kommunalbestyrelse har besluttet: at den af Hans Majestæt skjænkede Bygning overensstemmende med Conferentsraad Thorvaldsens Ønske bør antages til det oprettende Musæum for hans Kunstsager, finder Committeeens Pluralitet sig foranlediget til at frafalde sit Ønske om at tilveiebringe Valg mellem flere Byggepladse. Committeeen er saaledes nu enig med Kommunalbestyrelsen i, at man bør bestræbe sig for at anvende den skjænkede Bygning paa den meest hensigtssvarende Maade, og den deeler ligeledes Kommunalbestyrelsens Anskuelse, at begge Samfund i dette Øiemed bør virke i Forening; men den troer, at det, førend man skrider til at lægge en Plan, nærmere maa være bestemt, hvorledes denne Samvirken kan finde Sted paa den til Sagens Tarv meest svarende Maade.

Ved at modtage Kunstnerens Gave har Kommunalbestyrelsen paataget sig den Forpligtelse, at tilveiebringe et passende Lokale; tidligere har et stort Antal Medborgere ved at sammenskyde en Kapital givet Committeeen det samme Hverv. Under disse Omstændigheder vil et Associations-

¹ Mus. A. 110.

² Mus. A. 112.

³ Mus. A. 113.

forhold mellem Kommunalbestyrelsen og Committeeen, ligesom det er det naturligste, vist ogsaa være det meest skikkede til at fremme en Udførelse af det skjønne Foretagende, svarende til det almindelige Ønske.

Men for med Held og uden Standsning at kunne samvirke, synes mundtlige Forhandlinger at være nødvendige; thi ved Correspondance vil dels ikke tilveiebringes en fuldstændig Udveksling af Anskuelse, dels vil den føre til en Vidtløftighed og Langsomhed, som især med Hensyn til Conferentsraad Thorvaldsens forestaaende Afreise maa ansees som høist betænkelig. En mundtlig Samvirken synes ogsaa at være overensstemmende saavel med Thorvaldsens som med Kommunalbestyrelsens Mening, hvilken allerede efter Kunstnerens Anmodning har udnævnt nogle af sin Midte til at træde sammen med Committeeen. For at opnaa det tilsigtede Øiemed vil det saaledes kun være fornødent, at Kommunalbestyrelsen, for saavidt det ikke allerede maatte være skeet, vilde give sine Delegerede tilstrækkelig Bemyndigelse til at handle paa Bestyrelsens Vegne.

Der er i Committeeen blevet nævnet forskellige Maader, paa hvilke den Lighed kunde tilveiebringes, som et Associationsforhold medfører; man har meent, at dette kunde skee enten derved, at de Delegeredes Antal forøgedes til Lighed med Committeeens Medlemmer, eller derved, at hvert Samfund valgte af sin Midte et lige, men mindre Antal, eller endeligen, — dersom Antallet forblev ulige —, derved, at der tillagdes de Delegerede *een* kollektiv Stemme og Committeeens Medlemmer *een*. Men Committeeen har i saa Henseende ikke villet bringe Noget i Forslag, da Forhandlingerne herom formentligen bedre vilde kunne finde Sted i Forening med de Delegerede.

Committeeen tillader sig endnu at bemærke, at den maa ansee det ønskeligt, at det blev bestemt, hvor stort et Pengebidrag der vil kunne erholdes fra Kommunens Side; thi dels vil Størrelsen heraf være et vigtigt Moment ved at lægge Planen til Bygningen, dels turde Uvisheden om dette Bidrag let kunne have en skadelig Indflydelse paa Subskriptionens videre Fremgang.

Committeeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Musæum den 3die Februar 1839.

Samtidig afgik til Slotsbygningsskmissionen den 7de Februar en Anmodning om, at den vilde overbringe Kongen Committeeens Tak.

Paa Committeeens Brev svarede Kommunalbestyrelsen ved følgende Brev¹:

I Gjensvar paa Committeeens ærede Skrivelse af 3die dennes betræffende Behandlingsmaaden af Sagen om Indretningen af den af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygning til et Musæum for de Kunstsager, hvilke Conferentsraad Thorvaldsen har bestemt Byen, untlade vi ikke, efter at denne Sag har været taget under Overveelse i en med Stadens 32 Mænd under Gaars Dato afholdt Samling, herved tjenstligst at meddele:

Under Forudsætning, at Committeeen ikke vil ansee det af den overtagne Hverv satisficeret ved paa Grund af de efter dens Optræden forandrede Forhold at overlade Anvendelsen af de indsamlede Midler til Kommunalbestyrelsen, men hvorm vi forøvrigt lige saa lidt nu som før ville foranledige Diskussioner, ere vi med Committeeen enige i, at et Slags Associations-Forhold finder Sted i den nævnte Henseende imellem den og Kommunalbestyrelsen; thi da Kunstsagerne ere skjænkede Byen under Betingelse at forskaffe et til deres Opstilling passende Lokale, men en Deel

¹ Mus. A. 115.

Midler til Anskaffelsen af dette Lokale ere ved Committeeens Virksomhed tilveiebragte, saa maa Kommunalbestyrelsen ved Opfyldelsen af dens Forpligtelse til Anskaffelsen af et Musæum søge at indrette sine Beslutninger derom saavidt muligt saaledes, at de komme i Overensstemmelse med de Betingelser, hvorunder Committeeen troer, at Anvendelsen af de indsamlede Midler kan skee. Derfor var det og, at Magistraten i dens Skrivelse af 28de f. M. foreslog en fælles Afhandling med Committeeen om Tilveiebringelsen af Plan og Overslag til Indretningen af den skjænkede Bygning.

I Henseende til Maaden, hvorpaa den fælles Afhandling kunde iværksættes, da skjønne vi ikke, at der for Øieblikket kunde være videre i denne Henseende at foretage end at see de fornødne Planer og Overslag tilveiebragte, og for saavidt tillade vi os at bemærke, at, da det synes at være til Opnaaelse af dette Øiemed vigtigt, at bringe alle de dertil brugelige Kræfter i den fuldstændigste Samvirken, forekommer det os, at denne Hensigt bedst vilde opnaaes, naar Committeeen vilde overdrage de mellem den værende sag- og bygningskyndige Medlemmer, saasom Oberst v. Prangen, Etatsraad Koch og Professor Hetsch at træde sammen med nogle af Magistraten Udvalgte, som t. Ex. Kapitaen Schaper, Architekterne Friis og Bindeshøll, for at disse i Forening kunde efter Overlæg med Conferentsraad Thorvaldsen tilveiebringe og forelægge begge Bestyrelser den fornødne Plan og Overslag til Bygningens Indretning. Derved troe vi nemlig, at de forskjellige Ideer om Indretningsmaaden fuldstændigst vilde amalgameres og komme til den nyttigste Anvendelse, hvilket derimod ikke vilde blive Tilfældet, naar de flere Enkelte udarbeidede hver sin Plan; thi disse vilde da rimeligen komme til at staae i en Opposition til hinanden, der udelukkede de særlige Fordele, som hver for sig kunde have, fra den fælles Afbenyttelse.

Dersom Committeeen nu herudi skulde være enig, formeener man, at det, naar Planen og Overslaget er tilveiebragt, vilde være tidsnok at bestemme den nærmere Afhandlingsmaade; men for det mulige Tilfælde, at Committeeen skulde ønske en mundtlig Afhandling ogsaa i fornævnte Henseende, ville de samme Medlemmer af Magistraten, som tidligere have været traadte sammen med Committeeen og af de 32 Mænd i Stedet for Kapitaen Schaper og Vinhandler H. P. Hansen, Kapitaen Sibbern og Silke- og Klædekræmmer J. H. Lund paa nærmere derom skeet Tilsigelse møde i Committeeens Samlinger.

Disse Mænd, som Delegerede fra Kommunalbestyrelsen og repræsenterende denne, hvis Interesse ikke ganske i alle Henseender kan betragtes lige beskaffen med Committeeens, formeene vi under alle Omstændigheder at maatte tilkomme en collectiv Stemme i Relation til Committeeen, der vis a vis til hine Mænd ogsaa havde en lige beskaffen Stemme; men da Kommunalbestyrelsens enkelte Medlemmer ikke ansee sig competente til i et saa vigtigt Anliggende som dette at overføre den Stemmeret, de hver især have, til Andre, det vel ei heller er liqvud, at en Stemmeret vilde indrømmes bemeldte Mænd i Henseende til Anvendelsen af de under Committeeens Bestyrelse værende Midler, saa vil selvfølgeligen de omhandlede Delegeredes Stilling i ethvert ikke ganske liqvud Tilfælde være confererende, og i det Høieste consulerende, men ikke resolverende, hvorfor de og have, uden at afgive nogen Beslutning, i alle tvivlsomme Tilfælde at overlægge det Fornødne med de Autoriteter, hvorfra de have deres Delegation.

Hvad endelig angaaer Committeeens yttrede Ønske om, at erholde Kundskab om det Bidrag, der kunde forventes, at Byen vilde yde til Indretningen af den omhandlede Bygning til et Musæum for Thorvaldsens Kunstsager, da kunne vi af flere Grunde, for Tiden ei herom yttre nogen bestemt

Mening; men da Kunstsagerne kun acqvireres under Betingelse af et Musæums Tilveiebringelse, saa er det formeentlig en Selvfølge, at Byen, saafremt det ikke ganske absolut maatte overstige dens Evner, vil tilskyde hvad der til Hensigtens Opnaaelse maatte mangle i de Midler, der nu haves eller fremdeles kunne tilveiebringes. Da det imidlertid heelt vel forudsees, at Tilveiebringelsen af et saadant Musæum vil — foruden de Bekostninger, som selve Anskaffelsen medfører, foranledige endnu flere, saa vil det være nødvendigt, behørigen at iagttage alle økonomiske Hensyn, forsaavidt det kan skee uden Tilsidesættelse af Hensigten, nemlig at forskaffe et bekvemt og passende Lokale for Kunstnerens Arbejder; thi Udvidelsen af de nødvendige Udgifter vil, saafremt ikke extraordinaire Resurcer kunne aabnes, med Hensyn til den heri Staden bestaaende Ligningsmethode af Kommuneudgifterne lede ind i mange Forviklinger.

Kjøbenhavns Raadhus den 13de Februar 1839.

KJERULFF.

SCHÄFFER.

BENTLEY.

MUNDT.

SKIBSTED.

LOWSON.

A. DAHL.

MÜNTER.

DRIEFER.

Om denne mærkelige Skrivelse er fremgaaet som Resultat af Magistratens Forhandling med de 32 Mænd eller om den skyldes en forud lagt Plan af Overpræsident Kjerulff eller Borgmester Schäffer, mulig under en Paavirkning af Thorvaldsen eller Andre, kan ikke sees af de i Musæets Archiv beroende Optegnelser. At vente en Plan for Musæet af et Samarbejde mellem de rivaliserende Architekter er unægtelig en dristig Tanke, selv om denne Dristighed noget opveies af den Forsigtighed, med hvilken Kommunalbestyrelsen dels begrænder sine Delegeredes Myndighed, dels vægrer sig ved at have nogen Mening om Størrelsen af det Bidrag, Staden vilde komme til at yde. Dog hvilken Tanke man nu end har gjort sig om den ovenomtalte Samarbejden, kan det ikke nægtes, at den gav det Medlem af Kommissionen, som virkelig havde noget at yde i dennes Arbejder, en ikke ringe Chance for at see dette benyttet. Bindsbøll, som i Efteraaret 1838 var vendt tilbage til Fædrelandet fra sin Studiereise, medbragte dels den Fortrolighed med Opgaven og Musæets vordende Indhold, som hans Studier i Rom havde givet ham, dels en kunstnerisk Arbejdsevne, som vel netop da var paa sit Høieste. At alle Committeeens Medlemmer skulde erkjende dette, var ikke at vente. For adskillige af dem havde den med Hensyn til Vognskursbygningen trufne Afgjørelse været en stor Skuffelse; nu skulde den i mange Henseender mindre tiltalende Opgave, at indrette denne ældre Bygning til det Musæum, om hvilket man havde gjort sig saa store Forhaabninger, betroes en Kommission, i hvilken Majoriteten bestod af Mænd, i hvis Hænder man saare nødig vilde see den lagt!

I et efter Modtagelsen af Kommunalbestyrelsens Brev afholdt Møde blev det vedtaget, at gaae ind paa det stillede Forslag, og Formændene tilmeldte Magistraten, at dette var skeet¹, dog under Forudsætning af, at det blev tilkjendegivet den paagjældende Bygningskommission, at der Intet vilde være til Hinder for, i Tilfælde af Meningsforskjellighed, at flere Planer til Opgavens Løsning udførtes enten af enkelte Medlemmer af Kommissionen eller af Architekter udenfor

¹ Mus. A, 116.

samme, kunde blive indsendte. Committeen paatog sig, at udrede Honorar for de Arbeider, der af Kommissionen bleve fundne at fortjene Opmærksomhed. Det samme meddelte Committeens Delegerede i Kommissionen.

Fra Professor Høyen modtog Collin imidlertid en Meddelelse¹ om, at han var udtraadt af Committeen; dog vilde han ikke have dette Skridt betragtet som en Fritagelse for det i sidste Møde gjentagne Løfte: at gaae tilhaande ved den foreløbige Ordning af de Thorvaldsenske Samlinger, hvor det behøvedes.

---

¹ Mus. A. 117.

III.

MUSÆUMS-PLANERNES TILVEIEBRINGELSE.

Medens den til Udarbeidelsen af Byggeplanen nedsatte Kommission begyndte sine Arbeider, udstedte Committeen den 18de Marts 1839 en Beretning til Offentligheden om Musæumssagens hidtidige Gang¹. Man mærker i denne endnu Dønningerne af den nylig stedfundne Strid, og den var da heller ikke kommen istand uden smaa Sammenstød mellem Majoritet og Minoritet. I Beretningen oplystes, at Thorvaldsen atter havde ydet et Bidrag til Musæet ved at afstaae et ham tilkommende Beløb af 2000 Rdl. for to til Frue Kirke bestilte Basreliefs.

Committeen søgte paa sin Side, at skaffe Musæets Bygningsfond en Extraintægt ved en i Frue Kirke med Korsbelysning affholdt Concert. Denne Korsbelysning maa have været noget Lignende som Peterskirkens i Rom med Lamper, anbragte i et stort Kors. Concerten var tillige en Slags Indvielsesfest for den nylig opstillede Christusstatue og de 10 Apostle i Marmor. Hetsch havde tegnet den arkitektoniske Ramme, i hvilken Christusstatuen er opstillet, og der var — vel ikke uden Paavirkning af de Høyen-Freundske Forsøg —, gjort flere Prøver med en Farvebaggrund (Guld), uden at dette dog førte til fuldt tilfredsstillende Resultater, maaske paa Grund af Marmorets kolde Tone. Concerten indbragte 185 Rdl.

Bygningskommissionen holdt sit første Møde den 24de Februar og valgte med 4 Stemmer mod 2 Oberst Prangen til Formand. Prangen førte en Protokol over Møderne, der endnu findes bevaret blandt de Musæet vedkommende Papirer i Magistratens Archiv². Uden Tegninger er den selvfølgelig mindre tydelig; af saadanne bevares: de af Koch udarbeidede (i hans Sønners Eie), Hetschs endelige Projekt (iblandt Musæets Haandtegninger), og enkelte Udkast af Bindesbøll (i Kunstakademiets Bibliothek).

Kommissionen enedes om, at de af dens Medlemmer, der dels havde begyndt at skitzere deres Tanker om den skjænkede Bygnings Indretning, dels fremdeles vilde bearbejde denne Gjenstand, skulde under Udarbeidelsen stadig meddele hinanden deres Ideer og gjensidig drøfte dem, for at det, som blev erkjendt for det Fortrinligste, kunde benyttes af Enhver, og saaledes saavel i det Hele som i det Enkelte den mest hensigtsmæssige Indretning maatte kunne opnaaes.

¹ Mus. A. 122.

² Mag. A. 25.

Etatsraad Koch fremlagde strax i det første Møde to store sirligt udarbejdede Skitser i over to Linier paa Alenen, bestaaende hver af 5 Blade. Begge forudsætte en Forlængelse af selve Bygningen mod Vest paa cirka 16 Alen. Den ene¹ har paa Vestfacaden en Portal med 6 17 Alen høie joniske Søiler, Gesims og Fronton. Gjennem denne træder man ind i en Vestibule i Stueetagen, som er cirka 9 Alen høi mellem Gulv og Loft, og ligger 2 Alen over Gaden. Kjælder er ikke paaregnet. Til Venstre for Indgangen ligger mod Kanalen Malerisamlingen, med 1 større og 11 mindre c. 6½ Alen brede og 14 Alen dybe Værelser. Lige for Indgangen ligger et stort mørkt Pakrum, der strækker sig gennem hele Bygningens Dybde. Til Høire for Indgangen fører en treløbet Trappe op til øverste Etage; ved Siden af den ligger en Kustodebolig, og Resten af Værelserne mod Slottet slutter sig til Pakrummet. Den øverste Etage bestaaer af en 67 Alen lang, 24 Alen bred og 19 Alen høi Sal med fladt Casetloft og høit Sidelys fra Nord. Paa hver Side af denne ligger 9 Værelser for mindre Skulpturer, 14 Alen dybe og 6½ Alen brede; for hver Ende 3 større Værelser, af hvilke et i Vestenden optages af Trappen.

Det andet Projekt² har ikke nogen Portal, men kun en Hovedindgangsdør paa Vestfacaden. I stedet for den store Sal i øverste Etage og Rummene under samme er kommet en aaben Gaard. Ellers er Planen omtrent som den første, dog med den Forskjel, at Trappen er lagt midt for Hovedindgangen mellem Vestibulen og Gaarden. Ligesom i det første Projekt ere Skulpturerne tænkte anbragte i øverste Etage, som har 14 Alen høie Værelser, Malerierne i Stuen mod Kanalen, Kustoden og Bibliotheket mod Slottet. Koch foreslog Skulpturerne opstillede i 1ste Etage, fordi han meente, at de der vilde faae bedre Lys; men formodentlig har Tanken om Gaardens Overdækning og Muligheden af her at skabe en stor Sal med Ovenlys været medbestemmende. Der er ikke i disse Kochs første Forslag gjort nogetsomhelst Forsøg paa en Ordning af Skulpturerne.

Hvad der fremkom fra de andre Kommissionsmedlemmer i dette første Møde har neppe været betydeligt. Friis foreslog, at nedbryde øverste Etage af den nordre Fløi for at skaffe bedre Lys i søndre Fløi (?!). Bindsbøll fremlagde en, som det synes, ikke bevaret Skitse, ifølge hvilken Bygningen skulde forlænges med c. 15 Alen og en øverste lav Etage paaføres. I denne skulde Malerierne anbringes, Skulpturerne i Stuen og paa 1ste Sal, fordelt i Stanzer med en Corridor mod Gaarden. Hetsch, der var upasselig, havde sendt en Mappede med et Udkast i 4 Blade, der lukker Bygningens Gaard med en Østfløi, men uden Udvidelse mod Vest; mellem Musæet og Stormbroen havde han projekteret et Haveanlæg.

I de nærmest følgende Møder: den 8de, 15de, 20de, 22de, 23de og 30te Marts samt 5te April drøftes nu de fremkomne Tanker. Bindsbøll paatager sig at complete Thieles Fortegnelse over Thorvaldsens Værker, og fremlægger en Skitse med to Etager og en Classification af Skulpturerne. Han holder overfor Koch paa, at Skulpturerne anbringes i Stueetagen, som bør blive Hovedetage. Dette vil medføre endeel Forandring af den ældre Bygning, men Lyset vil da selv paa Slotssiden blive omtrent lige saa godt som paa 1ste Sal. Han faaer heri Medhold hos Hetsch, men ikke hos de fire Andre. Hetsch oplyser, at Thorvaldsen fortrinsvis ønsker mindre Værelser med een Figur i hvert. Dette Ønske godkjendes af hele Kommissionen, dog at Christus og Apostlene m. Fl. stilles i en større Sal. Bindsbøll holder ogsaa paa, at Stanzernes Dybde bør forkortes ved at en Corridor lægges bag dem, og Professor Freund viser ved et Opstillingsforsøg i Slotskirken, at dette er rigtigt.

¹ Tavle 3, 4 og 5, A.

² Tavle 3, 4 og 5, B.

Der spørges, om Musæet skal vedblive at være forbundet med Slottet ved Buegangen for Enden af Prinds Jørgens Ridebane. Afgjørelsen heraf opsættes.

Med Hensyn til Belysningen opstiller Bindsbøll den Regel, at en Statues Hoved bør være stærkest belyst. For at opnaae dette, maa en Linie drages fra Statuens Hoved til Overkanten af den foranliggende skyggende Bygning; hvor denne Linie skjærer Frontvæggen maa Vinduets Underkant være, og Vinduet maa have Statuens Høide. Denne maaske ikke fuldt rationelle, men i det foreliggende Tilfælde ganske praktiske Regel blev antagen af Kommissionen. Denne vedtog fremdeles, ifølge Bestemmelserne om Brandsikkerhed i Thorvaldsens Testamente, at begge Etager skulde overhøves. Koch og Schaper meente, at der i Musæet burde være Bolig for en Kustode; Bindsbøll, Friis og Hetsch meente, at den kunde undværes. Afgjørelsen heraf skulde overlades Thorvaldsen.

Efterat Hetsch og Friis havde fremlagt forskellige Udkast, og Koch modificeret sine derhen, at han nu foreslog en overdækket Gaard ogsaa i Projektet B, dels uden dels med Forlængelse af Bygningen¹, blev Thorvaldsen indbudt til et Møde den 10de April med Kommissionen. Han udtalte sin Tilfredshed med den valgte Fremgangsmaade, som han ønskede fortsat, men udtalte sig ikke for noget af de fremkomne Projekter. Arkaden ønskede han afbrudt og en Kustodebolig indrettet.

Da Thorvaldsen ikke havde yttret sig til Gunst for et enkelt af de fremkomne Projekter, maatte Kommissionen i de følgende Møder, den 13de og 19de April, drøfte, hvorledes man skulde komme til et endeligt Resultat. Der var Enighed om, at den skjænkede Bygning var for lille, og at der burde skaffes mere Plads, enten ved Overbygning af Gaarden eller ved en Forlængelse mod Vest. Man besluttede, først at drøfte Alternativet Nr. 1, og med Hensyn til dette fremkom fra alle fire Architekter nye Projekter. Prangen meente nu, at der i Kommissionen burde stemmes over, hvilket Projekt man vilde foretrække; dette burde med en motiveret Indstilling fremsendes som Kommissionens Forslag, men samtidig burde de andre Forslag indsendes, som ikke af Forfatterne vare tagne tilbage. Alternativet Nr. 2 burde behandles paa samme Maade. Dette Forslag blev bifaldet af Alle undtagen Hetsch, som erklærede, at ville udtræde af Kommissionen. Han har formodentlig indset det Haabløse i, at fire rivaliserende Architekter skulde enes om at anbefale et Projekt.

Idet Professor Hetsch den 20de April 1839 meldte Committeen, at han udtraadte af Kommissionen, forbeholdt han sig dog, for at godtgjøre sin vedvarende Interesse for Musæumssagen, om føie Tid at indsende de Arbeider, som han i denne Anledning var i Begreb med at fuldføre². Collin lod Brevet circulere og Thiele meente da, at det for mulige Følgers Skyld maaske vilde være af Vigtighed, at gjøre Hetsch opmærksom paa, at man efter de tagne Bestemmelser kunde modtage hans Projekt gennem Bygningskommissionen. Hvis Hetsch ikke var at formaae til at tage sin Udmeldelse tilbage, burde maaske en anden Bygningskyndig indtræde i Kommissionen.

Hertil bemærker Clausen lidt ironisk³:

Da Professor Hetsch ved at indsende sine Arbeider allene har til Hensigt „at godtgjøre sin vedvarende Interesse for Musæumssagen“, uden at Brevet antyder nogen Forventning om, at de ville blive betragtede som Konkursarbeider, saa skjønner jeg ikke, at der er Grund til videre

¹ Tavle 6 og 7.

² Mus. A. 123.

³ Mus. A. 123 a.

Underhandling. Modtagelsen af hine Arbeider vil for Committeen, — da den ikke paalægger Samme nogen Forpligtelse —, have ikke ringere Interesse, end Indsendelsen deraf for Kunstneren. Til at supplere den Udtrædende ved nyt Valg, synes der mig heller ikke at være Anledning, da der fra Begyndelsen af ikke har været bestemt, at Kommissionen just skulde bestaa af et vist Antal Medlemmer.

D. ²⁵/₄ 39.

H. N. CLAUSEN.

Collin skriver:

Jeg er aldeles enig med Hr. Professor Clausen, at der ingen Grund er for Committeen til at gjøre noget Skridt i Anledning af Professor Hetschs Udtrædelse af Bygningskommissionen, uagtet hans Berettigelse til at udmelde sig af Nogle omtvistet. At formaae Folk til at paatage sig Arbeider, som ere dem modbydelige, kan jeg iøvrigt ikke tilraade. Ikke at tale om, at et nyt Medlems Udnævnelse for Committeen er unødvendig, vilde det efter al Rimelighed kun tjene til endnu mere at forhale en Sag, hvis snarlige Tilendebringelse ingen mere end Thorvaldsen ønsker.

Den 25de April 1839.

COLLIN.

Efter at Hetsch havde forladt Kommissionen, gennemgik man endnu i samme Møde de 5 af Koch medbragte Planskitzer, uden dog at vælge eller foretrække den ene for den anden. Intet Under, at Koch omsider maatte blive træt.

I næste Møde gennemgik man et andet i Plan leveret Projekt af Bindsbøll, med Façade mod Prinds Jørgens Ridebane¹. Dette antog man vilde vanskeligt vinde Bifald.

Den 4de Mai afsluttede Kommissionen sine Drøftelser af det første Alternativ — Overbygningsprojektet — ved at udtale sig for, at de store Sale i et saadant maatte lægges paa 1ste Sal og alle Skulpturerne som Følge heraf anbringes her. Man antog fremdeles, at Musæet ikke vilde blive stort nok uden en Tilbygning mod Vest.

Da flere af Kommissionens Medlemmer — Prangen, Koch og Friis — ved denne Tid i Embedsforretninger maatte reise fra Byen, paatog Bindsbøll sig at udarbeide to Udkast for begge Alternativer, med tilhørende Overslag. Det vedtoges, at tilmelde Magistraten og Committeen dette. De herom handlende Skrivelser udfærdigedes den 7de Mai efter Prangens Concept².

Brevet til Committeen lød, som følger:

Til Committeen for Thorvaldsens Musæum!

Den undertegnede Kommission har hidindtil tragtet efter at opnaae det samme betroede Hverv ved en vedvarende gjensidig Meddelelse og Drøftelse af de forskjellige Medlemmers Ideer, hvorfor de fleste af Kommissionens Medlemmer have søgt ved gjentagen Bearbejdelse og ved at afbenytte de i Kommissionens Møder stedfundne Overveielser og Discussioner, at bringe deres egne Ideer Fuldkommenheden nærmere. Kommissionens Protokol, der i sin Tid vil blive dens Committeer forelagt, vil nærmere udvise den brugte Fremgangsmaade.

¹ Bindsbølls Tegninger A. B. 15.

² Mus. A. 125.

Efter at have overbeviist sig om, at Musæet udfordrer mere Plads, end der findes i de af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygninger, har Kommissionen udfundet 2de Midler til at vinde større Lokaler, nemlig enten ved at forlænge Bygningen 15 à 17 Alen vestefter, eller ved desforuden at overbygge den imellem den skjænkede Bygnings to Hovedfløie liggende Gaard. Begge Dispositioner kunne paa en passende Maade svare til Hensigten; den ene paa en noget mindre bekostelig, den anden paa en noget mere grandios Maade. For begge Dispositioner har Kommissionen nu fixeret sine Anskuelser, saaledes at Alt er modent for Bearbejdelsen i det Specielle. Denne sidste har nu Kommissionens Medlem, Bygningskondukteur Bindsbøll, paataget sig at ville udføre, og Kommissionen haaber saaledes, om et Par Maaneder at kunne forelægge sine Committenter de fornødne Tegninger og Overslag, saa at Bygningsarbeidet vil kunne fremmes med Kraft i den sidste Deel af Sommeren og i dette Efteraar. Det Spørgsmaal, om det ikke maatte være paa Tide ved Material-Indkjøb og paa anden Maade at forberede saadant, ligger udenfor denne Kommissions Ressort.

Det Kommissionen paaliggende Hverv derimod er nu fremmet saa vidt, at Fraværelsen af flere af Medlemmerne ikke mere vil forsinke dets Fuldendelse. Vi bør nemlig melde, at de med-undertegnede Oberst Prangen, Etatsraad Koch og Bygningsinspektør Friis ville i Embedsforretninger være af og til i nogen Tid fraværende fra Staden, og at i Anledning deraf Kapitain Schaper har paataget sig at ville fungere som Kommissionens Formand.

Kjøbenhavn i Kommissionen for at tilveiebringe Planer og Overslag til den af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygnings Indretning til et Musæum for de Thorvaldsenske Kunstværker og Samlinger den 7de Mai 1839.

PRANGEN.   KOCH.   SCHAPER.   FRIIS.   BINDESBØLL.

Hvad var nu Grunden til, at Koch saaledes trak sig tilbage og lod Bindsbøll komme frem? Var det et Tilfælde, at han skulde reise, eller var han kjed af at tærskes Langhalm og vilde overlade dette Arbeide en Stund til den yngre Rival? Efter Hetschs Bortgang syntes man jo i Kommissionen, og vel ogsaa udenfor denne, at forudsætte, at der omsider af dens Arbeider skulde fremgaae et Kommissionsforslag. Til et saadant kunde Bindsbøll jo godt gjøre nogle Forarbejder, og Committeens Længsel efter, omsider at see et Resultat, indtil videre stilles. Naar Kommissionen atter samledes, kunde det fælles Arbeide optages paany. Eller havde Koch i og efter Mødet med Thorvaldsen faaet et Indtryk af, at han ingen Støtte kunde vente hos denne, og at det derfor var orgjæves at han umagede sig? Maaske Noget af hvert.

Fra Thorvaldsen modtog Kommissionen i de samme Dage en Skrivelse, saalydende¹:

Forinden den ærede Kommission, for hvilken Deres Høivelbaarenhed er Formand, slutter sine Forhandlinger angaaende Musæumsbygningen, tillader jeg mig at gjøre opmærksom paa Følgende:

Det Første, jeg maa berøre, er det, som jeg oftere baade mundtlig og skriftlig har anført, at Soliditet, Sikkerhed mod Ildsfare, god Belysning og et simpelt Udseende, er ikke blot alt hvad jeg ønsker ved denne Bygning, men at jeg endog ønsker, at alle udvortes arkitektoniske Dekora-

¹ Mus. A. 126.

tioner og Zirater maatte saavidt muligt undgaaes ved den. Heller ikke kan jeg tilbageholde den Formeening, at Rummets Udvidelse udenfor de bestaaende Mure i den af Hans Majestæt skjænkede Bygning er unødvendig. Imidlertid vil jeg derom ingen videre Discussion foranledige. Men en anden Punkt, som jeg maa bede at man vil tage i ganske særdeles Betragtning og som ved Planernes Udarbeidelse for alting ikke maa tabes af Sigte, er, at det hverken har været eller er min Hensigt, at de Summer, som jeg har skjænket til Musæet, skulle anvendes til det egentlige Bygningsarbeide, men derimod til det egentlige Musæum, Kjærnen, til Sagernes smagfulde Opstilling og Conservation og til deres Forøgelse, saaledes som mit Gavebrev forudsætter. Thi jeg paatvivler ingenlunde, at et smukt Opbevaringssted, saa godt som jeg ønsker det, jo vil kunne komme istand ved de Midler dertil haves dels i Hans Majestæts Gaver i Bygning og Penge, dels ved mine Medborgeres frivillige Sømmenskud, og endelig ved det Bidrag, som Hovedstaden, der har modtaget min Gave, vil tilskyde.

Til Slutning maa jeg tjenstligt anmode Deres Høivelbaarenhed om, behageligen at foranledige, at naar Kommissionen indsender sine Planer og Forslag til Stadens Øvrighed og til Musæe-Committeen, denne Skrivelse da bliver paaberaabt og vedlagt.

Kjøbenhavn den 8de Mai 1839.

Ærbødigst

THORVALDSEN.

Høivelbaarne

Hr. Oberst v. PRANGEN, Chef for Ingenieurcorpset, C. af Dbg.

At denne Skrivelse ikke er Thorvaldsens eget Paafund, men Collins, turde være sandsynligt; den smager mere af en beregnende Finantsmand end af en alsidig Kunstner.

Den 17de Mai afholdt Committeen et Møde med de Delegerede og de Medlemmer af Bygningskommissionen (Schaper og Bindsbøll), som ikke vare bortreiste, og vedtog da, at man uopholdelig skulde besørge Kalk indkjøbt, at man skulde henvende sig til Slotsbygningskommissionen for at faae Pladsen til en Kalkkule anviist, og at Byggepladsen skulde indhegnes med Plankeværk. Bindsbøll og Schaper lovede at besørge det i saa Henseende Fornødne; den første tillige, at han om 14 Dage vilde fremlægge de i Bygningskommissionens Skrivelse omtalte Skitser. Dette tilmeldtes Magistraten. Bindsbøll, som den 11te Juni var bleven udnævnt til kongelig Bygningsinspektør, indsendte den 28de Juni de to Projekter, tilligemed en af ham forfattet og underskreven Forklaring. Han erklærede paa Collins Opfordring, at han ikke vilde kunne levere Overslagene til de to Projekter før midt i Juli, men antog, at Projektet Nr. 1 (hans egen Tanke)¹ vilde kunne bygges omtrent for det samme som et af Professor Hetsch til Collin indleveret Projekt, nemlig 170,000 Rdl., medens Nr. 2 (Kochs Tanke)² vilde koste c. 300,000 Rdl.

Efter at de indsendte Tegninger vare fremlagte til Eftersyn for Committeen, Magistraten og de 32 Mænd i 4 Dage, blev et Committeemøde afholdt den 27de Juni. Resultatet af dette tilmeldtes Bygningskommissionen i følgende Skrivelse³:

I det Committeemøde, som blev holdt i Gaar Eftermiddags, fremlagdes de af Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll efter Bygningskommissionens Brev til os af 7de f. M. udarbejdede to Projekter

¹ Bindsbølls Tegninger A. B. 21.

² Musæets Haandtegninger Nr. 317 A.

³ Mus. A. 133.

til et Thorvaldsensk Musæum med dertil hørende af ham underskrevne Forklaring. Men forinden Committeeen saavel derover, som over det af Professor Hetsch hertil indsendte Projekt¹ med Forklaring, kan tage nogen Beslutning, maa den anmode Bygningskommissionen om, at den, i Medhold af det Hverv, som den efter Kommunalbestyrelsens og undertegnede Committeees Anmodning har paataget sig, og i Overensstemmelse med det, man af dens Udtalelser i bemeldte Skrivelse har havt Grund til at antage, vil behage at ledsage disse tre Projekter med deres instruerende Ytringer derover, saaledes som de tre Autoriteter ved at lægge denne Sag i de Herrers Hænder har gjort Regning paa, nemlig at modtage Forretningen sluttet og fuldført fra Deres Side.

Man har bestemt, at holde et Committeeemøde først i næste Uge, for at fatte en Beslutning, der da ufortøvet kunde meddeles Kommunalbestyrelsen. At detaillerede Overslag ikke kunne være færdige til den Tid, er afgjort, men en Ytring om, i hvilket Forhold Udgifterne til Udførelsen af de to Projekter ville komme til at staa til det af Hetsch forfattede Overslag, vil formeentlig uden Vanskelighed lade sig fremsætte, og denne udbeder man sig meddelt til samme Tid.

Hvor vigtigt det er, snart at komme til et Resultat i denne Sag, derom kan Bygningskommissionen ikke have nogen fra Committeeen forskjellig Mening, og man haaber derfor, til den angivne Tid at modtage den attraaede Betænkning.

Committeeen for Opførelsen af Thorvaldsens Musæum den 28de Juni 1839.

Herpaa svarede Bygningskommissionen²:

Committeeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Musæum har under 28de dennes tilstillet undertegnede Kommission tvende af Bygningsinspektør Bindsbøll og et af Professor Hetsch til Committeeen indsendt Forslag til det Thorvaldsenske Musæum, og derhos begjæret inden faae Dages Frist Kommissionens Ytring over disse Forslag, ledsaget med lige hastig Oplysning om, hvad Forhold Udgifterne, forbundne med Udførelsen af de tvende af Bindsbøll indsendte Forslag, ville komme til at staa i til det af Hetsch forfattede Overslag.

Idet vi tilbagekalde i Committeeens Erindring, hvad samme ved vor Skrivelse af 22de April sidstleden er underrettet om, nemlig at Professor Hetsch har isoleret sig fra undertegnede Kommission, unnlade vi ikke at yttre, at Kommissionen, hvem Bedømmelsen af Muséeforslag udenfor dens egen Virksomhed i al Fald ikkun betingelsesvis kunde vedkomme, under nærværende Omstændigheder anseer sig ligesaa lidet berettiget som beføiet til uden Professor Hetschs Samtykke, at yttre sig om hans Arbejder, da der i Medfør af hint Skridt fra Professor Hetschs Side kunde være Anledning til at præsummere, at Professoren maatte forvente tilsvarende Forholdsregler iagttagne fra Kommissionens Side ved et gjensidigt Ophør af alle Relationer med Professor Hetsch i Anledning af de Thorvaldsenske Muséeforslag.

Hvad de tvende af Bygningsinspektør Bindsbøll indsendte Forslag angaaer, foranledige Udtrykkene i den ærede Committeees Skrivelse os til at ansee disse modificerede derhen, at fornævnte af Bygningsinspektør Bindsbøll selv ikkun som Udkast anseete og som saadanne paategnede Forslag, vel med vort — Kochs og Schapers — Samtykke af Kunstneren ere tilstillede Committeeen efter sammes Ønske yttret til Bindsbøll personlig, men disse Udkast kunne ingenlunde erkjendes for at være de i Kommissionens af 7de Mai sidstleden omtalte udarbejdede to Projekter.

¹ Tavle 8—11, Musæets Haandtegninger Nr. 346 a.

² Mus. A. 134.

Da nu Kommissionen anseer disse ufuldendte Forslag ifølge disses Natur og øvrige Omstændigheder saaledes sig uvedkommende, remitteres disse i Forening med Professor Hetschs Udarbejdelser uden videre Bemærkning fra Kommissionens Side.

Hvad den af Committeen forlangte Oplysning i Henseende til de 3 Forslags økonomiske Forhold angaaer, beklager Kommissionen, at den ikke seer sig istand til at meddele en saadan med den Paalidelighed, som Sagens Alvor efter vor Formening gjør Fordring paa.

Det har været undertegnede Kommission behageligt, slutteligen at modtage Committeens Erkjendelse af dennes og Kommissionens Meningsoverensstemmelse i Henseende til, hvor vigtigt det er, snart at komme til Resultat i Sagen, og nyder man i saa Henseende en særdeles Tilfredshed ved herved at kunne underrette den ærede Committee om, at de i vor Skrivelse af 7de Mai sidstleden omhandlede Udarbejdelser til det Thorvaldsenske Musæum vil af os vorde fremsendte til den i vor Skrivelse omtrentlig anførte Tid, idet vi nemlig har Haab om, at see Tegningerne og Beregningerne affattede og tilendebragte i Løbet af den første Halvdeel af næstkommende Maaned, hvilke Udarbejdelser allerede nu vilde have været i Committeens Værge, dersom Sagen ikke var bleven opholdt ved Committeens Overenskomst med Bygningsinspektør Bindesbøll, samt ved det Videre hermed i Forbindelse og Følge.

Kommissionen for at tilveiebringe Planer og Overslag til den af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygnings Indretning til et Musæum for de Thorvaldsenske Kunstværker og Samlinger.

Den 30te Juni 1839.

G. SCHAPER.

KOCH.

FRIIS.

At Committeeen ikke fandt sig synderlig tilfredsstillet ved denne Skrivelse, vil man kunne forstaae. Det kunde jo see ud, som om der ikke skulde komme Andet ud af Kommissionens Arbejder end gode Løfter.

Collin fik den 3die Juli fra Stadsbygmester Malling en Afskrift af et Brev, denne havde sendt Borgmester, Etatsraad Schæffer, i hvilket han udviklede en Plan til Musæet, ifølge hvilken Vognskursbygningens Høide, 25 Alen, skulde deles i 3 Etager, i 2 Fløie med en mellemliggende ikke overbygget Gaard og en Endefløi ind mod Slotskirken i 2 Etager. Bygningens Ydre skulde holdes omtrent uforandret. Paa denne Maade vilde man faae 12000 i Stedet for 8000 □ Alen Gulv, og Musæet vilde kunne bygges for 100,000 i Stedet for 200 à 300,000 Rdl.

Malling skriver til Collin¹:

Af Foranstaaende vil Hr. Conferentsraaden see min Troesbekjendelse. Dersom denne finder Medhold, vil Følgen blive, at Bygningskommissionens Projekter til Musæet ikke kan anvendes, og at Kommissionen, forsaavidt den skal vedblive i denne Egenskab, maae indgive nyt Forslag, grundet paa de anførte Betingelser.

Kjøbenhavn den 3die Juli 1839.

Ærbødigst

MALLING.

¹ Mus. A 136.

Man seer, at Malling endnu venter paa, at Stadsbygmesteren vil faae med Sagen at gjøre. Dette har dog neppe for Alvor været Collins Tanke; men at denne har udøvet ikke ringe Pres paa Kommissionen, tør man slutte af følgende Skrivelse fra Kommissionen i Kochs Haandskrift¹:

I Continuation af undertegnede Kommissions Skrivelse til den ærede Committee af 30te f. M. undlader man ikke at bringe til sammes Kundskab, at medundertegnede Bindsbøll er i Begreb med at tilendebringe Udarbeidelsen af Tilbygningsforslaget til det Thorvaldsenske Musæum, saaledes at Tegninger og Overslag ville kunne være færdige først i næste Uge.

Hvad derimod Overbygningsforslaget angaaer, er dettes Gjennemarbeidelse blot sat i Bero, for at fremme det førstnævnte saavidt muligt fra min, Bindsbølls, Side, og skal jeg derefter uopholdelig gjennemarbeide samme.

Da Kommissionen nu ingenlunde agter at tilbageholde Tilbygningsforslaget, indtil Overbygningsforslaget tilfredsstillende maatte være løst og udarbeidet, agter Samme som snarest at fremsende det complet udarbeidede og med Overslage forsynede Tilbygningsforslag tilligemed hvad Udkast af Overbygningsforslaget, man for Øieblikket er i Besiddelse af, ledsagede med yderligere Udvikling af disse Kommissionens tvende Hovedanskuelser.

Da Kommissionen ved medundertegnede Koch er underrettet om, at Oberst v. Prangen senest inden den 23de dennes vil indtræffe i Kjøbenhavn, har man i Erkjendelsen af denne udmærkede Mands indsigtfulde og levende Interesse for det Thorvaldsenske Muséeanliggende besluttet, at henstille Afslutningsforhandlingerne indtil sammes Komme.

Kjøbenhavn den 16de Juli 1839.

SCHAPER.

KOCH.

FRIIS.

G. BINDESBØLL.

Omsider sendte da Kommissionen den 5te August Tilbygningsforslaget² med tilhørende Overslag, et Udkast til Overbygningsforslaget³ og en Udskrift af Kommissionens Protokol til Committeeen. Thorvaldsens Brev af 8de Mai, som var blevet glemt, blev sendt Dagen efter.

Derefter afholdtes et Møde af Committeeen med de Delegerede den 7de August, og efter at Collin havde fremlagt Kommissionens Brev, besluttede man: strax at skride til Valg mellem de foreliggende Planer og at forbeholde de ikke nærværende Medlemmer: Clausen, Puggaard, Scavenius og Thiele Ret til at stemme inden den følgende Mandag. Koch og Prangen erklærede, ikke at kunne stemme, men man indrømmede dem kun Ret til at stemme skriftlig inden samme Frist. De tilbageblevne 6 Medlemmer: Collin, Bissen, Freund, Gamst, Thomsen og Schouw stemte da med lukkede Sedler, og Resultatet var, at alle 6 Stemmer vare for Bindsbølls Projekt. Det besluttedes, at tilmelde Magistraten Committeeens Mening, samt at tilføie den Anmodning, at Samme, hvis den var enig med Committeeen, vilde forelægge Tegningen til Hans Majestæts Approbation, men i modsat Fald tilskrive Committeeen, inden Noget videre foretoges.

Derhos besluttedes det, at meddele Underretning om, hvor stor en Sum der kunde paa-regnes fra Committeeen.

¹ Mus. A. 138.

² Musæets Haandtegninger. 324, a.

³ Musæets Haandtegninger. 317, A.

Dette Udfald havde Prangen og Koch neppe ventet. Den første skrev næste Dag til Collin¹:

At jeg den 11te dennes igjen afreiser til Hertugdømmerne og formodentlig atter vil være omtrent 3 Maaneder fraværende i Tjenesteanliggender, skylder jeg den ærede Committee for Thorvaldsens Musæum at melde.

Da jeg saaledes atter i en længere Tid ikke vil kunne deeltage i den Kommissions Arbeider, som det er overdraget at tilveiebringe Planer og Forslag til Musæet, skulde jeg ærbødigst andrage paa at blive remplaceret i bemeldte Kommission.

Kjøbenhavn den 8de August 1839.

Ærbødigst

PRANGEN.

Dog, der var ikke længere Brug for Kommissionen, efter at Clausen, Thiele og Puggaard havde stemt med de sex.

Prangen indsendte nedenstaaende Votum angaaende Forslagene til Thorvaldsens Musæumsbygning²:

1) Overbygningsprojektet.

Den undertegnede nærer den Overbevisning, at den fuldstændigste og i mange Henseender fortrinligste Anordning af Musæet kunde opnaaes ved Gaardens Overhvelving efter Etatsraad Kochs Ideer og de med disse overensstemmende, af Kommissionen antagne Principper. Desuagtet vover han nu for Tiden endnu ikke at votere for dette Projekt, fordi den fuldstændige Plan og Bekostningsoverslaget ikke endnu ere fremlagte til speciel Bedømmelse.

2) Bygningsinspektør Bindsbølls af Kommissionen indsendte Projekt.

Som Kommissionsmedlem har den undertegnede allerede udtalt sin Anerkjendelse angaaende den hensigtsmæssige Distribution og Belysning tilligemed Betænelighederne angaaende Façadernes Styl.

3) Det af Professor Hetsch til Committeeen indsendte Projekt.

Den undertegnede gjenfinder i dette Projekt, hvad Distributionen og Belysningen angaaer, de Principper, som i Kommissionen ere diskuterede og erkjendte som de rigtigste; og saaledes findes i disse Henseender ikkun ringe og uvæsentlige Differentser imellem dette og det Bindsbøllske Projekt, Differentser, der neppe nedsætte Hetschs Projekt.

Angaaende Façadernes Styl underordner den undertegnede gjerne sin Anskuelse under den kyndigere, som de Herrer Architekter ville udtale. Han troer, at ogsaa imod den af Professor Hetsch valgte Styl og dens Anvendelses Detail flere velgrundede Udsættelser ville kunne fremføres; men han troer, at Ufuldkommenhederne kunne rettes, og Professor Hetsch erklærer sin Beredvillighed, at lade sit Projekt undergaae Modificationer. Det er med Tillid til denne sidstnævnte Erklæring, at den undertegnede voterer for det af Professor Hetsch indsendte Projekt.

Kjøbenhavn den 10de August 1839.

PRANGEN.

Scavenius indsendte følgende Votum³:

Saavidt jeg er i Stand til at dømme om slige Sager — saavel overhovedet som med Hensyn til den korte Tid, jeg havde de forskjellige Tegninger til Gjennemsyn — maa jeg antage, at Pro-

¹ Mus. A. 140.

² Mus. A. 143.

³ Mus. A. 144.

fessor Hetschs fortjener Fortrinet, fornemmeligen fordi Musæumsbygningen derved langt mere vil komme i Stil med de øvrige Slotsbygninger, hvortil den dog unægteligen vil vedblive at høre. Jeg maa derfor — skjøndt formodentligen uden Nytte —, stemme for, at de af Hr. Professor Hetsch fremlagte Tegninger blive dem, hvorefter det Thorvaldsenske Musæum bør bygges og indrettes.

Gjorslev den 12te August 1839.

.Erbødigt

P. B. SCAVENIUS.

Koch afgav ogsaa et Separatvotum, men dette findes ikke i Musæets Archiv¹.

Committeen tilskrev herefter Magistraten som følger²:

Committeen fremsender herved tjenstligst til den ærede Magistrats og de 32 Mænds Bedommelse 3de til den indkomne Projekter angaaende den af Hans Majestæt skjænkede Bygnings Indretning til et Thorvaldsensk Musæum.

- 1) fra Professor Hetsch, som var Medlem af den af Kommunalbestyrelsen og Committeen i denne Anledning udnævnte Kommission, men fandt sig foranlediget til at udtræde deraf og direkte tilstille Committeen sine Tegninger med Forklaring og Overslag, som ligeledes hermed følge.
- 2) fra bemeldte Kommission et Projekt af Bygningsinspektør Bindsbøll med hosføiede Overslag.
- 3) fra samme Kommission en Skitze, hvorefter Gaarden skulde overbygges, udarbejdet efter Kommissionens Opfordring af Inspektør Bindsbøll. Overslagene dertil ere ikke forfattede.

Ligeledes fremsendes forbemeldte Kommissions Skrivelse af 5te dennes, hvormed disse under 2 og 3 nævnte Projekter indsendtes tilligemed en Udskrift af Kommissionens Protokol og en Erklæring fra Conferentsraad Thorvaldsen af 8de Mai, angaaende Musæets Indretning og Opførelse.

Endelig fremsendes et Brev fra Inspektør Bindsbøll af 15de Juni, hvormed han ledsagede sin første Skitze, og som nærmere oplyser Et og Andet i hans Planer.

Disse Akter have været fremlagte i et Committeemøde den 8de d. M., i hvilket 4 af de Delegerede fra Kommunalbestyrelsen vare tilstede.

Af den oprindelige Commitees 13 Medlemmer have 9 dels i Mødet dels siden skriftlig erklæret sig for Bindsbølls Projekt, 2 for Hetschs, og medundertegnede Koch har afgivet medfølgende skriftlige Erklæring.

Professor Hetsch er i Udlandet.

Dersom nu ligeledes Pluraliteten af Kommunalbestyrelsens Medlemmer skulde stemme for det Bindsbøllske Projekt, saa maa man tjenstligst overlade til Magistraten, at træffe de videre Foranstaltninger til at det i Medhold af den kongelige Resolution af 5te Januar kan snarest gjørligt vorde Hans Majestæt forelagt til Approbation. Skulde derimod noget af de andre Projekter gives Fortrinet, saa forventer Committeen at modtage Kommunalbestyrelsens Formeening, inden videre foretages.

Hvad Bekostningerne angaaer, som for ethvert af de førstnævnte 2 Projekter vel vil opstige til 200,000 Rdl. og for det tredie til ikke ubetydeligt mere, da maa man bemærke, at den Sum,

¹ I Magistratens Archiv findes en Notits af Schæffer: Etatsraad Kochs Votum, af den 8de August 1839, indeholder i Slutningen, at han refererer sig til Kommissionens Skrivelse af 5te August om den Bindsbøllske Udarbeidelse, for saa vidt som Committeen ikke vil afvente det Gaard-Overbygningsforslag, som Kommissionen forventer i Løbet af denne Maaned.

² Mus. A. 145.

som Committeeen kan afgive, vil, iberegnet den af Hans Majestæt dertil skjænkede Sum af 16,000 Rdl., beløbe sig til omtrent 70,000 Rdl. Over 60,000 Rdl. haves nemlig i Behold og paa 10,000 Rdl. troer man at kunne endnu gjøre sikker Regning; men da de Thorvaldsenske Sagers interimistiske Opstilling i Christiansborg Slot fordrer adskillige Udgifter, saa kan en nøiere Opgivelse af den disponible Sum nu ikke finde Sted.

Den 13de August 1839.

Committeen for Opførelsen af Thorvaldsens Musæum.

Efter Modtagelsen heraf skrev Magistraten efter Schæffers Indstilling¹:

Til fornøden Afbenyttelse og for at Kommunalbestyrelsen ikke skal savne fuldstændig Oplysning under Forhandlingerne angaaende Bygningsplanen til det Thorvaldsenske Musæum, undlade vi ei herved tjenstligst, at udbede os af den ærede Committee snarest muligt tilstillet saavel den i sammes behagelige Skrivelse, dateret 13de f. M., og tilhørende Dokumenter nævnte speciellere Bearbejdelse og Overslag vedkommende Bygningsinspektør Bindsbølls 2det Projekt, Overbygningssystemet, hvilke efter hans Tilbud i Bygningskommissionens Skrivelse af 5te f. M. nu forventes at være tilendebragte, som de i sammes Skrivelse omtalte og hidtil tilbageholdte Skitser.

Kjøbenhavns Raadhus den 2den September 1839.

SCHÆFFER.   BENTLEY.   SKIBSTED.   RIIS-LOWSON.   DAHL.   DRIEFER.

Committeen svarede²:

Committeen er siden sin Skrivelse af 13de f. M. til den ærede Magistrat ikke kommet i Besiddelse af noget Aktstykke, det Thorvaldsenske Musæum vedkommende. Det i de med bemeldte Skrivelse fulgte Akter omtalte Projekt, Overbygningssystemet kaldet, skal Bygningsinspektør Bindsbøll, som ikke er dets Forfatter, ikke have fundet sig foranlediget til at bearbejde, og de af ham først indleverede Skitser har han, efter at de vare ham tilbagesendte til fuldstændig Udførelse, ikke siden indsendt, fordi de, efter at de vare afbenyttede til de af ham udarbejdede fuldstændige Tegninger, ikke kunde bruges ved Sagens Afgjørelse.

Dette skulde man ikke undlade tjenstligst at melde i Anledning af Magistratens behagelige Tilskrift af 2den September.

Den 4de September 1839.

Committeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Musæum.

Med dette Svar var Kommunalbestyrelsen ikke tilfreds. Der sendtes, formodentlig efter Schæffers Forslag, en Skrivelse til Professor, Stadsbygmester Malling af følgende Indhold³:

Den 30te September 1839.

„Det er Magistraten bekjendt, at Hr. Professoren allerede tidligere har udarbejdet Tegning og Plan til den af Hans Majestæt skjænkede Bygnings Indretning til et Musæum for Conferentsraad Thorvaldsens Kunstsager. Med Hensyn hertil skulle vi, forinden nogen endelig Bestemmelse tages, i

¹ Mus. A. 147.

² Mus. A. 148.

³ Mag. A. 31.

Anledning af de fra Committeeen for det Thorvaldsenske Musæum modtagne Planer til Musæets Indretning herved overensstemmende med Kommunalbestyrelsens Beslutning af 20de dennes tjenstligst anmode Hr. Professoren om, behageligst at ville snarest muligt meddele os til nærmere Overveielse Deres Tegning og Plan med tilhørende Overslag over de Bekostninger, der ville være forbundne med deres Udførelse.“

Af Magistraten stemte 5 herfor, og 14 af de 32 Mænd; 4 af Magistraten og 10 af de 32 imod. H. P. Hansen ønskede en almindelig Konkurrence, efter at der var givet Konkurrenterne frit Valg af Plads. (Committee-Majoritetens Standpunkt.)

Dette rygtedes imidlertid til Nysø, og Thorvaldsen tog da til Byen og meddelte Professor Malling mundtlig, at han var aldeles tilfreds med Bindsbølls Plan. Malling tilmeldte Magistraten dette, og denne opgav da sine Betænkeligheder.

Paa et Møde, som afholdtes den 20de October under Overpræsident Kjerulfs Forsæde, vedtoges af den samlede Kommunalbestyrelse¹:

- 1) At det af Architect Bindsbøll forfattede Forslag til Indretningen af den af Hans Majestæt Kongen skjænkede Bygning til et Musæum for Thorvaldsens Gave indstilles til Antagelse, dog saaledes, at Omkostningerne ved dets Udførelse søges paa enhver mulig Maade nedsatte, og maa under ingen Omstændigheder overstige i det Hele 200,000 Rdl.
- 2) At i Forbindelse med hvad af Committeeen for Thorvaldsens Musæum er indsamlet stilles til Anvendelse i den Orden, som bemeldte Committee og Kommunalbestyrelsen efter fælles Overlæg maatte finde at være fordelagtigst, af Byens Midler et Beløb af 60,000 Rdl.; men at Magistraten i Forbindelse med de 32 Mænd derefter have at indkomme med Forslag om, hvorledes det Øvrige, efter Afdrag af hvad der ved Subskription er indkommet eller forventes at maatte indkomme, bliver mere at tilveiebringe.
- 3) At Arbeidet ved Bygningen paabegyndes strax og udføres med muligste Kraft og Hurtighed.
- 4) At Magistraten autoriseres til, efter Overlæg med Committeeen for det Thorvaldsenske Musæum, at overdrage Bygningsarbeidernes Udførelse til Architect Bindsbøll under Tilsyn af en Bygningskommission, bestaaende af dertil af Magistraten, de 32 Mænd og Committeeen for Thorvaldsens Musæum mellem dem selv udvalgte Medlemmer.

Ifølge en Notits i Magistratens Archiv skal der tillige være stemt om, hvorvidt der samtidig med Indstilling om den Bindsbøllske Plans Approbation og Bygningens ufortøvede Paabegyndelse burde skee Indstilling angaaende Resourcerne til, hvorledes Beløbene kunde refunderes Staden. Herfor stemte af de 32 Mænd 25 for, 2 imod; Magistraten contra med Undtagelse af Conferentsraad Schæffer, „der ikke antager Bindsbølls Plan.“

Gjennem Cancelliet blev der nu gjort Indstilling til Kongen, som under 13de November approberede Indstillingen. Dette meddeltes Committeeen i Skrivelse af 19de November, idet man samtidig bad saavel Committeeen som de 32 Mænd om at vælge hver sit Medlem af Bygningskommissionen.

Committeeen valgte Collin, men da de 32 Mænd fandt, „at der i Bygningskommissionen burde være idetmindste 1 Bygmester af Faget og 1 Mand, som med Handelskundskab i Almindelighed

¹ Mag. A. 35.

forenede specielt Kjendskab til Betaling for de til Bygningens Opførelse nødvendige Materialier og Arbeider, og saaledes kunde forøge Garantien for at de økonomiske Hensyn blive tilbørlig tagne i Agt,“ valgte man, eftersom den kongelige Resolution ikke gjorde nogen Indskrænkning af Kommissionsmedlemmernes Antal, Grosserer J. H. Lund og Capitain, Murmester Sibbern. Magistraten valgte for sit Vedkommende Borgmester Mundt og Raadmand Münter, og Committeen valgte, foruden Collin, Freund.

Committeen voterede Freund et Gratiale af 300 Rdl. i Anledning af hans Umage med Opstillingen af de Thorvaldsenske Sager i Værelserne paa Christiansborg Slot¹. Et lignende Honorar tilbød man Hetsch for hans Udkast, men Hetsch skjænkede Musæet dette Krav.

Kommunalbestyrelsen og Flere, f. Ex. Fregatten Rotas Officerer, bleve i Begyndelsen af 1840 indbudne til at tage de Thorvaldsenske Sager i Øiesyn.

---

¹ Mus. A. 150.

IV.

BYGGEARBEIDERNES BEGYNDELSE. CAPT. SIBBERNS INDSIGELSER.

Det saae nu ud til, at Alt var i Orden. Committeens Majoritet havde faaet den Architect, som den helst ønskede at betroe den foreliggende Opgave; et Projekt var udarbejdet og godkjendt af fremragende Teknikere, det var tiltraadt af Kommunalbestyrelsen og approberet af Kongen; de fornødne Midler bevilgede o. s. v. Da udbrød en ny Feide, om hvis Begyndelse man vil faae et Begreb ved følgende Skrivelse af 10de Marts 1840 fra Bygningskommissionens Medlem, Capitain Sibbern, til de 32 Mænd, hvis Delegerede han var¹:

Idet jeg finder det nødvendigt, at meddele Forsamlingen en Skrivelse, som jeg har fundet mig foranlediget til at oversende Bygningskommissionen for det Thorvaldsenske Musæum, tillader jeg mig i Korthed at meddele Resultaterne af de af Kommissionen hidtil holdte Møder.

Efter at der i de 2de første Møder var taget Bestemmelse med Hensyn til Hovedgangen af Arbejdet samt Paabegyndelsen af Nedbrydningen og Jordens Udgravning saa og Materialiernes Anskaffelse med mere, fremlagde Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll i det tredie Møde de approberede Tegninger og de med samme fulgte Beregninger, og paatog Hr. Grosserer Lund og jeg os ifølge Opfordring, at gennemgaae Beregningerne og udtale vor Mening om samme. I samme Møde overdroges det Bygningsinspektøren at slutte Akkord om Jordudgravningen, som strax kunde paabegyndes. Da Hr. Lund og jeg fandt de ommeldte Beregninger saa summariske, at vi ikke kunde afgive nogen Mening om samme, tilskrev vi Kommissionen et Par Dage efter sidstnævnte Møde, om at et Møde maatte blive afholdt, i hvilket vi gave Anførte tilkjende. Bygningsinspektøren paatog sig i dette Møde at tilveiebringe specificerede Beregninger over Mur- og Tømmerarbejdet, hvilke for det Første attraaedes.

Under 25de Januar tilskrev Hr. Lund og jeg Kommissionen, at, da Udgravningen til Kjælderens nu var saaledes fremmet, at en videre Udgravning til Pilotagen og derefter selve Pilotagen kunde paabegyndes, saa var det ønskeligt, snarest muligt at faae de af Bygningsinspektøren belovede specificerede Overslag. Den 30te Januar afholdtes et Møde, i hvilket Inspektøren fremlagde

¹ Mag. A. 49.

en Deel detaillerede Tegninger, ifølge hvilke han havde foretaget nogle Forandringer dels med Hensyn til at Arkaden imod Slottet var bortbrudt, dels til at en for Opstillingen af Arbejderne formeentlig nødvendig Forandring af Skillerummene i den Deel op imod Slotskirken, samt endelig nogen Moderation i den udvendige Forsiring var paatænkt, imod hvilke Kommissionen ikke fandt sig foranlediget at gjøre nogen Indvending. Da derefter de specificerede Beregninger kom paa Tale, formeente Inspektøren, at det maatte overlades ham, i Forening med vedkommende Mur- og Tømmermestre paa bedste og billigste Maade at faae Arbeidet udført. Men da hverken de fra Magistraten eller de her fra Forsamlingen Delegerede vilde indlade sig herpaa, oplæste Formanden, Hr. Conferentsraad Collin, en Skrivelse fra Hr. Capitain Schaper, hvori han gjør det bekjendte smukke Tilbud, at ville lade Murerarbeidet udføre uden noget Honorar for sig; men da dette Tilbud var betinget, kunde imidlertid de sidstberørte Delegerede aldeles ikke gaae ind herpaa. Og lovede da Bygningsinspektøren, snarest muligt at tilveiebringe forberørte specificerede Beregninger. I det derefter fulgte Møde den 10de Februar fremlagde Inspektøren specificerede Beregninger over Murerarbeidet med flere Bilag, som overdroges Hr. Lund og mig at gennemgaae, og modtog vi senere ligedan Beregning over Tømmerarbeidet. Under 18de Februar gave vi i en Skrivelse til Kommissionen vor Formeening om bemeldte Beregninger tilkjende, og vil Beregningerne tjene til normale Akkorder og Veiledning for Arbeidets Gang i disse 2 Fag. Anden Dag efter, den 20de Februar, tilskrev jeg Kommissionen saaledes:

Idet jeg har gennemgaaet de specificerede Beregninger over Mur- og Tømmerarbeidet til det Thorvaldsenske Musæum, har jeg havt Leilighed til ved Tegningerne at gjøre efterfølgende Bemærkninger, og da disse, forsaavidt de erkjendes rigtige, ville have Indflydelse paa Bekostningen, har jeg troet det rettest strax at fremkomme dermed, især da man ved de ommeldte Beregninger her vilde opnaae en mere bestemt Oversigt over Udgifterne, end ved de summariske Beregninger kunde have.

Den Modstand, man giver en Hvælving maa saavidt muligt være ens til de forskjellige Sider eller Punkter, mod hvilke Hvælvingens Spændekraft virker, da den svageste Deel, ved at vige det mindste, let bringer hele Trykket over paa sig; dette kan jeg ikke erkjende for Hvælvingen over Forhallen, da jeg ikke kan antage, at Murene mod Gaardsiden yde den Modstand som Frontmuren. Vel har Frontmuren kun $6\frac{1}{2}$ Stens Murtykkelse i sine Piller, Muren imellem Hallen og Corridoren $4\frac{1}{2}$ Sten og Muren imellem sidstnævnte og Gaarden 4 Sten, altsaa de 2 Mure imod Gaardsiden tilsammentagne $8\frac{1}{2}$ Stens Murtykkelse, alt ifølge den specificerede Beregning; men Gaardmuren skal ene modstaae Spændingen af Hvælvingerne over Corridoren i begge Etager, og vil efter min Formeening ogsaa Taget virke nedadstræbende paa Gaardmuren, hvilket endog let efter Tagets Bygning vil kunne forøges ved at Gaardmuren som nyopført er udsat for at sætte sig om endog ubetydeligt, hvilket Mellemmuren — som bestaaende — ikke er underkastet. Med Hensyn til Anførte bør vel neppe regnes paa Gaardmurens Hjælp til at modstaae Hal-Hvælvingens Spænding.

Idet jeg saaledes antager, at Murene mod Gaardsiden ikke yde den Modstand som Frontmuren, maa jeg dog formeene, at Frontmuren ved dens 4 Piller af $6\frac{1}{2}$ Stens Murtykkelse, som med deres 14 Alens Høide gaae op i Vederlaget, ei heller yde en Hvælving af 15 Alen Spænding tilbørlig Modstand; idet jeg siger 4 Piller, formeener jeg, at de 2 Hjørnepiller i deres Forbindelse

med Sidemurene give en stærkere Modstand end de 4 fritstaaende Piller. Men overvandt Spændingen Modstanden, vilde Trykket meest gaee ud over de 4 Piller. Hvælvingen over Hallen er beregnet til $1\frac{1}{2}$ Stens Tykkelse. At mure Hvælvinger i Forbandt af flere Sten i Tykkelsen, har sine Vanskeligheder; jeg vilde foretrække en større Dimension Sten, og da Hvælvingerne ikke blive at paa-begynde før næste Aar, kunde Akkord træffes om Sten forinden efter de forskjellige Hvælvinger i Bygningen.

Sidefløiene (de bestaaende Bygninger) ere inddelte i Studier, hvoraf hver anden har 8 Alen, hver anden $5\frac{3}{4}$ Alen i indvendig Brede. Jeg feiler vel ikke ved at antage, at Hvælvingerne over disse danne en halv Cirkelbue, samt at deres Peripherier i Overkanten ligge i en horizontal Linie paa Grund af, at Flisegulv skal anbringes over dem. Disse Hvælvinger søge saaledes ikke deres Modstandspunkter imod hinanden i een og samme Høide (dette kunde vel opnaaes ved at give de større en fladere Bue, men da derved deres Spændkraft forøgedes, var det vel ikke tilraadeligt). Skillerrummene imellem anførte Stanzer ere i 2 Etager næsten 20 Alen høie og ikkun 2 Sten tykke; Hvælvingernes Buer ere 1 Sten tykke. Disse Tryk vil saaledes nærme sig hinanden ved Vederlagene, da efter min Formeening Udmuring maa kunne finde Sted imellem Buerne. For at Vederlaget kan virke herpaa, vilde jeg med de forskjellige anførte Hensyn tilraade at meerommeldte Skillerrum bleve 3 Sten tykke i underste og $2\frac{1}{2}$ Sten i 2den Etage.

Som bekjendt give i en grundmuret Bygning, der har et Hovedskillerum, Bjælkerne (ned-kæmmede i dette, naar det er Bindingsværk, og i en Murlægte, naar det er Grundmur) i Forening med Murlægterne paa Hovedmurene og de paa Bjælkerne naglede Murankere Bygningen Sammenhold. Naar grundmurede Bygninger som f. Ex. Musæets vordende Fløibygninger (de bestaaende) opførtes af Nyt, vilde de, idet Ydermure og Skillerrum opførtes under Eet, faae dette Sammenhold. Men da ved de berørte Bygninger den indvendige Indretning opføres imellem bestaaende Mure, seer jeg ikke rettere, end at dette Sammenhold maa søges ved Kunst. Mit Forslag vilde derfor med Hensyn til Skillerrummene imellem Stanzerne være følgende: da de ved deres ene Ende have et fast Punkt ved at opføres i Forening med Hovedskillerummet, men i den anden Ende mangle al Stivhed til at modstaae Hvælvingernes Paavirkning, da de ikke under Opførelsen kan eller bør forbindes med de gamle Mure, saa formeener jeg derfor, at man, forinden de nye Mure opførtes, indhuggede i de gamle Udmure en Fordybning ligefor, hvor de nye Mure skal anbringes, af idetmindste $\frac{1}{2}$ Stens Dybde. Disse Fordybninger maatte til hver Side være omtrent $\frac{1}{2}$ Sten bredere end de opførende nye Skillerrum. Ved at føre de nye Skillerrum ind i disse Fordybninger, dog uden at de berørte dem, og senere, naar Murene have sat sig, tilmure til begge Sider af de nye Skillerrum det, som formeget var udhugget i Udmurene, vilde efter min Formeening de nye Skillerrum vinde fornøden Fasthed til Modstand imod Hvælvingernes Tryk. Da jeg anseer det for nødvendigt, ogsaa at give disse Bygninger Sammenhold i Breden, forøges denne Fordring end mere med Hensyn til at Hvælvingerne over Corridorerne, som med deres ene Side støtte sig til Hovedskillerummet, der i de bag samme liggende Skillerrum og Hvælvinger har et fortrinligt Vederlag, til den anden Side skal støtte sig til den isolerede Udmur til Gaardsiden. Jeg indseer ikke, at denne Mur kan gives tilstrækkelig Styrke og hele Bygningen et godt Sammenhold uden ved Forankring, som jeg vilde foreslaae anbragt over Stanzernes Buer nærmest Skillerrummene og saa nær op under Corridorernes Hvælvinger som muligt. Jeg formeener, dette maatte være Mur- og Forskudsankere, som anbragtes tvers igjennem Bygningen med Forskud udvendig paa begge Sider af Udmurene, og som samledes

indvendig i Bygningen med Skruer eller Kiler, som forsynedes med Flige ved Hovedskillerummet, hvilke dog ikke bleve at formure, forinden at Skillerummene havde sat sig, samt at 2de saadanne Ankere anbragtes over hver af de større Stanzer nærmest Skillerummene, hvilket for det Meste vilde give en lige Fordeling af Ankere i Bygningerne. Til at skjule disse Ankere i Corridorerne kunde Hvælvingerne over disse formes i Gurter og Kapper, hvilket tillige vilde fordele Trykket af Corridorerne Hvælvinger. I Overslaget over Smedearbeidet er ikke slige Ankere beregnet, og i den specificerede Beregning over Murarbeidet Intet om saadanne Arbeider berørt. Det største Studium imod Slotskirken har ligesom Forhallen 15 Alen Spænding i Buer med 1½ Sten tyk Hvælving, som betynges af det over samme anbragte Tag. Hvorvidt Murtykkelserne i denne Deel af Bygningen ere tilstrækkelige, derom kan ingen Mening med Sikkerhed gives, da Langsprofil til denne Deel ikke haves. Dog vil neppe Siden imod Trappen give fornøden Modstand for den berørte Bue.

I Tømmeroverslaget er til Buestillingerne beregnet Forskaling. Jeg maatte foretrække, at alle Hvælvingerne muredes frit paa Buer uden Forskaling. Arbeideren kan ved denne Konstruktion frit og ubehindret see, hvor og hvorledes han sætter sin Mursten. Tilsynet kan strax opdage en begaaet Feil, og da jeg hylder den Mening, at man maa give en Hvælving samme Frihed til at sætte sig som den lodrette Mur har, holder jeg ogsaa for rettest, naar Hvælvingen er lukket og Vederlaget udmuret, strax at give Hvælvingen denne Frihed, hvilket med Buer kan skee, idet de anbringes paa Kiler, som kan løses efter Behag.

Idet jeg fremsender disse Bemærkninger, haaber jeg Bygningskommissionen vil være overbeviist om, at kun den Pligt, der paahviler mig som Medlem af Kommissionen, har fremkaldet disse Bemærkninger, som ledende til at give den vordende Bygning større Soliditet og Varighed.

Kjøbenhavn den 20de Februar 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til

Kommissionen for det Thorvaldsenske Musæum.

Forinden jeg afsendte denne Skrivelse, talte jeg med Bygningsinspektøren paa Byggestedet og gjorde ham bekendt med Brevets Indhold. Men da vi ikke kunde samstemme i vore Anskuelser, forenedes vi om, at jeg afsendte Brevet. Hvad der i næste Samling, den 24de Februar, vedtoges angaaende min Skrivelse, vil nærmest sees af følgende Skrivelse, hvilken jeg under 8de dennes tilskrev Kommissionen:

Idet jeg nedskrev mit Brev til den meget ærede Kommission af 20de Februar sidstleden, nærede jeg den Forventning, at Kommissionen vilde paadrage Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll at besvare Brevet. Vel har Kommissionens øvrige Medlemmer i Samlingen den 24de Februar bestemt udtalt, at den af flere Hensyn, men særligt grundet paa den approberede Tegning, ikke finder, at den kan indlade sig paa meermeldte Skrivelse, men da Bygningsinspektøren, da Samlingen hævedes, modtog Brevet, haabede jeg, at han ved nærmere at have gjennemlæst dette, var gaaet ind paa at give et skriftligt Svar eller i alle Tilfælde i næste Samling at give dette mundtligt. Da jeg imidlertid i en Samtale med Inspektøren igaar erfarede, at han ikke agtede dette, og da jeg ved at være i Musæet samme Dag saae, at Arbeidet er saaledes fremmet, at Piloteringen muligt alt imorgen kan paabegyndes, saa undlader jeg ikke at underrette Kommissionen om, at jeg under disse Omstændig-

heder har besluttet, at meddele Kommunens Repræsentanter den oftere nævnte Skrivelse, og da denne berører Arbejder, som nu skal paabegyndes, tør jeg ikke udsætte at afsende denne længere end til Tirsdag den 10de dennes.

Kjøbenhavn den 8de Marts 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til

Bygningskommissionen for det Thorvaldsenske Musæum.

I den først omskrevne Samtale, jeg havde med Bygningsinspektøren, indrømmede han, at vel muligt Hallhvælvingens Tryk kunde overvinde Vederlagenes Modstand, men da han formeente, at lade Hvælvingen i dens indre Forbandt mure paa en fra den almindelige afvigende Maade, troede han, at Hvælvingen derved vilde erholde et saadant indre Sammenhold, at Trykket ikke vilde virke spændende imod Vederlagene, og i nødvendigt Tilfælde havde man en Udvei ved Jernankere. Hovedprincippet for de 2de anførte Maader at mure paa, nemlig den ældre og den af Inspektøren betænkte er, at i den almindelig brugte ligge Murstenene med sin Flade mod Vederlaget, men efter Inspektørens vilde Murstenen ligge med sin Kant mod Vederlaget, i sidste Tilfælde er regnet betydeligt paa Bindemidlet imellem Stenene. I den ældre Konstruktion ansees Bindemidlet for underordnet og bygges meest paa den matematiske Kiles Theori, paa hvilken hele Hvælvingssystemet er baseret. Vel omtalte Inspektøren, at en Bagerovn var muret paa den af ham betænkte Maade og dette er mig ogsaa bekjendt. Kvæstionen er her, hvorvidt Modstanden for begge Opgaver: nemlig Hallhvælvingen og Bagerovnen staae i eens Forhold til deres Modstande. Bagerovnen har ikkun $\frac{1}{2}$ Alen høie Sidemure og virker med sin Hvælving næsten direkte paa Ovnens Fundamentmur og har i Ovnens Konstruktion tilstrækkeligt Vederlag, uden at her behøves at regnes paa Bindematerialet. Hallhvælvingen har 13 à 14 Alen høie Mure over Horizonten, hvilke jeg ifølge min Skrivelse finder for svage. At Inspektøren omtalte Jernankeres Anbringelse, om nødvendigjort til Hallhvælvingens Sammenhold, antager jeg har været i Samtalens Løb, uden at han videre har tænkt herover; thi det er vist en Udvei, man forhaabentlig ikke vil gribe til. Halbygningen koster 50,000 Rdl. Den kan overhævelses uden Ankere, men om dette kan skee uden at forrykke Bygningens ydre Architektur, kan jeg ingen Mening have om, da jeg ikke veed, hvorledes Inspektøren har tænkt sig Konstruktionerne, som skal modtage de Dele af Hvælvingernes Tryk, som falde lige for Indgangene, og lede Trykkene over paa Pillerne. Efter de Konstruktioner, som ere mig bekjendte, vil dette ikke kunne skee uden at gribe ind i den udvendige Architektur, men ligesom Architekturen kan underordne sig en Bygnings Indre, saaledes bør dette vel ikke skee paa den gode solide Konstruktions Bekostning.

Ved denne Leilighed bør jeg bringe i Forsamlingens Erindring, at Hr. Etatsraad Schæffer i det sidste Møde, som Magistraten i Forening med denne Forsamling afholdt i Anledning af de indsendte Projekter, gjorde opmærksom paa, at Etatsraaden havde lagt Mærke til, at i Beregningerne til Hr. Professor Hetschs Projekt var i Smedeoverslaget beregnet svære Jernankere, og at han ikke havde fundet saadanne beregnet til det Bindebøllske Projekt, hvorved jeg gjorde Etatsraaden opmærksom paa, at Professoren havde tynde Hvælvinger paa Jernkonstruktioner, Bygningsinspektøren derimod massive Hvælvinger. Mulig man vilde bemærke, at jeg jo dog nu har fundet svære Jernankere nødvendige i de ældre Bygninger; men da Projektet passerede denne Forsamling, var det nærmeste Spørgsmaal, hvilket Projekt der skulde antages; og jeg for mit Vedkommende saae kun

Projekterne i deres Ydre og Indre, og søgte at sammenligne, hvad jeg troede at finde i deres Fortrin og Mangler, uden at der dengang hverken var Tid eller Anledning til at gaae ind paa Detaillerne, hvilket jeg i alle Tilfælde ei heller havde kunnet gjøre, uden som nu at være nærmere og nøiere bekendt med de gamle Bygninger.

Jeg er overbeviist om, at Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll ikkun vil det Rette og Rigtige i denne Sag (ligesom jeg selv) og at han derfor aldeles ikke tager mig mine Bemærkninger ilde op; men det ligger i den menneskelige Følelse, nødvendig at give slip paa sine Meninger.

Jeg haaber, at Forsamlingen vil være overbeviist om, at jeg ikkun har handlet, som jeg har, fordi jeg anseer mine Bemærkninger for rigtige, og vilde svige min Pligt imod Kommunen og denne Forsamlings Tillid, idet den hædrede mig med sit Valg til saa vigtig en Sag for Kommunen som Opførelsen af det Thorvaldsenske Musæum, dersom jeg ikke fremførte Bemærkningerne. Jeg behøver blot at gjøre opmærksom paa, i hvad Opposition jeg som Murmester, der er betroet forskjellige kongelige Arbejder, stiller mig i til en kongelig Bygmester, for at man kan see, at jeg ei kan have havt anden Bevæggrund for min Handling.

Kjøbenhavn den 10de Marts 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til
de 32 Mænds Forsamling.

Efter Modtagelsen heraf skrev de 32 Mænd til Magistraten¹:

Under 10de denne Maaned har Hr. Capitain og Murmester Sibbern, der tilligemed Grosserer J. H. Lund paa vor Forsamlings Vegne er Medlem af Bygningskommissionen for Thorvaldsens Musæum, tilstillet os hosfølgende Skrivelse, hvori han, efter at have forudskikket et Udtog af det Passerede i Kommissionens Møder, har gjort Forsamlingen bekendt med tvende Skrivelser, respektive af 20de f. M. og 8de d. M., han i sin fornævnte Egenskab har fundet sig foranlediget til at tilskrive Kommissionen, og hvilke Skrivelser fornemmeligen angaae hans Frygt for, at Bygningsarbejdet ikke vil opnaae den fornødne Soliditet, med mindre visse Methoder følges, som i Skrivelserne ere nærmere detaillerede.

Vel maa Forsamlingen erkjende, at mangle tilstrækkelig Sagkundskab til at kunne gaae ind paa Sagens Realitet. Men da de af Hr. Capitain Sibbern reiste Tvivl angaae et Spørgsmaal, der er af ganske særdeles Interesse for Kommunen som Bygherre i Henseende til den paagjældende bekostelige og vigtige Bygning, maa vi ansee det for Kommunalbestyrelsens Pligt, i Tide at agte paa de Vink, der saaledes ere den givne af dens eneste bygningskyndige Delegerede. Vi formeene derfor, at det burde tages under Kommunalbestyrelsens forenede Overveielse, om ikke Capitain Sibberns Bemærkninger bør søges bedømte af en competent Autoritet, for at man derefter kan tage nærmere decisiv Bestemmelse.

Da Spørgsmaalet, saavidt vi skjønne, ikke synes saameget at afhænge af visse praktiske Vanskeligheders Bortfjernelse, som fornemmeligen at beroe paa en videnskabelig Dissents imellem tvende theoretiske Principer med Hensyn til Hvelvingens Byggemaade og den Modstand, deres Spændkraft udkræver, m. v., forekommer det os, at Sagen bedst lader sig afgjøre ad den viden-

¹ Mag. A. 50.

skabelige Vei igjennem Bygningskunstens Mathematik, hvorfor vi og antage, at det kongelige Kunstakademi vil være dens rette Forum.

Ligesom Forsamlingen iøvrigt finder at burde anerkjende den rigtige Takt, hvormed Hr. Capitain Sibbern i denne Sag har vidst at sætte sig paa det ene rette Standpunkt, idet han som Byens Delegerede har henvendt sig til Kommunalbestyrelsen med sit Andragende, saaledes finde vi og i Sagen Anledning til at ønske taget under Overveielse, om Bygningskommissionen, der allene kan betragtes som Repræsentant for Kommunen qva Bygherre, bør paalægges at affordre Bygmesteren, Bygningsinspektør Bindsbøll, motiveret Erklæring over Capitain Sibberns Bemærkninger, for at Sagen saaledes kan komme til aaben Discussion, hvorfra den hidtil fra Bygmesterens Side har været udelukket, idet han har erklæret ikke at kunne indlade sig i Discussion om de Tegninger og Konstruktioner, der alt ere approberede. Da vi finde, at det saavel i denne som i enhver anden Henseende vil være nødvendigt, at Kommunen som Bygherre uden Ophold sætter sig i sin rette Stilling til Enhver, der er beskæftiget ved Arbeidet og dets Fremme, troe vi og at burde tilkjendegive, at den efter vor Formeening ved sin Fremtræden i denne Egenskab ingenlunde bør ansee sig saaledes bunden ved de approberede Tegninger og Planer, at den skulde have tabt sin naturlige Ret som Bygherre til at gjøre saadanne nærmere Anordninger i Udførelsens Detail, som den maatte overbevise sig om at være nødvendige for Bygningens Hovedoieemed.

Vi ansee det nemlig for en Selvfølge, at Approbationen af en vidtomfattende Plan til et saa betydeligt Arbeide som Thorvaldsens Musæum ikke kan være at forstaae om enhver Enkelthed, men ikkun om Planen i sin Almindelighed, da i andet Fald Bygherren maatte have renonceret paa sin Stilling som saadan i det Øieblik, han approberede Planen.

Nærværende Sags Behandling i vor Forsamling har tillige givet Anledning til, at det Spørgsmaal er blevet opkastet, om ikke den frivillig sammentraadte Committee for Opførelsen af Thorvaldsens Musæum maatte antages nu at have opfyldt sit Hverv, saa at de Midler, den har samlet til Musæets Opførelse, nu kunde modtages af Kommunen til Anvendelse efter Bestemmelsen. Det er blevet yttret, at der neppe skeer nogen yderligere Indsamling af frivillige Bidrag, og at saadanne neppe heller ville blive ydede, at i alt Fald en særlig Committee til deres Indsamling ikke synes nødvendig, hvorfor man mener, at Committeeen selv maa føle, at dens Funktioner, der unægteligen have baaret saare gavnlige Frugter for det Amindelige, nu ere ophørte.

Da vi ansee en mundtlig Conference med den høie og velædle Magistrat over samtlige foranførte Punkter og hvad videre dermed staaer i Forbindelse nødvendig, skulde vi tillade os i Henhold til Forordning af 1ste Januar d. A. § 33 at udbede os en saadan, om hvis snarest mulige Berømmelse vi forvente os behageligen underrettede.

Kjøbenhavn i Stadens 32 Mænds Forsamling den 16de Marts 1840.

JOH. HAMMERICH.	P. FRIEDENREICH.	H. THYBERG.	AND. NIELSEN.	G. SCHAPER	LUNDE.	DAHL.
SEIDELIN.	H. CASPERSEN.	PRÆTORIUS.	SCHULTZ.	H. GAMST.	H. C. MÜFFELMANN.	
G. SIBBERN.	MARKUSSEN.	KERN.	H. P. HANSEN.	HEDEMANN.	D. BORGEN.	
A. H. BJERRE.	F. P. HAGEN.	J. C. LUND.	MEINERT.	J. H. LUND.	KYHL.	
P. C. HANSEN.	RENTZMANN.	A. ØST.	SAGER.	CONR. WEIDEMANN.		

Til Kjøbenhavns høie og velædle Magistrat.

Schapers dissentierende Votum var følgende¹:

Foranlediget af Hr. Capitain Sibberns i Forsamlingen den 16de dennes fremlagte Bemærkninger og Udsættelser over Bygningsinspektør Bindsbølls forfattede Projekt til Thorvaldsens Musæum, hvilket siden er approberet gennem alle Instanser, tillader jeg mig at bemærke:

Dette Projekt er udarbejdet under Medvirkning af en Kommission, bestaaende paa den Thorvaldsenske Musæumscommittees Vegne af Oberst v. Prangen, Etatsraad Koch og Professor Hetsch, hvilken sidste dog i Løbet af Forhandlingerne fandt sig foranlediget til at udtræde, og paa den samlede Kommunalbestyrelses Vegne af Undertegnede samt Bygningsinspektørerne Friis og Bindsbøll.

Efter at Tegningerne til dette Projekt af Kommissionen omhyggeligen vare gennemgaaede og drøftede, bleve de den 5te August forrige Aar indsendte til Committeen for Thorvaldsens Musæum tilligemed Overslag, Kommissionens Protokol og en detailleret og oplysende Beretning om Projektet. I denne Beretning forekommer følgende Passus:

„3) Med Hensyn til Konstruktionens Soliditet.“

„De ved Tegningerne fremstillede Konstruktioner, navnlig Hvælvingerne, findes at være aldeles solide.

Det er dog at bemærke, at det er raadeligt, ved Jernankere at formindske det af de trykkede Buer over Corridorerne foranledigede Sidetryk.“

Heraf vil behageligen sees, at Konstruktionerne og navnlig Genælvterne ere behørigt tagne under Overveielse og ikke letsindigen overseete. Jeg for mit Vedkommende finder det saaledes ganske i sin Orden, at Bygningsinspektør Bindsbøll ikke har villet indlade sig i at besvare de af Hr. Capitain Sibbern — vistnok uden Hjemmel — fremsatte Indvendinger, da Mænd af Faget, som Oberst Prangen, Etatsraad Koch og Bygningsinspektør Friis ikke have fundet Anledning til at fremføre Noget, og i alt Fald ikkun have tilraadet, at lægge Jernankere i de ubetydelige flade Hvælvinger over Corridorerne.

Da jeg nu var og endnu er aldeles enig med benævnte Mænd i denne Sag, saa maa jeg paa det Bestemtteste protestere mod, at Hr. Capitain Sibberns Bemærkninger og Udsættelser som ubeviiste forelægges Kunstakademiets Bedømmelse, — og at, hvis desuagtet den samlede Kommunalbestyrelse maatte finde sig foranlediget til at gjøre dette Skridt, Hr. Capitainen da maatte tilholdes, at fremlægge mathematiske Beviser for sine Paastandes Bestyrkelse og Retfærdiggjørelse.

Slutteligen tillader jeg mig at bemærke, at alle fra den foran benævnte Bygningskommission til Committeen for Thorvaldsens Musæum indsendte Tegninger, Breve, Protokol m. v. ere af Committeen afsendte til den høie Magistrat under 13de August forrige Aar.

Den 17de Marts 1840.

G. SCHAPER.

Collin, som maaske har haabet i Prangen at finde en lignende Støtte som i Schaper, bad om hans Mening angaaende Sibberns Bemærkninger og fik herpaa følgende Svar²:

Ved ærbødigst at tilbagesende Hr. Capitain Sibberns Skrivelse til Bygningskommissionen for Thorvaldsens Musæum, undlader jeg ikke efter Deres Høivelbaarenheds Opfordring, at yttre mine Anskuelser angaaende de i bemeldte Skrivelse yttrede Betænkeligheder.

¹ Mag. A. 51.

² Mag. A. 52.

Ved Hvælvingers Konstruktion bør Bygmesterens Formaal være, at Modstandsvæggene aldeles ikke give efter for Hvælvingens Tryk og Spændkraft; thi endog en ringe Eftergivelse kan blive meget farlig. Hiint Formaal opnaaes derved, dels at de behørigen funderede Modstandsvægge gives saadanne Dimensioner, at de, betragtede som en fast Masse, ere i det Mindste i fuldkommen mekanisk Ligevægt med Hvælvingens Tryk; dels at hine Modstandsvægge opføres med behørig Forsigtighed i Henseende til Materialernes Valg, Bearbejdelse og Anvendelse, i Særdeleshed ved at iagttage, at ingen Deel af Bygningsværket betynges for meget, forinden Mørtelen i Fugerne har vundet den behørig Haardhed; dels endelig ved at Hvælvingen selv ligeledes opføres med behørig Omhu. Jeg finder altsaa Hr. Capitain Sibberns Udtryk ikke aldeles korrekt, naar han siger, at Modstanden, man giver en Hvælving, bør være saa vidt muligt ens til de forskjellige Sider; Regelen er, at Modstanden bør til ingen af Siderne være for svag; men det kan ikke skade, om Modstanden maatte have et Overmaal af Styrke til en af Siderne. At ville bygge en Hvælvinges Stabilitet paa Ensformigheden af Sætningen, anseer jeg for meget prekært. Derimod er jeg med Hr. Capitain Sibbern enig i, at ansee Forhallens Hvælving som en Konstruktion, der udfordrer den allerstørste Omhu og Forsigtighed i Udførelsen. Denne Gjenstand er ingenlunde undgaaet Opmærksomheden af den Committee, som jeg havde den Ære at være Medlem af; vi have ofte talt derom, og navnlig har jeg selv gjort Hr. Landbygmester Bindsbøll opmærksom paa, at her var *Intet tilovers*, om jeg end selv har sammenlignet Modstandens Styrke med de antagne Principer og Formler og fundet den efter disse tilstrækkelig, saavel for Hallen selv som for Corridoren. Med Committeeen har jeg derhos antaget, at Detaillen af praktiske *Forsigtigheds- og Forstærkningsmidler*, som kan og bør anvendes, ikke vedkom os, men den udførende Bygningsdirektion, og vi ansaae os berettigede til at antage, at i denne Henseende Intet vilde blive forsømt, der kunde ansees som nødvendigt eller i det Mindste gavnligt for at sikre Værkets Stabilitet. Jeg bør protestere imod, at Forsømmelsen af tekniske Specialiteter begrundes paa det generelle Bifald fra den ældre Bygningscommittee.

Jeg følger videre Hr. Capitain Sibberns Bemærkninger:

Taget bør, dersom det konstrueres derefter, ikke virke udadstræbende paa Gaardmuren og denne bør, hvis den udføres behørigt, ikke kunde sætte sig under Hvælvingen. Hvis jeg erindrer den omtalte Ydermurs Konstruktion ret, ville Buer, spændte imellem 2de Hjørnepiller og nogle Mellempiller, forøge dens Modstandsevne og tillige formindske den store Hvælvinges Spænding; Mellempillerne behøve i dette Tilfælde langt fra ikke den Styrke som Hjørnepillerne; de paa førstnævnte hvilende Buer holde hverandre i Ligevægten og støtte saaledes Pillerne.

Forslaget, at lade forme Hvælvingsten, er visseligen særdeles at anbefale. Committeeen har derhos supponeret, at disse Sten skulde forfærdiges porøse og lette, en Sag, der først blev bragt paa Bane af Bindsbøll selv.

Betræffende Overhvælvingen af Sidefløienes Studier formoder jeg, at de bredere Studier ville overhvelves med fladere Buer, hvorved jeg antager, at ingen Mislighed vil opstaae for Skille- rummene, — Mellemvæggene —, der paa halv Høide betydeligen afstives ved Gulvets Bjælkelag. Hvis dettes Konstruktion indrettes med behørigt Hensyn til saadan Afstivning, kan efter min Overbevisning en Tykkelse af 2 Sten være tilstrækkelig. De afstives desuden netop ved de paa hver Væg fra de 2 modsatte Sider trykkende Buer.

Mindre for disse saavel med hinanden forenede og afstivede Skillevægge, som for de gamle Ydermure selv holder jeg disses gode Forbindelse med Skillevæggene for vigtig, og Hr. Capitain

Sibberns Forslag dertil for meget hensigtsmæssigt, ligesom den foreslaaede Forandring af Ydermuren imod Gaarden. Ihvorvidt yderligere Forstærkningsmidler maatte være især nødvendige for det største Studium imod Slotskirken, kan jeg ikke saa nøie erindre; jeg maa henholde mig til min forrige almindelige Bemærkning angaaende den ældre Committees Formeening, at overlade saadant til den udførende Bestyrelse.

Jeg deler ikke den Anskuelse, at en Hvælving bør have Frihed til at sætte sig. Bygges der af godt Materiale med meget smaae Fuger og med behørig Paamuring paa Hvælvingens underste Deel, da kan en saadan Sætning aldeles undgaaes, hvilket jeg tør paastaae efter flere egne Erfaringer. Jeg foretrækker en Hvælving Muring paa Forskaling eller i det Mindste paa Forskalingslægter, fremfor den paa fri Haand.

Da jeg ikke har Tegninger m. v. for Øie, kunne lettelig Feiltagelser være indsnegne i de ovenstaaende Bemærkninger, hvorfor jeg tør haabe billig og godhedsfuld Overbærelse.

Med den meest udmærkede Høiagtelse

Deres Høivelbaareheds
ærbødigst hengivne
PRANGEN.

Odense den 25de Marts 1840.

Skjøndt Oberst Prangen ikke gav Sibbern Medhold i de fleste af hans Bemærkninger, kunde hans Brev i den meget kølige og reserverede Form, i hvilken det var holdt, ikke være Bindsbøll til nogen væsentlig Støtte, og Kommunalbestyrelsen gik altsaa videre paa den Vei, de 32 Mænd havde betraadt.

Magistraten sendte den 30te Marts Bygningskommissionen Sibberns Skrivelse tilligemed de 32 Mænds Yttringer over samme med Kopi af Schapers Protest, idet den anmodede Kommissionen om at ville foranledige, at Bygningsinspektør Bindsbøll uden Ophold meddelte en nøiagtig Erklæring angaaende Sibberns Bemærkninger, hvilke man da tilligemed disse vilde indsende til Kunstakademiets Bedømmelse.

Samtidig udbad Magistraten sig af Committeeen for Thorvaldsens Musæum, efter hvad derom var vedtaget, dens Yttringer angaaende Slutningen af de 32 Mænds Skrivelse¹.

Herpaa svarede Committeeen²:

I Skrivelse af 30te f. M. har den ærede Magistrat forlangt sig meddelt undertegnede Committees Yttringer angaaende en af Stadens 32 Mænd fremsat Formeening, om ikke Committeeen maatte antages nu at have opfyldt sit Hverv, saaledes at de til det Thorvaldsenske Musæum indsamlede Midler kunde modtages af Kommunen til Anvendelse efter Bestemmelsen, idet de 32 Mænd have formeent, „at der neppe skeer nogen ny Indsamling af frivillige Bidrag, hvilke heller neppe ville blive ydede, og at i alt Fald en særlig Committee i dette Øiemed ikke synes nødvendig.“

Den ældre Committee, der i Begyndelsen af Aaret 1837 efter egen Tilskyndelse, af Kjærlighed til Kunsten, af Høiagtelse for den store Kunstner, og i Erkjendelse af Vigtigheden af, at hans Fødeland maatte komme i Besiddelse af og kunde paa eet Sted opstille og fremvise hans Værker,

¹ Mus. A. 154.

² Mus. A. 156.

organiserede sig, gjorde dette Skridt ikke før at sammensamle en Sum Penge som et Bidrag til en Musæumsbygning, hvilken en eller anden offentlig Autoritet muligen i Tiden kunde finde sig opfordret til at lade opføre, men for med Landsmænds og Medborgeres frivillige Bidrag at bringe en saadan Bygning tilveie.

Den nærværende af de paa en Generalforsamling i Juni 1837 mødte Subskribenter valgte, og for største Delen af de samme Medlemmer som hin bestaaende Committee, er udnævnt af Medborgere til Udførelse af det samme Hverv, og den har relativt til de Bidragydende overtaget den Forpligtelse, at vaage over, at de indkomne Summer anvendes efter Bestemmelsen. Til interimistisk at drage Omsorg for de paagjældende Kunstskatte, indtil den Musæumsbygning er færdig, som Kommunen ved at modtage Gaven er forpligtet til paa sin Bekostning at lade opføre, er Committee desuden befuldmægtiget af den eneste dertil competente Autoritet, Conferentsraad Thorvaldsen (see hans i Afskrift vedlagte Skrivelse af 25de October 1838). Og det er som bekjendt Committee, der har udvirket, at der for de hidkomne Thorvaldsenske Sager er indrømmet de fornødne Lokaler paa Christiansborg Slot, hvor den har besørget dem ordnede og opstillede og for en Deel catalogiserede.

Den ærede Magistrat har selv i Skrivelse af 24de December 1838 tilmeldt Committee, at Hr. Conferentsraad Thorvaldsen ved i samme Maaned at tilstille den det af ham her oprettede Gavebrev og Testamente havde yttret det Ønske, at „Magistraten og Stadens deputerede Borgere vilde i Forening med Committee virke til, at det af ham tilsigtede Øiemed saa snart som muligt opnaaes.“

Under samme Dato modtog man en Skrivelse fra Consistoriet, ved hvilken man underrettedes om, at Thorvaldsen havde bestemt, at de 32,000 Rdl., som tilkom ham for de 16 Statuer i Marmor, han havde paataget sig at levere til Frue Kirke, og af hvilke de 10 Apostle vare færdige, skulde „sættes til Committeeens Disposition,“ hvorved maa bemærkes, at han senere i en Skrivelse af 8de Mai 1839 har erklæret, at disse Penge ikke maa anvendes til Bygningens Opførelse, men til Sagernes smagfulde Opstilling og Conservation og til deres Forøgelse. Under 31te December samme Aar tilmeldtes fra Finantsministeren, at de 16,000 Rdl., som af Hans Majestæt vare skjænkede til Musæet, vare anviste til Committee.

Den kongelige Resolution af 13de November 1839, hvorved Bygningsinspektør Bindsbølls Plan til Musæet approberes, autoriserer Kjøbenhavns Magistrat til „efter Overlæg med Committee“ at overdrage Bindsbølls Udførelsen under Tilsyn af en Bygningskommission, bestaaende af dertil af Magistraten, af Stadens 32 Mænd og af Committee valgte Mænd. Bygningskommissionen, der fungerer som Bygherre, repræsenterer saaledes de tre Autoriteter, der ifølge det indtraadte Associationsforhold staae for Musæets Opførelse.

At Stadens 32 Mænd forresten feile i den Forudsætning, at Indsamlingen er sluttet, er en Biomstændighed, som man kun i Forbigaaende berører ved at bemærke, at Indkrævningen af det 3die Aars Bidrag først i næste Maaned paabegyndes.

I Henhold til Foranstaaende erklærer Committee herved, at den ikke allene finder sig tilskyndet ved naturlig Interesse for Udførelsen af et Foretagende, som ved dens Bestræbelse først er blevet sat i Gang, men ogsaa antager sig forpligtet, ifølge sit Forhold til sine bidragydende Committenter, til at fortsætte sin Virksomhed, indtil Musæumsbygningen vil være fuldført, ligesom

Committeén ogsaa finder Anledning til at bemærke, at den ikke skylder Kommunalbestyrelsen Regnskab for de den af Subskribenterne betroede Penge, hvilket man maa anmode den ærede Magistrat at ville behageligen meddele Stadens 32 Mænd.

Committeén for Opførelsen af Thorvaldsens Musæum den 18de April 1840.

COLLIN.	CLAUSEN.	THIELE.	FREUND.	HETSCH.	BISSEN.
	GAMST.	SCAVENIUS.	THOMSEN.	KOCH.	

Til Magistraten i Kjøbenhavn.

Allerede et Par Dage før, den 13de April, havde Magistraten fra Bygningskommissionen modtaget et Svar fra Bindsbøll, hvorefter han har formeent at efterkomme Begjæringen ved at fremlægge nogle detaillerede Tegninger med tilhørende Forklaring.

Samtlige Sagens Dokumenter tilligemed to nye Skrivelser fra Murmestrene Schaper og Sibbern, som disse havde ønsket indsendte til Akademiet, tilstilledes nu dette under 15de April.

Schaper havde skrevet Følgende¹:

Som i sin Tid Delegeret for den samlede Kommunalbestyrelse i Kommissionen til at tilveiebringe Planer og Overslag til Indretning af den af Hans Majestæt skjænkede Bygning til et Musæum for Thorvaldsens Kunstsager, troer jeg mig opfordret til at yttre mig over de Udsættelser og Bemærkninger, som af Hr. Kapitan Sibbern ere gjorte om det af Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll forfattede Projekt til benævnte Musæum, og med særdeles Hensyn til at bemeldte Kommission i sin Beretning af 5te August 1839 fandt, at de ved disse Tegninger fremstillede Konstruktioner, navnlig Hvælvingerne, vare aldeles solide, med Tilføining, at det er raadeligt ved Jernankere at formindske Sidetrykket af de trykkede Buer over Corridorerne.

For med behørig Sagkundskab at dømme i et saa vigtigt Anliggende, gennemgik jeg Afhandlingen over Hvælvingerne i det bekjendte fortrinlige Værk af Rondelet: „Traité théorique et pratique de l'art de bâtir“, 4de Deel Side 222—230, og sammenlignede den Side 328—330 angivne Tabel med de i forbemeldte Tegninger opgivne Murtykkelser til Hvælvingernes Spændinger.

Resultatet tillader jeg mig her i Korthed at anføre:

- a. Forhallens Hvælving har 29 Fod Spænding; Vederlagsmuren mellem Hallen og Corridoren er ansat til 3 Fod 3 Tommer, som naar den opføres maa anlægges med $4\frac{1}{2}$ Sten og blev altsaa . . . . . 3' 5"
- man behøver efter Tabellen 3die Colonne kun . . . . . 2' 10" 9"
- Plus „ 6" 3"

Til de efter analytisk Methode beregnede Vederlagstykkelser raader Rondelet Pag. 279, at lægge $\frac{1}{6}$ for at være aldeles sikker i Særdeleshed ved Hvælvinger af hugne Sten, fordi man ikke kan være vis paa alle Hvælvingernes nøiagtige Forarbeidelse. Derimod synes det ikke saa nødvendigt ved Hvælvinger af Mursten, som ere formurede med god stærk Mørtel (Pag. 313), efterdi Murværket danner en sammenhængende Masse, som vinder i Styrke med Tiden. Lægges man nu $\frac{1}{6}$ til den fundne Murtykkelse 2' 10" 9", saa faaes 3' 4" $6\frac{1}{2}$ ", som netop er den angivne Murførighed, og

¹ Mag. A. 156.

er altsaa denne Mur fuldkommen stærk nok til allene at modstaae Hvælvingens Sidetryk uden at trænge til Gaardmurens Hjælp.

Frontmuren af den gamle Bygning har ikke denne Murtykkelse, og da den er uensartet i sit Murværk dels af de ældste Mure af den afbrændte Bygning, dels af nye Mure efter Opbyggelsen, saa har jeg altid i Kommissionsmøderne anholdt om dens Nedbrydning. Det har nu ogsaa ved fortsat Grundgravning viist sig, at der ingen Pilotage er under Fundamentet og at Muren derfor ikke er solid nok grundlagt til at bære Hvælvingen.

Frontmuren af Forhallen er ansat til 5 Fod; efter det, som forhen er anført, behøves $\frac{1}{6}$ Tillæg ..... $3' 4'' 6\frac{1}{2}'''$
bliver et Plus af ..... $1' 7'' 5\frac{1}{2}'''$,
som Bygmesteren har fundet nødvendigt at tillægge for de 5 store Døraabninger, men ikke fordi at disse Aabninger som Kapper (Lünetter) gaae op i Hvælvingen, da disse ved forøget Tryk paa Muren forstærke Vederlaget (see Rondelet Pag. 287). Naar det iøvrigt formeenes, at Mellempillerne ikke ere saa stærke som Endepillerne, fordi disse ere forbundne med Sidemurene, saa releverer det Intet; thi det er tilstrækkeligt, at den mindst stærke Deel er stærk nok til at modstaae Trykket.

- b. Den største Stanze mod Slotskirken har 30 Fod i Spænding og Murtykkelserne ere angivne til ..... $3' \text{ " " "}$
den er antaget helt overmuret efter Tabellens 1ste Kolonne ..... $2' 8'' 9'''$
Plus " " $3'' 3'''$
 $\frac{1}{6}$ tillagt $2' 8'' 9''' = 3' 2'' 2\frac{1}{2}'''$.

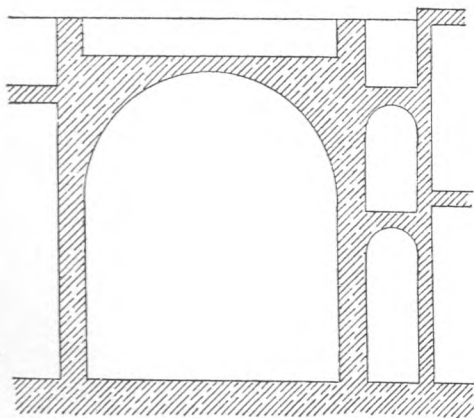

Fig. I.

Den Mangel af kun 2 Tommer 2 Linier bliver opveiet derved, at disse Mure ere forbundne med begge Frontmure, betydeligt afstivede ved stærke Mure af Corridoren og desuden ved Stanzernes Hvælvinger ved Siden. Den lille Trappe vil give Leilighed at anbringe Stræbebuer o. s. v. (Fig. I). Disse Vederlagsmure ere derfor fuldkommen stærke nok, hvorfor dette ringe Undermaal paa Grund af det Anførte ikke kan komme i Betragtning.

- c. Den største Stanze imod Slotskirken og Kanalen gaaer næsten igjennem begge Etager og har $27\frac{1}{2}$ Fod Spænding. Mellemmuren ..... $3' \text{ " " "}$
Er helt overmuret efter Tabellens 1ste Kolonne ..... $2' 6'' 7'''$
Plus " " $5'' 5'''$

$$\frac{1}{6} \text{ tillagt } 2' 6'' 7''' = 2' 11'' 8\frac{1}{6}'''$$

Muren har den behørige Styrke og er endvidere afstivet ved Corridorskillerummet og Sidehvælvinger.

- d. De næststørste Stanzer mod Slotskirken og Prins Jørgens Ridebane ere i hver Etage $21\frac{1}{2}$ Fod; Murene ansatte til ..... $2' 3''$
den nederste helt overmuret; den øverste efter Tabellens 3die Colonne ..... $2' 2'' 5'''$
Plus " " $7'''$
 $\frac{1}{6}$ tillagt $2' 2'' 5''' = 2' 6'' 10'''$.

Men denne Mur er særdeles godt afstivet ved Tværskillerummene mod Corridoren og ved Sidestanzernes Hvælvinger og derved aldeles betrygget (Fig. II).

- e. De mindre Stanzer i Sidefløiene $10\frac{1}{2}$ à 16 Fod Spænding. Skillerummene ere ... $1' 6''$ „“
 Helt overmuret efter Tabellens 1ste Colonne til 16 Fod ..... $1' 5'' 6'''$
 Plus „ „ „ $6'''$

Da disse Hvælvingers Sidetryk contraballancerer hverandre, saa ere Skillerumsmurene mere end tilstrækkelige til at bære det lodrette Tryk. Det, der er yttret om de forskjellige Modstandspunkter, finder sit praktiske Modbeviis i Hvælvingerne i de kongelige Stalde paa Christiansborg Slot.

- f. Hvælvingerne over Corridorerne fra $11\frac{1}{4}$ til 15 Fod Spænding ere alle overmurede. Den største Spænding i øverste Etage har i Buehøide $2\frac{1}{2}$ Fod og den yderste Mur i Tykkelse $3'$ „“ „“
 Efter den geometriske Methode behøves ..... $1' 8''$
 (see Rondelet Pag. 321 & 22) og tillagt $\frac{1}{8}$ bliver ..... $1' 10'' 6'''$
 Plus $1' 1'' 6'''$

Dette store Overmaal i Vederlagsmurene maa vel antages at være et overveiende Æquivalent for de foreslaaede Jernankere, og da disse ikke kunne anbringes *under Hvælvingerne*, men maa lægges *over* dem, saa bliver deres Nytte kun ringe, hvorfor de vistnok kunne bortfalde. Imidlertid er der ved disse Hvælvinger i underste Etage det Mislige, at de trykke med den ene Side paa Stikbuerne af de store Døre mod Gaarden. Jeg troer det derfor raadeligt, at mure disse Hvælvinger med Cement i Stedet for Kalk. Hele Hvælvingen vilde derved blive een Masse og ingen Sidetryk kan finde Sted.

Det er foreslaaet, at anbringe Krydshvælvinger over disse Corridorer. Derved vilde Spændingen kun bringes paa enkelte Punkter, hvorimod det consequent gennemførte System af Tøndehvælvinger aldeles vilde forstyrres.

Man vil af det Foregaaende behageligen see, at alle de anførte Murførligheder, naar de specielle Omstændigheder tages med i Beregning, ere aldeles betryggende. Tages der fremdeles i Betragtning, at Vederlagsmurene ere meget høiere end Hvælvingernes Slutstens Høide, og at hele Tagværkets Vægt hviler paa dem, hvorved Stabiliteten af Vederlagsmurene betydeligen forstærkes (Rondelet Pag. 323), saa vil det Ugrundede i de gjorte Udsættelser være indlysende, i Særdeleshed, naar der tages Hensyn til at de vare fremsatte, forinden de egentlige Konstruktionstegninger vare udarbejdede og fremlagte.

Men det er ikke nok, at Vederlagsmurene have den fornødne Tykkelse, der maa ogsaa sørges for deres fuldkomne Stabilitet, hvilket opnaaes fornemmeligen ved at give Fundamenterne en bred Basis (empâtement) og at Murværket bliver godt forbundet. Fremdeles maa alle Forsigtighedsregler og praktiske Erfaringer iagttages. Materialerne maa være af særdeles god Beskaffenhed, Murstenene godt gjenembrændte, Sandet rent og skarpt. Der maa ikke forhastes med Arbeidet; Murværket maa have Tid til at trykke sig sammen i Fugerne (tasser), forinden Hvælvingerne paabegyndes. Buestillingerne maa være godt forbundne for ikke at give efter for Vægten af

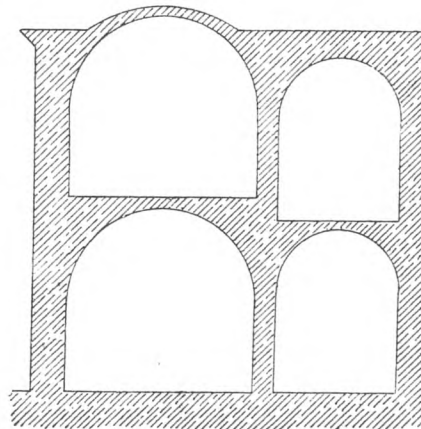

Fig. II.

Hvælvingerne. Dette er saameget vigtigere med Murstenshvælvingerne, som disse ikke rette sig efter at Slutstenen er indsat, som Tilfældet er ved hugne Stens Hvælvinger, men forblive i deres forkuede Stand, hvilket efter Buestillingernes Nedtagelse almindeligen har deres Ruin til Følge. Men naar alt fornødent bliver iagttaget, saa kan man være aldeles betrygget, da Murværk, som forhen bemærket, med Tiden vinder Styrke og danner en sammenhængende Masse. Rondelet synes at have nogen Frygt for Hvælvinger af Mursten (Pag. 318, conclusion), men Erfaring siger ham imod, og det er vel kun den liden Praxis, han har heri, som er Aarsag til, at han viser Forkjærlighed for Hvælvinger af hugne Sten.

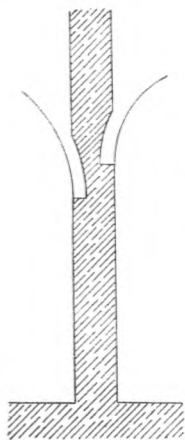

Fig. III.

Der er fremdeles yttret, at Taget vilde virke udadstræbende. Da Tagforbindingen i Tegningerne kun ubestemt er angivet, saa bør man ikke slutte derefter, men at Forbindingen kan og vil blive hensigtssvarende og solid, er udenfor al Tvivl. Det formeenes, at Hvælvinger i Forband af flere Sten i Tykkelse har sine Vanskeligheder, og der raades til Sten af store Dimensioner. Hvori Vanskelighederne bestaae, har jeg ikke kunnet udgrunde; jeg mener, at Forband i Hvælvinger og anden Mur er ens; hvor vanskeligt det iøvrigt er, at fabrikere Sten af store Dimensioner, derom kan eftersees Teglfabriquer H. H. Dithmers Piece: „Bemerkungen über Ziegelfabrikat.“ Flensburg 1840.

Iøvrigt anmærkes, at de i Overslaget anførte Hvælvinger paa $1\frac{1}{2}$ Sten ere at forstaae som Mellemmaal af forjüngede Buetykkelser, og at man agter at holde sig til de af Rondelet angivne Murtykkelser for Buerne.

Det tilraades, at gjøre Skillerummene imellem de mindre Stanzer paa 3 Sten i underste og $2\frac{1}{2}$ Sten i øverste Etage i Stedet for 2 Sten, som ere angivne i Tegningerne. Derved vilde den allerede indskrænkede Plads i Stanzerne endnu formindskes og et Tillæg af c. 40 p. Ct. i Bekostningen vindes. Men er det for at vinde Plads til Vederlaget, saa vil dette ikke kunne opnaaes; thi det vilde blive en Feil mod Konstruktionen, da Skillerummene maa opføres i deres hele Højde, førend Hvælvingerne kunne paabegyndes (Fig. III). Man har derimod i Sinde, at bruge en anden Fremgangsmaade, som findes beskrevet i „Sammlung von Aufsätzen und Nachrichten die Baukunst betreffend.“ Berlin 1800. 2ter Band, og som jeg med Held flere Gange har benyttet. Man agter nemlig, at udkrage Hvælvingerne forneden, indtil der naaes den fornødne Brede til Buetykkelsen, og derefter fare fort med at opføre Muren til øverste Etage (Fig. IV). Denne Konstruktion er man ogsaa nødt til at bruge ved de større Hvælvinger, da det ellers ikke er muligt, at opføre Vederlagsmurene i hele Bygningens Højde og faae Taget paasat. Denne Konstruktionsmaade har endnu den vigtige Fordeel, at borttage en Deel af Spændingen paa Vederlaget og saaledes at styrke dette. Den er meget ofte benyttet i den saakaldte gothiske Bygningskunst, idet de have sat Gurtbuerne paa Udkragninger (encorbellements). Rondelet Pag. 271.

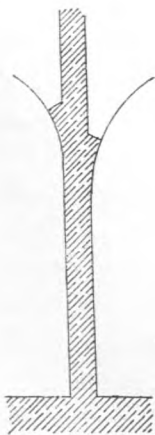

Fig. IV.

Et nyere Exempel her i Byen sees i Amaliegaden i Gaarden Nr. 151 og 152, hvor begge Portbuer hvile paa Kragsten.

For at forbinde og afstive Skillerummene mellem Stanzerne foreslaaes, at udhugge de gamle Frontmure paa hver Side $\frac{1}{2}$ Sten bredere end de nye Mure og siden igjen at udfylde dette

overflødig udhuggede (Fig. V). Men det er klart, at Afstivningen ikke opnaaes; thi saa længe dette Rum ikke er udfyldt, kunne Skillerummene ikke kaldes afstivede, og naar Hvælvingerne først ere murede, behøves ingen Afstivning; thi disse ville nok holde dem i Ave. Man har ellers for længe siden paatænkt en lignende, men simplere Maade, at udhugge i Murens Brede $\frac{1}{2}$ Sten dyb i de gamle Frontmure, saaledes at den nye Mur frit kunde sætte sig uden at hænge paa (Fig. VI). Derved vilde Øiemedet fuldkomment opnaaes, og de gamle Mure ikke svækkes mere end nødvendigt.

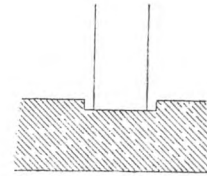

Fig. V.

Betræffende de gennemgaaende Jernankere for at sammenholde de gamle Frontmure, saa have disse Mure saa megen Fasthed og ere saa stabile i deres Fundamenter (henved 3 Alen tykke), at jeg ikke kan indrømme Nødvendigheden af denne Sammenbinding. Skulde imidlertid dette Forslag finde Bifald, saa maatte jeg tilraade, at lade Ankerne først undersøge paa en Maskine, hvorpaa Ankerkjettinger prøberes, for at være forvissat om, at Stængerne kunne udholde en vis bestemt Kraft.

At bruge Forskaling paa Buestillingerne, holder jeg for rigtigt, da man ved at sætte paalidelige Folk til Arbeidet vil undgaae Feil; sparet er der Intet ved denne Maade; thi da Buestillingerne maa sættes meget tættere, saa gaaer der flere til, og Stillingerne ere dyrere end Bræder eller Lægter, og efter Afbenyttelsen ikke saa brugbare eller afsættelige. At benytte Kiler under disse, er saa almindelig bekjendt, at det ikke er Umagen værd at tale derom, ligesom om flere lignende Smaaligheder.

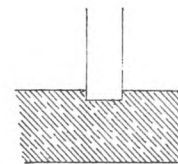

Fig. VI.

Kjøbenhavn den 13de April 1840.

Allerærbødigst

G. SCHAPER.

Til det kongelige Akademi for de skønne Kunster.

Sibbern var allerede blevet ubehagelig berørt af Schapers dissentierende Votum eller Protest i de 32 Mænds Forsamling og havde den 26de Marts tilskrevet denne¹:

Hr. Capitain Schaper har i et dissentierende Votum oplyst, hvorlunde den Committee, som det var overdraget at tilveiebringe Projekter til det Thorvaldsenske Musæum, har gennemgaaet det af Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll forfattede Projekt og Intet havt imod samme at indvende med Hensyn til dets Konstruktion og navnlig Hvælvingerne, samt at Committeeen havde fundet det raadeligt, ved Jernankere at formindske det af de trykkede Buer over Corridorerne foranledigede Sidetryk.

Som bekjendt forenedes Committeeen, efter at den var sammentraadt, først om Hovedmotiverne for Bygningernes Indretning, Tilbygning m. m., og Hr. Professor Hetsch, som udtraadte, udarbejdede og indsendte et Projekt særligt. Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll paatog sig at bearbejde et Projekt efter de vedtagne Motiver, og et saakaldet overbygget Projekt, nemlig over Gaardspladsen. Idet jeg ingenlunde kan betvivle, hvad Hr. Capitain Schaper har udtalt, maa jeg da antage, at Committeeen nærmest har bedømt Projekterne med Hensyn til Distribution, Lokalitet og Lys for Opstillingen af den store Kunstners Arbejder, men at Committeeen ikke har eller har

¹ Mag. A. 53.

kunnet have den Anledning og Adgang som jeg til at gaae ind paa Konstruktionerne, idet jeg ved Arbeidets Paabegyndelse i de værende Bygninger oftere har havt Leilighed og Anledning til at anstille mine Betragtninger, ligesom ogsaa den specificerede Beregning over Murarbeidet nærmest har bestemt min endelige Beslutning at gjøre mine Bemærkninger; thi i de summariske Beregninger, som medfulgte Projektet, kunde muligt være indbefattet alt eller en Deel af det, der foranledigede mine Bemærkninger, og jeg altsaa saaledes muligt være fremkommet i Utide med disse. Men da de specificerede Beregninger oplyste mig om, at Sligt ikke var paatænkt, fremkom jeg, som af min Skrivelse til Bygningskommissionen vil sees, strax med meerbemeldte Bemærkninger.

Selv da jeg som Medlem af Bygningskommissionen igjen saae Hr. Bindsbølls Projekt, var det for mig, saa at sige, som om jeg saae det med andre Øine, end dengang jeg havde seet det i denne Forsamling, da dette tilligemed Professor Hetschs og det omskrevne overbyggede Projekt fremlagdes. Da saae og sammenlignede jeg Projekterne i deres Ydre og Indre og udtalte mig i Forsamlingen derom. Nu saae jeg et approberet Projekt, og da maatte Tanken og Talen for mig, som kaldet af denne Forsamling, nærmest være Bygningens Soliditet og Økonomi.

Hr. Capitain Schaper har endvidere sagt, at jeg uden Hjemmel har fremsat mine Bemærkninger og at han paa det Bestemteste protesterer imod, at disse mine Bemærkninger forelægges Kunstakademiet til Bedømmelse, samt, hvis desuagtet Kommunalbestyrelsen maatte finde sig foranlediget til at gjøre dette Skridt, jeg da maatte tilholdes at fremlægge matematiske Beviser for min Paastands Bestyrkelse og Retfærdiggjørelse.

Ligesom det af mine Breve vil sees, at jeg baade skriftlig og mundtlig har søgt at komme til at træde i en Conference med Hr. Bindsbøll om den omhandlede Sag, for derved at opnaae en nærmere Udvikling fra min Side, samt om muligt at holde hele Sagen imellem Kommissionens Medlemmer og Bygmesteren, og ligesom jeg alt i Brevet til denne Forsamling har mødt nogle af Bygmesterens mundtlige Ytringer til mig, saaledes vil jeg ogsaa nu, som Sagen staaer, ikke allene ikke holde mig tilbage fra endvidere at udtale mig om denne, men finder det endog nu nødvendigt.

Med Hensyn til at Hr. Capitain Schaper vil, at jeg skal fremlægge matematiske Beviser for mine Paastande i denne Sag, da er dette ikke muligt. Var det en reen Opgave, nemlig en i sin Helhed ensformig Bygning, da var Sagen temmelig ligefrem, men her er Opgaven compliceret i dens indre Forening. Men om det ogsaa var en reen Opgave, vilde jeg jo ved at besvare den ligesom troe mig beføiet til at afgjøre saa vigtige Spørgsmaal. Dette kunde aldrig falde mig ind. Jeg har fremsat mine Formeener, og venter, man vilde møde dem, men give et afgjørende Votum i denne eller nogen anden Sag, den omhandlede Bygning vedkommende, dertil er jeg ikke kaldet.

Om Forhallebygningen har jeg sagt om dens Mure imod Gaardsiden, at de ikke yde tilstrækkelig Modstand. Befindes dette rigtigt, da maa der tillægges i Murtykkelse, men da den ene af de omhandlede Mure er en bestaaende gammel Mur, og det Hele vil indgribe i Bygningernes Distribution, bliver her flere Hensyn at tage i Henseende til, paa hvad Maade den manglende Styrke skal fremkaldes. Først maatte vel afgjøres, om den gamle Mur under disse Omstændigheder bør blive staaende eller om den skal nedbrydes og her den manglende Styrke vindes ved at opføre den tykkere. Skal den derimod blive og altsaa Gaardmuren tillægges i Tykkelse, da maatte vel nærmest ved Undersøgelser godtgjøres, om den i dens Fundamenter kan modtage den større Last, man ved den nye Bygnings Konstruktion vil paalægge den; dernæst maatte vel bestemmes, hvilke

Forandringer der i Distributionen skal foretages for at vinde den vel i Breden ikke store, men dog nødvendige Plads for den større Murtykkelse, — om denne kan tages fra Corridoren eller om man hellere vil gaae frem med Bygningens Front, hvilket Alt er Noget, jeg ikke kan have nogen Mening om, dels som uindviet i de Fordringer, Opstilling, Lys m. m. kan gjøre, dels som ubekjendt med de ældre Fundamenter, da jeg ikke veed, om saadanne Undersøgelser ere foretagne, forinden de summariske Beregninger bleve affattede; og i alle Tilfælde finder jeg mig ikke beføiet til at afgive nogen bestemt Mening, som før bemærket. Med Hensyn til de øvrige Dele af Hallebygningen til den omhandlede Side (Gaardsiden), hvilken jeg ikke før har berørt i Mangel af Profiltegning i Længden af de gamle Bygninger, som ikke haves, ligesom Tegninger til Tagconstructionen ikke ere fremlagte, kan jeg ikke have nogen klar Anskuelse om de to Steder, hvor Forhallebygningen træder i Forbindelse med Sidefløiene. Dog antager jeg, at Hvælvingerne over Stanzerne i de berørte to Bygningers øverste Etage nærmest Forhallehvælvingen ikke møder denne saaledes, at de give tilbørlig Modstand. Dette maa nu være sagt med nærmest Hensyn til, om man vil foretrække at tillægge Gaardmuren ved Hallebygningen den formeentlig større Styrke i Murtykkelse, som for denne Deel fandtes nødvendig. Om forøvrigt Taget over Hallebygningen i sin Forening med Sidefløiene kan gives tilstrækkeligt Fundament, idet at et af Skillerummene mellem Stanzerne i Sidefløiene i Forening med Hallens Mure formodentlig skal afgive dette, herom kan heller ikke formedelst forberørte Mangler nogen Mening haves.

Hvor nødigt jeg end vil, maa jeg vel ifølge Hr. Capitain Schapers Opfordring gaae ind paa Hallehvælvingens anden Side, Musæets Front. Mindst havde jeg ventet, at komme til at gjøre Hr. Capitainen opmærksom paa denne Sides efter min Mening store Svagheder, især da jeg alt i mit Brev til Bygningskommissionen, hvilket er indlemmet i min Skrivelse til denne Forsamling, har henpeget paa disse ved om Frontmurens 4 Piller at sige: „som ved deres 14 Alens Høide gaae op i Vederlaget;“ herved er Hvælvingens Grundlag (Vederlaget) efter min Mening overskaaret i de 5 Indganges Brede, og maa jeg hertil føie, at Pillernes Fod neppe passer til deres sværere Overdeel og den Last, de skal modtage. Hvorledes iøvrigt denne Last eller Vægt kan bringes over paa Pillerne, derom har jeg alt yttret Tvivl i Slutningen af mit Brev til denne Forsamling.

Om Sidefløiene vidste jeg med de Oplysninger, der kan haves af Tegningerne, kun at henlede Opmærksomheden paa, at disse Bygningers Sidemure mod Gaarden komme, ifølge de nuværende Portpiller, til at bestaae af Piller, som komme til at indeholde dels ny og dels gammel Mur, og skal de, saavidt jeg kan skjønne, modtage — foruden Trykket af Hvælvingerne over Corridorerne i første Etage, — ligeledes paa den anførte Deel af disse Mure modtage Trykket af Kjælderhvælvingerne.

At der især ved de massive Mure, som betynges af Hvælvingerne, maatte tages Hensyn til Kjælderudgravningerne og Udgravningen af Pilotagerne, hvorved Jordsmonnet bliver løsnet, er vist overflødigt for mig nærmere at udhæve; men maatte jeg endnu med Hensyn til Pilotagerne tillade mig at formeene, at man i de gamle Bygninger ved Udgravning paa enkelte Punkter saa vidt muligt forvissede sig om, hvor dybt de gamle Pilotager gaae ned til Sammenstilling med de nye.

Hvad Tagene angaaer tillader jeg mig endnu følgende Bemærkning. Da alle udvendige Façader ere høiere end Gaardfaçaderne, for at bringe saa meget Lys som muligt ind i Gaarden, saa kan ingen egentlige Bjælker anbringes, men Constructionen maa formodentlig bestaae ved

Hanebjælker, over hvilke Hængeværk, hvor fornødent gjøres. Tagene vare oprindelig antagne flade og ere ifølge den specificerede Beregning over Tømmerarbeidet endnu betænkt fladere; de vil altsaa med disse forskjellige Hensyn virke udadstræbende paa Murene.

Med Forsamlingen maa jeg iøvrigt være enig i, at det kongelige Kunstakademi maa være det rette Forum for denne Sag. At dette ogsaa maatte blive Bygningsinspektør Bindsbølls Ønske, kan vel neppe betvivles; thi forsaavidt mine Bemærkninger fandtes rigtige, maatte Inspektøren vel helst modtage Underretning herom fra den Institution, i hvis Kunstscole han har modtaget sin første Uddannelse i Bygningsfaget, og under hvis Veiledning han er gaaet frem og belønnet med alle dens Præmier samt fundet moden og værdig til at erholde dets Reises stipendium. Blive mine Bemærkninger af Kunstakademiet erkjendte rigtige, da vilde det mulig drage til Følge, at Hallebygningen maatte paa en eller anden Maade underkastes en Forandring, og vilde rimeligvis det samme blive Tilfældet for den største Stanze imod Slotskirken, hvori Christusfiguren og Apostlene agtes opstillede. Under disse Forudsætninger tillader jeg mig at gjentage nogle af de Motiver, jeg fremførte imod det forehavende Projekt, da Projekterne vare forelagte denne Forsamling. Jeg formeente nemlig, at man i et arkitektonisk Værk søgte et Centralpunkt, som i dets Størrelse og Form imponerede imod Bygningens øvrige Distributioner, og at dette maatte være den berørte Stanze, men at den ved den langt større Forhalle blev denne underordnet. Skulde Hensyn herpaa kunne tages, da vilde dette i økonomisk Henseende kunde gjøre, at, naar de af mig gjorte Bemærkninger, saafremt de erkjendtes rigtige, vilde forøge Udgifterne, vilde det foranførte igjen moderere disse, idet at de massive Mure til Hallebygningen vilde blive lettere og den store Hallehvælving bortfalde. Endvidere yttrede jeg, at jeg ikke kjendte denne Bygnings Architektur, men den syntes mig ikke i sine skraa Piller at egne sig for vort Klima, idet vi fordre til vore Bygninger Vinduer og Døre, som kan aabnes og lukkes paa en bekvem og hensigtsmæssig Maade, men dette vil muligen ogsaa ved denne Architektur kunne opnaaes, om det end ikke for mig er indlysende hvorledes.

Kjøbenhavn den 26de Marts 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til de 32 Mænds Forsamling.

Som man vil see indeholder dette Brev intet Nyt til Begrundelse af Sibberns Paastande, og Slutningen tager unægtelig Sigte paa noget Mere end at faae den approberede Tegning udført paa bedste og billigste Maade.

Sibbern maa have havt Leilighed til at see Bindsbølls Svar, Prangens Brev til Collin og Schapers Indlæg; thi han fik af Magistraten Lov til at medgive Sagen til Akademiet følgende Skrivelse¹:

Som Bilag til Sagen angaaende det Thorvaldsenske Musæum, som afgaaer til det kongelige Kunstakademi, tillader jeg mig følgende Yttringer:

Det har været mig særdeles tilfredsstillende og meget behageligt, at en saa erkjendt sagkyndig Mand som Oberst v. Prangen i sin Skrivelse, dateret Odense den 25de Marts d. A., i alt

¹ Mag. A. 58.

væsentligt har bifaldet mine Bemærkninger i Skrivelse til Bygningskommissionen af 24de Februar næstforhen, dog med Undtagelse af Skillerummenes Tykkelse inellem Stanzerne og Sidefløiene.

I Bygningskommissionens Samling den 2den April, som Hr. Obersten havde tiltraadt, udviklede jeg nærmere min Mening om berørte Skillerum og de med samme i Forbindelse staaende Hvælvinger, som dog ikke vandt Hr. Oberstens Bifald. I forberørte Møde var Hr. Obersten ogsaa af den Formeening, at man, hvor det var muligt, maatte foretrække at lægge Fundamenter af Grundsten i Stedet for Pilotage, hvilket man ogsaa havde søgt og opnaaet ved Opførelsen af den nye Kaserne paa Christianshavn.

Naturligvis har det været mig meget kjært, ved at gennemsee Hr. Inspektør Bingesbølls Konstruktionstegninger og de med samme fulgte Explikationer af disse at erfare, at Hr. Inspektøren med Hensyn til mine Bemærkninger i Sammenstilling med de approberede Tegninger har tillagt flere Mure i Tykkelse, vedtaget Murens Nedtagelse mellem Forhallen og Corridoren og Opførelsen af en ny tykkere; angivet de af mig foreslaaede Forbindelser mellem de gamle Udmure og de nye Skillerum i Fløibygningerne, forandret Hvælvingernes Konstruktion over Stanzerne i disse Bygninger og besluttet benævnte Bygningers Forankring med Hensyn til Murenes Sammenhold.

Idet Sagen nu ganske henstilles til det kongelige Kunstakademies nærmere Bedømmelse, hvorvidt de Mure, som ere tillagte i Tykkelse, alle have erholdt fornødent Tillæg, samt om flere behøvede dette, Hvælvingernes Tryk imod hinanden, saa og hvorvidt Buerne over Corridorerne, ved at mures $1\frac{1}{2}$ Sten tykke med Cement i Stedet for de beregnede 1 Sten med Kalk, faae et saadant Sammenhæng og en saadan Forbindelse med de tilgrændsende Mure, at dette kan give, som i Forklaringen over Konstruktionernes Styrke er sagt, en fast Forbindelse imellem Hallens Gaardmur og Mellempillerne, saa og hvorvidt Forankringerne i Bygningerne ere anbragte paa de nødvendige Steder, samt om det er at foretrække, at kun en Kalkfuge haves til hver Side af Forbindelsen mellem de nye Skillerum og de gamle Udmure i Sidefløiene, i Stedet for den af mig angivne Plads til Formuring, saavel som Tagkonstruktionens Soliditet samt Nødvendigheden af de betydelige Jernkonstruktioner, der ere anbragte i Tagværkerne, og maa jeg hvad Tagværkerne angaaer bemærke, at ved Forfattelsen af den specificerede Beregning over disse ikkun er omtalt fladere Tage end de, som vare antagne i de approberede Tegninger.

Med Hensyn til det om Hallehvælvingen Anførte maa jeg tillade mig, at hvis dennes betydelige Indskrænkning i Høiden og den over samme anbragte Konstruktion og Forankring skulde være blevet fremkaldt ved min Yttring i Skrivelse til Borgerrepræsentationen af 10de Marts, foranlediget ved min Samtale med Bygningsinspektøren om Hvælvingen over Forhallen, da maa Inspektøren og jeg have misforstaaet hinanden, da han til mig talte om, „at i nødvendigt Tilfælde havde man en Udvei i Jernankere;“ thi da Samtalen var om Hvælvingens Spændkraft, maatte jeg antage, at Inspektøren formeente Ankere tværs igjennem Hallen i Vederlagets Høide, altsaa igjennem Cirkelens Centrum paa de Steder, hvor Spændingen virker paa Vederlagene. At anbringe Forankringer oven over Buen parallelt med Vederlagene kan jeg ikke indsee Hensigten og Nytten af, men ligesom dette ogsaa maa henstilles til Kunstakademiets nærmere Bedømmelse, maa det samme blive Tilfældet med den væsentlige Forandring, Hallehvælvingen har modtaget i Indskrænkning af dens Høide og med Hensyn til Indgangenes Forandring i kunstnerisk og teknisk Henseende, samt hvorvidt de i sidste Henseende kan blive solide. Med Hensyn til Forhallebygningen maatte det nu

være mig tilladt at henlede Kunstakademiets Opmærksomhed paa, hvad jeg om denne har sagt i mine Skrivelser til Borgerrepræsentanterne af 10de og 26de Marts sidstleden, og kan jeg ikke indsee Nødvendigheden af for Kommunen at opoffre saa betydelige Summer paa denne Bygning, for at conservere den i sin oprindelige indre Form overensstemmende med de approberede Tegninger; men da jeg ikke kan bedømme de Fordringer, Lys med mere kan gjøre til Opstillingen af den store Kunstners Arbejder, maa Tiden for mig opklare Nødvendigheden af en saa betydelig Bekostning for Kommunen, som denne Bygning, hvis den skal opføres overensstemmende med de fremsendte Konstruktionstegninger, da samme altid vil andrage 60 à 70,000 Rdl.

Hvorvidt flade Hvælvinger vare at foretrække i Mellemetagen for at undgaae den Murmasse, som maa anbringes mere end det Vederlaget fordrer ved Cirkelbuer, og hvilken Masse vanskelig udtørres og altsaa vedbliver at afsætte Uddunstninger, — dette saavel som Vanskeligheden ved at kunne have tilbørligt Eftersyn med Tage, som ere anbragte saa flade, at de paa flere Steder nærligen berøre Hvælvingerne, og hvorved altsaa ikke Lækager kan opdages, forinden Fugtigheden har gennemtrængt Hvælvingen, bør jeg ikke lade ubemærket for Bygningernes fremtidige Vedligeholdelses Skyld.

At Kunstakademiet iøvrigt vil bemærke de betydelige Forandringer, der ere foretagne i Distributionen i Bygningen mod Slotskirken, er overflødig for mig videre at udhæve.

Kjøbenhavn den 14de April 1840.

Erbødigst

G. SIBBERN.

Det er aabenbart for Sibbern blevet en Æressag, at faae Ret og Medhold i Kritikken over det Bindsbøllske Projekt, men han tilstræber dette paa en Maade, som viser, at han i alt Fald ikke nu seer koldt og lidenskabsløst paa de fremkomne Stridspunkter, og medens han i egen Person illustrerer sit eget tidligere Udsagn om: „at det ligger i den menneskelige Følelse nødigt at give slip paa sine Meninger,“ haaber han af sin Kritik Resultater, som denne i og for sig ikke vilde kunne give og som Sagens Gang før og nu maatte forbyde.

Kommunalbestyrelsen havde udbedt sig Akademiets Betænkning snarest muligt. Det fulgte dog af sig selv, at dette maatte høre Bygningsudvalget forinden. Til dette blev da Sagen sendt og Akademiet udbad sig under 2den April til yderligere Oplysning Sagens Dokumenter, under 11te Mai den tidligere Bygningskommissions Forhandlingsprotokol og den specificerede Beregning over Murarbejdet.

Medens Akademiets Architekter, 5 i Tallet, blandt hvilke 3 af Bindsbølls Rivaler fra den ældre Bygningskommission, nu drøftede denne Sag, skrev Magistraten til Committeeen¹:

Den ærede Committee har i Skrivelse, dateret 18de f. M., meddelt os sammes behagelige Yttringer i Anledning af, at det er kommet under Overveielse i Stadens Borgerrepræsentanters Forsamling, om ikke velbemeldte Committee maatte antages nu at have opfyldt sit Hverv, saaledes, at de til det Thorvaldsenske Musæum indsamlede Midler kunde modtages af Kommunen til Anvendelse efter Bestemmelsen.

¹ Mus. A. 158.

Efter at vi under 27de næstefter havde tilstillet Borgerrepræsentanterne en Gjenpart af fornævnte Committees Skrivelse, have vi modtaget disses yderligere Bemærkninger i Svar af 13de dennes. Ved at fremsende en Afskrift af samme, undlade vi ikke tjenstligst at tilføie, at ligesom vi ikke kunne Andet end i det Hele tiltræde de af Borgerrepræsentanterne deri udtalte Anskuelser, saaledes skulle vi in specie ligeledes holde for, at den Leilighed, Kommunalbestyrelsen efter de forhaandenværende Omstændigheder vistnok ikke bør savne til at deltage saavel i Tilsynet og Omsorgen for de Staden nu tilhørende Thorvaldsenske Kunstarbeider, som i Bestyrelsen af de dermed i Forbindelse staaende Anliggender, formeentlig hensigtsmæssigst og *meest passende* kunde aabnes derved, at de af Magistratens og Borgerrepræsentanternes Medlemmer, der allerede have Sæde i den nu nedsatte Bygningskommission endvidere deltage i samtlige den ærede Committees Forhandlinger.

Kjøbenhavns Raadstue den 29de Mai 1840.

SCHIEFFER.

BENTLEY.

RIS LOWSON.

O. DAHL.

MÜNTER.

DRIEFER.

Holmer.

Til Committeeen for Oprettelsen af det Thorvaldsenske Musæum.

Borgerrepræsentanternes Skrivelse lød saaledes¹:

Ved Skrivelse af 27de f. M. har Magistraten tilstillet Forsamlingen i Gjenpart en under 18de næstforhen fra Committeeen for Opførelsen af Thorvaldsens Musæum indkommen Svarskrivelse paa Magistratens Meddelelse angaaende den i de 32 Mænds Forsamling fremsatte Formeening, om ikke bemeldte Committee maatte antages at have opfyldt sit Hverv saaledes, at de til det Thorvaldsenske Musæum indsamlede Midler kunde modtages af Kommunen til Anvendelse efter Bestemmelsen, idet de 32 Mænd havde formeent, at der neppe skeer nogen yderligere Indsamling af frivillige Bidrag, hvilke ei heller vilde blive ydede, og at i alt Fald en særlig Committee i dette Øiemed ikke syntes nødvendig. Denne Sag har derefter været forelagt Forsamlingen til Overveielse, som har besluttet derom at meddele Følgende:

Borgerrepræsentanternes nuværende Forsamling føler sig efter de af Committeeen meddelte Oplysninger ikke opfordret til videre at inhærere den af de 32 Mænd yttrede Formeening om, at Committeeens Virksomhed kunde synes nu at burde ophøre, men den har troet, i de af Committeeen i ovenmeldte dens Skrivelse til Magistraten yttrede Anskuelser at finde en Anledning til at fremsætte nogle Bemærkninger, hvilke den her skal meddele Magistraten med det Ønske, at de ved Magistratens gode Foranstaltning maa blive bragte til Committeeens Kundskab.

Forsamlingen troer, at burde forudskikke den Forsikring, at den tilfulde erkjender de store Fortjenester, Committeeen har af det hele det Thorvaldsenske Musæum betræffende Anliggende, idet den ved sin Opfordring til Landsmænd og Medborgere lagde den første Sten til hin for Fædrelandet

¹ Mag. A. 67.

som for Hovedstaden saa vigtige Indretning, og derefter med saa megen Iver og Uegennyttighed søgte at fremme denne hæderlige Sag.

Men naar Committeeen formeener, at den maa ansees for at være ene autoriseret til at drage Omsorg for de Thorvaldsenske Kunstskatte, indtil den til et Musæum bestemte Bygning bliver færdig, kan Forsamlingen ikke andet end antage denne Formeening for at være i Strid med de Pligter, der paaligge Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse.

Thi vel er det *så*, at Conferentsraad Thorvaldsen i det Brev af 8de October 1838, hvoraf en Afskrift er bleven meddelt, har anmodet Committeeen om, at drage Omsorg for at Musæets herværende Eiendele paa en passende Maade kunne blive opstillede og en nøiagtig Fortegnelse derover forfattet, men da han i det den 5te December 1838, altsaa 8 Uger senere forfattede og den 8de samme Maaned confirmerede Gavebrev, i § 1, c har udtrykkeligen erklæret, at den Deel af de deri nævnte Kunstgjenstande, som er ankommen eller endnu maatte ankomme til Danmark, under alle Omstændigheder *er* og forbliver Staden Kjøbenhavns Eiendom, maa upaatvivlelig den Committeeen givne Bemyndigelse antages, om ikke aldeles dog tildels at være gaaet over paa Kjøbenhavns Kommunalbestyrelse, hvem Tilsyn med og Omsorg for alle øvrige Staden tilhørende Eiendomme ved Lovgivningen er overdraget, og Borgerrepræsentanterne, som i saa Henseende staae Kommunen til Ansvar, kunne ikke, hvad angaaer de Thorvaldsenske Kunstskatte, unddrage sig fra de dem med Hensyn til Stadens samtlige Eiendomme paahvilende Forpligtelser eller overdrage disses Opfyldelse til nogen anden Autoritet, paa hvilken de ei kunde have Indflydelse.

Vi formeene saaledes, at Nødvendigheden vil være indlysende af, at Kommunalbestyrelsen ikke bør savne Leilighed til at deltage i Tilsynet med og Omsorgen for de hertil ankomne Thorvaldsenske Kunstskatte og i Bestyrelsen af de dermed i Forbindelse staaende Anliggender, og dette saameget mere som flere Foretagender, der kunde have en væsentlig Indflydelse paa disse Gjenstandes Værdi, derved kunne sættes i Forbindelse, i hvilken Anledning vi blot ville henvise til den af Committeeen uden Magistratens og Borgerrepræsentanternes Medvirkning ansøgte og Musæets Bestyrelse paa 10 Aar forundte Eneret til at foranstalte Afbildninger af de Thorvaldsenske Kunstværker, og troe, at Committeeen efter at være bleven gjort opmærksom herpaa, selv vil finde, at ei Noget kan være til Hinder derfor. En saadan Medvirkning vil efter vor Formeening paa den meest passende Maade finde Sted, naar de Medlemmer af Magistraten og Borgerrepræsentationen, som i sin Tid ere dertil delegerede, saaledes som det og ved deres Udnævnelse af Borgerrepræsentanterne har været paatænkt, med Committeeen for Oprettelsen af Thorvaldsens Musæum deltage i samtlige dens Forhandlinger, hvad de Tvende af Borgerrepræsentationen delegerede angaaer, ved Siden af det dem senere specielt overdragne Hverv at tage Sæde i Bygningskommissionen.

Endelig troer Forsamlingen, ikke at burde lade den Yttring, som indeholdes i Slutningen af Committeeens Skrivelse „at den ikke skylder Kommunalbestyrelsen Regnskab for de den af Subskribenterne betroede Penge“ gaae uimodsagt hen. Committeeen skylder upaatvivleligen sine Subskribenter et nøiagtigt og detailleret Regnskab for de til Opførelsen af Thorvaldsens Musæum af samme indbetalte Summer; men da de Thorvaldsenske Kunstskatte, til hvis Opbevaring dette Musæum opføres, tilhører Staden, som og har at sørge for Musæets Vedligeholdelse i Fremtiden, og da ifølge den kongelige Resolution af 13de November f. A. de til Musæets Opførelse fornødne Summer, efter at det, som ved den af Committeeen foranstaltede Subskription allerede er indkommet,

eller fremdeles maatte indkomme, dertil er blevet anvendt, skulle udredes af Staden Kjøbenhavns Midler, maa denne Stads Bestyrelse vistnok have Interesse ved at samtlige de ved hin Subskription indkomne Bidrag virkeligen anvendes til Musæets Opførelse, og som en Følge heraf ogsaa være berettiget til at fordre Beviis herfor.

Kjøbenhavn i Borgerrepræsentanternes Forsamling den 13de Mai 1840.

H. P. HANSEN.

HENR. PRÆTORIUS.

H. C. MÜFFELMANN.	G. SIBBERN.	MARKUSSEN.	KERRN.	C. HEDEMANN.	
A. D. BORGEN.	A. H. BJERRE.	P. F. HAGEN.	BALTHASAR	CHRISTENSEN.	
J. C. LUND.	MEINERT.	J. H. LUND.	H. KYHL.	P. C. HANSEN.	
DUNTZFELDT.	RENTZMANN.	A. ØST.	SAGER.	CONR. WEIDEMANN.	
ALGREEN USSING.	C. N. DAVID.	LUNDE.	KNUTZON.	OWEN.	FIBIGER.
H. H. HERFORTH.	L. N. HVIDT.	H. P. HANSEN.	HAAGEN.	A. SCHERFIG.	

Forholdet mellem Kommunalbestyrelsen og Committeeen var, som det heraf sees, blevet noget stramt.

V.

KUNSTAKADEMIET HØRES. ARBEIDET STANDSES, MEN GJENOPTAGES.

Den 14de Juni afgav Akademiets Bygningsudvalg sin Betænkning til Akademiet, saalydende¹:

Endskjøndt undertegnede Committee endnu ikke har modtaget de Continuations-Bilage, hvilke den har udbedt sig til den Thorvaldsenske Musæumssags Behandling, troer man dog ikke længere at burde opholde samme.

Ved nu hermed at remittere de modtagne Bilage, indskrænker man sig til i det Væsentlige ikke at foretage videre end at lede Sagen ud af dens Forvikling, ved at stille de af Bygningskommissions-Medlemmet Hr. Capitain og Murmester Sibbern og Musæets Bygmester Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll yttrede Anskuelser lige overfor hinanden.

Man har formeent, udelukkende at burde holde sig til Sibberns og Bindsbølls Erklæringer, og har saaledes ikke ændset de Schaperske Bilag, da Capitain Schapers tidligere officielle Forhold ikke skjønnes at vedkomme Sagens nærværende akademiske Behandling, og Sammes nuværende Stilling sætter ham i et saa direkte Forhold til Bygmesteren, at det ene maa overlades denne, uden Mellekomst, at overveie de Anskuelser, som Capitain Schaper afvigende fra Bygningsinspektør Bindsbøll yttre.

Sibbern refererer sig til de ham meddelte approberede Tegninger, et specificeret Muroverslag og et specificeret Tømmeroverslag.

Bindsbøll bilægger sin Skrivelse med 4 senere udarbejdede Detailblade.

Sibbern angaaende Forhallebygningen henleder Opmærksomheden: *a* paa Front-langflugtens store Aabninger, hvilke derhos overskjære Hvælvingens Vederlagslinie; *b* paa den fornævnte Frontmurs tilsvarende Langflugt imod Gaardsiden, hvis Førlighed paa 4 $\frac{1}{2}$ Sten han anseer for svag til at modstaae Spændingen af Forhallens 1 $\frac{1}{2}$ Stens Bue, saameget mere, som Corridormuren imod Gaardsiden, der fra Nyt bliver opført paa 4 Stens Førlighed og som har at modtage sin Deel af Corridorhvwælvingernes Spænding, neppe vilde være tilstrækkelig til at auxiliere fornævnte ældre Mur; han gjør dernæst opmærksom paa Tagets Udadstræben og paa de muligen uheldige Følger af Corridormurens Sætning med Hensyn til Forhallens forommeldte bestaaende ældre Langflugtmur.

---

¹ Mus. A. 160. Mag. A. 69.

Sluttelig foreslaaer han 1 Stens Hvælvingsførlighed af forholdsmæssig Dimension i Stedet for den angivne $1\frac{1}{2}$ Stens Hvælvning.

Bindesebølls Bilag Tegning Nr. 1 er en Omarbejdning af den approberede Tegnings Forhællebygning, hvis væsentligste Forandringer bestaae i:

- 1) at Forhællebygningens Hvælvingscentrum er sjunket 3 Alen, hvorved Vederlagsstyrken forøges ved Trykket af den tilsvarende forøgede Murmasse ovenover Vederlagene.
- 2) at Langflugten imod Gaardsiden nedbrydes og opføres paany med forøget Murførlighed.
- 3) at Corridoren imod Gaardsiden gives et større Høimaaal, hvilket i Forbindelse med det under Post 1 omtalte sjunkne Centrum for Forhællehvælvningen tilveiebringer en heldigere Gjensidighed i Henseende til Halle- og Corridorhvælvningernes Modstræben.
- 4) at Forankringer, hvilke hverken findes angivne i den approberede Tegning eller i de specificerede Overslag, ere anbragte.

Det skjønnes saaledes, at Sibberns Bemærkninger væsentlig have givet Bindesebøll Anledning til at omarbejde den approberede Tegning til Hallebygningen; thi selv naar Bindesebøll anfører i Anledning af den ældre Langflugtmur, som af Sibbern er antaget for svag:

„Det er senere oplyst, at denne Murs midterste Parti er opført under Krigen ved Arbejde af „Kjøbenhavns Regiment maaske af slette Materialier paa gammel Grund (da den skal nedbrydes til Vederlagshøiden af Forhællehvælvningen, vil man derved komme til nøiere Kjendskab om dens Soliditet). Men da der saaledes er mere Grund til at ansee den for svag end stærk nok, antages, at den nedbrydes og opføres til 1 Alen 21 Tommers Tykkelse, for at kunne ansees for solid,“

indrømmer han Sibberns Paastand, men vedligeholder ikkun Dissens i Motiverne, idet nemlig Sibbern bygger sin Demonstration paa den paagjældende Murs Omgivelsers Natur, Bindesebøll derimod paa en, som det synes, lidet sømmelig Forudsætning om det af medundertegnede Hansen foranstaltet udførte Arbejde.

Idet man maa ansee disse Omarbejdelser i disses nærværende Form som første Udkast og som endnu ufuldendte Forsøg, der nærmere mere tilfredsstillende vil blive at gjennearbejde, afholder man sig fra, hvad Bemærkninger det angivne Ankeranlæg m. v. kunde anledige.

Sibbern angaaende Sidefloien foreslaaer:

- 1) de transversale Skillerum tillagte 1 Sten i den angivne Førlighed, dels for at erholde tilbørlig Planrum for Anlægget af øverste Etages Skillerum, dels i statisk Henseende paa Grund af Skillerummenes Højde.
- 2) Ligesom Sibbern formeener, at det af Kunstneren er paatænkt, at Slutstenene i samtlige Stanzers Hvælvninger skulle falde i fælles Vaterpas, saaledes foreslaaer han det samme iagttaget ved samtlige Vederlag; hvilket vilde kunne opnaaes, endskjøndt Hvælvningerne alternere i Bredden (vexelviis omtrent $5\frac{3}{4}$ og 8 Alen), ved nemlig at reducere Høimaalet af de større Stanzers Buer under Halvcirkel, saaledes at Høiden af disse retter sig efter de mindre Stanzers Buehøide.
- 3) da de tvende ydre ældre Langflugter ikke ved Hjælp af de ny opførende indre Tverskillerum kunne bringes i Forbandtforbindelse, foreslaaer Sibbern Sammenholdet tilveiebragt ved at indlade Tverskillerummene i dertil udhuggede Halvstens-Fordybninger i de tvende ældre Langflugtmure og forøvrigt ved at anbringe Forankringer i Bygningens fulde Dybde. Sibbern

gjør endvidere opmærksom paa, hvorledes et lige fordeelt Ankeranlæg kunde iagttages, samt paa hvad Maade saadanne gennemgaaende Ankere hensigtsmæssigst ville kunne placeres ved at overhvelve Corridorerne hermed overensstemmende.

Bindesebølls Bilag Tegning Nr. 2

gaaer ikke ind paa ovennævnte Sibberns Forslag, anført under Post 1, men ved at sammenholde den approberede Profiltegning med Bilagstegningen fremgaaer, at Sibberns Forslag, anført under Post 2, af Bindesebøll er taget til Følge.

Hvad Sibberns Forslag under Post 3 angaaer, da har Bindesebøll med nogen Modification taget Forslaget i Henseende til de nye Skillerums Indnotning i den ældre Mur til Følge; fremdeles har han adopteret den af Sibbern baade i de specificerede Overslag og i den approberede Tegning savnede Forankring og den foreslaaede lige Inddeling af Ankerne, uden dog at placere disse i et saa hensigtssvarende Høideleie som af Sibbern foreslaaet.

Hvad de øvrige Forandringer angaaer, nemlig den øvre Etages varierte Stanzehøider, der medfører med Hensyn til samme Etages Vinduer en Omarbejdelse af den ydre Langfacade, da synes disse Afvigelser fra den approberede Sidefacade ikke direkte at være fremkaldte ved Sibberns Bemærkninger, og forbigaaes saaledes som denne Sag uvedkommende.

Sibbern

yttrer angaaende den store Midterstanze imod Slotskirken, at uagtet Tegningerne ikke tilfulde oplyse ham, skjøner han dog ikke rettere, end at Anlægget paa den Side, hvor Trappen er placeret, neppe vil afgive tilstrækkelig Modstand for Hvelvingens Spænding, og henleder tillige Opmærksomheden paa Tagværkets Tryk paa Hvelvingerne.

Bindesebølls Bilag Tegning Nr. 3

er en Omarbejdelse af den approberede Tegning, hvorved Kunstneren har tilveiebragt større Modstræben for den af Sibbern omtalte Midter-Stanzes-Hvelving ved aldeles at udelade Trappen, og derhos ved at reparere Partierne paa hver Side af denne Stanze i mindre Rum, der give Leilighed til at anordne disses Overhvelving til Betyggelse for Hvelvingstrykket af Hovedstanzen. Endvidere er der antydnet, hvorledes Tagværkets Tryk paa den større Hvelving skulde hæves.

Bindesebølls Bilag Tegning Nr. 4

indeholder foruden Profil af Midterstanzen en Deel andre Demonstrationer til en yderligere Betyggelse, der tildels ere afhængige af Biomstændigheder, hvorom man ikke tilfulde er oplyst.

Idet nu Bindesebøll i sin Skrivelse af 9de April sidstleden synes at omtale de approberede Tegninger uden Modificationer, men dog paa samme Tid bilægger denne sin Skrivelse med Tegninger, der ere afvigende Omarbejdelser af disse paaberaabte Tegninger, skjønes der at være en synderlig Uoverensstemmelse mellem Skrivelsen og dens Bilag, og at hiin følgelig ikke kan ansees funderet paa disse. Naar derfor Bindesebøll i fornævnte Skrivelse maa beklage, at han ikke mundtlig har kunnet overtøye Sibbern, har han med disse Bilag-Tegninger afgivet en Erkjendelse om, hvorvidt Sibbern har overtøyd ham; thi det fremgaaer af disse Bilag-Tegninger, at Sibberns Bemærkninger synes af Bindesebøll dels at være tagne til Følge, dels at have givet ham Anledning til at foretage Omarbejdelser, afvigende fra den approberede Tegning.

Da Bygningsinspektør Bindsbølls forommeldte Bilagstegninger endnu ikke kunne ansees for andet end Udkast, afholder man sig fra videre at yttre sig over disse, idet man nærer den Fortrøstning, at forsaavidt det approberede Forslag maatte være Kunstnerens praktiske Resurcer overlegen, vil han ikke undlade at gennemføre sit begyndte Forsøg til Modificationer i de approberede Tegninger med tilbørlig Overveelse, for da efter fuldendt tilfredsstillende Udarbeidelse at forelægge sine Foresatte disse, og saaledes sætte Vedkommende istand til, forinden videre at indhente fornøden Approbation i Henseende til de Afvigelser fra det approberede Forslag, som Omstændighederne maatte anbefale.

Idet undertegnede Akademiets Committerede slutteligen ikke kunne tilbageholde det Ønske, at Bygningsanliggenderne betræffende det Thorvaldsenske Musæum ingensinde fremtidig maatte vorde Gjenstanden for nogen akademisk Forhandling, tilskynde Omstændighederne undertegnede Koch og Friis, der have deltaget i den ældre Bygningskommissions Afslutnings Forhandlinger i Lighed med Oberst v. Prangen at protestere imod, at Forsømmelse af tekniske Specialiteter begrundes paa det generelle Bifald af den ældre Bygningskommission.

Kjøbenhavn den 14de Juni 1840.

HANSEN.   HETSCH.   KOCH.   HORNBECH.   FRIIS.

Denne Betænkning, som var skrevet af Sibberns Svoger Friis¹, gjør hverken Concipisten eller Medunderskriverne Ære. Det synes at være Opgaven, at give Sibbern saa meget Medhold som muligt, at vække Mistillid til Bindsbøll, at ignorere hvad der var sagt og kunde siges til hans Forsvar og Sagens Belysning. Maaske er det Følelsen af det Uværdige heri, som dikterer Ønsket om, at Musæumssagen aldrig mere maa blive Gjenstand for akademisk Behandling.

Bygningsudvalgets Betænkning forelagdes nu i selve Akademiet i et Møde den 15de Juni, og Akademiet meddelte Udfaldet i en Skrivelse til Kjøbenhavns Magistrat²:

Ved Magistratens meget ærede Skrivelse af 15de April d. A. er Akademiet opfordret til at meddele dets Ytringer angaaende adskillige Bemærkninger, som ere fremkomne i Anledning af det allernaadigst approberede Projekt til det Thorvaldsenske Musæums Bygning ved Hr. Capitain og Murmester Sibberns Skrivelse af 10de Marts d. A. til Stadens Repræsentanter. Akademiet har, som allerede tilmeldt Magistraten i Skrivelse af 22de f. M., overdraget denne Sags foreløbige Behandling til en Committee, bestaaende af samtlige dets bygningskyndige Medlemmer, af hvilken det i Forsamlingen af 15de f. M. har ladet sig Sagen foredrage og har modtaget en Erklæring, som her vedlægges til nærmere Oplysning af Sagens specielle Behandling.

Efter denne Sags Discussion finder Akademiet sig for sit Vedkommende foranlediget til at bemærke, at det synes naturligt, at Hr. Capitain og Murmester Sibbern har troet at finde Mangler i det ovenfor nævnte Projekt, hvilke han ifølge sit Synspunkt ansaae det for sin Pligt at gjøre saavel Bygmester som Bygherre opmærksom paa. Men da de approberede Tegninger aldeles ikke ere detaillerede, og altsaa ikke ere at betragte som egentlige Arbeidstegninger, tør man forvente, at Hr. Bindsbøll ved den successive detaillerede Udarbeidelse af saadanne vil vide at hæve de Vanskeligheder, som ved en saa compliceret Bygnings praktiske Udførelse ikke ville udeblive.

¹ E. Collin, „H. C. Andersen og det Collinske Hus,“ S. 585.

² Mus. A. 161. Mag. A. 70.

Iøvrigt tillader Akademiet sig at henvise til de specielle Bemærkninger, som ere anførte i dets Bygningskyndiges vedlagte Erklæring, og haaber, at denne Sags Vidtløftighed og de dermed forbundne Omstændigheder maa tjene til Undskyldning for den længere Tid, som er hengaaet under dens Forhandling i Akademiet.

Hvorfor man har den Ære at remittere de indsendte Tegninger og samtlige Bilag.

Det Kongelige Akademi for de skjøne Kunster den 6te Juli 1840.

ECKERSBERG.	HANSEN.	LUND.	HETSCH.	KOCH.
	G. F. URSIN.	N. HØYEN.	STEIN.	

Til Kjøbenhavns Magistrat.

Thiele.

Der gik endnu en Maaned, inden Kommunalbestyrelsen lod høre fra sig, men omsider skeete det ved følgende Skrivelse¹:

Fra Stadens Borgerrepræsentanter have vi som Forsamlingens Delegerede i Bygningskommissionen for det Thorvaldsenske Musæum modtaget følgende Skrivelse, som igaar Aftes den 7de dennes er afleveret i min, Sibberns Bolig:

Efter at Forsamlingen i sin Tid havde modtaget Hr. Capitain og Murmester Sibberns Skrivelse af 10de Marts d. A., betræffende den Fremgangsmaade, der formeentligt bør følges ved Udførelsen af Bygningsarbeidet for det Thorvaldsenske Musæum for at sikre Bygningen den fornødne Soliditet, have vi bragt Sagen til Behandling af den samlede Kommunalbestyrelse, efter hvis Beslutning den i Overensstemmelse med allerhøieste Resolution af 13de November f. A. nedsatte Bygningskommission for Musæet derefter er blevet anmodet om at indhente og tilstille Kommunalbestyrelsen en nøiagtig Erklæring fra Bygningsinspektør Bindesbøll angaaende fornævnte Skrivelse.

Efter at denne Erklæring er bleven indsendt, har Kommunalbestyrelsen erhvervet det kgl. Akademi for de skjøne Kunsters Betænkning i Sagen tilligemed en Erklæring fra Akademiets bygningskyndige Medlemmer, hvoraf vi finde, at disse i det Væsentlige give de af Hr. Capitainen fremførte Anker og Bemærkninger Medhold.

Idet vi herhos fremsende Afskrift af denne Betænkning samt af den dermed fulgte Erklæring, skulde vi ikke undlade, efter den Anledning det i Sagen Passerede dertil giver, at have de Herrer som Forsamlingens Delegerede i Bygningskommissionen for det Thorvaldsenske Musæum anmodede om, uopholdelig paa Forsamlingens Vegne i Bygningskommissionen at nedlægge Protest mod Bygningsarbeidets Fortsættelse, indtil et til den endelige Udførelse skikket Projekt med tilhørende Detailtegninger og Beregninger er blevet indgivet og af rette Vedkommende antaget, samt at give Bygningskommissionen tilkjende, at vi finde os foranledigede til, ei allene at gjøre alle Vedkommende personlig ansvarlige for en mulig Tilsidesættelse af denne Protest, men og at reservere Kommunens Ret med Hensyn til det Ansvar, som maatte være en Følge af den Maade, hvorpaa Arbeidet allerede er paabegyndt.

Om fornævnte Anmodnings Efterkommelse forvente vi Forsamlingen meddelt Underretning.

Kjøbenhavn i Borgerrepræsentanternes Forsamling den 6te August 1840.

Paa Borgerrepræsentanternes Vegne
H. PRÆTORIUS.

Til D'Herrer Capitain og Murmester Sibbern og Grosserer J. H. Lund.

C. Nyholm.

¹ Mus. A. 163.

Hvilket jeg ikke her skulde undlade strax at meddele den meget ærede Bygningskommission, og da Hr. Grosserer Lund er bortreist fra Staden, skeer denne Meddelelse paa hans og egne Vegne. De i Skrivelsen omtalte Gjenparter følge hermed.

Kjøbenhavn den 8de August 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til Bygningskommissionen for det Thorvaldsenske Musæum.

Det kunde altsaa synes, som om Sibbern skulde faae sin Krig sat igjennem; dog Committeen havde en Trumf i Baghaanden, som han ikke havde gjort Regning paa: Thorvaldsen.

Sagens videre Forløb sees af et Par Breve fra Baronesse Stampe til Schouw, der som Formand for Stænderforsamlingen opholdt sig i Roeskilde¹:

Kjøbenhavn den 9de August 1840.

Gode Schouw.

Jeg skrev igaar til Susette², men ventede ikke, at jeg alt idag skulde have Anledning til at skrive til Dig. Igaar var Collin hos Thorvaldsen, og efter hans Besøg mærkede jeg, at han havde havt en ubehagelig Efterretning; dog saalænge Fremmede vare her, holdt han sig, men brød desto ivrigere løs, da vi vare ene. Collin havde meldt ham, at Magistraten havde forbudt Fortsættelsen af Arbeidet ved Musæet o. s. v., deres Betænkning o. s. v., sidst jeg var hjemme, og som Du selv bad mig see at skjule for ham, da han dog kun ærgrede sig uden Nytte derover o. s. v.; men Du husker nok, at Eckersberg ikke kunde bare sig at bringe Resultatet af Mødet til ham, NB fordrejet, som om Høyen var Skyld i alt Vrøvlet o. s. v.

Dette ærgrede ham nok; dog da man bestandig arbeidede fort, saa brød han sig dog mindre derom, men nu standses ganske; det har gjort ham „wütend“, og jeg kan ikke sige, hvor jeg har maattet snakke ham for, for nogenlunde at berolige ham. Nu var jeg lidt vred paa Collin, at han havde sagt ham det, da han dog Intet kan gjøre derved og blot ærgrer sig syg, og jeg spadserede strax imorges til Collin for at bede ham fra mig selv være lidt forsigtig o. s. v. Du maa vide, at Thorvaldsen nu er saa vred, at han skynder paa sin Reise af alle Kræfter. Han mener, at de nok vil trække det saadan ud, at det ikke vil fuldføres i hans Levetid, men, bander han med en stor Eed, de skal og nok lære mig at kjende og jeg skal nok tage mine Beslutninger derefter. Collin sagde mig, han havde fortalt det til Thorvaldsen, for om han vilde gjøre et gjennemgribende Skridt og true Magistraten; dog det veed vi jo nok, at han kun truer i Eenrum, men naar han saa seer dem, saa bukker han høflig. Dog som jeg og sagde: kom med det, I synes, opskrevet, saa skal vi nok underskrive det. Dog nu fik jeg en Idee, som jeg sendte Bud til Collin om for at spørge om hans Mening: det, som ærgrer Thorvaldsen meest, er, at Arbeidet standses; nu synes mig, Committeen kunde gjerne foreslaa at de skulde vedblive paa deres An- og Tilsvar Arbeidet, indtil at de Detailtegninger ere gjorte, som Bindesbøll skal forfærdige og som han meener at kunne faae færdige i en 12—14 Dage. Det at Alt staaer stille foruroliger Thorvaldsen meest, og nu driver han nok saadan paa det med sin Reise, at han om 14 Dage reiser, og er Alt ikke i Gang, før han gaaer bort, saa

¹ Mus. A. 164 a.

² Professor Schouws Hustru.

tør jeg sige, han ikke er rolig, og med hans Charakter vel neppe vil troe den skriftlige Beretning om det Modsatte, og det vil gnave paa hans Livstraad mere end Nogen troer. Derfor gjør alvorlige Ting, saa Alt kan blive godt. Vil I have, Thorvaldsen tilligemed Committeen skal fordre Fortsættelsen af Arbeidet, saa foreslaa ham det; der vil vist Intet være i Veien, blot Arbeidet gaaer fremad. Det er ham mere vigtigt end man troer, at faae det færdigt i hans Levetid, og han troer mere end Nogen paa, at han ikke oplever det, og Du kan være vis paa, Danmark staaer sig selv i Lyset ved denne Nølen og Vrøvlen. Jeg sender dette strax, da jeg kan forsikre det haster med at berolige Thorvaldsen. Jeg læste for ham og snakkede og gjorde Alt for at adspredde ham iaftes, og troede at have vundet Seier; dog sagde han mig idag, at han ikke havde lukket et Øie inat, og dog forsikrede han, at han bryder sig Fanden derom, og om det Hele gaaer op i lys Lue, blæser han deraf; dog han er endnu idag „wütend“ og skjelder og bander.

CHRISTINE STAMPE.

Svar endelig strax! I Hast! Jeg har ikke Tid at læse det igjennem, men Du finder nok ud af det. A propos! Hvad siger Du om at skrive til Kongen derom, at han kunde tale et Magtsprog og gjøre Ende paa det Vrøvl. Gaaer det ikke an for en Mand, saa kunde jeg maaske? Og love ham Ære derfor?

Dagen efter skriver hun igjen:

Jeg skriver disse Linier med Bindsbøll, som jeg sendte Bud efter, for at raade ham selv at tage til Roeskilde for at tale med Eder. Jeg haaber sikkert, Du har faaet mit Brev fra igaar? Hvad jeg deri foreslog, havde jeg først spurgt Collin om, hvad han syntes om, og han bad mig meget, strax at skrive Dig det, da han i Grunden helst ønskede, det kom fra Eder derude. I ethvert Tilfælde vil jeg nu blot tilføie, at I endelig maa skynde Eder at gjøre noget alvorligt; thi saalænge Arbeidet ikke er igang igjen, saa er jeg ikke rolig for Thorvaldsen. Han seer saa daarlig ud af det Par Dages Ærgrelse og de mange Indbildninger, han gjør sig, at jeg kun beder Eder gjøre Hast dermed; thi imellem os sagt, troer han det er lagt an paa, at der Intet skal blive af det Hele, og naar de nu lader Sommeren gaae uden at arbeide, saa kan de nok faae mit Endeligt at see, før de begynder igjen, men saa skal jeg nok i Tide tage en saadan Beslutning, at jeg paa *andre Steder* skal faae et Skur til mine Sager o. s. v. o. s. v. Naar han bander og støier, er jeg endda ikke saa bange, dog det er ham en Hjertesag og derfor gjør det ham melankolsk, saa jeg flere Gange har seet Taarer i hans Øie i disse Dage.

Lad mig see I gjør blot hurtigt; thi naar Barnet er dronet, er det for sildigt at dække Brønden, og det virker mere end man skulde troe paa Thorvaldsens Helbred. Bindsbøll venter! Altsaa farvel.

I Hast!

CHR. STAMPE.

Hvad siger Du om at skrive til Kongen? og lægge ham det paa Hjertet, eller Stænderne kunde de ikke gjøre Noget?

Høyen (?) skrev samtidigen til Schouw¹:

„Ifølge Baronesse Stampes Ønske maa jeg nu nedskrive følgende Ord:

¹ Mus. A. 164. b.

Forslaget om at lade Arbeidet fortsætte paa den Thorvaldsenske Committees An- og Tilsvaer har forekommet mig særdeles heldigt, men jeg veed jo ikke, om det lader sig udføre, naar Repraesentanterne saa bestemt — eenstemmigt — har erklæret sig for Standsningen af hele Arbeidet. Det værste ved Sagen er den Omstændighed, at jeg ingen Ende seer paa alle disse Chikaner. Naar nu Bindsbøll har udført Tegningerne efter Forlangende, gjort og ladet gjøre nye Overslag, — saa kunne disse gjerne blive approberede og i Løbet af et halvt Aar, heelt Aar nye Indvendinger og nye Standsninger skee.

Hvad er det overhovedet for Garantier man forlanger? Er det muligt her til Lands, at erholde flere eller stærkere Garantier for det gode Udfald af et Bygningsprojekt end der er givet for Bindsbølls? Men det er jo en Selvfølge, at naar Enhver paa det løseste Sladder troer sig berettiget til at tvivle og til at opponere og til at komme med overflødige Forslag eller til at forsøge Magtsprog, — saa kommer Projektet ingen Vegne. Hvad jeg anseer for det Vigtigste for Øieblikket er, at holde Thorvaldsen i Ligevægt. Man blande dog for Guds Skyld ham slet ikke ind i Sagen, naar han ei af „rette Vedkommende“ vil blive trukket ind i den. Thorvaldsen er jo ei Bygmester, hans Mening som Donator kan dog heller ikke i det her opstaaede Stridspunkt have nogen Indflydelse, bør ikke have dette. Man bør gjøre Alt for at overbevise Thorvaldsen om, at det er ikke Lunkenhed mod ham, men netop Iver for hans Sag, som har bragt Borgerrepraesentanterne til bona fide at gjøre det slet overlagte Skridt, de have gjort. Til min store Sorg maa jeg jo tilstaae, at Akademiets Architekter have endnu langt mere Skyld end den sølle Capitain Sibbern og Consorter. Men hvorledes de kan modarbeides paa anden Maade end ved at finde sig i det Skete, men derimod, naar Bindsbøll har udført Tegningerne, holde paa den gode Sag af al Kraft og saavidt muligt forebygge videre Chikaner, — det veed jeg ikke. Er det muligt, at hæve Standsningen uden Magtsprog, som dog ikke passer nu længer her tillands, saa var det jo herligt; thi al denne Skraal, al denne Skrigen, alle disse latterlige Rygter ere, saavidt jeg kan see, aldeles uden Grund. Bindsbøll fører Pennen slet, og Munden ikke synderligt bedre, og forsaavidt kan han have nogen Skyld; iøvrigt har han opført sig som en redelig og dygtig Kunstner. Capitain Schaper er vist ogsaa den solideste Techniker, som kan erholdes, og det vilde være et stort Tab, om han forlod dette Arbeide¹.

Samme Dag, som Baronesse Stampe sendte sit andet Brev til Schouw — den 10de August —, underskrev Thorvaldsen en Skrivelse til Executorerne saalydende²:

Jeg har i disse Dage i de offentlige Blade læst en Bekjendtgjørelse fra Borgerrepraesentanterne, hvilken har gjort et høist ubehageligt Indtryk paa mig og som mere end noget Andet kan paaskynde min Afreise fra mit ellers saa kjære Fødehjem. Jeg skyer Strid og Trætte, som ere uforenelige med den Sindsro, jeg som Kunstner behøver og i mit Livs Aften trænger til, og jeg afholder mig derfor heelt fra al umiddelbar Deeltagelse i denne Sag. Men jeg kan for mine Venner ikke tilbageholde den Yttring, at ligesom det har smertet mig, at erfare de uforskyldte Ubehagelig-

¹ Høyen fortalte paa sine gamle Dage, at han havde beundret Bindsbølls Sindsligevægt i hele denne Tid. Den Aften, da Arbeidet var blevet standset, kom han ud til Høyen i Toldbodgade med et Par af de smaae brændte Leertærninger til Mosaikgulvene i Lommen, og hans Sind var fyldt, ikke af Harme og Fortørnelse over den lidte Krænkelser, men af kunstnerisk Glæde og Iver for at faae det ham betroede Arbeide saa skjønt som muligt.

² Mus. A. 165 og Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn“ 1839—48, S. 127 ff.

heder, som paadrages den talentfulde Bygmester, saaledes har det krænket mig, at man vil drage Mænd, som af Kjærlighed til min Kunst og mig have været de første og vigtigste Drivfjedre til at faae Musæet tilveiebragt, til pekuniært Ansvar for mulige Bygningsfeil.

Dengang jeg i mit Gavebrev af 5te December 1838 skrev, at jeg forbeholdt mig, dersom det skulde møde Vanskeligheder at faae Musæet istand, at forandre min Disposition over den Deel af mine Kunstsager, som er i Rom, anede jeg mindst, at jeg skulde møde Krænkelser af den Natur og fra den Kant, men derfor er det ogsaa vist, at saadanne Begivenheder høre til de Vanskeligheder, der fortrinsviis kunne bestemme mig til paa anden Maade at anvende hiin tilbageblivende Deel.

Dem, mine Herrer, som jeg har udnævnt som Executorer af mit Gavebrev og Testament, beder jeg at modtage denne min Erklæring og benytte den efter Behag.

Jeg finder mig iøvrigt foranlediget til at gjentage, hvad jeg forhen har bestemt, at de Summer, som til Committeen ere indbetalte for mine Værker: Christus og Apostlene, saavelsom hvad der fremdeles paa denne Maade maatte tilflyde Musæumsfondet, maa ligesaa lidet som hvad der ellers af min Formue kunde blive bestemt for Musæet, anvendes til Bygningsarbeidet, men skal allene bruges til de indvendige Indretninger og til Musæets Forøgelse med Kunstsager.

Kjøbenhavn den 10de August 1840.

Erbødigst

ALBERT THORVALDSEN.

DHrr. Executorer af min sidste Villie

Conferentsraad COLLIN, Justitsraad THIELE, Professorerne CLAUSEN og SCHOUW.

Denne Skrivelse sendte Committeen den 11te August til Magistraten og Borgerrepræsentanterne med følgende Bemærkninger¹:

Til

Kjøbenhavns Magistrat og Borgerrepræsentanter!

Ved at gjenne læse Kunstakademiets og sammes Committees Erklæringer angaaende Capitain og Murmester Sibberns Ankeposter have vi opfattet sammes Mening saaledes, at de Indvendinger, han har gjort mod Bygningsinspektør Bindsbølls Udførelse af den af ham udarbejdede approberede Plan til et Thorvaldsensk Musæum, ikke saaledes afficere det paabegyndte Arbeide, at dette burde standses indtil alle Detailtegninger fuldstændigen ere gennemførte og forsynede med Overslag, men derimod kun antyde, at Inspektør Bindsbøll maatte, eftersom Arbeidet rykker frem, conferere med Bygningskommissionen, og vilde det da beroe paa denne, om der, naar Omstændighederne skulde gjøre det fornødent at afvige fra det oprindelige Projekt, maatte være Anledning til at indhente Kommunalbestyrelsens og undertegnede Committees Samtykke og Decision. Men foruden at der, som meldt, fra dette Synspunkt ingen Anledning kan antages at være til at nedlægge Paastand om at standse Arbeidet, er der en anden Betragtning, som i høieste Maade maatte fraraade en saadan Paastand.

Den uindskrænkede Agtelse, der skyldes Thorvaldsen som Kunstner, og den Taknemmelighed, hans Fødested skylder ham som Donator, indeholde en uomtvistelig Opfordring for Kommunal-

¹ Mus. A. 166.

bestyrelsen som for Committeeen til at bortfjerne Alt, hvad der kan saare og krænke ham, saameget mere som han allerede har havt Anledning nok til at blive utaalmodig ved de mange Standsninger, der meest af formelle Aarsager have fundet Sted med Hensyn til Bygningens Opførelse. Denne Utaalmodighed kunde let voxe til den Grad, at de sørgeligste Følger for det hele Foretagende deraf kunde opstaae. Det maa ikke glemmes, at Thorvaldsen har forbeholdt sig Disposition over de af hans Kunstskatte, der endnu ere i Rom, hvilke udgjøre vel mere end Halvdelen af hans samtlige Kunsteiendomme. Det er ingenlunde paa en løs Formodning, at vi finde os forpligtede til at nævne dette for Kommunens Bestyrelse, men det er paa Grund af den Indignation, flere af os have været Vidne til, at Thorvaldsen har følt ved den paastaaede Standsning af Arbeidet og ved Maaden, hvorpaa denne Paastand er fremkommet. Han har ydermere i en Skrivelse af 10de dennes til dem af os undertegnede, der ere Executorer af hans Gavebrev og Testamente, ikke allene i aldeles bestemte Udtryk tilkjendegivet sin Utilfredshed med bemeldte Fremgangsmaade, men tillige nævnet dette Tilfælde som eet, der fortrinsviis kunde bestemme ham til at gjøre Brug af hiin Reservation.

Ifølge heraf finde vi os forpligtede til at forlange, at Arbeidet ufortøvet fortsættes, ligesom det ogsaa paaligger os, efter vort Forhold til Contribuenterne at henlede Kommunalbestyrelsens Opmærksomhed paa det særegne Ansvar den, hvis ovennævnte Tilfælde skulde indtræffe, vil paadrage sig med Hensyn til Danmarks Fordeel og Hæder, et Ansvar, der langt vil overgaae det, som i en fjern Mulighed kunde følge af Arbeidets uafbrudte Fortsættelse, og som man tildels har troet at kunne paadrage Nogen af os.

Undertegnede, som i Forening med Kommunalbestyrelsen, og hvem Hans Majestæt muligen endnu maatte allernaadigst tilforordne, ere de „Rette Vedkommende“ til at forestaae Arbeidets Udførelse, forbeholde sig iøvrigt, hvis vi skulde finde det fornødent, nærmere at yttre os i denne Henseende.

Da Thorvaldsen efter sin Ankomst hertil i 1838 tiltraadte denne Committee og siden har deltaget i flere af dens Forhandlinger, saa have vi forelagt ham denne Skrivelse, ved hvilken han Intet har fundet at erindre.“

Efter at Professor Schouw var kommet ind fra Roeskilde den 12te August for at mægle mellem de stridende Parter, henvendte han sig til Collin med Anmodning om, at Bygningskommissionen endnu samme Dag maatte samles, og at han tillige med de 2 Borgerrepræsentanter Professor David og Bagermester Sager maatte derved være tilstede. Hele Kommissionen mødte med Undtagelse af Grosserer J. H. Lund, som var fraværende paa en Reise. Derhos mødte ogsaa Capitain Schaper, som senere var indbudt af Professor Schouw. Efter adskillige Debatter hævedes Mødet, uden at man var kommet til noget endeligt Resultat.

Derpaa holdtes et Kommissionsmøde, hvor Professor Hetsch første Gang var tilstede som Delegeret i afdøde Professor Friends Sted.

Collin oplyste, at Protesten, om hvilken alle Medlemmer vare underrettede, var tagen til Følge, og at Bindsbøll havde lovet, snarest muligt at fremsende de forlangte Detailtegninger og Beregninger.

Man spurgte dernæst Sibbern, om nogen og da hvilken Deel af Arbeidet atter kunde sættes i Gang, inden Tegningerne vare indleverede og antagne. Sibbern svarede, næst at erklære, at han deelte de Andres Følelse overfor Thorvaldsen, at forsaavidt Pilotagen for Forfronten var overeens-

stemmende med de til Kunstakademiet indsendte Detailtegninger, saae han Intet imod at Piloteringen her kunde udføres. Men at da Capitain Schaper havde erklæret, at for Øieblikket intet Murarbeide kunde foretages undtagen ved den Deel af Bygningen, som vender mod Slotskirken, og der i denne Deel var store Afvigelser fra det approberede Projekt, meente han, at dette ikke kunde fremmes, før de Tegninger vare indkomne, som vare nævnte i Borgerrepræsentanternes Skrivelse. De øvrige Medlemmer ansaae sig herefter ikke beføiede til at sætte andet og mere i Gang af det standsede Arbeide, end den omhandlede Pilotage. hvorom Bygningsinspektøren blev underrettet.

Derimod anmodede man Capitain Sibbern om, at anvende al sin Indflydelse for at den nedlagte Protest kunde blive hævet, og fralagde sig alt Ansvar for de fordærvelige Følger, den kunde medføre.

Om den tagne Beslutning underrettede Sibbern Borgerrepræsentanterne og Professor Schouw, der var vendt tilbage til Roeskilde.

I sit Brev til Schouw siger han¹:

Jeg nærer det Haab, at Hr. Professoren ikke miskjender min Fremgangsmaade i denne Sag, og at jeg ikke ifølge min Stilling som Medlem af Bygningskommissionen bør gaae saaledes ind paa Afgjørelsen af Detaillerne, som jeg i Mødet igaar iblandt Andet blev opfordret til. Det ligger nemlig i Sagens Natur, at, da Bygmesteren ene skal staae til Ansvar for Bygningsarbeidets gode og solide Udførelse og Konstruktion, bør han ogsaa tage den endelige Bestemmelse; at jeg som Medlem af Bygningskommissionen vel, saaledes som jeg har gjort, kan gjøre opmærksom paa, hvorlunde jeg finder enkelte Ting at burde forandres med Hensyn til Bygningens Soliditet og Varighed og udtale Maaderne, uden derfor at bestemme de nøieste Detailler, hvilket maa høre Bygmesteren til.

Anbefalende mig i Hr. Professorens gunstige Erindring.

Kjøbenhavn den 13de August 1840.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Samme Dag fik Schouw et Brev fra Baronesse Stampe²:

Torsdag den 13de.

Jeg kan ikke undlade, gode Schouw, at fortælle Dig, at Collin var her imorges og meente Mødet igaar ikke havde svaret til deres Forventninger, og det vilde nok trække langt ud endnu o. s. v. Saa sendte jeg sandelig Bud efter Sager, som De sagde var den haardeste Hals, og snakkede en heel Deel med ham. I Begyndelsen var han meget omstændelig; dog meente han, det var ikke muligt andet, end det maatte have sin Tid o. s. v., og der var ikke at tænke paa, at de paa Mandag, som jeg forlangte, skulde begynde igjen. Dog tilsidst lod han sig overtønde og overtale, og jeg fik ham med lidt smukke Ord saa vidt, at han lovede at staae mig bi, at jevne alle Misforstaaelser, at gjøre alt muligt for at de alle skulde glemme dem selv for Sagens Skyld og afvise alle personlige Fornærmelser og Krænkelser i den Sag blot for at fremme det Hele og især for at vise Thorvaldsen, at det især ikke var ond Villie mod ham, der havde fremkaldt den hele Standsning o. s. v. o. s. v. Nu vilde han begynde strax og saa lade mig Resultatet vide. 2 Timer efter havde han alt været i et Møde og faaet afgjort, at Bindsbøll idag endnu fik udstedt Ordre, eller hvad I vil kalde det, til strax imorgen at fortsætte Arbeidet. Om 8 Dage skulde de forlangte Tegninger

¹ Mus. A. 167. b.

² Mus. A. 168.

være indleverede og paa denne Maade ingen videre Standsning skee. Han meente, at denne første Standsning vilde have meget gavnlige Følger for Fremtiden o. s. v. o. s. v., og at det var ubetaleligt, at Du var kommen herind. Han lovede endvidere, at see til at gjøre alt Sit til at kvæle enhver Misforstaaelse, og i det Hele at tage sig ivrigt af denne Sags Fremgang o. s. v. o. s. v., saa jeg var meget fornøiet med Manden og med mig selv at have henvendt mig til ham o. s. v. o. s. v.

Thorvaldsen lader hilse; han er meget glad over Din Iver og at Du tog Dig saa godt af Sagen. Forresten seer han daarlig ud og er snavs. Han snakker meget om, at han trænger til at komme paa Landet og han arbejder meget flittigt, saa han vist kunde blive snart færdig, dersom han ikke tilsidst vil pille mere end nødvendigt. Om Du i den Anledning skrev ham et Brev til, saa var det vist godt: at han dog ikke glemte sin Helbred over den Statye, som jeg sidst meente, at han kunde fuldende i Gipset eller gaae nøiere efter i Gipset, da Jernstængerne o. s. v. dog nu stode en heel Deel i Veien og han skyldte sig selv og os alle at rive sig løs fra Byen saa snart muligt, for at samle lidt Sundhed og Kræfter til Vinteren o. s. v. o. s. v., og end saa med, at Du venter ham først kommende Mandag eller Tirsdag Eftermiddag i Roeskilde, saa kan vi nemt gjøre de 8 Miil til Nysø næste Dag. Skriv nu snart, hvad Du kan og hils Susette o. s. v.

CHR. STAMPE.

Thi bestemmer han sig ikke snart til at reise ud, saa holder jeg det ikke ud herinde. Det eneste, som har gjort det taaleligt, er den Virksomhed, jeg har været i. Jette reiste imorges med Dagvognen.

Collin var ikke slet saa fornøiet; han skrev Fredag den 14de til Schouw¹:

Hvad der efter at Udkastet var forelæst for og rettet af de Tilstedeværende i Mødet den 12te August blev ført til Protokollen og forsaavidt det angik Kommissions-Forhandlingen meddeelt Borgerrepræsentanterne i Afskrift, sendes Dem herved. I Torsdags Aftes er holdt et Møde af de 36; Udfaldet er mig ubekjendt.

At Thorvaldsen har underskrevet Brevet til Executorerne, af hvilket De har en Afskrift, skulde jeg ikke undlade at melde; ligesom ogsaa at han igaar coram notario har underskrevet Deklarationen, hvorved De og Clausen indsættes til Med-Executorer.

I hvad der nu end skeer, enten de 36 frafalde Protesten eller ikke, saa maa der nødvendigst skee et Skridt fra Committeen for at forhindre saadanne Galskaber, som Sager annoncerede. Thi at Bygningskommissionen, som bestaaer af Delegerede fra tre Autoriteter, skulde modtage Resolutioner fra een af dem, det gaaer ikke an, og det skal siges bestemt, men høfligt. Af det Passerede, som maaske er en Misforstaaelse, kan man tage Anledning. I næste Uge vil blive holdt et Committeemøde, tildels om en nøiere Kontrakt med det Mad. Antonetti betroede Udsalg af Afstøbninger; *der* agter jeg at bringe den Sag paa Bane, og ønsker til den Ende, at vide mine roeskildske Collegers Mening.

Thorvaldsen købte igaar 2 hidsendte Malerier af Marstrand og Kuchler og betalte derfor strax 1000 Rdl. (til min ældste Søn, som havde Kommission for dem).

Sibbern har tilskrevet Bygningskommissionen, at han vil melde sig ud deraf.

„Til Efterretning“.

Forbindtligst

COLLIN.

¹ Mus. A. 169.

Mandag den 17de August 1840 skrev Collin atter til Schouw¹:

I Middags modtog jeg fra Capitain Sibbern en Meddelelse af Dags Dato til Bygningskommissionen, indeholdende Borgerrepræsentanternes Beslutning af 14de d. M.

— De kunne ikke hæve Protesten, saalænge den Aarsag, som har fremkaldt den, eksisterer; men at de ikke kunne have noget imod, at den forannævnte Pilotage fortsættes, saalænge deres Delegerede finde det hensigtsmæssigt, ligesom de ogsaa give deres Samtykke til, at saadant andet Arbeide udføres ved Bygningen, paa hvilket deres Herrer Delegerede antager, at de begjærte yderligere Detailtegninger ikke ville kunne faae nogen Indflydelse, i hvilke Henseender de selvfølgelig stole paa, at d'Herrer (3: de Delegerede af de 36) ville have Bygningsarbeidet og Kommunens Tarv paa det Nøieste for Øie.

Siden kun en Kompliment til Sibbern for den udmærkede Kraft og Samvittighedsfuldhed, han havde viist, med Bøn om, at han ikke vilde forlade Kommissionen. —

Vi ere altsaa ligesaa vidt som før Mødet og jeg henholder mig til mit Sidste og til det, jeg mundtlig bemærkede til Professor Clausen, at det maa komme til en Forklaring. Magistraten og Committeen har jo heller ikke endnu udtalt sig i Sagen. En eensidig Protest er jo heller ingen afgjørende Beslutning. De to andre Parter kunde, om de vare enige, lade Protesten uændset og fortsætte Arbeidet.

Fru Stampe forlod Byen med den Tanke „at nu var alting i Orden;“ det lod hun mig sige. Gud veed, hvorfra den Formodning kom; ogsaa Thorvaldsen var blevet rolig; nu vil han lære det Modsatte af Aviserne. Jeg venter nogle Linier fra Roeskilde.

Hr. Professor Schouw.

Forbindtligst

COLLIN.

Fra Roeskilde skrev nu de derværende Committeemedlemmer og foresloge et Møde af Kommunalbestyrelsen og Committeen; men forskjellige Hindringer vare tilstede, og Collin var ikke meget forhippet paa Mødet, hvilket han meldte Professor Clausen i et Brev af 21de August; Bindsbøll havde desuden lovet Tegningerne til Mandagen den 24de August. Mødet kom altsaa foreløbig ikke istand.

Den 29de August havde Bindsbøll Tegningerne færdige og indsendte dem til Bygningskommissionen med følgende Skrivelse²:

Ifølge Kommissionens Begjæring giver jeg mig herved den Ære, at indsende medfølgende 15 Blade, specielle Tegninger, nemlig:

- Nr. 1. Plan over Beliggenheden af det Thorvaldsenske Musæum,
- 2. Plan af Kjælderetagen,
- 3. Plan af Stueetagen,
- 4. Plan af øverste Etage,
- 5. Façade mod Stormbroen,
- 6. Façade mod Kanalen,
- 7. Façade mod Slotsgaarden,

¹ Mus. A. 170.

² Mag. A. 77 a.

- Nr. 8. Façade mod Slotskirken,
 - 9. Gjennemsnit af Gaarden og begge Endefløiene,
 - 10. Gjennemsnit af Gaarden og begge Sidefløiene med Indgangsdøren til Christussalen,
 - 11. Gjennemsnit af Gaarden og begge Sidefløiene med Hovedindgangsdøren til Gaarden,
 - 12. Gjennemsnit af alle Værelserne i Sidefløien mod Slotskirken,
 - 13. Plan og Gjennemsnit af Værelserne nærmest Christussalen,
 - 14. Gjennemsnit af alle Værelser i Fløien mod Kanalen,
 - 15. Gjennemsnit af Forsalen¹,

ledsagede af en Forklaring over de foretagne Forandringer og vedlagte 10 Stk. specielle Overslag over Bekostningerne ved samme.

Kjøbenhavn den 29de August 1840.

Ærbødigst

G. BINDESBØLL.

Indlagte specielle Overslag andrage:

Murerarbeide	115,302 Rdl. 82 Sk.
Tømmerarbeide	21,426 - 45 -
Stenhuggerarbeide	26,950 - 5 -
Kobbertaget	24,219 - 16 -
Smedearbeide	2,893 - " -
Snedkerarbeide	3,001 - 48 -
Glarmesterarbeide	1,139 - 64 -
Malerarbeide	414 - 48 -
Harthugger- og Brølæggerarbeide	4,428 - 32 -
Tilsammen	199,875 Rdl. 52 Sk.

Forklaringen var følgende:

De væsentligste Forandringer, som jeg har foretaget ved mit Projekt til Thorvaldsens Musæum, efter at de i 1839 indleverede Tegninger vare approberede, ere:

Pilotage og Grundmur.

Under Skillerumsmuren i Sidefløien lagt en Pæl til (3 i Stedet for 2) og Grundmuren gjort 10" bredere (see Tavle 14).

Kjælderne.

1. De ere dybere nedgravede, deres Vinduer blevne større, for at give mere Tørhed. See Tavle 2 og 10.
2. Afløbsrenderne for Vandet, der samler sig i Gaarden, ere nu ledte i lige Flugt med Gaarden gennem Fløien mod Slotskirken, for bedre at sikre Kjælderne mod Fugtighed. See Litr. d, Tavle 9 og 12.

¹ Tegningerne 1, 2, 3, 5, 9, 11, 12, 13 og 14 findes blandt Bindsbølls Tegninger i Kunstakademiets Bibliothek. see Bindsbølls Tegninger A. B. Nr. 22—30.

Forhallen.

1. Den gamle Frontmur (dens Beliggenhed see Tavle 3) nedrevet indtil Fundamenterne og en ny Mur opført 1 Alen 21 Tommer tyk paa den gamle Grundmur.

NB. De fleste Stemmer i den første Bygningskommission vare for Conserveringen af denne Mur, kun 1 Stemme (Kapitain Schaper) yttrede alt dengang Tvivl imod dens Soliditet. Den senere Undersøgelse har aldeles bekræftet disse Tvivl; den bestaaer af uensartet Murværk fra forskjellige Perioder. Da den altsaa ei tilbyder Sikkerhed nok, maa den nedtages til det gode, faste Fundament. At den nye Mur bliver opført tykkere, er en simpel Følge af, at den ei kan have den inderligere Forbindelse imellem Sten og Kalk, som den gamle vilde have haft, dersom den havde været ensartet heelt igjennem og som erstattede den Kraft, den nye faaer ved en forøget Tykkelse.

2. Forhallens Hvælving lagt 3 Alen lavere (see Tavle 9). Derved faaer jeg et bedre Forhold mellem Hallens Høide og de Billedstøtter, der skal opstilles i samme. Det samlede Tagværk over dens Hvælving og over Corridoren ind mod Gaarden har faaet en mere simplificeret og tillige fastere Konstruktion.

NB. Det havde alt i længere Tid været mit Ønske, at erholde mere hensigtssvarende Forhold i Forhallen, og jeg var netop beskjæftiget med at udføre den Forandring, som her fremlægges, da der i Kommissionens Møde den 10de Februar blev bestemt, at der skulde forlanges speciellere Tømmeroverslag af Kapitain Kern. Da jeg endnu ikke havde udført Tagværket til denne Forandring i Tegningen, blev Overslaget hertil gjort efter mit mundtlige Angivende og findes anført i Kapitain Kerns Beregning af 13de Februar.

3. Forhallens indre og ydre Dørindfatninger kraftigere angivne overensstemmende med Bygningens arkitektoniske Karakter. Denne Forandring har jeg alt angivet til Medlemmerne af den første Bygningskommission, efter at mine Tegninger vare indleverede.
4. De tvende mellemste Piller i Corridoren ind mod Gaarden (Tavle 9, Litr. c) have faaet et kraftigere Fremspring, saa at de kunne bære en Altan til forøget Afvexling og Luftighed i den øverste Corridor.

Sidefløiene.

1. Den underste Etage forhøiet (see Tavle 6, 7, 10, 11).

Herved blev det muligt, at bringe en langt større Overensstemmelse tilveie mellem Fløien mod Slotsgaarden og den mod Kanalen end før havde været Tilfældet. En anden Følge, som fulgte heraf til Fordeel for Konstruktionen, var, at Muren imellem Forhallen og Corridoren (see Tavle 9) kom til at bære de tvende Vederlag for den store Hvælving i Forhallen og den underste Hvælving i Corridoren saa nær i lige Linie, at deres Tryk møder gjensidigt.

NB. Denne Forandring var en Virkning af, at Løngangens Arkade, som forenede Slottet med Musæumsbygningen og som i de approberede Tegninger findes benyttet til Sideindgang, var blevet nedrevet, medens mit indleverede Projekt var under Bedømmelse. Da Musæumsbygningen efter bemeldte Arkades Nedrivelse staaer aldeles isoleret, blev det uundgaeligt, at omarbeide Façaden ind mod Slotsgaarden. Denne Omarbeidelse, hvorved som i det Følgende vil sees, ogsaa Trappen vinder i Lys, blev forelagt Bygningskommissionen og bifaldet i Mødet den 31te Januar d. A.

2. Den lange Skillerumsmur i begge Sidefløiene forstærket med 1 Stens Mur i alle de mindste Studier, som ere betegnede „f“ i Tavle 3, 4. Herved blev mere Plads vundet til at føre ikke allene Skorstensrørene, men ogsaa Varmerør. Vel have de sidste hidtil ikke været paatænkte, men godt vilde det vistnok være, om de bleve opførte, da man saa med Lethed kunde sørge for Bygningens Tørhed, ifald det skulde vise sig, at der med Hensyn til Kunstværkernes Conservation vilde behøves Opvarmelse om Vinteren. De angivne Studier kunne taale at miste den ene Stens Mur i Dybden.
3. De af den første Bygningskommission anbefalede Ankere gennem Corridorens flade Buer ere anbragte mellem Gulvet og Buen. Da det er gammel fast Mur og da desuden Trykket af den øverste Etages Mur her kommer til Hjælp, ansaae jeg dette Leie for aldeles hensigtsmæssigt for bemeldte Murankere, saameget mere som Pillerne mellem de store Vognskursporte, hvor de ellers skulde ligge, ikke bør svækkes mere end de alt ere det.

NB. Da det er ifølge de Bemærkninger, hvormed den tidligere Bygningskommission ledsagede Indstillingen af mit Projekt, at jeg har optaget disse Ankere, kunne de naturligvis ikke findes i de approberede Tegninger, som netop have fremkaldt hine Bemærkninger.

4. De 4 Tværskillerum (a, a, a, a, Tavle 3, 4) have faaet en halv Stens Mur til, for at erholde Symmetri paa Vinduesvæggen. Denne Forandring er en Følge af det forandrede Endeparti.
5. Studiernes Sidevægge have faaet en Sokkel 2 Alen høi (f, Tavle 14) til Opstilling af Basreliefferne. Min første Plan var at anbringe Basreliefferne i flade Fordybninger paa Væggene. Men i dette Tilfælde maatte Valget af de Relieffer, der skulde placeres i hvert Værelse, i Forveien være bestemt, førend Murene opførtes. For nu at bevare den ønskelige Frihed i Valget saa længe som muligt, og for at vinde lidt mere Spillerum med Hensyn til Mellemrummenes Størrelse, er ovenmeldte Sokkel anvendt.
6. 4 Studier vundne til i hvert Stokværk. Om disse see i det Følgende.
7. Trappen i Fløien mod Slotsgaarden har vundet saavel i Beliggenhed som i Belysning. I Stedet for 1 Vindue har den nu faaet 3. Det Trykkende i det halve Stokværk, som laae under dens Repose, er faldet bort.

NB. Ogsaa denne Forandring er en Følge af Løngangs-Arkadens Nedrivelse. Den blev forelagt Kommissionen den 31te Januar og bifaldet af samme (see § 1 under Sidefløiene).

Endepartiet mod Kirken.

1. De to store Studier paa Siderne af Salen for Christus og Apostlene, som før gik heelt gennem Bygningen, ere nu afdelte i tvende Stokværk i Flugt med Sidefløienes Studier. 12 Værelser ere vundne, hvor der før var 2, og denne Forøgelse vil paa flere Maader komme Thorvaldsens mindre Statuer og hans andre Samlinger tilgode. Studierne gg, Tavle 4, 13, ere bestemte til hans Jason og Mars, der saaledes komme til at staae hver for sig.
2. Bagfaçaden mod Kirken har erholdt en symmetrisk Dekoration, hvorved den er bragt mere i Harmoni med den øvrige Bygning.

NB. Den første af disse Forandringer er forelagt Bygningskommissionen og bifaldet i Mødet den 31te Januar. Da Kommissionen derpaa i Brev af 10de Januar til Stadsbygningskommissionen havde anholdt om, at de tvende Mure mellem Kirken og Musæummet maatte bortfalde, og dette var indrømmet, paafulgte Forandringen Nr. 2. Herved maa jeg tillige omtale den

mørke Trappe, som laae paa den søndre Side af Christus-Salen. Den findes ikke i mit første Projekt; i de approberede Tegninger er den imidlertid angivet, da jeg fandt, at det søndre store Studium var for dybt, og jeg vilde benytte den overflødige Dybde til en Kommunikation med Loftet. Ved den sidstomtalte Forandring af Bagfaçaden faldt den atter bort, da jeg skaffede mig den attraaede Kommunikation paa tvende andre Punkter (e, e, Tavle 4) og derved vandt større Simpelhed i hele Endepartiets Plan.

Detailforandring ved de udvendige Døre.

For større Varigheds Skyld ere alle Kæmpferne over disse Døre gjorte saameget stærkere, at de kunne mures i Stedet for at de før vare af Træ.

Det her anførte vil, haaber jeg, tilstrækkeligt oplyse, baade naar de væsentligste Forandringer ere paatænkte, og hvad der har foranlediget dem samt deres Resultater. Aarsager som Arkadens Nedrivelse og den gamle Frontmurs Ombygning kunne ei falde mig til Last; thi Pluraliteten af Bygningskommissionen stemte for at conservere og benytte bemeldte Mur, og Arkaden faldt uden denne Kommissions Medvirkning og efter at mit Projekt alt var indleveret. At jeg derimod har tilladt mig at omarbejde Planen i Endepartiet, lægge Hvælvingen dybere i Forhallen, bringe mere Overeensstemmelse i de arkitektoniske Forhold og mellem Bygningens forskjellige Dele, er en naturlig Følge af den Frihed, hvormed en Kunstner behandler sit Arbejde, saalænge han troer, at kunne tilvinde det større Fordele. Jeg har imidlertid ved disse Omarbejdelser hverken forladt den oprindelige Karakter, som jeg havde givet mit Projekt, og som maaske meget har bidraget til at erhverve det Bifald; heller ikke er jeg, som de vedlagte Overslag ville vise, gaaet ud over den Sum, der er bestemt til Bygningens Opførelse, og den Tilvæxt, som det første Overslag har faaet, haaber jeg vil være retfærdiggjort ved Omfanget af de Forbedringer, som jeg i alt Fald har bestræbt mig for at give Bygningen. Det vil tillige sees, at jeg ikke har handlet uden i Overeensstemmelse med den mig tilforordnede Bygningskommission. Dersom jeg ved Forstærkningen af Pilotagen og Grundmurene under Sidefløienes Skillerum har offret min egen Overbeviisning, saa har det været en Følge af de Vilkaar, hvorunder jeg maatte handle. Det var mig paa Bygningens og paa den store Kunstners Vegne, hvis Liberalitet mod sit Fødeland har fremkaldt dette Foretagende, af særdeles Vigtighed, at Bygningsarbejdet ei skulde blive standset alt i Marts Maaned, og de artistiske Hensyn, den Nødvendighed i at holde sparsom Hus med Rummet ovenfor Kjælderen, der gjorde det umuligt for mig i flere væsentlige Punkter at nærme mig til den Opposition, som optraadte imod mig, — gjorde sig ikke gjældende i Fundamenterne eller i Kjælderetagen.

Kjøbenhavn den 29de August 1840.

Ærbødigst

G. BINDESBØLL.

Allerede nogle Dage forinden, den 25de, havde Collin skrevet til Overpræsident Kjerulff:

Igaar modtog jeg et Brev fra de 4 i Roeskilde værende Committeemedlemmer (Clausen, Schouw, Scavenius og Gamst), hvori de gjentage deres Ønske om, at et Møde af Magistraten, Borgerrepræsentanterne og den Thorvaldsenske Committee maatte komme istand „for at faae det bestemt ved Overenskomst, under hvilken Form fremtidige mulige Differentser i Bygningssagen skulle behandles og bringes til Afgjørelse;“ de anmode mig derfor om at bevirke, at faae et

saadant Møde bragt istand til en Løverdags Aften, da de derefter ville indrette sig for at komme her til Byen.

Idet jeg herom underretter Dem, tilføier jeg, at jeg idag udsteder en Indbydelse ρ : Fore-spørgsel til Committeens herværende Medlemmer, om at give Møde næstkommende Løverdags Aften.

Om Magistratens Medlemmer ville give Møde til samme Tid beder jeg mig meddelt saa betimeligt, at jeg derom kan underrette Herrerne i Roeskilde, for at de i Tide kunne arrangere dem.

Deres

COLLIN.

Dette Møde kom istand, og Mødets Udfald sees af følgende Brev fra Overpræsidenten til Thorvaldsen¹:

Løverdagen den 29de August d. A. blev afholdt paa Raadhuset et Fællesmøde af den samlede Kommunalbestyrelse og Committeen for Hr. Conferentsraadens Musæum, for at tage under Overveielse og Afgjørelse, under hvilken Form fremtidige mulige Differentser i Bygnings sagen skulle behandles og bringes til Afgjørelse.

Det blev derefter vedtaget:

Den nærmere Plan for dette Musæum med Detailtegninger og Kalkuler forelægges de 3 Autoriteter til Bedømmelse, efter at Bygningskommissionen herom har afgivet Betænkning, og naar Approbation er meddelt, overlades det til Kommissionen at afgjøre Alt, Arbeidets videre Udførelse betræffende. I Kommissionen skal indtræde et nyt bygningskyndigt Medlem efter fælles Valg af samtlige Autoriteter. Skulde der opstaae Meningsforskjellighed angaaende Hovedplanen, og Minoriteten ei vil erkjende Majoritetens Beslutning, da skal paa 2de Medlemmers Forlangende Sagen forelægges samtlige 3 fornævnte Autoriteter til endelig Afgjørelse.

Forsamlingen skred derpaa til Valg af det 3die bygningskyndige Medlem, og blev dertil ved Stemmeferhed udvalgt Theatermaler Troels Lund.

Borgerrepræsentanterne erklærede slutteligen, at de frafaldt den af dem under 6te d. M. nedlagte Protest.

Denne Beslutning er jeg af de ved ovennævnte Leilighed forsamlede Autoriteter bleven paadraget at meddele Hr. Conferentsraaden, der med saamegen Interesse følger i sin Fremgang det Musæum, som opføres til Opbevaring af de af Dem Kjøbenhavns By skjænkede Kunstsager, hvilke tildels allerede ere hertil ankomne eller forventes fremdeles at ville komme.

Kjøbenhavn den 31te August 1840.

KJERULFF.

Dagen efter, den 1ste September 1840, holdt Kommissionen, som havde modtaget Underretning om det paa Fællesmødet Vedtagne og Bindsbølls Tegninger m. m., et Møde, ved hvilket alle 7 Medlemmer og Bindsbøll vare tilstede².

Bindsbølls Forklaring blev oplæst og punktviis gennemgaaet.

¹ Mag. A. 78 og Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn,“ S. 128—29.

² Mag. A. 81.

Første Forandring: Pilotage og Grundmur. Intet at bemærke.

Anden — : Kjælderen. Heller intet.

Tredie — : Forhallen.

1. Sibbern meente, at Frontmuren skulde nedrives lige til Pilotagen. Hetsch og Tr. Lund saavel som Kommissionens øvrige Medlemmer formeente derimod, at Muren ikke burde nedrives længere end til Fundamenterne, som burde conserveres.
2. Sibbern vedblev sin Mening i Henseende til Forhallen; Hetsch og Tr. Lund erklærede, at Forandringen saavel i Henseende til Soliditet som i artistisk Henseende, nemlig baade naar den arkitektoniske Anordning toges i Betragtning og med Hensyn til Statuernes Forhold til Salen, var at foretrække for det ældre Projekt. De øvrige Medlemmer tiltraadte denne Mening.
3. Om disse Dørfindfatninger vare alle Medlemmer enige.
4. Mod dette Fremspring paa de mellemste Piller fandt Ingen noget at bemærke.

Fjerde Forandring: Sidefløiene.

1. Kommissionen fandt Forandringen ved den underste Etage ubetinget bedre end efter den approberede Plan. Sibbern bemærkede, at han ikke kunde have nogen Mening om denne Sag, da han ikke var inde i Theorien om Lyset. Paa samme Grund kunde han heller ikke yttre sig om Forandringerne i Etagernes Høide.
2. Herom vare alle enige. Da der i Anledning af Skorstensrørene bemærkedes, at Skorstensrør af 8 Tommers Diameter vare hensigtsmæssigere end de for Bygninger her i Staden foreskrevne af 18 Tommers Diameter, og derfor indførte i andre store Stæder, besluttedes, at man skulde ansøge om Tilladelse til at anvende dem i Musæums-Bygningen.
3. Angaaende Ankrene formeentes, at Forandringen var fyldestgørende under de forhaanden værende Forhold. Sibbern henholdt sig til sit Forrige.
4. Bifaldtes eenstemmigt.
5. Ligeledes.
6. Forandringen med disse Studier ansaaes hensigtsmæssig saavel i Henseende til Konstruktionen som til Belysningens Eenhed og Kunstværkernes Opstilling. Sibbern formeente, at Konstruktionens Soliditet kunde uden denne Forandring tilveiebringes.
7. Bifaldtes eenstemmigt.

Femte Forandring: Endepartiet mod Kirken.

1. Bifaldtes af Alle, undtagen af Sibbern, som henholdt sig til sit Forrige.
2. Alle fandt, at den nye Bagfaçade, der var fremkaldt hos Kunstneren ved Modificationer i Grundtegningen, maatte foretrækkes for den ældre. Sibbern henholdt sig til sit Forrige, men kunde ikke nægte, at den nye Façade var smukkere end den ældre.

Sjette: Detailforandring ved de udvendige Døre.

Bifaldtes af Alle undtagen af Sibbern, der saavel i denne Henseende som i alle andre, der ikke havde været gjorte til Gjenstand for nærmere Omhandling, henholdt sig til sit Forrige.

Kommissionens sex Medlemmer vedtog i Følge det Foromhandlede, at anbefale samtlige Tegninger og Overslag til de tre paagjældende Autoriteters Approbation.

Dernæst blev det med Hensyn til den hævdede Protest mod Arbeidets Fortsættelse overdraget Inspektør Bindsbøll, ufortøvet at fremme Arbeidet.

Denne Kommissionens Erklæring gik til Magistraten og Borgerrepræsentationen, hvor Hetsch og Troels Lund vare indbudte til at være tilstede. Der blev dernæst atter afholdt et Plenarmøde af alle tre Autoriteter den 19de September, og Magistraten afgav en Indberetning til Cancelliet om de vedtagne Forandringer fra den approberede Plan. Etatsraad Schæffer, som nok ikke hørte til Sagens Venner, ansaae sig forpligtet til at vedføie en Indsigelse mod de snevre Skorstensrør, som Kommissionen havde anbefalet.

Til denne Indsigelse toges imidlertid intet Hensyn. Under 2den December blev ved kongelig Resolution bestemt, hvorledes de af Stadens Midler til Musæets Bygning bevilgede 125,000 Rdl. efterhaanden skulde refunderes ved en Deel af Brændeafgiften, der havde været anvendt til Frue Kirkes Udstyr med Skulpturer. Der kunde nu arbeides med Kraft paa Musæet og saaledes skeete det.

Murmester Sibbern kunde dog ikke forvinde, at han havde trukket det korteste Straa. I Februar 1841 sendte han Borgerrepræsentationen en af ham udarbejdet Piece med følgende Skrivelse¹:

Idet jeg herved tillader mig, officielt at fremsende til Forsamlingen et Exemplar af de Blade, jeg har fundet mig foranlediget til at lade trykke „Angaaende det Thorvaldsenske Musæums Opførelse,“ forudsætter jeg, at deres Indhold alt er Forsamlingens Medlemmer bekendt, som Følge af, at jeg har tilladt mig at tilstille enhver af mine Herrer i Særdeleshed et Exemplar af nævnte Blade. Af disse vil sees:

1. at man for dog at benytte nogle af de forhaandenværende Bygninger til den Deel af Muséebygningen, hvor Forhallebygningen skal anlægges, vil conservere Fundamenter til en af de forhenværende Mure, og endskjøndt det ved Grundgravning har viist sig, at der kun er Slyngværk under denne Mur, men ikke Pilotage, dog vil benytte bemeldte Fundament til derpaa at opføre en meget tykkere Mur, end den, som før har været anbragt paa samme, hvilken nye Mur endda skal bære den store Forhallehvælvings ene Side, samt Hvælvingerne over Corridorerne i to Etager;
2. da Bygmesteren, efter hvad jeg i Skriftet har oplyst, ikke har kunnet bibeholde fornævnte Forhalle i den i det kongelige approberede Projekt angivne Høide, fordi det, efter hvad jeg ligeledes har oplyst, ikke var muligt at construere den, uden at gribe ind i den udvendige Architektur, har Bygmesteren, i Stedet for at omarbejde denne Deel af Projektet, foretrukket, at sænke Hvælvingen 3 Alen, og har nu, for dog at udfylde disse 3 Alen, eftersom Bygningens Høide udvendig maatte blive den, den var, anbragt unødvendige Konstruktioner. Disse 3 Alens Sænkning har tillige havt til Følge, at de 5 Indgangsdøre nu gennemskjære Hvælvingens Grundlinie, og med deres fiirkantede Vinduer træde ind i Hallens Hvælving (see Pag. 11 nederst), som hverken er arkitektonisk eller teknisk rigtigt. Musæet erholder med disse betydelige Forandringer til Opstillingen af Thorvaldsens største Arbejder, nemlig hans Statues eqvestres, Pavemonumentet m. fl. en mørk Sal, som kommer til at koste Kommunen c. 70,000 Rdl., hvilket vil blive Beløbet for Forhallebygningen, der blot indeholder Salen og de bag den liggende Corridorer.
3. Hvad Sidefløiene angaaer, da har jeg formeent, at det blev nødvendigt, at de gamle Mure nedbrydes, da jeg, som jeg nærmere har udviklet, ikke kan indsee, at der imellem og i For-

¹ Borgerrepræsentationens Archiv, Journal A 296.

bindelse med dem kan konstrueres solide Bygninger, hvælvede i 3 Etager. Man vil derimod, for dog at kunne benytte noget af de gamle Mure, lade nogle Rester af disse staae, og sammenholde dem med Jernankerlag.

Det Mislige i, ved Bygningens Konstruktion at stole paa formurede Jernankere, der bortruste i Tidens Løb, er for bekjendt til at jeg videre behøver at omtale det; men at det maa være noget endnu mere misligt i disse Bygninger, som skal hvælves i 3 Etager, er vist indlysende, uanseet at Murene efter min Formeening allerede af den Grund ei bør benyttes, at disse gamle Mure, som dels have Porte, dels større og mindre Vinduer, ifølge Projektet skulle indrettes paa en anden Maade, og Bygningens Udmure saaledes komme til at bestaae dels af gammel dels af ny Mur; Murene ere desuden tildels ude af Lod (see Pag. 18). Ved at nedbryde de gamle Mure og opføre nye, undgik man Ankerlagene.

4. Hvad den Deel af Bygningen angaaer, som grændser op til Slotskirken, da skal her Intet af de gamle Bygninger benyttes, men denne Deel maa opføres af nyt. Hvad angaaer Distributionen, da har Bygmesteren atter her i det nye fremsendte Projekt foretaget en betydelig Afvigelse fra det kongelig approberede, idet at den Trappe, som var anlagt i det sidstnævnte, i det ny fremsendte bortfalder, saa at Muséebygningen, som i det kongelig approberede Projekt indeholdt to Trapper, nu kun kommer til at indeholde een. Vigtigheden af at en saadan Bygning som Muséebygningen foruden Hovedtrappen har en Bagtrappe, behøver jeg vist ei at oplyse. Tillige er foretaget den betydelige Forandring, at i Stedet for to store Sale, i hvilke ifølge det ældre Projekt de kolossale 6 Alen høie Statuer skulle opstilles, disse to Sale ere inddelte i 12 mindre Rum. Man har i Bygningskommissionen sagt mig, at man iblandt andet opnaaede mere Soliditet i denne Deel af Bygningen ved ikke at have saa store Sale at overhvælve, men da dette kan opnaaes paa anden Maade, kan jeg ikke ansee dette for nogen gyldig Grund til at kuldkaaste den oprindelige Plan af det kongelig approberede Projekt.

Efter at jeg i det af mig udgivne Skrift nærmere har motiveret og udviklet min Mening om det nye fremsendte Projekt, er jeg yderligere kommet til den Overbeviisning, at der efter dette ikke kan fremstaae gode solide Bygninger, som kan gavne Musæet og altsaa ogsaa Kommunen i Tidens Fylde, men at jeg maa ansee den betydelige Kapital af over 150,000 Rdl. af Kommunens Midler for ikke vel anvendt, naar Bygningsarbeidet, saaledes som paabegyndt, efter at de nye Tegninger vare fremlagte, fortsættes. Forinden jeg havde udgivet anførte trykte Skrift, vilde jeg ikke berøre, hvorvidt jeg kunde tro, der hvilede nogen Forpligtelse eller noget Ansvar paa mig, med Hensyn til at Bygningskommissionen nøie skulde paasee, at den i den kongelige Resolution af 13de November 1839 fastsatte Sum 200,000 Rdl. ikke overskrides, naar Arbeidet udførtes efter den nye Tegning, men ligesom jeg herved som Følge af, at jeg ikke deltog i Approbationen af det nye fremsendte Projekt, frasiger mig enhver Forpligtelse i saa Henseende, og det saameget mere, som en saadan Forpligtelse ei kunde paalægges mig eller ventes anerkjendt af mig med Hensyn til et Projekt, som er meget afvigende fra det kongelig approberede Projekt, og altsaa er tvertimod en kongelig Resolution, indtil ny Resolution erhverves, saaledes fralægger jeg mig ogsaa herved ethvert Ansvar for den hele Maade, Kommunens Kapitaler nu skulle anvendes paa.

Jeg vil ikke undlade at yttre, at jeg anseer det at være i Kommunens Interesse og mere til dens Gevinst end til dens Tab, om en ny Byggeplads kunde erhverves, da — som jeg i mit Skrift har anført, — naar man først var enig om, hvorledes der skulde bygges, og der saa med rask

Haand toges fat paa Værket, vilde man vel naae Fuldførelsen til samme Tid som nu, da man maa læmpe sig efter de paa Stedet værende Rester af de forhaandenværende Bygninger (see Pag. 27).

Da Kunstakademiet i sin Tid har yttret det Ønske, at Intet, Bygningsanliggendet betræffende det Thorvaldsenske Musæum, oftere blev fremsendt til Akademiet, maa jeg formeene, at man paa anden Maade vil see at faae denne for Kommunen vigtige Sag bedømt, forinden Noget desangaaende indstilles til allerhøieste Bedømmelse og Decision.

Endeligen maa jeg ønske og forvente, at Forsamlingen vil optage denne min Skrivelse i Offentliggjørelsen af Forsamlingens Forhandlinger.

Kjøbenhavn den 6te Februar 1841.

Ærbødigst

G. SIBBERN.

Til Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter.

I Borgerrepræsentanternes Møde den 11te Februar 1841 vedtoges det med 16 Stemmer mod 8, at denne Sag skulde henlægges. Derimod vedtoges med 23 Ja mod 1 Nei, at Skrivelsen skulde offentliggjøres som ønsket¹.

En lignende Skrivelse sendte Sibbern til Cancelliet, som under 13de Marts tilstillede Magistraten samme, for om Noget i denne Sag maatte være at foretage. Fra Magistraten vandrede den til Borgerrepræsentationen, der imidlertid den 3die Juni remitterede den til Magistraten, hvor den henlagdes som den anden. Capitain Sibbern udtraadte den 26de Marts som Delegeret i Bygningskommissionen; i hans Sted valgtes Ankersmed Caspersen den 29de Marts 1841. Caspersen afløstes den 20de Juli 1843 af Gamst.

Man fortæller, at da Kommunalbestyrelsen i 1848 skulde tage det færdige Musæum i Øiesyn og af Bindsbøll førtes om overalt, ogsaa op paa Hvælvingerne over Forhallen, skal Bindsbøll skjemtende have raadet Sibbern, der gjorde Mine til at ville betræde Hvælvingen, fra dette Vovestykke, — det var Tak for Sidst for den stivsindede gamle Mands uklare og ubillige Kritik. Sibbern har ganske vist af og til berørt de svage Punkter i Musæets Konstruktion, men hverken har han seet paa disse klarere og bedre end Schaper og Bindsbøll, ei heller vilde man under hans Ledelse have undgaaet de Ulæmper, som senere have viist sig.

Om Bygningens konstruktive Beskaffenhed og Maaden, paa hvilken den var funderet, synes man, da Overdragelsen skete, at have været mindre vel underrettet. Man har vistnok antaget, at der var piloteret under alle Murene. Det viste sig, da man skulde ilav med Grundgravningen til de nye Skillerum, at dette ikke var Tilfældet. De ældre Fundamenter bestaae af Graastensmure, opførte paa Slyngværker, der imidlertid ere førte næsten ned til fast Strandbund. Det er heller ikke i de gamle Ydermure, men derimod i de nye Skillerum, under hvilke der blev piloteret, at der er fremkommet Sænkninger, og disse skyldes snarest dels en Sammentrykning af de Strækholter, som ere lagte paa Pælene, dels en Sammentrykning af Murværket, til hvilket man kun undtagelsesvis synes at have anvendt hydraulisk Mørtel. Murværkets Sammentrykning sees ganske tydeligt i Vest-façaden, i hvilken alle Dørtærsklerne beskrive svage Buer mellem de dybere nedtrykte Piller. Den værste Sætning er fremkommet, hvor Forhallen, som opførtes heelt af Nyt, støder til den ældre Bygning; den lader sig iagttage dels udvendigt dels indvendigt i Corridorernes og Trappehusets

¹ Dette er dog ikke skeet.

Hvælvinger. Selve Vinduesstikkene maa vistnok være udførte vel med tynde Fuger, men i Kalkmørtel; ellers lader det sig neppe forklare, hvorfor de gennemgaaende ere knækkede, da de dog hverken ere synderlig brede eller have nogen betydelig Vægt at bære. Bindsbøll anvendte særlig Omhu paa Stikkene over de 5 store Døre i Façaden. De muredes vistnok i Cement paa Skiver, der bares af svært pommersk Tømmer, Stolpe ved Stolpe, og denne svære Afstivning borttoges først efter at man troede, at Mørtelen var fuldstændig hærdnet. Dog al denne Omhu har været forgjæves, hvis Muren mellem Stikkene ikke ogsaa har været muret i Cementmørtel; thi Spændingen, der fremkommer i et saadant Stik, navnlig naar det — som her — ovenikjøbet belastes af Forhallens Tøndehvælving, maa være saa stor, at den bliver istand til at sammentrykke Pillerne ogsaa horisontalt i Høide med Vederlagene, og skeer dette, maa Stikkene revne. Alt nyt Murværk — ikke blot Stik og Hvælvinger — burde have været udført i hydraulisk Mørtel, og man skulde have undgaaet enten Pilotagen overhovedet (i vore Dage vilde man neppe anvende den paa en Dybde af kun 8 Fod fra Kjældergulvet) eller man burde i alt Fald have undgaaet Anvendelsen af Strækholter paa Pælene, da disse sidste maa trykke sig noget op i hine og derved en Sætning fremkomme i det nye Murværk, som det gamle ikke kan deltage i. Men Anvendelsen af hydraulisk Mørtel i Huusbygning var dengang endnu mindre almindelig end den desværre endnu er hos os; man vilde vel ogsaa gjerne undgaae Udgifter, hvis Nødvendighed ikke var erkjendt af de Teknikere, som havde med Bygningen at gjøre. Har Bindsbøll her syndet, maa man til hans Undskyldning sige, at ingen af hans strænge Kritikere synes at have været mere klartseende end han.

Efter saa mange Gjenvordigheder skulde Byggearbejderne nu tilendebringes i en Fart; det skeete, — men ogsaa denne Hast kunde ikke blive til Gavn for deres Soliditet, navnlig naar almindelig Luftkalk anvendtes: Sætninger vare uundgaaelige, og fra de uskyldige Sætninger til de skadelige er der jo kun eet Skridt.

VI.

BYGGEARBEIDET FREMMES OG FULDENDES.

Thorvaldsen reiste sidste Gang til Rom i Mai 1841. Før sin Afreise fra Nysø modellerede han som en Erindring til Overpræsidenten, der jo havde været virksom ved det istandkomne Forlig, et lille Relief med Retfærdighedens Genius, der veier Kongens Krone og Bondens Lee¹.

Arbeidet ved Musæet gik alt imedens sin Gang: inden Nytaar 1842 kunde Collin melde Thorvaldsen, at Taget var reist og Reisegilde holdt. Paa Spandriglen i det midterste Hovedspærfag over Forhallen staaer: „*Reist den XVIII December Anno MDCCCXXXI.*“ Paa en pudset Flade paa Formuren: „*Slutstenen (af Forhallens Hvælving) blev sat: den 7de October 1842.*“ Foraaret og Sommeren 1842 synes altsaa at være gaaet med til alle Rummenes Indhvælving, efter at Bygningen var bragt under Tag.

I 1842 vendte Thorvaldsen tilbage til Kjøbenhavn og besøgte Musæet Dagen efter Ankomsten den 25de October. Han blev modtagen af Kommunalbestyrelsen, Committeen og Bygningskommissionen, der førte ham ind mellem de med Krandse og Grupper af Haandværkere smykkede Mure (i Gaarden). Overpræsidenten bød ham velkommen i en Tale og Studenterne sang fra Christussalen en Sang til hans Ære, forfattet af H. P. Holst. Thorvaldsen udtalte med sin sædvanlige Beskedenhed sin Tilfredshed og anviste i de nærmeste Dage yderligere 25,000 Rdl. til Fuldførelse af sine ikke færdige Arbejder, til Fodstykker m. m. Ved en Tillægsbestemmelse af 28de Jannar 1843 til sit Testamente og Gavebrev² indsatte han sine Testamentexecutorer til Musæets Bestyrelse, naar det var blevet færdigt, og overdrog denne Bestyrelse i Fremtiden selv at vælge sine Eftermænd: 5 i Tallet, af hvilke 2 skulde være Professorer ved Akademiet, 1 Medlem af Magistraten og 1 Lovkyndig (Tilforordnet i Høiesteret eller Lands-Over- samt Hof- og Stadsretten).

Efter at Musæet var kommet under Tag og alle Rummene overhævede, skulde der nu begyndes paa dets ydre og dets indre Dekoration, og det skulde vise sig, om Bindsbøll kunde opfylde de Forventninger, som hans Venner H. Freund, Høyen o. fl. havde sat til ham i denne Henseende. Vi have allerede omtalt de Forsøg, som ved den midlertidige Opstilling af Thorvaldsens Værker i Lokalerne paa Slottet under Friends og Høyens Ledelse vare gjorte paa at give Figurerne en farvet Baggrund. Værelsernes Vægge skulde altsaa — og heri var Thorvaldsen enig, gjennem-

---

¹ Thiele, „Den danske Billedhugger Bertel Thorvaldsen og hans Værker“, III, Tavle 191.

² Trykte hos Thiele, „Thorvaldsen i Kjøbenhavn 1839—1844“, S. 206 ff.

gaaende holdes i mættede dybe Farver; men hertil skulde saa slutte sig en Dekoration af de hvælvede Lofter, som den vi kjende fra den romerske Keisertids Bygninger, Titus's og de pompejanske Bade, Hadrians Villa i Tivoli, nogle Grave og Rester af andre Bygninger, og som tager ikke blot Farven, men ogsaa den hvide Stuk i sin Tjeneste, ofte forenede. Naar man tænker paa, hvad der dengang var kjendt, tegnet eller offentliggjort af slige Sager, naar man tænker paa, at der dengang næsten ikke fandtes Haandværkere eller Kunstnere, som havde nogen Erfaring i den forskjelligartede Teknik, som her skulde prøves, vil man forstaae de Vanskeligheder, som Bindsbøll maatte faae at kjæmpe med. Selv om Thorvaldsen fandt sig i denne Udsmykning, naar Midlerne vare tilstede eller kunde skaffes tilveie, saa havde han hverken nogen synderlig Interesse for eller Forstand paa den, snarere en vis skinsyg Frygt for, at Opmærksomheden for Musæets Indhold derved skulde svækkes. Thorvaldsen saae, inden han døde, nogle af de første Lofter færdige, han var oppe paa Stilladset i Værelset Nr. XII, hvor den lille Model til Poniatowsky er opstillet, og undersøgte med sin Haand Relieffet i den Stukfrise, som C. Weber og William Klein vare ifærd med at udføre efter det i Pompejis gamle Bades Tepidarium givne Motiv. Han skal ved at see dette og de andre samtidig udførte Lofters pyntelige Udseende med et Stænk af Jalousi have sagt: „det bliver Bindsbølls og ikke mit Musæum.“ I Bindsbølls Overslag fandtes af gode Grunde Intet opført til disse Dekorationer. Forsaaavidt de kunde udføres af Mur- og Malersvende, som en Deel af Afpudsningen, kunde Midlerne vel tilveiebringes ved sparsommelige Akkorder med Mestrene, efterhaanden som Arbeidet skred frem; men til den kunstneriske Assistance maatte der endogsaa af rent formelle Grunde jo skaffes en særlig Bevilling. Forholdet mellem Committeen og Kommunalbestyrelsen var imidlertid, efter at Forliget var kommet istand, blevet ret venskabeligt, hvilket efter Collins Sigende¹ væsentligt skyldtes Troels Lund. Borgerrepræsentationen gav allerede den 21de September 1843 paa en Forestilling af Magistraten og efterat Kommunalbestyrelsen paa et Møde den 19de September havde taget de allerede færdige Lofter i Øiesyn, sit Samtykke til, at der af Stadens Midler anvendtes indtil 14,000 Rdl. paa Musæets indvendige Dekoration under Forudsætning af, at Thorvaldsen ønskede en saadan, og at Summen ligesom den tidligere Bevilling refunderedes Staden.

Hvad nu Hvælvingers og Vægges Afpudsning til derpaa at modtage en Dekoration al fresco eller i Stuk angaaer, da kan der neppe være Tvivl om, at Bindsbøll her har haft en ret værdifuld Assistance i Architekten J. F. Holm, som blev hans Kondukteur ved Musæet paa denne Tid og synes at have været baade en tænksom Mand og en ret dygtig praktisk Murer. Han har vistnok, inden han kom til Musæet, været beskjæftiget ved Pudsearbejder her i Byen, maaske har han ogsaa reist i Tydsland og seet hvad der udførtes i Berlin og München. Derimod vides han ikke at have været i Pompeji eller overhovedet i Italien. Han udgav i 1850 en Piece: „Veiledning ved Udførelsen af Frescomalerier, Stuk og Cementmosaik,“ der giver et ret fyldigt Billede af Manden, hans Evner og Begrændsning. Holm vedblev at fungere som Kondukteur ved Musæet, indtil dette blev aabnet for Publikum, men han synes samtidigt at have haft andre Jern i Ilden. Saaledes forestod han Opførelsen af Eiendommen Nr. 71 (184 C) i Bredgade med en al fresco dekoreret Façade for Stenhuggermester J. F. Becher, samt Opførelsen eller Dekorationen af en Agent Sandberg tilhørende Eiendom i Vestervoldgade Nr. 3 paa Hjørnet af St. Pederstræde. Disse Dekorationer ere imidlertid for længe siden tilintetgjorte, efter at de havde tabt sig som en Følge af Veirets Paa-

¹ E. Collin, „H. C. Andersen og det Collinske Hus,“ S. 585.

virkning. For Eiendommen i Bredgade havde Sonne tegnet en Frise i samme Stil som Billederne paa Musæet; den var anbragt under 1ste Sals Vinduer og forestillede en hjemkommen Ostindiefarer.

Holm kom imidlertid, som vi senere skulle høre, inden han frattraadte, paa Kant med Musæets Bestyrelse. Man fandt, at han ikke passede sine Ting, og nægtede derfor at honorere den af ham indsendte Regning i dens fulde Beløb. Efter Musæets Fuldendelse gik det stadig tilbage for Holm. Fra sin Kone, med hvem han havde flere Børn, vilde han skilles, fordi hun, som han sagde, stod altfor langt under ham i Dannelse. Skylden for den ægteskabelige Uenighed laae dog vistnok for største Delen hos ham selv; han blev forfalden og døde som Lem paa Almindelig Hospital, hvor samtidigt Konen og en Søn vare indlagte. Sønnen var ogsaa Architect og tegnede i Tredserne for Forskjellige. Han gik under Navnet Skalmeie-Holm, et Øgenavn, som, uvist af hvilken Grund, blev givet ham efter en bekjendt Hoboist, der spillede i Tivoli.

En anden mere kunstnerisk udviklet Hjælper havde Bindsbøll i Begyndelsen i Chr. Hilker, der ligesom han havde faaet sine første dekorative Impulser fra H. Freund og havde hjulpet denne med at dekorere hans Bolig paa Civiletatens Materialgaard, Frederiksholms Kanal Nr. 28 (245 B); han havde reist 1838—41, havde i München forsøgt sig lidt i Fresco og var i 1841 vendt hjem. Hilker malede allerede i Sommeren 1843 det første Loft i Musæet i Nr. XXXII i 2den Etage (Værelset med Haandtegningerne) efter et Motiv fra Titus' Bade¹, hvilket han ogsaa senere anvendte i Marstrands Dagligstue paa Charlottenborg. Næste Sommer malede han Loftet i Nr. XXXIII i 2den Etage (Værelset med Thorvaldsens Skitser) efter et Motiv fra samme Sted², dog med Undtagelse af Midtbilledet: Kamp mellem Centaurer og Lapither³, som først blev malet i 1846.

Hilker hjalp dernæst allerede i Efteraaret 1843 med at sætte ganske unge og uprøvede Kræfter i Gang: i Værelset Nr. XI, hvor et Motiv fra Hadrians Villa, optegnet af Architect Henck, blev udført af William Klein⁴, og i Værelset Nr. XII, hvor Motivet var taget fra Tepidariet i de gamle Bade i Pompeji⁵. Figurerne bleve udførte af Chr. Freund, Stukfriserne og Ornamenterne af C. Weber, William Klein og F. C. Sørensen.

Loftet i Værelset X, efter et Motiv fra Labyrinthens Huus i Pompeji, overdrog Bindsbøll Dekorationsmaler C. Löffler, som selv malede de 6 Hermer, men til det Øvrige blandt Andre benyttede F. C. Sørensen.

Paa Loftet i Nr. IX udførte Freund Figurerne, C. F. Sørensen og C. Weber Ornamenterne. Det gule Loft i Nr. XVII er udført efter et Motiv fra Diomedes's Villa i Pompeji⁶, af C. Weber, Chr. Freund og J. Ballin.

Samtidig med den indre Afpudsning blev der ogsaa begyndt paa den ydre. Freund havde inden han døde gjort et Par Udkast til Pillasterkapitælerne. Disse bleve udførte i Sandsten af den tyske Billedhugger P. J. J. Scholl i 1843. Paa deres Forside sees en Seiersgudinde, som med Svøben driver sit Forspand frem; i Sideopstalterne kjøre Sol og Maane.

¹ L. Mirri, Carloni e Smugliewicz, „Le antiche Camere delle Terme di Tito e le loro Pitture,“ Tavle 58.

² „Terme di Tito,“ Tavle 57.

³ „Terme di Tito,“ Tavle 24.

⁴ Canina, „Roma antica,“ VI, Tavle CLVI.

⁵ Mazois, „Les Ruines de Pompeji,“ III, Tavle 1, og „Museo Borbonico,“ II, Tavle LIII.

⁶ Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ Serie II, Tavle 97.

Bindesbøll kunde nu ikke længere dølge, hvad han sikkert fra første Færd har villet, skjøndt det ikke tydeligt fremgik af hans forskellige Udkast, ikke heller af det approberede, nemlig at Farven skulde spille en ikke uvæsentlig Rolle i Bygningens Façader. Han vilde jo derved opnaae, at Musæet kom til bedre at skille sig fra Slottets store graa Masse, at de pudsede Flader, som han ikke kunde komme bort fra med den givne Bygning, fik en vis Kultur, og at han endelig ved billedlige Fremstillinger paa sine Steder kunde give en Forestilling om det, som skulde blive Musæets Indhold. Det er ganske interessant, i denne Henseende at forfølge hans Tankeudvikling gennem de forskellige Udkast. I det første¹, som han paatog sig at udarbejde efter det ene af Bygningskommissionens Alternativer, men som er udført i en sepialignende Tone uden Spor af Farver, seer man i Sidefaçadernes Vinduesbrystninger en lille Figur hensat som de svævende Midtfigurer paa mange pompejanske Vægge. Denne Tanke forfølges videre i det approberede Udkast, som er udført i Tusch, saaledes at de samme Vinduesbrystninger nu heelt udfyldes af en Række Thorvaldsenske Basreliefkompositioner uden Hensyn til at disse ofte ere cirkelrunde. Paa Tegningerne er angivet, at disse Billeder tænkes udførte i Sgraffitto². Selv den store blinde Bagfaçade har han ikke kunnet modstaae Lysten til at dekorere, og, uanseet at den jo fra en saa kort Distance som den derværende vilde være vanskelig at overse, har han fyldt den hele Flade fra Sokkel til Gesimsen med Omridsene af det bekjendte Relief: den kjørende Nemesis. Heller ikke paa dette Udkast er der Spor af Farver.

Det Uheldige i, at benytte Thorvaldsens Relieffer paa denne Maade, maatte dog efterhaanden blive indlysende, og Bindesbøll kom da til Tankens sidste og endelige Udvikling i den Billedrække, som Sonne komponerede for ham: Thorvaldsens Ankomst til Kjøbenhavn den 17de September 1838 og Transporten af hans Samlinger fra Fregatten Rota til Musæet.

Hvor meget der skyldes Bindesbølls eget Initiativ, kan maaske nu ikke oplyses. Roed gjemte et Stykke Papir, paa hvilket Bindesbøll meget flygtigt en Aften skitserede for ham Kompositionens Hovedtræk: Landstigningen, Matroserne, som reise Aarerne, Baadene, Rotas store Skrog, Transporten af Statuerne og Schweitzerløven, som trækkes op ad Musæets Trappe; Meget taler unægtelig for, at Opfindelsen, som rimeligt, skyldes ham. Paa den anden Side er det jo heller ikke usandsynligt, at Sonne strax med fuld Forstaaelse har grebet disse Ideer og udformet dem netop saa friskt, saa umiddelbart, som Bindesbøll ønskede det. Han begyndte vel først at optegne den udvendige Billedrække, som det af Musæets Regnskaber fremgaaer, i Sommeren 1846, men det kan dog neppe betvivles, at Bindesbøll var paa det Rene med Billedrækken som et Led i Façadernes Dekoration senest i Foraaret 1844, da man begyndte at pudse og samtidigt at indglitte Farve i Musæets baade ydre og indre Façader. Skulde man med Hensyn til de ydre Façader paa-pege Lighed med antik Dekoration, da maatte det snarest blive med de pompejanske Kvaderdekorationer fra Republikens sidste Tid, f. Ex. i Faunens, Sallusts o. fl. Huse.

Der som her dominerer den varme guldgule Okker i Kvadrene, skilte ved brede hvide Fuger, medens de dybere Farver, Chromgrønt, Rød Bolus og Sort bruges til Afvexling og til den afsluttende Sokkel forneden. Disse Dekorationer ere imidlertid, som man veed, fuldstændig billedløse, og det maa vel kaldes en dristig og original Tanke, at indføre oligochrome Billeder i Kvader-

¹ Bindesbølls Tegninger A. B. 21.

² Musæets Haandtegninger 324, a.

dekorationerne med de samme fire Hovedfarver: Sort, Hvidt, Rødt og Gult, som tilfældigvis ogsaa findes i de græske Vasebilleder.

Man har dadlet den Maade, paa hvilken Billedrækken saa at sige fletter sig ind i Side-façadernes arkitektoniske Indramninger, og paastaaet, at Architekten derved faldt ud af den græske Stil, i hvilken han arbejdede, og man har dadlet det Naturalistiske, det Genremæssige i Fremstillingsmaaden. Men var dog ikke Indfletningen nødvendig, for at faae disse Billeder saa store, saa virkningsfulde, saa sammenhængende, som de ere blevne, og er det Naturalistiske, det Genremæssige da endelig saa heelt fremmed for de græske Vasebilleder? Man kan forstaae, at disse Billeder maatte falde en Slægt, der var opflasket med Empiretidens rene Mælkevand, for Brystet, og at de under de rivaliserende Strømninger i Datidens Kunst maatte give Anledning til megen Meningsforskjel. Hvem vil heller nægte, at der findes Haardheder, som maaske dels skyldes tekniske Vanskeligheder, dels en paa sine Steder for haandværksmæssig Overføring af Kompositionen fra den lille Tegning til naturlig Størrelse. Men i vore Dage vilde dog vel de fleste Kunstforstandige vogte sig for at komme med saadanne Yttringer som naar en bekjendt Skuespiller R. i en Disput udbrød: „Maa jeg spørge: har man nogensinde seet kirsebærrøde Heste?“ eller naar en ikke mindre bekjendt norsk Digter W. erklærede, at „der var ingen Oxetunge lang nok til at rækkes ud efter slige Smagløsheder.“

At Billedet af Thorvaldsens Landstigning ikke kan gjøre Fordring paa streng historisk Nøiagtighed, vil fremgaae selv af en temmelig flygtig Betragtning. Saaledes findes mellem Kunstnerne to — Constantin Hansen og Hilker — som endnu i 1838 ikke vare vendte tilbage til Fædrelandet; men disse stode Thorvaldsen, senere Bindsbøll og hans Virksomhed saa nær, at Sonne med Rette fandt, at de ikke burde savnes. Conferentsraad C. F. Hansen derimod, som, efter Thieles Beretning, under Triumftøget var i Vognen hos Thorvaldsen og følgelig sikkert har været mellem de forreste paa Toldboden, søger man forgjæves. I Kommunalbestyrelsens Baad sees L. N. Hvidt og Orla Lehmann. Disse Mænd spillede i 1846—1848, da Billederne bleve til, en betydelig Rolle, som i det offentlige Liv saaledes i Borgerrepræsentationen, men vare i 1838 endnu ikke indtraadte i denne Forsamling. I Feltet Nr. 16 mod Kanalen sees Svend Grundtvig med den lille spidspullede Soldaterhue, som først kom op under Krigen i 1848, o. s. v. Sonne vilde hellere gribe nogle Træk ud af det ham omgivende virkelige Liv end ængstelig spørge, om Vedkommende havde været med ved Indtøget eller var fuldt berettiget til at optræde mellem de Tilstedeværende. Derfor maatte det heller ikke hedde sig om de fleste af Figurerne, at de vare Portraiter. Da de Personers Navne, som bedst kjendes, ere optegnede i en som Manuskript udkommet formindsket Gjengivelse af Cartonerne¹, behøve de ikke her at anføres.

Med Hensyn til den anden Billedrække: Transporten af Thorvaldsens Kunstværker fra Rota til Musæet, bar Sonne sig ad paa samme Maade. De paa Musæet beskjæftigede Arbeidere kaldtes den ene efter den anden op i Værelset Nr. XXXIV, for at sidde eller staae som en af disse ideale Medborgere, der tænkes uden mange Omstændigheder at transportere Vasesamlingen i de bare Næver til dens Bestemmelsessted.

¹ „Thorvaldsens Musæum. Den udvendige Billedrække, efter J. Sonnes Kartons gjenoptegnede af F. C. Lund, photolithograferede ved Generalstaben, 1889.“

Medens den ydre Billedrække fra dens første Fremkomst har maattet taale en skarp Kritik ikke blot af Usagkyndige, men ogsaa af Kunstforstandige, — selv af Høyen, — har Gaardens Dekoration altid kunnet glæde sig ved Anerkjendelse selv af Bindsbølls Antagonister, f. Ex. Hetsch. Der er med faae og simple Midler opnaaet noget virkelig Stemningsfuldt; men Stemningen løftes jo unægtelig ogsaa ved den Grav, som med Thorvaldsens Samtykke blev redet til ham i Gaardens Midte i Stedet for den Brønd, som fandtes paa de første Udkast. De smukke stiliserede Træer paa Pillerne, og over dem de væddekjørende Genier mellem Vaser og Trefødder, give næppe selv de strængeste Kritikere Anledning til Dadel. Det er, som om det antike Livs Herlighed, der var gjen-vakt af Thorvaldsens Kunst, har formælet sig med de antike Graves Skjønhed. Alt er betydningsfuldt, rigt og dog simpelt! Om det saa er de store Palmetræer paa begge Sider af Indgangen til Christussalen, saa vinke de længer bort til det Land, hvor den Skikkelse fremstod, om hvilken det blev sagt: Vi saae hans Herlighed som den Eenbaarnes af Faderen, fuld af Naade og Sandhed.

Dog vi foregribe Fortællingens Gang; thi af alt dette har Thorvaldsen kun seet meget lidt. Han underskrev den 9de Marts 1844 et Andragende til Kongen, om at der maatte blive udfærdiget et Skjøde eller Gavebrev til Kommunen paa den til Musæet skjænkede Grund og Plænen foran samme, men faae Dage efter, den 24de Marts, kaldtes han bort ved en let og smertefri Død, da han havde indfundet sig i Theatret, som han saa ofte pleiede, for at overvære en Forestilling. Hans Støv skulde altsaa efter den tagne Bestemmelse stedes til Hvile i det Musæum, som nu tillige blev hans Mausoleum; men da Musæet ikke var færdigt, blev Kisten foreløbig hensat i Frue Kirke. Man ventede almindelig Musæet aabnet inden lang Tid. Kong Christian den Ottende gav sine Følelser for den bortgangne store Kunstner et smukt Udtryk, idet han befalede, at en i Bronze støbt Qvadriga skulde opsættes over Musæets Hovedindgang paa Statens Bekostning; Bestillingen blev overdragen Bissen. Som bekjendt syslede Thorvaldsen i 1827 med denne Tanke¹ og vilde til en af Hestene benytte Modellen til Poniatowskys Hest, som han havde udført i halv Størrelse. Han gjorde en Model til Vognstyrersken, — man kalde nu denne en Victoria eller en Musa, — men satte Amor foran paa Vognen, som den der holdt Tømmerne. Bindsbøll havde fra første Færd tænkt sig en saadan Gruppe anbragt over Musæets Hovedindgang, men kun en Biga. Kongen vilde imidlertid have en Qvadriga, og en saadan udførte Bissen da efterhaanden saaledes, at Modellen til Poniatowskys Hest blev benyttet; de 3 andre Heste modellerede han 1844—45, Seiersgudinden i Rom 1846.

Nogle have meent, at Bigaen vilde have været at foretrække; men Firspandet gjør dog en rigere Virkning paa samme Tid som det tillader en mindre Maalestok, hvilket ikke er uden Betydning for Musæets arkitektoniske Virkning. Qvadrigaen blev støbt af Dahlhoff og opsat i 1848.

Collin, Thiele, Clausen, Schouw og Bissen vare i sin Tid af Thorvaldsen udnævnte til Executorer af hans Testamente. Da disse nu ved en Skrivelse af 6te April 1844² meddelte Kommunalbestyrelsen den den 28de Januar s. A. af Thorvaldsen hans Testamente og Gavebrev tilføiede Codicil, reistes der i Borgerrepræsentationen en Tvivl, om ikke Staden herved havde mistet de den tilkommende Rettigheder med Hensyn til Musæets Bestyrelse, og med 19 Stemmer mod 7 vedtoges det, at Etatsraad Haagen skulde conferere med Høiesteretsadvokat, Etatsraad Blechingberg

¹ Thiele, „Thorvaldsen i Rom,“ I, S. 325 ff.

² Mus. A. 197.

herom og derpaa afgive Beretning til Forsamlingen. Denne blev afgiven, men det blev besluttet, foreløbig ikke at foretage Noget i denne Sag.

I Sommeren 1844 blev Musæets Afpudsning bragt til Ende, baade de ydre Façaders (dog uden Billedrækken) og Gaardens. Denne udførtes efter Cartoner, som for de vædekjørende Geniers Vedkommende vare udarbejdede af Billedhugger P. J. J. Scholl (J. Sonne tegnede Hestene); for Træernes Vedkommende af Landskabsmaler H. C. From, der ogsaa malede Lilierne og Roserne paa Gravens Vægge, og Palmegrenene paa Dækstenen. En Tegning af Gravens Dekorationer, udført efter endt Arbejde af From, gjemmes i Musæets Archiv. Et Par Aar senere tegnede From de Laurbær-, Ege- og Palmegrene, som dekorere Gaarddørene; de udførtes 1846—47 af Glarmester Fischer. Glasset fik ved Hjælp af et Pulver af Flusspath et mat Overtræk, som med en Pind borttoges, hvor det skulde være klart; Overtrækket blev dernæst brændt fast i en Muffelovn.

I det Indre vare, som sagt, Værelserne Nr. IX, X, XI, XII, XVII og XXXII færdige i 1843. Architekt Henck begyndte i April 1844 at optegne nogle flere, og snart vare et Par ældre og en heel Skare yngre Kunstnere i fuld Virksomhed. Et af de eiendommeligste Lofter fra dette Aar er det i Nr. XXI, som udførtes efter et Motiv fra Titus' Bade¹. J. Sonne har malet Madonna med Barnet, 8 Engle, 4 Felter med Dyr, 4 Felter med bibelske Kompositioner og de 4 Evangelister. F. G. Wegener har malet Flugten til Ægypten, Barnemordet i Bethlehem og 4 svævende Engle. A. F. Behrends, W. Hammer og E. O. F. Fich de hvide Engle og Ornamenterne paa den blaa Grund. Hvad der bevægede Bindsbøll til at give dette mindre godt belyste Værelse en saa rig Dekoration, kan være vanskeligt at sige; maaske Frygten for at det ellers ikke skulde tage sig ud, maaske Lysten til i det halvdunkle Værelse at frembringe en egen mystisk Julenats-Stemning. I ethvert Tilfælde synes der ikke nogensinde at være tænkt paa nogen Opstilling i dette Værelse, der stod i Forhold til Loftsbillederne. Christian den Fjerdes, Caroline Amalies og Conradins Statuer, samt Frederik den Sjettes og hans Families Buster have altid haft deres Plads her.

En anden betydelig, ældre Kunstner, som hjalp Bindsbøll, var Chr. Købke. Han har tegnet Loftet i Nr. II efter et Motiv fra Diomedes's Villa i Pompeji² og udført det i Forbindelse med Johan Busch.

Paa Loftet i Nr. IV har Købke udført 4 Medailloner efter Thorvaldsens Kompositioner af Amor og Psyches Historie. Sammen med ham have arbejdet F. G. Hertzog, som har udført de andre Figurer, Borggreen og W. Hammer, som have tegnet og udført Ornamenterne, Frisen efter en Terracotta fra Pompeji³.

Loftet i Nr. V er tegnet af W. Hammer, som ogsaa har udført Krandsene. Købke har modelleret Midtfeltet, med Apollos Seier over Marsyas, og de 7 mindre Felter, samt endelig de offrende Genier og Maskerne m. m.

Paa Loftet i Nr. VI har Købke malet Midtfeltet efter et Motiv fra Titus' Bade⁴, A. P. Madsen det Øvrige. Paa Loftet i Nr. VII har A. P. Madsen ligeledes udført Ornamenterne paa den mørke Bund, Chr. Freund Reliefferne. Paa Loftet i Nr. VIII har Chr. Freund udført de bacchiske Scener i Relief, W. Hammer Ornamenterne paa den mørke Grund. Loftet i Nr. I er tegnet og udført af

¹ „Terme di Tito,“ Tavle 42.

² Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ I, Tavle 67.

³ Zahn, „Ornamente,“ II, Tavle 87 og Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ II, Tavle 46.

⁴ „Terme di Tito,“ Tavle 31 og 44.

A. F. Behrends med Benyttelse af et Motiv fra en Glasamphora, funden i Pompeji samt et Gulv-mosaik fra Göthes Hus¹.

Paa Loftet i Nr. III har Ludv. Lehmann tegnet og malet Aurora, der fører Solens Heste, og 4 svævende Figurer (de 4 Verdenshjørner) samt i Lunetten Galatheas Triumf. Paa samme Loft have Ballin, J. F. Busch og Guntzelnick arbejdet. Busch har udført Stukfrisen efter et Motiv fra en antik Broncespand².

Disse Lofter i Stueetagen mod Kanalen maa vistnok siges at udmærke sig fremfor Lofterne i 2den Etage ved en strængere arkitektonisk Holdning og større Finhed og Rigdom i Gjennemførelsen. Hvad der væsentligst bidrager hertil, er upaatvivlelig den Maade, paa hvilken Stuk og Farve her virke i Forening. Bindesbølls Evne til at finde og anvende dekorative Motiver, undertiden hentede fra Sager af en ganske anden Art, som i I og III, er beundringsværdig.

I Stueetagen mod Slottet malede i Nr. XVIII Th. Wegener i Midtfeltet de 3 Tider, W. Hammer Moskrandsene.

Paa Loftet i Nr. XIX har Billedhugger, senere Maler David Jacobsen og Ludvig Lehmann udført Figurerne (Gratierner) og Ornamenterne i Casetterne. Loftet i Nr. XX er udført af Ph. Aug. Fischer og Guntzelnick. Det har tabt i Virkning ved at Væggenes oprindelige gule Farve blev ombyttet med rød Bolus, dengang Thorvaldsens Statue var bleven udført i Marmor og den flyttedes fra Sidevæggen hen til Bagvæggen.

I 2den Etage malede i 1844 Heinrich Hansen Loftet i Nr. XXXVI efter et Motiv fra Titus' Bade³.

Paa Loftet i Nr. XXXVII har Th. Wegener malet Bacchus, Ph. August Fischer Resten efter et Motiv fra Titus' Bade⁴.

Loftet i Nr. XXXVIII er malet af J. Ballin og C. Weber, efter et Motiv fra Titus' Bade med boldtspillende og gymnastiserende Dreng⁵. Loftet i Nr. XXXIX er malet af C. F. Sørensen efter et Motiv fra Titus' Bade⁶ (Midtbilledet, Psyche, som bønfaller Venus, er malet af Th. Wegener). Loftet i Nr. XL af samme efter et Motiv fra Titus' Bade⁷.

Corridoren i Stuen med den blaa Stjernehvælving, der er afdeelt med Baandene med de 12 Himmeltegn, er malet af Heinrich Hansen; Hertzog har modelleret Himmeltegnene.

Man var altsaa i 1844 bleven færdig med mere end Halvdelen af de dekorerede Lofter. Det kunde da være paa Tide at tænke paa en endelig Plan for Opstillingen og Anbringelsen af alle Thorvaldsens Samlinger i det færdige Musæum. Udarbejdelsen af en saadan Plan og de hermed i Forbindelse staaende Fortegnelser eller Kataloger overdroge Executorerne ved 2 Skrivelser af 5te og 16de Januar 1845 for Skulpturernes Vedkommende til Bindesbøll, Høyen og Bissen, for Maleriernes og Haandtegnningernes Vedkommende til Høyen, for Antikviteternes til L. Müller.

¹ „Museo Borbonico,“ XV, Tavle 55, og Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ II, Tavle 77, Zahn, „Ornamente,“ II, Tavle 100.

² „Museo Borbonico,“ XI, Tavle 44.

³ „Terme di Tito,“ Tavle 19.

⁴ „Terme di Tito,“ Tavle 12.

⁵ „Terme di Tito,“ Tavle 18.

⁶ „Terme di Tito,“ Tavle 47 og 59.

⁷ „Terme di Tito,“ Tavle 38.

Der var imidlertid gaaet flere Penge til end man havde tænkt sig at skulle behøve, og den 14de Marts indkom da gjennem Magistraten en Begjæring til Borgerrepræsentationen om et yderligere Tilskud til Musæets Fuldendelse af 20,000 Rdl.

Borgerrepræsentationen bevilgede den 27de Marts foreløbig, for at Arbeidet ikke skulde standses, 5,000 Rdl., men overdrog samtidig et kombineret Udvalg, bestaaende af Ussing, Mag. Monrad og Agent J. C. Lund at undersøge, hvormeget der vilde behøves. Udvalget kom snart til det Resultat, at de 20,000 Rdl. ikke vilde strække til. Thi heri var efter Bygningskommissionens Opgivende ikke medregnet Honorar til Bindsbøll og andre Administrationsomkostninger. Udvalget fandt tillige, at det vilde være rigtigt, forinden Tilskuddet gaves, at komme paa det Rene med, hvilke Udgifter Bygningens fremtidige Vedligeholdelse og Tilsynet med Samlingerne vilde medføre, samt hvorledes i det Hele Kommunens Stilling vilde blive med Hensyn til Musæets Bestyrelse. Det udbad sig derfor under 19de April Bemyndigelse til at forhandle med Executorerne herom¹. Denne blev givet under 5te Mai², og det kombinerede Udvalg henvendte sig nu under 8de Mai til Executorerne med Forespørgsel, om disse ikke vilde udnævne een eller flere Delegerede til at forhandle om denne Sag.

Der synes paa denne Tid at være indtraadt en Misstemning mellem Executorerne indbyrdes, navnlig mellem Collin og Overpræsident Kjerulff. Denne sidste holdt som Jurist meget strængt paa Iagttagelsen af alle Former ved Behandlingen af Skiftet efter Thorvaldsen, og synes desuden at have opfattet Testamentcodicillens Udstedelse, i hvilken Collin havde haft en væsentlig Deel, som ikke ganske „fair“ over for Kommunen, da der ved denne efter hans Mening var skeet en Indskrænkning i Kommunens tidligere saa godt som ubetingede Eiendomsret. Collin benægtede dette og kunde efter sin hele Tankegang daarligt finde sig i, at Musæumsbestyrelsen skulde være afhængig af Kommunalbestyrelsen. Uagtet han derfor i Begyndelsen gjorde Paastand paa at være den ene af de Delegerede, og ønskede, at Conferentsraad Lassen, der havde været med ved Codicillens Affattelse, ogsaa skulde tilkaldes, trak han sig tilbage, og idet han overlod Thiele Formandskabet under Mødet med de kommunale Delegerede, sendte han denne en meget skarp skriftlig Protest imod at Noget foretoges, som kunde indskrænke Executorernes Ret til allene at bestyre Musæet; i modsat Fald vilde han fordre Spørgsmaalet afgjort ved Domstolene.

Denne Protest blev dog foreløbig holdt tilbage, og man udbad sig af de Delegerede en Udtalelse om, paa hvilken Maade de tænkte sig Kommunens Stilling til Musæet ordnet. De Delegerede svarede hertil under 2den Juli 1845³, at man havde tænkt sig Forholdet ordnet ved:

- 1) at der af Executorerne blev lagt en Plan for Musæets Bestyrelse og Afbenyttelse med Angivelse af Tallet paa Opsynsmænd og dissers Løn. Denne Plan vilde da blive et vedvarende Regulativ for Bestyrelsen, som forelagdes Kommunalbestyrelsen til Bedømmelse og Antagelse;
- 2) at det underordnede Personale skulde antages af Executorerne, men Valget af Inspektur indstilles til Kommunalbestyrelsens Approbation; og
- 3) at et Budget over hvad der behøvedes dels til Bygningens Vedligeholdelse dels til Lønninger og Opvarming skulde i den første Tid aarligt, senere hvert 3die Aar forelægges Kommunalbestyrelsen.

¹ Mag. A. 86.

² Mag. A. 87 & 88.

³ Mus. A. 246.

Dette Forslag, som Thiele med Rette betegner som moderat, syntes Executorerne, maaske med Undtagelse af Collin, tilbøielige til at gaae ind paa.

De Delegerede, som formodentlig have anseet Sagen for afgjort, udbade sig den 3die Juli af Bygningskommissionen Underretning om, naar Musæet kunde ventes færdigt, og fik til Svar, at med Undtagelse af Forhallen vilde Musæets Indre være færdigt til Udgangen af 1845, saafremt de nødvendige Pengemidler, som nu ansloges til 27,000 Rdl., stode til Disposition.

De Delegerede forlangte som en Følge heraf Oplysning om, hvorvidt nogen Standsning havde fundet Sted, efter at de 5000 Rdl. vare bevilgede, og fik til Svar, at der for Øieblikket kun arbejdedes paa den til 6550 Rdl. anslaaede Dekoration af de endnu ikke færdige Værelser, men at de øvrige Arbejder vare satte i Bero. Kommissionen fremhævede det Ønskelige i, at de raa Vægge og Kjælderer bleve afpuddede inden Vinteren, hvilket vilde koste 3140 Rdl. De øvrige Arbejder, nemlig Gitterdøre mellem Forhallen og Corridoren, forsiret Glas i Dørene til Gaarden, en tredie Ovn, Pumpevands Indlæg og Latriners Anbringelse vilde koste 1800 Rdl., og af disse Arbejder burde de 2 sidste ogsaa helst udføres inden Vinteren.

Som en Følge heraf foreslog Udvalget under 10de Juli 1845 Kommunalbestyrelsen, at bevilge et yderligere foreløbigt Tilskud paa 5000 Rdl. Hertil nægtede Kommunalbestyrelsen imidlertid under 17de Juli sit Samtykke, saalænge man ikke var kommen til Forstaaelse om Kommunens Stilling til Musæet.

Den førømtalte Misstemning mellem Collin og Kjerulff var bleven forøget under Executorernes skriftlige Forhandlinger om de Delegeredes Forslag. Clausen indrømmede i et Brev af 13de Juli 1845¹ til de andre Executorer Bestyrelsens økonomiske Afhængighed. Han meente, at man maatte gaae ind paa det af de Delegerede stillede sidste Vilkaar, dog een Gang for alle, at man maatte meddele Kommunalbestyrelsen Planen for Musæets Bestyrelse og Afbenyttelse, uden at denne dog skulde kunne foreskrive Noget i saa Henseende, og at man kunde indrømme Approbationen af Inspektørvalget, da dette vilde blive en reen Formsag. Schouw var i Hovedsagen enig med Clausen, men meente, at man inden Svaret afgik, burde udarbejde den omtalte Plan og i den Anledning tilkalde Bindsbøll, Høyen og Müller.

Overpræsidenten reserverede sig den 19de Juli sin Mening om Codicillen; han advarede mod at trække Sagen i Langdrag, da dette kunde indfluere paa Ydelsen af Tilskuddet til Bygningskommissionen, men overlod iøvrigt Planens Udarbeidelse til Schouw eller Andre; selv reiste han bort en Maanedes Tid. Til Slutning berørte han Collins Indsigelse og hans Bortebliven fra Mødet, over hvilken han synes noget stødt.

Bygningskommissionen meldte under 31te Juli saavel Borgerrepræsentationen som Magistraten, at nu vare alle Pengene brugte og at Arbejdet vilde gaae istaa, hvis man ikke fik et Forskud paa 5000 Rdl. Borgerrepræsentationen nægtede den 14de August sit Samtykke hertil med 15 Stemmer mod 12, og det gik ikke bedre den 29de August, da samme Begjæring fremkom gjennem Magistraten. Den nægtedes atter den 19de September.

Collin havde i en ny Skrivelse af 21de August 1845² til de andre Executorer indigneret protesteret mod den af Clausen indrømmede Afhængighed. Musæets Kapital af 90,000 Rdl. vilde

¹ Mus. A. 250 a.

² Mus. A. 249.

gjøre Executorerne uafhængige, naar blot Kommunen vilde gjøre Musæet færdigt, hvortil den var forpligtet. Planen til Musæets Afbenyttelse var det for tidligt at tænke paa.

Schouw skrev dog et Udkast til et Svar¹ til de Delegerede, i hvilket han næst at hævde Executorernes utvivlsomme Ret til Musæets umiddelbare og udelukkende Bestyrelse, foreslaaer, at Kommunens Tilskud til Musæets Administration skal fastslaaes til en endelig Sum, for hvilken Bestyrelsen da vil aflægge Regnskab, at Inspektøren skal vælges af et kombineret Udvalg, bestaaende af Executorerne og et lige Antal af Kommunalbestyrelsens Medlemmer, og at Executorerne skulle meddele en aarlig Udsigt over Musæets Tilstand og Fremgang.

Collin hørte Prokurator Winthers Raad, som gik ud paa, at tilraade at svare som af Schouw foreslaaet.

Schouw bad Kjerulff blive borte fra det Møde, i hvilket Svaret skulde vedtages, men denne meente ikke at kunne forsvare dette. Han lod en temmelig skarp Replik til Collins Protest cirkulere, men var dog villig til at underskrive Svaret, hvis Ordet „*utvivlsomme*“ kunde komme til at udgaae, idet han for dette Tilfælde kun vilde lade et dissentierende Votum medfølge. Dette nægtede imidlertid Collin, og Følgen heraf var atter, at Kjerulff nægtede sin Underskrift. Svaret afgik den 5te September.

Krigen syntes saaledes igjen erklæret mellem Kommunalbestyrelsen og Executorerne.

Det kombinerede Udvalg tog dog Sagen med Ro og maa have gjort en Indstilling til Borgerrepræsentationen; thi den 10de Oktober skriver O. Lehmann til Schouw:

Vedlagte Committeebetænkning har jeg igaar Aftes bragt hjem med fra Borgerrepræsentantskabet for at bede Dem læse den igjennem; i Eftermiddag skal jeg atter lade den afhente. Naar det ligger mig stærkt paa Hjærte, at Kommunen i denne Sag maa seire, saa er det ikke blot fordi jeg ikke seer noget andet Middel til at holde Thorvaldsens Eftermæle i Ære og vedligeholde Kjærlighed til hans Musæum, men især fordi jeg frygter for, at hvis Borgerne ved denne Leilighed atter faae at føle, at de kun ere skabte til at betale og saa kastes tilside, faaer man dem aldrig til at gaae ind paa nogen Ting.

Ærbødigst

Kjøbenhavn den 10de Oktober 1845.

ORLA LEHMANN.

I et Møde den 20de Oktober vedtog Borgerrepræsentationen, at efterat der nu til det kombinerede Udvalg var kommet et Svar fra Executorerne, saa fandt man ikke længere Betænkkelighed ved at der tilstodes Bygningskommissionen et Forskud af 6000 Rdl. Udvalgets anden Indstilling om, at det skulde overveies, om ikke Kommunen til Forrentning og Afbetaling af Udlægskapitalen kunde faae en større Andeel i Brændeafgiften, vedtog man at opsætte at tage Bestemmelse om til Sagen var nærmere overveiet af Udvalget. Med Udvalget var Forsamlingen enig i, at Kommunen var berettiget til at beregne sig Rente af Kapitalen. Med Hensyn til Forholdet til Musæet havde Udvalget indstillet, at Kommunalbestyrelsen skulde foranledige en høiere administrativ Afgjørelse heraf, men Forsamlingen, der ikke havde opgivet Haabet om en mindelig Overenskomst

¹ Mus. A. 250.

med Executorerne, besluttede at anmode Udvalget om, at ville til Brug ved de videre Forhandlinger i Sagen udarbejde og forelægge Kommunalbestyrelsen Udkast til en saadan Overenskomst. Men inden denne var kommen istand, maatte ingen yderligere Tilskud gives.

I et Møde den 19de Marts 1846 vedtoges det efter det kombinerede Udvalgs Indstilling, at Kommunalbestyrelsen skulde andrage hos Regjeringen om en forandret Forrentning og Refusion af Byggesummen. Ved kongelig Resolution af 2den December 1840 var det bestemt, at Staden skulde have den ene Halvdeel af Brændeafgiften, naar Frue Kirkes Afdragsfond havde faaet hvad det behøvede for sin Bestemmelse (dette vilde indtræde i 1855—56), og at Staden maatte oppebære 4000 Rdl. aarlig af den anden Halvdeel, der ellers skulde tilfalde Kirkens extraordinære Bygningsfond, imod at dette oppebar sin Andeel saameget længere som Udredelsen af dette Beløb maatte gjøre nødvendigt. Nu foreslog man, at Staden til Forrentning og Afdrag af Byggesummen for Thorvaldsens Musæum, ca. 165,000 Rdl., ogsaa efter at den var kommen i Besiddelse af den første Halvdeel af Brændeafgiften, skulde vedblive at oppebære de ovenomtalte 4000 Rdl. Dette havde Universitetsdirektionen samtykket i; dog at der til Frue Kirkes extraordinaire Byggefond skulde forlods tages 2000 Rdl.

Fremdeles vedtoges efter Udvalgets Indstilling, at andrage paa, at Klubafgiften for Kjøbenhavn — ca. 2578 Rdl. aarlig — maatte anvendes i samme Øiemed.

Dekorationsarbejderne havde ikke været standsede i 1845, men vare tvertimod blevne førte meget nær til deres Afslutning.

I Stueetagen var Midtfeltet paa Loftet i Nr. XIII — en Scene fra et antikt Skuespil — udført efter en Tegning af Købke af Magnus Petersen, der havde udført Hovedtegningen til Loftet og sammen med J. P. Rasmussen Detailtegningerne og selve Ornamenterne efter Motiver fra romerske Mosaiker¹.

Loftet i Nr. XIV var udført af A. F. Behrends og Th. Wegener efter et Motiv fra Gravkammeret i Cestiuspyramiden².

Loftet i Nr. XV var tegnet af W. Hammer efter det i Nr. XXXV benyttede Motiv fra Titus' Bade³ og for største Delen udført af ham ved Hjælp af Th. Wegener og Hjernøe.

Loftet i Nr. XVI, med Casetterne og i Lunetten paa Bagvæggen: Musernes Dands paa Helikon efter Thorvaldsen, er udført af Johan Busch og Borggreen.

Loftet i den lille Vestibule i Stueetagen er tegnet og malet af C. J. Larsen.

Paa Loftet i Trapperummet har J. Ballin malet Figurerne en camaïeu i de brune Felter; Ornamenterne ere tegnede og udførte af H. C. Michelsen. Motivet er det samme som i Værelset Nr. X.

Loftet i Corridoren paa 1ste Sal blev deelt mellem Heinrich Hansen, C. F. Sørensen, A. P. Madsen, W. Hammer, William Klein, Borggreen, Busch, C. Weber, Chr. Løffler, Fich, Goldschmidt og Guntzelnick. Motivet er taget fra Titus' Bade⁴. Det var et af de sidst udførte Loffer.

¹ Zahn, „Ornamente,“ II, Tavle 57 og 58, og Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ III, Tavle 39.

² Gailhabaud, „Denkmäler der Baukunst,“ I., „Das Grabmal des Caius Cestius,“ Tavle 2.

³ „Terme di Tito,“ Tavle 58.

⁴ A. de Romanis, „Le antiche camere Esquiline dette comunemente delle Terme di Tito,“ Roma 1822, Tavle VIII, 8.

Loftet i Nr. XXII er tegnet af E. O. F. Fich og udført af ham, Klein og Guntzelnick: Casetter med Motiver efter romerske Mosaiker¹.

Loftet i Nr. XXXIII er malet af E. O. F. Fich og W. Klein efter samme Motiv, som er anvendt i Corridoren.

Loftet i Nr. XXIV er tegnet og malet af Ludvig Lehmann efter et Motiv fra Diomedes' Villa i Pompeji² med Assistance af Guntzelnick.

Loftet i Nr. XXV er malet af C. F. Sørensen efter et Motiv fra Titus' Bade³.

Loftet i Nr. XXVI er malet af Magnus Petersen efter et Motiv fra Titus' Bade⁴.

Loftet i Nr. XXVII er malet af A. P. Madsen: græssende Kvæg, Æsler, Geder og Faar, efter det i Corridoren anvendte Motiv.

Loftet i Nr. XXVIII er malet med et gult Teltmotiv fra en Exedra i Titus' Bade af Chr. Löffler⁵.

Loftet i Nr. XXIX er malet af Heinrich Hansen efter et Motiv fra Titus' Bade, noget forkortet, med Mars, Venus, Apollo og Bacchus⁶.

Loftet i Nr. XXX er malet af C. Weber efter et Motiv fra Titus' Bade⁷.

Loftet i Nr. XXXI er malet af Rise efter et Motiv fra Diomedes' Villa i Pompeji⁸.

Paa Loftet i Nr. XXXIV er Motivet fra Hadrians Villa, som var anvendt i Nr. XI, atter benyttet af V. Jacobsen og M. M. Goldschmidt.

Loftet i Nr. XXXV er malet efter et Motiv fra Diomedes' Villa i Pompeji⁹.

Paa Loftet i Nr. XLI er Midtfeltet: Venus Anadyomene, malet af Købke. Den øvrige Dekoration har F. C. Lund udført efter et Motiv fra Titus' Bade¹⁰.

Loftet i Nr. XLII er malet af W. Klein efter et Motiv fra Titus' Bade¹¹.

Enkelte af de Dekorationer, som Bingesbøll havde paatænkt, kom ikke til Udførelse. Saaledes havde J. Roed skitseret en Komposition til Lunetten i Christussalen: Christi Opstandelse (see Side 116); at den er udeblevet i den Sal, hvor man efter Høyens Mening „kan have den høieste Kunstnydelse i Danmark,“ kan dog næppe beklages. Roeds Komposition vilde, med hans eiedommelige Malemaade, ikke usandsynligt have bragt nogen Forstyrrelse ind i det fulde og ublandede Indtryk af Thorvaldsens christelige Kunst, som nu haves i Christussalen.

I Corridoren paa 1ste Sal maatte man af økonomiske Hensyn opgive at faae de forskjellige Felter fyldte, som i Værelset Nr. XXVII.

I Aaret 1845 var Kong Frederik Wilhelm den IV. af Preussen Christian den Ottendes Gjæst. Den kunstelskende Konge blev ført ind i det endnu ikke færdige Musæum. At han ikke er bleven

¹ Zahn, „Ornamente,“ II, Tavle 57 og 58, og Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ III, Tavle 39.

² Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ I, Tavle 97.

³ „Terme di Tito,“ Tavle 44.

⁴ „Terme di Tito,“ Tavle 37.

⁵ „Terme di Tito,“ Tavle 10.

⁶ „Terme di Tito,“ Tavle 26.

⁷ „Terme di Tito,“ Tavle 55.

⁸ Zahn, „Die schönsten Ornamente,“ I, Tavle 27.

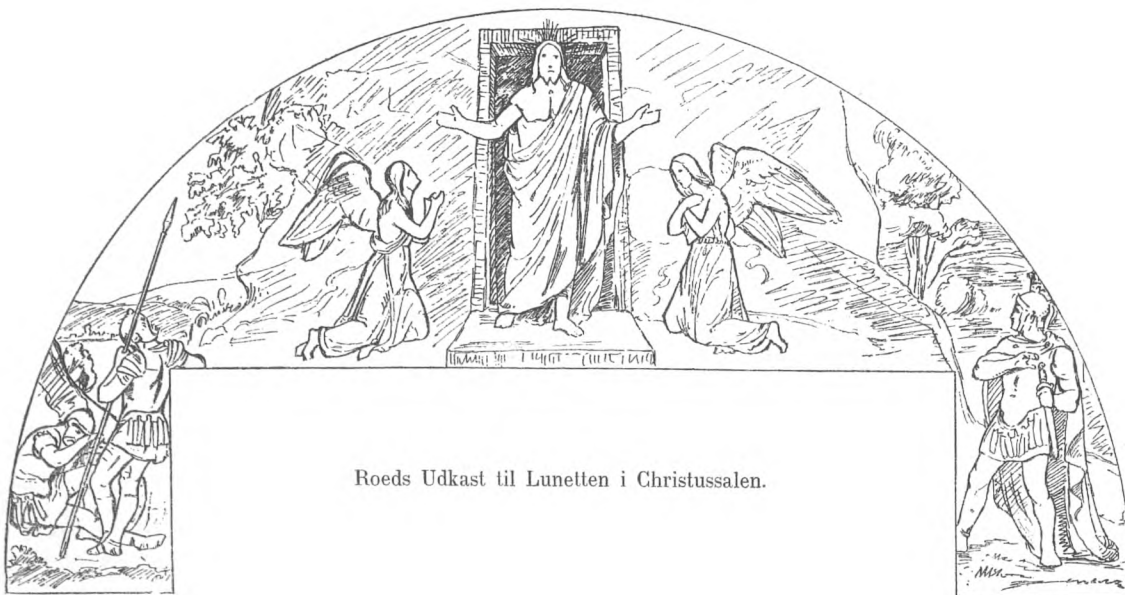
⁹ Zahn, „Ornamente,“ II, Tavle 61.

¹⁰ „Terme di Tito,“ Tavle 66.

¹¹ „Terme di Tito,“ Tavle 40.

uberørt af hvad han saae, tør man maaske slutte af hans Begjæring om at faae en Afstøbning af Christusstatuen til Klostergaarden ved hans Friedenskirche i Potsdam. Bindsbølls Opponenters synes, hos de høie kunstforstandige Herrer i hans Følge at have søgt og faaet noget Medhold i deres ringe Mening om denne Kunstners Præstationer. Det blev i alt Fald sagt, at disse paa det Spørgsmaal, om de kjendte den Stil, i hvilken Musæet var bygget, skulde have svaret: „Ja! den maa nærmest kaldes „Besenstiel“.“

I Foraaret 1846 var Gamst udtraadt af Borgerrepræsentationen; i hans Sted blev L. N. Hvidt indvalgt i Bygningskommissionen. Var dette Personskifte heldigt, eller indsaae man omsider, at den stedfindende Uenighed var af ringe Betydning? Nok! Den 30te April 1846 vedtog Borgerrepræsentationen, at, — efterat der fra Bygningskommissionen var indkommet en Beregning over

Roeds Udkast til Lunetten i Christussalen.

hvad der endnu vilde medgaae til Musæets Fuldførelse og ydre Dekoration samt til Planering og Brolægning af den det omgivende Plads, og et Andragende om at faae de resterende 16,000 Rdl. udbetalte, skulde man, da det var ønskeligt, at Musæet kunde blive færdigt i Aarets Løb, og der var Anledning til at antage, at Kommunens Ret i Forhold til Executorerne vilde kunne blive behørig gjort gjældende, ikke nægte sit Samtykke hertil under Forudsætning af, at Arbeidet blev fuldført inden Aarets Udgang og at yderligere Tilskud ikke vilde behøves.

Man gav ligeledes sit Samtykke til, at Executorerne til Opstillingen optog et Laan paa 13,000 Rdl. med Sikkerhed i de af Thorvaldsen i 1843 skjænkede 25,000 Rdl.

Der kom dog næste Aar Anmodning om en Efterbevilling til Brolægning, paa hvilken man var kommet 770 Rdl. tilkort, og til de udvendige Dekorationer. Disse vare calculerede til 2266 Rdl.; man havde 741 Rdl. 4 Sk. i Behold; det Manglende skulde Kommunen skyde til med 1524 Rdl. 92. Sk, desuden en Sum til Anbringelse af en Kjældernedgang fra Gaden: ialt 3100 Rdl. Denne Sum bevilgedes, desuden et Honorar til Bindsbøll af 5000 Rdl.

Af indvendige Dekorationsarbejder stod i 1846 kun Forhallens Loft tilbage. De Relieffer, som her kom til Anvendelse, udførtes af Chr. Freund og Hertzog. J. Sonne begyndte at optegne den udvendige Billedrække paa Siden mod Slottet i Foraaret 1846. J. A. G. Barlach tegnede disse op i naturlig Størrelse fra 8de Juli til 29de November. F. C. Lund og J. Hallager udførte dem paa Stedet fra August til December 1846 og i Juli 1847.

Billedrækken mod Kanalen tegnede Sonne i Sommeren 1847; Barlach tegnede den i naturlig Størrelse og F. C. Lund og Barlach udførte den i September og Oktober 1847 og i Juli til September 1848.

Derimod tegnede Sonne først i 1850 Billedrækken paa Bagfaçaden; Barlach og J. Hallager udførte den i September og Oktober 1850.

Mosaikgulvene i Stuen begyndte man at lægge allerede 1843, som det sees af et Aarstal i Stuen Nr. XXI. De brændtes af en Fabrikant Bock, som eiede Blaagaards Leerbrænderi, desværre ikke tilstrækkelig haardt, men Farvevirkningen var mild og harmonisk, Bindsbølls Fantasi i Mønstre udtømmelig.

Bindsbøll tegnede foruden alle Piedestalerne til de fritstaaende Figurer ogsaa de smagfulde Møbler i 2den Etage, Bordet i Værelset Nr. XXXII, Montren til de skaarne Stene og de noble Skabe til Bøgerne og Oldsagerne.

I August 1846 døde Overpræsident Kjerulff; hans Efterfølger H. Lange blev Executor i hans Sted.

Bindsbøll var allerede i 1839 udnævnt til Landbygmester eller kongelig Bygningsinspektør i Holsten, men havde, da Musæets Opførelse blev ham betroet, erholdt Tilladelse til at en Anden maatte constitueres i hans Sted. Da Musæet nu nærmede sig sin Fuldendelse, fik han Tilhold om at tiltræde sit Embede inden en vis Frist, da dette ellers vilde blive besat. Paa Executorernes Forestilling, hvis Mellemløst Bindsbøll paakaldte, blev Fristen imidlertid forlænget til den 1ste Juli 1847. Planen til Opstillinger af Skulpturerne var da udarbejdet, alle Piedestaler tegnede o. s. v. Bissen skulde jo efter Thorvaldsens Ønske særligt føre Tilsyn med Opstillingen; han har dog i det Hele sluttet sig til Bindsbølls Forslag. Kun i Forhallen, hvor Bindsbøll foreslog Maximilian og Poniatowsky opstillede som Constantin og Carl den Store i Peterskirkens Forhal, krævede han, sikkert med Rette, at disse Statuer, for at kunne sees bedre, opstilledes saaledes som skeet er. Johannesgruppen vilde Bindsbøll have opstillet, opløst i dens enkelte Grupper, i den ene Længdecorridor, og paaberaabte sig her et Ønske af Thorvaldsen. Da imidlertid saavel Bissen som Thiele udtalte sig herimod, vedtog Bestyrelsen, at Gruppen skulde opstilles samlet.

Da Tiden for Bindsbølls Afreise nærmede sig, meldte Schouw til Collin, at Bindsbøll som Forskud paa Honoraret for Opstillingen havde oppebaaret 700 Rdl.; han spurgte, om der kunde tilkomme ham mere, og foreslog, at man skulde anmode Professor Clausen om at opsætte en Taksigelsesskrivelse til Bindsbøll. Det blev da vedtaget, at han ialt for Opstillingen skulde have 1000 Rdl., og at Skrivelsen skulde udfærdiges. Denne kom til at lyde som følger¹:

Hr. Bygningsinspektør Bindsbøll!

Idet vi beklage, at Forholdene føre det saaledes med sig, at Musæet og dets Bestyrelse skal savne Deres personlige Bistand, førend Bygningen kan aabnes for sin Bestemmelse, føle vi Trang

¹ Mus. A. 310, a.

til forinden at bevidne Dem vor Tak og Erkjendtlighed. Vi paaskjønne tilfulde, at en Bygning, der skal omfatte en for vort Fædreland uvurderlig Skat, og hvortil saa store Erindringer og saa store Forhaabninger knytte sig, har kunnet overgives til en Bygmester, som ikke allene har grebet sin Opgave med reen Kjærlighed og med kunstnerisk Aand, men ogsaa har vidst at gennemføre en ædel Tanke med Sindrighed og Consekvents, og at samle, oplive og lede saamange forskjellige, ofte uøvede Kræfter til forenet Samvirken i tildels nye og vanskelige Arbeidsretninger. Vi holder os overbeviste om, at en saa karakterfuld Bygning vil vinde altid større Anerkjendelse og Betydning for vor Bygningskunst, og vi ønske og haabe, at der maa være forbeholdt Fædrelandet mange Frugter af Deres Talent og Virksomhed!

Kjøbenhavn den 16de Juni 1847.

Lange skrev:

„Hvorvidt der er Anledning til at bevidne Hr. Bindsbøll nogen særdeles Paaskjønnelse, tør jeg for mit Vedkommende, i Særdeleshed da jeg saa nylig er indtraadt i Kommissionen, ikke tillade mig nogen Mening om; men da mine Herrer Colleger i foranførte Henseende fra flere Sider ere langt kompetentere Dommere end jeg, underkaster jeg mig Pluralitetens Afgjørelse af det foreliggende Spørgsmaal.“

Den 6te Juli skrev Collin til de andre Executorer¹:

Nogle Maaneder før Thorvaldsen døde sagde han til mig, at en Mand, hvis Buste han vilde udføre for Musæet, var Bindsbøll. Han døde fra dette som fra flere Forsætter. Det er oftere faldet mig ind, at foreslaae, at Musæet skulde i Stedet for Busten skaffe sig et Portrait af Bygmesteren. Den Hylding, der nu vises ham, bestemmer mig til at nævne Sagen for mine Herrer, for at erfare Deres Mening derom. Her er kun Spørgsmaal om Beslutningen. Udførelsen kunde komme ved første givne Leilighed.

COLLIN.

Clausen skrev:

„For Sagen i sig selv stemmer jeg aldeles. Det gjælder kun om Bemyndigelsen til at udrede Udgiften af Musæets Kasse; men jeg kan for min Deel ikke finde Betænkelighed ved en saadan Undtagelse fra Regelen.“

Schouw skrev:

„Ogsaa jeg finder Tankens Udførelse ønskelig. Da Testamentet vil, at Thorvaldsens Samlinger skulle forøges med danske Kunstneres Arbejder, saa vilde vi, selv om vi for det Første ikke virke eller rettere sagt ikke kunne virke i denne Retning, dog vist kunne forsvare at bestille et saadant Portrait eller Buste, naar det var af en fortrinlig Kunstner. Men jeg troer dog, at vi skulle udsætte Sagen, som ogsaa er Hans Excellences Mening. For Tiden er her neppe nogen Kunstner hjemme, af hvem man med Sikkerhed kunde vente et Portrait af fortrinlig Godhed; om Bissen eller Jerichau vilde paatage sig at udføre en Buste, veed jeg ikke.“

¹ Mus. A. 315.

VII.

SKULPTURERNES OPSTILLING.

Allerede inden Bindsbølls Afreise havde man fundet, at det gik for langsomt med Opstillingen af Skulpturerne; man tilskrev dette, maaske uden Grund, at han og Bissen ikke vare heelt enige. Da han var reist, blev det ikke bedre; man fandt, at den tilsynshavende Architect Holm altfor ofte var fraværende, og at Opstillingen ikke blev dreven med tilbørlig Energi. Kataloget skulde være færdigt til Musæets Aabning; man forespurgte sig hos Müller og Høyen, naar dette kunde ventes. Høyen meente for sin Part, at blive færdig i Løbet af 3 Maaneder, til Slutningen af September. Der afgik da den 30te August en Skrivelse til Müller og Høyen om at man vilde aabne Musæet den 1ste November (1847).

Man meente dog at maatte have lidt at løbe paa, men vedtog i et Møde i Begyndelsen af September, at Musæet skulde aabnes paa Thorvaldsens Fødselsdag den 19de Novbr. og at Kommunalbestyrelsen skulde underrettes herom. Dette foranledigede Overpræsident Lange til at sende Bestyrelsen følgende Skrivelse¹:

Først efter Afholdelsen af den sidste Samling i det Thorvaldsenske Bo er jeg kommet til Kundskab om de existerende Conflikter mellem Executorerne og Kommunalbestyrelsen angaaende Kommunens Stilling til Musæet, hvilke Conflikter hidrøre fra Vanskeligheden af at forene Bestemmelsen i Thorvaldsens Gavebrev af 5te December 1838, hvorved han under Betingelse af, at Kommunen til deres Opbevarelse skulde lade indrette en passende Bygning, har skjænket Staden alle ham tilhørende Kunstskatte som en urokkelig og uigjenkaldelig Gave, med Indholdet af hans Codicil af 26de Januar 1843, hvorved han har tillagt Executorerne den umiddelbare og udelukkende Bestyrelse af Musæet. Jeg maa beklage, at disse Differentser ikke betimeligen ere afgjorte, da det under Tingenes nærværende Stilling let kan foranledige heftige Remonstrationer fra Kommunalbestyrelsens Side, naar Executorerne, — saaledes som i sidste Samling blev vedtaget, — simpliciter underrette Bestyrelsen om, at den har besluttet sig til at aabne Musæet den 19de November næstkommende og derfor indbyder Magistraten og Repræsentanterne til foreløbig at tage det i Øiesyn, idet Executorerne derved gerere sig som de, der ikke blot have Bestyrelsen af det testamenterede Fond samt af Alt hvad der angaaer Kunstsagernes hensigtsmæssige Opstilling, Musæets indvendige Forskjønnelse og

---

¹ Mus. A. 324.

Kunstværkernes Forøgelse, men ogsaa have Raadighed over Bygningen og dens Afbenyttelse, og de saaledes eensidig og faktisk ville afgjøre det foreliggende Stridsspørgsmaal i et Øieblik, hvor Publikum er spændt paa omsider efter den lange Venten at see Adgangen aabnet, og hvor en yderligere Forhaling, foranlediget ved indbyrdes Stridigheder mellem Executorerne og Kommunalbestyrelsen, der forlængst burde have været bragte til Endelighed, vilde gjøre et høist ubehageligt, for ikke at sige et forargeligt Indtryk. De Fordringer, der fra Kommunens Side gennem den nedsatte Committee ere gjorte i Henseende til Deelagtighed i Musæets Bestyrelse, ere i mine Tanker meget moderate, og jeg kan ikke tilbageholde det Ønske, at Executorerne efter Sagens gjentagne Overveielse maatte bestemme sig til at gaae ind derpaa, idet jeg for mit Vedkommende ganske maae referere mig til hvad Committeeen til Understøttelse herfor har udviklet i dens velskrevne Betænkning af 22de Septbr. 1845 Pag. 32—45, hvilken jeg har laant til Afbenyttelse og her vedlægger.

Men skulde end Executorernes Pluralitet vedblive deres tidligere Anskuelse, maa jeg dog holde for, at man ikke for Øieblikket skulde stille Sagen paa Spidsen ved peremptorisk at meddele Kommunalbestyrelsen sin Beslutning i Henseende til Stiftelsens Adgang for Publikum, men hellere vælge den Form, at man underrettede Kommunalbestyrelsen om, at man antog, at Opstillingen vilde blive tilendebragt i de første Dage af November, og at man derfor i Forventning af, at dette fra Kommunalbestyrelsens Side vilde finde Bifald, havde paatænkt at aabne Musæet til Adgang for Publikum paa Thorvaldsens Fødselsdag, idet man iøvrigt overlod til Magistraten og Repræsentanterne at bestemme en Dag, paa hvilken de forinden vilde tage Stiftelsen i Øiesyn. Naar Brevet stiles omtrent paa denne Maade og Kommunalbestyrelsens Deelagtighed i Musæets Administration idetmindste forsaavidt Adgangen til Bygningen angaaer, om end ubestemt, dog indirekte erkjendes, er det sandsynligt, at Kommunalbestyrelsen foreløbig vil erklære sig enig i Aabningen, og indskrænke sig til at forbeholde den endelige Afgjørelse af Kommunens Stilling til Musæet til yderligere Forhandlinger i Stedet for at det ellers ikke lader sig beregne, hvorvidt Misstemningens Indvirkning vil gaae.

Under alle Omstændigheder er der en Deel Punkter, der maa afgjøres inden Aabningen, saasom Valget af Inspektører og Opsynsmænd, deres Gagering, om og hvorvidt dertil inødesees Bidrag af Kommunen, og hvilken Indflydelse denne skal have paa Valgene, Betingelserne for Adgangen til Musæet o. s. v. Disse Poster, der ere berørte saavel i den ovennævnte Committeebetænkning af 22de September 1845, som i en senere ligeledes til Afbenyttelse vedlagt af 27de Januar 1846, maa vel snarest muligt bringes under Omhandling i en til den Ende afholdt Samling, og Resultatet dernæst idetmindste efter min Formeening meddeles Kommunalbestyrelsen for at erfare, om der fra sammes Side maatte have Noget derimod at erindre.

Forinden Samlingen ønsker jeg, at nærværende Votum med Bilag maa cirkulere iblandt mine Herrer Med-Executores.

Den 8de September 1847.

H. LANGE.

Professor Clausen havde imidlertid Dagen før — den 7de September — skrevet til Bestyrelsen¹:

¹ Mus. A. 325.

„Jeg har igaar, den første Dag af den nye Uge, været i Musæet med et Par Fremmede, og der ikke truffet flere end de sædvanlige 4 Murarbeidere, som puslede saa smaat ved Arbeidet. Det er ogsaa sagt mig, at Condukteur Holm skal senest have yttret, at der ikke kunde skaffes flere Arbeidere, og at Arbeidet maaske kunde ventes færdigt til Nytaar. Efter hvad der nu er foretaget fra Bestyrelsens Side, tillader jeg mig at henstille: om der ikke skulde være Opfordring for den til at forlange Condukteurens skriftlige Erklæring, om han er i Stand til at tilveiebringe det fornødne Antal Arbeidere, for at Bygningen kan aabnes til den berammede Tid, da man i andet Fald vil see sig nødsaget til at søge Arbeidet fremmet ved at overdrage dets Fuldførelse til en anden Mand.“

En saadan Skrivelse afgik den 12te September og den 14de svarede Holm:

Paa den ærede Bestyrelse for Thorvaldsens Musæums Anmodning af 12te ds. skal jeg herved paa det Bestemtteste erklære, at der aldeles Intet er til Hinder for, at Murarbeidet ved Opstillingen af Figurer og Basrelieffer kan fuldendes til 1ste November, naar der stadig kan paavises Arbeide for 20 Mursvende med Arbeidsfolk daglig. Dog maa jeg bemærke, at hvis der mod Formodning i de sidste Dage skulde forefalde væsentlige Omgjøringer, da maatte der tilstaaes mig en passende Tid. Jeg turde maaske udbede mig, at Figurerne maatte være opstillede og restaurerede otte Dage før den 1ste November, for i den Tid at kunne fuldende Piedestalerne.

Jeg forpligter mig til uden Ophold at lade udføre det Arbeide, som Professorerne ønskede først færdigt.

Erbødigst

J. F. HOLM.

Foreløbigt synes man at have slaaet sig til Taals ved denne Erklæring, som dog ikke synes ganske fri for at være sat paa Skruer: Billedhuggerne skulde deele Skylden for Forsinkelsen.

Imidlertid havde Professor Schouw udarbejdet et Udkast til en Plan for Musæet¹; det angik: Musæets Bestyrelse og Adgangen til det (det foresloges at ansætte en Inspektør med en Gage af 600 Rdl.; at han skulde ansættes af Executorerne efter at disse havde underrettet Kommunalbestyrelsen om, hvem de agtede at vælge; at Thorvaldsens Tjener Wilckens skulde være Kustode; at der desuden skulde ansættes 12 à 14 Betjente, der skulde lønnes med 3 Mark for en Tid af 3—4 Timer); det aarlige Budget, Musæets Status, Fuldførelse af Thorvaldsens Værker i Marmor og Anskaffelse af danske Kunstværker m. m.

Da denne Plan, noget omredigeret², i Begyndelsen af November blev sendt til Magistraten, henstillede Lange til Collin³, om der ikke samtidigt fra Bygningskommissionen burde afgaae en Skrivelse til Kommunalbestyrelsen, i hvilken Bygningens Fuldendelse meldtes paa samme Tid som Kommunens Eiendomsret anerkjendtes. Man kunde vel ansee dette for overflødig, men Lange havde sporet en vis Æmfindtlighed over, at Executorerne paa en Maade havde gereret sig som Eiere ved at bevidne Bindsbøll deres Paaskjønnelse for Maaden, hvorpaa han havde udført det ham overdragne Hverv, i Stedet for at overlade dette til Kommunalbestyrelsen eller i alt Fald til Bygningskommissionen, i hvilken Kommunen dog var stærkere repræsenteret end blandt Executorerne.

¹ Mus. A. 328.

² Mus. A. 332.

³ Mus. A. 333.

Collin synes dog ikke at have foretaget sig Noget i Anledning af denne Henstilling.

Da Sagen kom for i Borgerrepræsentationen, vedtog man her, at Inspektøren skulde vælges af Executorerne og et lige Antal Delegerede, at Musæet skulde være aabent 2 Gange om Ugen i Vintermaanederne, og altid uden Betaling; ellers billigedes Planen.

Hermed endte Konflikten. Executorerne gik ind paa den foreslaaede Valgmaade og stillede kun et Forbehold med Hensyn til Forsædet i den kombinerede Valgforsamling og Afgjørelsen, naar Stemmerne vare lige.

Den 17de Oktober skrev Schouw til Collin og bad ham hæve 2000 Rdl. til Opstillingen; der var allerede medgaaet 12,473 Rdl. og man syntes ikke at ville komme igjennem med Overslagssummen.

Herpaa svarer Collin den 19de Oktober¹:

Hr. Etatsraad!

Efter Deres Forlangende sendes Dem de 2000 Rdl. ikke uden Smerte ved at see, hvorledes Penge bortødsles til at afhugge den allerede tørre Puds og paasætte en anden, som atter behøver et Par Aar for at blive tør, til at ødelægge Piedestaler, sætte op og rive ned, til at mure runde Piedestaler af firkantede Sten i Stedet for af runde (der kunde faaes) o. dsl. Dersom De hertil vil sige, at det er for sildigt nu at sige dette, saa svarer jeg: vilde det have hjulpet det allermindeste, om jeg havde sagt det før?

Deres COLLIN.

Schouw svarer:

„Ogsaa jeg beklager meget, at der gaaer mere med til Opstillingen end nødvendigt, men jeg kan ikke kalde de Penge spildte, som anvendes til en hensigtsmæssig og smuk Opstilling. Feilen ligger jo deri, at Værelserne bleve fuldførte, inden Opstillingen var bestemt, og at Bindsbøll ganske havde glemt Modellerne.“

Herpaa svarer Collin atter den 20de Oktober:

Naar Hr. Etatsraaden indrømmer, „at der gaaer mere med til Opstillingen end nødvendigt,“ saa anseer jeg dette Mere for spildt. Dersom det er en Feil, at „Værelserne bleve fuldførte førend Opstillingen var bestemt,“ saa falder Ansvarret paa Bissen, som i Aar og Dag saae, hvorledes de fuldførtes, og som baade som executor testamenti og som den til at forestaa Opstillingen Udvalgte burde i Tide have standset Arbeidet; men jeg tvivler meget om, at han førend i den allersidste Tid har tænkt paa den nu stedfundne Ødelæggelse. Med al Agtelse for ham som Kunstner, er han dog ikke ufeilbar. Den paabegyndte Mishandling af de indvendige Mure (hvilken jeg som Medlem af Bygningskommissionen paatalte i et Møde), skeete dog under hans Tilsyn og paa hans Foranstaltning, vist ei i nogen ond Hensigt, men af Ukyndighed i Bygningsvæsenet; det uheldige Projekt om de bevidste Fragmenter af Mure i den øverste Gang hører ogsaa herhid. Hvad det er for „Modeller,“ Bindsbøll ganske havde glemt, veed jeg ikke; det er første Gang, jeg hører denne Feil omtalt. Forresten er det en bekvem Sag at vælte Skylden paa en Fraværende.

Deres ærbødigst hengivne

COLLIN.

¹ Mus. A. 335.

I et Møde synes Collin at have begjært ført til Protokollen:

„Collin fandt sig foranlediget til at gjøre sine Colleger bekendt med hvad en af hans Colleger i Bygningskommissionen, Theatermaler Lund, var gjort opmærksom paa, og som Inspektør Bindsbøll ved sin Nærværelse havde bekræftet, at der ved Basrelieffernes Indsætning i Muren ikke er gaaet frem med den Eftertanke og Forsigtighed, som kunde fordres. Saaledes er det klart, at Muren paa flere Steder over Gjennemgangene mellem Stanzerne derved har faaet Revner, nemlig ved den voldsomme Udhugning af Muren; fremdeles, at bemeldte Hr. Lund ofte i sin Stilling som Medlem af Bygningskommissionen havde maattet protestere mod, at der i Pillerne mellem Dørene ind til Gaarden blev, for at anbringe Basrelieffer, borttaget videre end Pudsen. Ligesom Bindsbøll heri aldeles havde givet Lund Ret, saaledes havde Førstnævnte som Bygmester aldeles maattet protestere imod Udførelsen af det Forslag, at der i øverste Corridor skulde opføres smaa Tværmure, der skulde tjene til Baggrund for de Statuer, som der opstilledes.“

Den 31te Oktober skriver Collin atter til Schouw:

Efter Deres Forlangende skal jeg imorgen udtage atter 2000 Rdl. Men naar skal det ophøre? Skal Alt gjøres, hvad Professor Bissen falder paa? Troe de øvrige Executorer intet Ansvar at have? Han kan ligesaa godt forlange 17,000 Rdl. endnu og skal det da anvises for at efterkomme hans Kunstphantasi og Mangel af Erfaring om hvad sligt koster? Bliver Musæet saa fuldkomment? Troer man, at en anden Kunstner f. Ex. Jerichau vilde ikke have gjort det anderledes? og hvis var saa det bedste? Dersom man arbejdede paa at faae Ende paa Kapitalen, for at godtgjøre Nødvendigheden af at underkaste sig Kommunalbestyrelsen, saa kunde man ikke have valgt bedre Middel.

Jeg forbeholder mig ved Leilighed at nedlægge en Protest til Protokollen; imidlertid — lad gaae! At Regningerne underkastes Revision af J. H. Lund eller Tr. Lund eller maaske af begge, kan jeg Intet have imod. Den af Dem foreslagne Tilførelse i Protokollen om Ansættelse af kun *een* Inspektør, finder jeg ganske i sin Orden, men jeg maa bede om, at den vedlagte Tilførelse maa blive optaget til det Møde, hvor den hører.

Forbindtligt

COLLIN.

Schouw svarer den 1ste November:

Deres Excellence!

Saavidt jeg mindes hører den tilsendte Protokollation til Mødet den 11te September mellem Nr. 2 og 3, men jeg udbeder mig dog Deres Excellences Mening i saa Henseende. Det vil vel være nødvendigt, at jeg viser den til Bissen, da han rimeligvis vil lade protokollere det, han dengang fremsatte om samme Gjenstand, eller maaske foretrække i et følgende Møde at svare udførligere end han da gjorde, da han ikke vidste, at Deres Yttringer vilde blive protokollerede.

Hvad Opstillingssagen forøvrigt angaaer, da veed Deres Excellence af mine tidligere Yttringer, at jeg er enig med Dem i at beklage, at Mangel af Bindsbølls og Bissens Samvirken har foranlediget Udsættelse og forøgede Bekostninger, men forøvrigt kan jeg ikke deele Deres Excellences Anskuelse i denne Henseende. Om en Anden vilde have udført Opstillingen bedre eller billigere end Bissen, skal jeg ikke afgjøre, men det forekommer mig at være et overflødigt Spørgsmaal; thi da Thorvaldsen i sin Codicil har gjort Bissen til Executor og derhos yttret det Haab, at han isærdeleshed

vil „paatage sig det specielle kunstneriske Tilsyn med Musæet i det Hele,“ saa seer jeg ikke, at vi i saa Henseende havde noget Valg. Skal jeg gaae efter mit personlige Skjøn, saa anseer jeg Bissens Opstilling som særdeles heldig. At nu Bissen, naar han skulde forestaae Opstillingen og bære Navnet, maatte gjøre det som ethvert andet Kunstværk efter sin Anskuelse, synes mig klart; følgelig at han, f. Ex. naar Piedestalernes Størrelse efter hans Skjøn ikke stod i det rette Forhold til Statuerne eller deres Farve ikke harmonerede med disses, maatte forandre dem. Noget overflødig eller blot af Griller udgaaet veed jeg ikke at Bissen har udført. At han i Henseende til Pengemidlerne ikke kan være ubegrændset, forstaaer sig; men at Kunstneren ved et Arbeide, hvortil intet Forbillede haves, overstiger Overslaget med 30 pCt., er dog Intet, der billigen kan bebreides ham, allerhelst da det væsentligst ikke er ham, men en Anden, der har gjort Overslaget. Det er jo ogsaa tvivlsomt, om de 13,000 Rdl. vilde have været tilstrækkelige, hvis Bindebølls Plan var fulgt. Analogien af denne Kunstners Bygningsoverslag taler ikke derfor.

Efter hvad Holm har meddeelt mig, ere de Arbeider, som endnu staae tilbage, fornemmeligen: Piedestaler, især de store i Forhallen, Johannesgruppens Arrangement, de kolossale Kunstsagers Opstilling (Jern dertil, Mandskab o. s. v.). Disse Arbeider maa jo gjøres, hvis vi skulle aabne Musæet. Nu at nægte Penge dertil vilde vist virke ligesaa skadeligt som i sin Tid Kommunens lignende Nægtelse. Finder Excellencen det imidlertid nødvendigt, saa kan jo Sagen debatteres i et Møde.

Angaaende Holms Regninger vilde jeg nødtigt gjøre Noget paa egen Haand, der kunde røbe personlig Mistillid fra min Side. Skulle disse Regninger revideres, saa mener jeg, det bør skee efter en Beslutning af samtlige Executorer.

Med Hensyn til Sagen om Paulsens Bo, da forlanger jeg intet Møde, hvis man følger Blechingbergs Forslag.

Deres
SCHOUW.

Den 20de November skrev Schouw til Collin:

Til Dato er nu til Opstillingen medgaaet 15,977 Rdl. 85 Sk. (derunder indbefattet Bindebølls Honorar 1000 Rdl. og paa lidt nær Holms Honorar samt nogle tidligere Udgifter af Müller saavel som Udgifter for Afstøbninger, der behøvedes til Opstillingen).

Det vil næppe vare længe, førend Holm vil forlange flere Penge. Jeg henstiller i den Anledning til Deres Excellence, om det ikke skulde være hensigtssvarende at holde et Møde. Vel troer jeg, at vi ikke kunne gjøre Andet end at fuldføre Opstillingen, uanseet hvad der endnu vil gaae med, men dels er jo dette kun min individuelle Mening, dels vil der i alt Fald blive Spørgsmaal om, hvorvidt vi strax bør henvende os til Cancelliet for at faae Approbation paa at optage en større Sum end de 13,000 Rdl., samt om hvad der videre behøves skal optages af Kapitalen i Banken, eller vi maaske skulle see at faae Noget f. Ex. 3000 Rdl. betalt fra Frue Kirke paa de 4000 Rdl. for de to nær færdige Apostle. Hvis et Møde holdes, kunde deri ogsaa foretages de Sager, som sidst bleve udsatte.

Ærbødigst forbindtligst
SCHOUW.

Collin svarer:

Det er mig kjært, at Hr. Etatsraaden bringer et Møde i Forslag. Jeg skal paa Mandag ifølge deraf udstede Circulairet. Forinden turde jeg bede mig meddeelt, om den af Hr. Etatsraaden

offere fremsatte Paastand, at Bissen har ene Raaderum over Opstillingen grunder sig paa Andet end den 1ste Paragraf i Codicillen af 1843?

Den 20de Novbr.

Deres forbindtligst hengivne

COLLIN.

Schouw svarer atter den 21de Novbr.:

At Professor Bissen er den, som foretager og bestemmer Opstillingen, følger efter min Mening saavel af den anførte Paragraf i Codicillen som deraf, at dette Arbeide er ham overdraget, og at han er den Eneste af Executorerne, som forstaaer sig derpaa. En videre Udvikling af min Mening vil vist bedre kunne gives i Mødet. At Bissen i Henseende til det Financielle skulde have uindskrænket Raaderum, har jeg aldrig paastaaet, men tvertimod indrømmet det Modsatte i en af mine Billetter til Deres Excellence.

Forbindtligst

SCHOUW.

Ved det omtalte Møde maa Collin have fremlagt nedenstaaende Protest¹:

Jeg har oftere baade i Møderne og udenfor dem for mine Colleger yttret min Utilfredshed med at der anvendtes saa mange Penge (til Datum 16,000 Rdl.) paa Opstillingen, men forgjæves; Svaret har været, at det efter Testamentet var Professor Bissens Sag; at den nu eengang var ham overdraget og at ingen Anden af Executorerne forstod sig derpaa.

I Betragtning af min Høiagtelse for Hr. Professor Bissen og med Hensyn til vort lange Bekjendtskab har det været mig smerteligt, at skulle med Bestemthed gribe ind i denne Sag, og jeg har derfor hidtil afholdt mig derfra, men enhver Ting har sin Grændse, og jeg seer mig nødt til nu, da der atter forlanges nye Tilskud, at protestere imod, at der anvises Mere til denne Opstilling enten ved at tage af Musæets Kapitaler eller ved paa hvilkensomhelst anden Maade at reise Penge, forinden det i Detail er undersøgt og oplyst, hvortil og hvorledes Pengene ere brugte, om alle de foretagne Arbeider have været uundgaelig nødvendige og ere udførte med behørig Økonomi? &.

I Henseende til det ovenanførte Svar paa mine tidligere mundtlige Anker maa jeg bemærke: at i Codicillen siger Testator, „at Fuldførelsen af hans ufuldendte Værker skal mod Godtgjørelse af Musæumsfonden anbetroes Professor Bissen, som Testator haaber vil isærdeleshed paatage sig det specielle kunstneriske Tilsyn med Musæet i det Hele.“

Men dette Tilsyn kan ikke, ligesaa lidt som det af Executorerne udtalte Ønske til Hr. Professor Bissen om at besørge Opstillingen af Skulpturarbeider, involvere Indrømmelsen af et uindskrænket Raaderum til ikke blot at bestemme, hvor og hvorledes Kunstværkerne skulle anbringes, men tillige til at forandre og tilintetgjøre hvad der var forberedt, ja endog til at angribe den færdige Bygning selv, hvilket vilde være at give carte blanche paa Musæumsfonden. Den Bemærkning, at Hr. Professor Bissen er den eneste af Executorerne, som kunde paatage sig dette Arbeide, er uden Betydning; thi Executorerne have ingen Forpligtelse til personlig at udføre Opstillingen; den er derfor ogsaa, hvad Malerier, Mynter etc. angaaer, overdraget til Andre, hvilket ogsaa for Skulpturarbeiderne var blevet Tilfældet, dersom Hr. Professor Bissen havde undslaaet sig derfor.

¹ Mus. A. 336.

Betræffende den ovenomtalte Undersøgelse, som jeg finder nødvendig, fordi et Foretagende ikke er forsvaret derved at det er skeet og betalt, saa maatte den blandt Andet gaae ud paa at oplyse:

Hvilken Nødvendighed der var for, at Pudsen i mange af Stanzerne, hvis Antal maatte opgives, blev aldeles afhugget; man saae hele Læs af den ligge udenfor Musæet, — og hvad dette Arbeide, som medførte ny Fugtighed i Musæet, har kostet*).

Hvor mange af de med Cement opmurede Piedestaler ere sønderslaaede?

Om det ikke antages for afgjort, at den bekostelige Gipspuds, som er anbragt paa de nye, er af meget kortere Varighed end Cementpudsen, som bliver stærkere med Aarene?

Hvad denne Omforandring af de gamle Piedestaler har kostet? og hvad Stykket af de nye, der ere forfærdigede for Busterne, har kostet? m. m.

Et detailleret Regnskab, der viser, hvad der er anvendt til hver Gjenstand, vil indeholde Svar paa flere af disse Spørgsmaal.

Saaledes som Sagen er behandlet i dens nuværende Stilling, have Executorerne et høist ufyldstgjørende Kjendskab til, hvad der er passeret, — tildels en Følge af den Langsomhed, hvormed Opstillingen i Førstningen skred frem, og af den Skyndsomhed, som (i Henseende til den her nærmest paagjældende Deel) siden indtraadte. Men i alle disse Henseender ere Executorerne vel ikke uden Ansvar.

Imidlertid kan der, førend denne heele Opstillingssag saavel fra den pecuniaire som fra den tekniske Side er bragt i det Klare, ikke efter min Mening være at tænke paa Musæets Aabning. Katalogerne maa desuden til den Tid være færdige, det har Kommunen, Musæets Eier, Ret til at fordre, naar dens Bestyrelse indbyder til at tage det færdige Musæum i Øiesyn. Men maaske ere alle Kataloger færdige? Til min Kundskab er derom intet Andet kommet, end de Hefter, som Licenciat Müller har besørget.

I Henhold til det Foranførte er min Paastand, at det her omhandlede Opstillingsarbeide for det Første standses, at Architect Holms Løn indtil videre inddrages, at et fuldstændigt Regnskab for de anviste Summers Anvendelse aflægges, at et Par sagkyndige Mænd udnævnes til at gennemgaae det og undersøge de Anker, der ere gjorte eller fremdeles maatte gjøres i dette Anliggende.

Sluttelig er min Anmodning, at denne Note uforkortet indføres i vor Protokol.

Den 27de November 1847.

COLLIN.

De øvrige Executorer imødegik Collin ved følgende Skrivelse, conciperet af Schouw¹:

Da Opstillingen af Thorvaldsens Kunstsager i Musæet er den første i sit Slags her i Landet og næppe hensigtssvarende kan fuldføres uden forskellige Prøver og Forsøg, saa forekommer det os ingenlunde paafaldende, at de Udgifter, som Arbeidet foranlediger, ved Udførelsen vise sig i en betydelig Grad at overstige det Beløb, hvortil man har anslaaet dem, inden Arbeidet var paabegyndt. At en Deel vilde kunne have været besparede, hvis Architectens og Billedhuggerens Bestræbelser

*) Vil man begrunde denne Ødelæggelse paa en Smagsdom, i Følge hvilken Farverne fandtes upassende, saa ere de kostbare Loftsmalinger og de udvendige Dekorationer udsatte for samme Skjæbne; thi de ere af andre Smagsdommere fundne upassende.

¹ Mus. A. 337.

nøiere havde været forenede, indrømme vi gjerne; men vi skjønne ikke rettere, end at Hovedaarsagen til, at dette ikke er skeet, ligger deri, at Musæets indre Forskjønnelse, der saavel hvad Farverne angaaer som i mange andre Henseender staaer i den nøieste Forbindelse med Opstillingen, er foretaget inden der var udarbejdet nogen Plan for Opstillingen, saa at f. Ex. Væggene vare fuldstændigen afpudsede og Pladserne til Basreliefferne indhugne, inden man vidste, hvor og hvorledes Billedhuggerarbejderne skulde opstilles i alt Fald med Undtagelse af, hvad der hører til Christussalen og Forhallen.

Vi skjønne dernæst ikke rettere end at Professor Bissen, ved efter Inspektør Bindsbølls Afreise at blive ene om at besørge Opstillingen, maatte antage sig fuldkommen berettiget til at foretage de Forandringer i den uden hans Medvirkning af Bindsbøll udkastede Plan, som han ansaae nødvendige eller hensigtssvarende, da han som den, der besørgede Opstillingen, ogsaa vilde faae det kunstneriske Ansvar derfor, og det saameget mere som han jo ingen Dølgmaal lagde paa, at han i mange og tildels væsentlige Punkter ikke var tilfreds med den lagte Plan.

Havde man i denne Henseende ikke havt fuldstændig Tillid til ham, maatte man have forlangt en ny Plan ledsaget med nye Overslag. Men nu, efter at Arbeidet er sin Fuldendelse nær, at lade undersøge, om de af ham gjorte Forandringer vare nødvendige, hensigtssvarende og udførte med tilstrækkelig Økonomi, og at lade denne Undersøgelse, til hvis Udførelse udkræves dyb Indsigt i Billedhuggerkunsten, udføre af Mænd, der nødvendigvis i Sagkyndighed maatte staae under Bissen, forekommer os ikke allene at være en Fremgangsmaade mod vor Collega, der vilde være ligesaa upassende som uskjønsom, efter at han med stor Opoffrelse har besørget dette Arbejde, men det synes os endog, at han med fuld Føie maatte kunne protestere mod samme, saa meget mere som det vel tør ansees for afgjort, at han, om man forud havde gjort det til Betingelse, ikke vilde have overtaget Opstillingen, lige saa lidt som vel nogen anden sand Kunstner under dette Vilkaar havde gjort det.

Hvad endelig angaaer Forslaget om at standse Opstillingsarbejdet, indtil en saadan Undersøgelse er foretaget, da kunne vi, selv om de gjorte Anker maatte ved en saadan Undersøgelse befindes grundede, ikke skjønne, at de kunne berettige til en saadan Standspning, thi Arbejdet maatte jo dog i ethvert Tilfælde fuldføres. Vi kunne derhos ikke andet end ansee det uforsvarligt saavel mod Kommunalbestyrelsen som Publikum, nu, da Opstillingen er saa nær, længere at udsætte Musæets Aabning.

For at erholde de fornødne Midler til at fuldføre Arbejdet uden at bebyrde Opstillingsfondet i den Grad, at der vilde kræves en urimelig lang Tid, inden Renten kunde blive disponibel, formeene vi, at de Renter, som dette Fond har afgivet siden Thorvaldsens Død og som ville udgjøre henved 4000 Rdl., bør af Boets Midler restitueres eller, hvad der er det samme, afdrages i Opstillingsfondets Gjæld til det almindelige Musæumsfond. Hvad der endvidere maatte behøves til Opstillingen formeenes at maatte tilveiebringes paa samme Maade som de 13,000 Rdl., og antage vi, at derpaa bør indhentes Cancelliets Approbation.

Den 28de November 1847.

THIELE.

CLAUSEN.

SCHOUW.

Overpræsident Lange skrev til Schouw:

„Da jeg først for ikke længe siden er indtraadt blandt Executorerne, er jeg for lidt bekjendt med det tidligere passerede til for Øieblikket at have nogen Mening, om og hvorvidt Opstillingen kunde have været udført med mindre Bekostning, eller hvem de Feilgreb, som i denne Henseende maatte være begaaede, nærmest kunne være at tilregne; men antaget endog, at endeel Udgifter kunde have været besparede, maa jeg dog erkjende, at et Arbeide af den omhandlede Beskaffenhed er forbundet med særegne Vanskeligheder, der forøges ved Bygningens Indretning, og at mange Prøver og Omflytninger maa foretages, forinden hver enkelt Gjenstand omsider kan bringes paa sin rette Plads. Da derhos den foreslaaede Undersøgelse næppe vilde føre til noget Resultat af praktisk Betydning, idet de mulig begaaede Feil paa den ene Side ikke lade sig afhjælpe, og deres Gjentagelse paa den anden Side, efter at Opstillingen nu næsten er tilendebragt, ikke lader sig befrygte, saa maa jeg ogsaa for mit Vedkommende ansee en Standsning i Arbeidet af denne Grund for mindre tilraadelig, hvorimod jeg finder, at Executorerne paa det Stærkeste ere opfordrede til, saa vidt muligt at rydde alle Hindringer tilside, for at de længe spændte Forventninger om Musæets Aabning omsider kunne blive opfyldte med Aarets Udgang overensstemmende med hvad man har bebudet i Skrivelse til Kommunalbestyrelsen af d. M.¹. — Hvad angaaer Dækningen af det yderligere Deficit, om hvis Størrelse muligst nøiagtige Oplysninger bliver at erhverve, forinden Kommunalbestyrelsen tilskrives, da maa det vistnok ansees ønskeligt, om den for en betydelig Deel kunde tilveiebringes ved dertil, som foreslaaet, at anvende Opstillingsfundets Renter, men jeg maa tilstaae, at jeg for Øieblikket ikke er istand til for mit Vedkommende at have nogen bestemt Mening, om og hvorvidt dette Expedient lader sig forene med Thorvaldsens Disposition og med hvad der efter hans Død under Skiftet er passeret; navnlig er det mig ikke klart, om bemeldte Fond strax fra Dødsfaldet at regne med Føie kunde betragtes og er betragtet som en separat Masse, eller om den som saadan først skulde udlægges ved Boets Slutning, under hvilken sidste Forudsætning Executorerne i alt Fald ikke uden videre paa egen Haand kunne disponere over det omhandlede Rentebeløb; jeg maa derfor forbeholde mig angaaende dette Punkt at yttre mig nærmere, naar jeg først har gennemgaaet Testamentet og Skifteprotokollen, som jeg til den Ende tør udbede mig tilstillet.“

Man vilde først sende Collin Besvarelsen af hans Protest, men vedtog senere kun at føre den til Protokol.

Overpræsidenten havde den 27de skrevet til Schouw²:

Høistærede Hr. Etatsraad!

Efter at jeg igaar havde forladt Dem, besøgte jeg med Justitsraad Thiele det Thorvaldsenske Musæum, hvor jeg kom til den beklagelige Erkjendelse, at der ikke er at tænke paa at faae Musæet aabnet til 1ste Januar. Thiele var endog af den Formeening, at den ikke vilde kunne finde Sted førend til Foraaret. Sagens Stilling er saaledes ganske anderledes end jeg forudsatte, idet jeg erklærede mig enig i, at man med Tilsidesættelse af adskillige Betænkeligheder, som vistnok frembød sig, uden videre burde bestrebe sig for at tilveiebringe Resourcer til Arbeidets Fortsættelse med en saadan Kraft, at Publikums længe skuffede Forventninger idetmindste kunde blive tilfredsstillede ved

¹ Datoen staaer in blanco.

² Mus. A. 338.

Aarets Udgang, da det ikke — som først paatænkt — lod sig gjøre den 19de November, og jeg finder for Øieblikket ingen særlig Grund til at haste, for ikke at sige forhaste sig, med Besvarelsen af Geheimeetatsraad Collins Remonstration og Udførelsen af de Skridt, som under alle Omstændigheder ville blive fornødne for at afhjælpe vore økonomiske Forlegheder.

Jeg tillader mig derfor at henstille til Overveielse, om det ikke turde være rettest:

- a. først og fremmest at oppebie Professor Bissens og Architect Holms Overslag over, hvad der endnu behøves til Opstillingen og til Kjælderens fuldkomne Istandsættelse.
- b. Naar dette Overslag er indløbet, da deraf at tage Anledning til at udbede sig Professor Bissens Yttringer angaaende Anledningen til at Bekostningerne ved Opstillingen ere opløbne saa langt høiere end der oprindelig er gjort Regning paa. Jeg maa herved bemærke, at jeg vel fremdeles er enig i, at der ikke i den omhandlede Henseende bør anstilles nogen egentlig Undersøgelse, der vilde udsætte Bissen for en vistnok ufortjent Krænkelser; men krænke ham kan det ikke, at man af ham, der har forestaaet Opstillingen, med Erkjendelse af hans uførtroede og op-offrende Bestræbelser i denne Henseende, udbeder sig en Oplysning, som Ingen bedre end han er istand til at meddele, og som man upaatvivlelig baade i Kommunalbestyrelsen og i Cancelliet under Sagens Foretagelse vil desiderere. Navnlige vil man heraf faae at see, om de mange Udbygninger i allerede færdige Mure og disses Tildækning paa flere Steder, for atter at foretage andre, nærmest maa tilregnes Bissen eller Bindebøll og indirekte Bygningskommissionen. In parenthesis maa jeg bemærke, at jeg saameget mere beklager den herved bevirkede betydelige Forøgelse i Opstillingsudgifterne, som den heele Idee, at indmure Basreliefferne og saaledes paa en Maade at gjøre dem til en integrerende Deel af Bygningen, forekommer mig lidet heldig, hvorimod det vilde have været ikke blot langt mindre bekosteligt, men ogsaa mere stemmende med Begrebet om et Musæum, at ophænge dem paa Væggene. Iøvrigt er det ikke utænkeligt, at Bissens Svar for hans Vedkommende kan blive saa tilfredsstillende, at Geheimeetatsraad Collins Anskuelse derved bliver noget mildere, og det turde derfor maaske være rettest, at udsætte Brevet til Collin indtil man har faaet Bissens Svar.

Endelig forekommer det mig, at det, naar Maalet dog ikke kan naaes inden Nytaar, kunde have endeel for sig, at lade Opstillingsarbejdet om end ikke ganske stilles i Bero, saa dog formindske i December og Januar Maaneder; thi foruden at man for Øieblikket dog ikke med fuld Visshed kan gjøre Regning paa tilstrækkelige moyens til at lønne saamange Arbeidere, feiler jeg neppe ved at forudsætte, at Arbejdet er uforholdsmæssig kostbart i den mørke Aarstid, i hvilken det maa standses Kl. 4.

Sluttelig tilløber jeg endnu den Anmodning, at Deres Høivelbaarenhed, saafremt de maatte være i Besiddelse af Regnskaberne over de hidtil paa Opstillingen medgaaede Udgifter, vil have den Godhed at meddele mig dem til Gjennemlæsning.

Med Høiagtelse Deres Høivelbaarenheds ærbødige

H. Lange.

Thiele fandt Anledning til at udtale sig som følger¹:

Da saavel Overdragelsen af Opstillingsarbejdet til Bissen allene som ogsaa Bestemmelsen, ved foreværende Kræfter at fremskynde Opstillingen, grunder sig paa Forhandlinger i en Tid, da jeg

¹ Mus. A. 338 a.

Thorsvaldsens Musæums Historie.

var fraværende paa en Reise, er Bissens Forhold og Ansvarlighed i denne Sag mig ikke tilstrækkelig bekendt. Formodentlig ville da mine Herrer Colleger bedre end jeg kjende de Udtryk, i hvilke man hos Bissen anholdt om, at han med sin bekendte Velvillighed vilde overtage et saa byrdefuldt Arbeide, om hvis Ansvarlighed der vel næppe dengang har været Tale, og hvorom han til Dato vel næppe har nogen Anelse. Jeg kunde derfor ogsaa — og med større Grund — have Anledning til nu at trække mig ud af denne ubehagelige Sag, men indskrænker mig dog hellere til at tiltræde de Forholdsregler, om hvilke vi bleve enige i sidste Møde, kun med den Modification, som Etatsraad Schouw foreslæaer i Henseende til en Tilførelse til Protokollen af Brevet til Hs. Excellence i Stedet for dets Expedition. Jeg agter i denne Sag kun da at protestere, naar det skulde komme dertil, at Bissens gode og ærlige Villie paa nogen Maade skulde krænkes, og erklærer det for min Overbevisning, at det er udenfor hans eller hvilkensomhelst Kunstners eller Ikke-Kunstners Evne forud at kunne bestemme Omkostningerne ved et Arbeide af denne Natur, og at han med et høiere Ansvar vilde være geraadet i en større Fare, om han af økonomiske Hensyn havde ladet fem være lige, for at skaffe Opstillingen snarest muligt færdig og for det bedste Kjøb.

Dermed har jeg imidlertid endnu ikke yttret nogen Mening om, hvad der da for Tiden vil være at gjøre. Jeg mener, at man vel tør haabe paa, at en nogenlunde passende Sum rimeligvis fra Consistoriet vil blive bragt tilveie, og at Arbeidet derfor ustandset bør fortskrive. Og for saameget som muligt at hindre lignende Forlegenheder, inden Alt er færdigt, vil jeg troe det hensigtsmæssigst, om Professor Bissen underhaanden fik et Vink om at indskrænke det forestaaende Arbeide til det allernødvendigste, i Haab om at de resterende Arbeider successive kunne foretages senere.

Skrevet i Hast, da Wilckens trænger paa Expedition.

Den 29de November 1847.

J. M. THIELE.

Schouw skriver den 29de¹:

I Anledning af Overpræsident Langes Paategning bemærkes, at det forekommer mig at ville være høist anstødeligt mod vor Formand, om vi for længere Tid (thi de omtalte Overslag ere, naar de skulle være paalidelige, ei saa hurtigt gjorde) vilde lade ham blive uvidende om, hvad der var passeret i sidste Møde. Derimod er der vist ingen Nødvendighed for at han faaer et formeligt Brev, og jeg mener derfor, at det bedste Expedient vilde være, at lade det Nedskevne blive at betragte som vor Tilførsel til Protokollen, der som saadan da strax kunde meddeeles Collin tilligemed den af ham nu forlangte Protokollation.

Brevet til Consistorium bedes underskrevet, da det saa kan komme for paa Onsdag.

SCHOUW.

Med Hensyn til det af Professor Clausen tilføiede Tillæg² „indtil Optagelsen af Laanet,“ da er dette Udtryk noget vagt, thi man bliver uvis, om derved skal forstaaes Optagelsens Begyndelse eller Slutning. Optagelsen er jo skeet i mangfoldige smaae Summer og vil jo fremdeles fortsættes paa samme Maade. Ogsaa mine Udtryk er noget ubestemte, men den nærmere Bestemmelse mener jeg kunde beroe, indtil vi skrive til Cancelliet om Approbation.

¹ Mus. A. 338.

² Dette Votum af Clausen findes ikke.

Justitsraad Thiele er, som det synes, gaaet ind paa en Drøftelse af Overpræsident Langes Brev til mig. Da dettes Indhold gaaer tildels ud paa en Forandring af det i Mødet Vedtagne, — saa formeenes, at det bør gjøres til Gjenstand for Forhandlinger i et nyt Møde, hvortil der vil være Anledning, naar Overslagene indkomme fra Bissen og Holm. For Øieblikket var det mig blot om at gjøre, at faae Tilladelse til at sende Forhandlingerne i Mødet til Collin.

SCHOUW.

Efter en Samtale med Holm vil jeg vel nok kunne holde mig som Kasserer indtil Terminen og faaer da circa 1300 Rdl. ind. Senere ville vel de 3000 Rdl. fra Kirken komme.

Hertil føiede Clausen følgende Bemærkning:

Efter given Oplysning om den successive Optagelse af Pengene, frafalder jeg naturligen den foreslaaede Redaktionsforandring. Jeg tiltræder Forslaget om Protokollering i Stedet for Skrivelse og antager forøvrigt, at det i Mødet Vedtagne holdes ved Magt, navnlig angaaende Arbeidets Fortsættelse, da det er den milde Vintertid, som maa benyttes til Murarbeidet.

H. N. CLAUSEN.

Der blev da skrevet til Consistorium om et Forskud af 3000 Rdl. paa de to Apostelstatuer, og under 14de December meldte Engelstoft, at Summen var anviist.

Müller meldte den 19de December, at han kun ventede paa Executorernes Bestemmelse for at være færdig med sin Opstilling.

Collin skrev den 16de December til DHrr. Thiele, Clausen, Schouw og Lange¹:

Professor Bissen er syg og vil, for det første, ikke i *denne* Maaned kunne komme i Musæet. Det maatte altsaa *snart* bestemmes, hvem der skal forestaae Arbeidet. Om nogen af de Herrer Executores i den Anledning vil gjøre et skriftlig Forslag, eller et Møde uopsættelig skal holdes, bedes meddeelt.

Den 16de December 1847.

COLLIN.

Schouw skrev:

Da jeg veed, at Professor Bissen i Gaar og i Forgaars har været i Musæet, kan jeg ikke antage, at hans mulige Upasselighed kan være af den Natur, at der behøves Nogen at substitueres, og da han selv ikke er fremkommet med nogen Anmodning desangaaende, finder jeg det i **høieste Maade upassende** i saa Henseende at foretage Noget. At lade en Collegas Velbefindende undersøge ved en Læge, finder jeg at være en Fremgangsmaade, hvortil intet passende Navn kan findes.

D. u. s.

SCHOUW.

Det er vel rettest, at et af Bestyrelsens Medlemmer, f. Ex. Hr. Justitsraad Thiele, personlig erkyndiger sig om Professor Bissens Befindende. Mistvivler han selv om atter at kunne komme i Musæet i Løbet af denne Maaned, maa vistnok en Anden anmodes om midlertidig at forestaae Opstillingen, og kan der da om Valget handles i et til den Ende afholdt Møde.

H. LANGE.

¹ Mus. A. 347.

Ogsaa uden Hensyn til det fremsatte Spørgsmaal havde jeg tænkt paa at foreslaae et Møde. Paa det Punkt, hvortil Arbejdet nu er rykket frem, er der vistnok Grund til at søge Bestemmelse taget angaaende den tilbagestaaende Deel, navnlig i Forhallen, hvor det Meste staaer tilbage at gjøre.

H. N. CLAUSEN.

Jeg har været hos Professor Bissen idag. Han er sengeliggende paa Grund af en iøvrigt mindre betydelig Operation, men ventes efter Lægens, Professor Fengers Erklæring, at maatte holde sig inde i en Maanedes Tid. Efter hans Yttring og efter hvad jeg selv har overbevist mig om ved at gaae fra ham hen i Musæet, vil Sagerne uhindret kunne fremskride under hans personlige Fraværelse, eftersom det resterende Restaurationsarbejde er næsten til Ende, idet Masserne ere samlede og restaurerede og hurtigt ville kunne bringes sammen, naar han igjen kan være tilstede. Imidlertid vil Arbejdet paa Piedestaler o. s. v. kunne gaae uforstyrret frem, og Bissen vil ved sine Arbeidere dagligt kunne have Indseende med, hvad der skeer. Iøvrigt veed jeg ikke et Menneske i Kjøbenhavn, til hvem man under Bissens Sygdom kunde betroe dette Arbejde, og det er en Lykke, at det ikke behøves.

Den 16de December 1847.

J. M. THIELE.

Der maa nu være blevet afholdt et Møde, paa hvilket man har overdraget Thiele et midlertidigt Tilsyn med Arbejdet i Musæet; thi den 24de December skriver han til de andre Executorer¹:

Da mine Colleger have overdraget mig et midlertidigt Tilsyn med Arbejdet i Musæet, har jeg ved daglig at besøge dette kun havt Leilighed til at overbevise mig om, at det Mellemed, som ved Siden af Professor Bissen er tabt ved Bindsbølls Bortreise, langt fra ikke er erstattet ved Architect Holm, og at Noget i denne Henseende maa skee, uanseet Professor Bissens forventede Reconvalescence.

Da dette Savn ikke kan erstattes ved min nok saa hyppige Tilstedeværelse, anseer jeg det som min Pligt at give denne Erklæring.

Efter Overlæg med Professor Bissen foreslaae jeg derfor mine Herrer, at søge Assistance hos en Mand, der har de fornødne Egenskaber til at kunne styre den Deel af det resterende Arbejde, som ikke angaaer Restaurationerne; thi dette Arbejde vilde jeg kun betroe i Bissens Hænder. Men foruden Restaurationsarbejdet forestaaer endnu Fuldførelsen af Piedestalerne, Anbringelse af Bænke i Logerne, de mindre Requisiteer, saasom Skjærme, Tæpper, Spyttbakker o. s. v., og endelig Ryddeliggjørelsen og Reengjøringen af Lokalerne.

Man skulde vel med Grund troe, at disse Bagateller ikke kunde kræve en forøget Assistance, men

den complete Dorskhed, hvormed Arbejderne for nærværende Tid drives,
Daglønnens Fristelser, og

visse Bemærkninger ved Overslaget over disse forestaaende Smaaarbejder
have givet mig tilstrækkelig Foranledning.

¹ Mus. A. 347 a.

Skulde Medlem af Bygningscommitteen Theatermaler Tr. Lund være at formaae til at udstrække sin erkjendte Interesse for Musæet indtil denne Bistand, da kjender jeg Ingen, i hvis Hænder jeg hellere ønskede at see en saadan Funktion, saameget mere som Professor Bissen deeler denne Anskuelse med mig.

Hvis dette Forslag skulde møde mine Herrer Collegers Bifald, indstiller jeg det til Iværksættelse.

Den 24de December 1847.

J. M. THIELE.

Jeg underskriver aldeles Hr. Justitsraad Thieles foranstaaende Forslag.

Den 25de December 1847.

COLLIN.

Jeg ligeledes; hvorved dog vel Spørgsmaalet endnu staaer tilbage, om Holm, — der forekommer mig at have viist sig helt igjennem som en utro Arbeider —, skal beholdes indtil Enden. I alt Fald vil det, saafremt Lund er villig til at træde til, vistnok være fornødent, at instruere Holm angaaende Forholdet til Lund, og der vil da være Leilighed til uden Omsvøb at betyde ham, hvad der har foranlediget den tagne Forholdsregel. Da en Samling formodentlig forestaaer med det Første, vil der være Leilighed til mundtlig Forhandling af Sagen.

H. N. C.

Jeg tiltræder ligeledes Justitsraad Thieles Forslag.

Den 26de December 1847.

SCHOUW.

Jeg ligeledes.

BISSEN.

Jeg ligeledes, i Forventning af, at der snart afholdes en Samling, i hvilken der kan tages en nærmere Bestemmelse i Henseende til Holm og angaaende Anskaffelsen af Skjærme og Tæpper.

H. L.

Executorernes Ønske har jeg mundtlig meddelt Hr. Tr. Lund.

Den 28de December 1847.

COLLIN.

Forhandlingerne fortsattes ved følgende Circulaire¹:

Efter at have modtaget hoslagte Circulaire, har jeg i en Samtale med Hr. Theatermaler Lund, havt Leilighed til at erfare, at han er villig til at overtage det omhandlede Hverv ved Musæets Fuldførelse, og det er Resultatet af denne Samtale jeg meddeeler, idet jeg tillader mig det Forslag,

at Arbeidet i Musæet maatte i nogle Uger hvile, for derefter igjen at kunne paabegyndes under heldigere Conjunkturer.

De Grunde, hvorpaa jeg støtter dette Forslag, ere navnlig følgende:

1. Theatermaler Lund erklærer, at han derved bedre vilde sættes i Stand til at virke med Energi, end om han skulde tiltræde disse Funktioner uden kjendelig Afbrydelse i den nuværende Sløvhed, og uden at have et bestemt Tidspunkt, fra hvilket den fornyede Virksomhed i Arbeidet kan iagttages og dateres;

¹ Mus. A. 347 b.

2. De kortere og mørke Dage spille altfor meget af Arbeidskraften, som hellere maatte lægges til de følgende Uger, naar Aarstiden med Daglyset mere begunstiger Arbeidet.
3. Professor Bissens Sygdom gjør ham det for nærværende Tid meget vanskeligt, at give de nødvendige *bestemte* Ordre og Anvisninger i Henseende til Opstillingen i Forhallen, og derved er der for Tiden lagt en uoverstigelig Hindring for en stor Deel af det endnu resterende Murarbeide ved Piedestalerne. Desuden savnes ogsaa i samme Tid hans Tilsyn med de unge Menneskers Arbeide ved Restaurationerne, — et Arbeide, som under de nuværende Forhold muligen kunde blive altfor kostbart.
4. Om ogsaa Arbeidet nu standses i Musæet, er det derfor ikke Hr. Lunds Mening, at der aldeles ikke i den Tid skulde foretages Noget. Snedkerarbeidet og Forfærdigelsen af Requisite vil han ufortøvet efter nærmere Meddelelse fra Executorerne kunne sætte i Værk.

Efter det Kjendskab, jeg i disse Dage har gjort i Henseende til Virksomheden i Musæet, vil der ved dette mit Forslag ikke faktisk skee nogen Forandring, eftersom jeg kun har seet Arbeiderne i Hvile, uagtet jeg daglig har søgt de forskjelligste Tider til mine Besøg. Med Undtagelse af et Par Murere, som have opført Piedestaler til Pavens Figur, og et Par gamle Slibere ved nogle af Piedestalerne har jeg ikke kunnet spore noget Arbeide. Paa mine Spørgsmaal har jeg stadigt modtaget det Svar, at man er færdig med det Arbeide, som paa denne Aarstid og under Professor Bissens Sygdom kan foretages.

Spørgsmaalet om, hvor lang Tid en saadan Standsning som den foreslaaede vel skulde vare, har Hr. Lund besvaret mig med at nævne et Par Uger, hvorved han dog bemærkede, at Arbeidsdagene i Januar næppe vilde være Daglønnen værd.

Skulde dette Forslag nogenlunde bifaldes, tillader jeg mig endvidere at gjøre opmærksom paa, at Aarets nærforestaaende Udgang anviser en passende Tid.

Den 29de December 1847.

J. M. THIELE.

Jeg er aldeles enig med Theatermaler Lund i at Arbeidet med denne Maanedes Udgang ophører indtil videre. Naar det er skeet, vil Hr. Lund indkomme med nærmere Forslag.

D. u. s.

COLLIN.

Jeg indseer vel, at en Standsning kan være ønskelig, for at en ny Ordning kan indtræde i flere Henseender; men jeg kan ikke indsee, hvorfor Arbeidet skulde hvile i flere Uger, naar det dog maa erkjendes at være af Vigtighed, at den fra Tid til Tid udrykkede Aabning af Musæet kan iværksættes ret tidligt i Foraaret. Men overhovedet mener jeg, at Afgjørelser af saa indgribende Natur som de heromhandlede ikke bør foretages ifølge mundtlige Aftaler og skriftlige Paategninger, ved hvilke den tidligere intet Hensyn kan tage til de senere, og jeg maa derfor udtale et bestemt Ønske om, at en Samling maa blive berammet snarest muligt, for at de forskjellige Sager, der senest ere komne paa Bane, kunne blive bragte under Forhandling og til Afgjørelse. Jeg skulde derhos ansee det ønskeligt, at Theatermaler Lund anmodedes om at ville bivaane Mødet.

H. N. CLAUSEN.

Jeg tiltræder aldeles Professor Clausens Ønske om et Mødes Afholdelse, hvori da ogsaa Holms Stilling til Sagen kan blive afgjort.

SCHOUW.

Jeg stemmer ligeledes for at Arbeidet i nogen Tid standses.

BISSEN.

Ligeledes, idet jeg iøvrigt imødeseer Afholdelsen af et Møde.

Den 30te December 1847.

H. LANGE.

Da Hr. Professor Bissen stemmer for Arbeidets Standsning, saa er det min Mening, at den bør skee uopholdelig; hvortlænge den skal vare, kan bestemmes i et Møde, som dog ikke kan holdes i Aar.

Den 31te December 1847.

COLLIN.

Jeg har kun at tilføie, at jeg anseer et Møde for meget ønskeligt.

J. M. THIELE.

Naar et Møde holdes i disse Dage, stemmer jeg for at Arbeidet standses. Hvis Excellencen ei gaaer ud og ønsker at have Mødet hos sig, kan jeg møde der.

SCHOUW.

Jeg ligeledes.

H. N. CLAUSEN.

Jeg forudsætter, at mine Herrer Colleger ikke ville holde Møde i denne Anledning enten imorgen (Nytaarsdag) eller Overmorgen (Søndag). Paa Mandag kan jeg ikke have den Ære at møde, formedelst en allerede bestemt Samling i Theaterdirektionen. Paa Tirsdag haaber jeg at være til Tjeneste til enhver Tid. Men da det vilde være temmelig uhensigtsmæssigt, at lade Arbeidet fortsætte paa Mandag og standse det paa Tirsdag, saa vil jeg idag lade det standse. Desuagtet kan det gjerne fortsættes i Ugens Løb, hvis det skulde blive Resultatet af Mødet.

Den 31te December 1847.

COLLIN.

Jeg haaber at kunne møde til den Tid, som vil blive bestemt.

THIELE.

Jeg ligeledes.

SCHOUW.

VIII.

MALERIERNES OPHÆNGNING.

Medens Executorerne vare blevne enige om de Forholdsregler, som skulde træffes med Hensyn til Tilendebringelsen af Skulpturernes Opstilling, reiste en ny Vanskelighed sig med Hensyn til Maleriernes Ophængning, og truede med paany at forstyrre det gode Forhold. Som det vil erindres havde Executorerne i Januar 1845 overdraget Bindsbøll og Høyen i Forening med Bissen, at lægge en Plan for Kunstværkernes Opstilling, til Høyen og Müller at skrive Katalogerne.

Den 21de December 1847 skrev Collin til sine Colleger¹:

Efter at Executores ere i den Grad førte bag Lyset, som Tilfældet har været med Overslagene over Udgifterne til Opstillingen af Skulptur-Arbejderne, saa er man beføiet til at ængste sig og tage Præcautioner ved ethvert nyt Forslag eller Overslag, som kommer paa Bane. Jeg finder mig derfor forpligtet til, i Anledning af det, som saa ganske løseligt blev berørt i sidste Møde om Opstillingen af Malerierne, paa det Bestemtteste at protestere imod:

at der til dette Øiemed bestemmes eller anvises det Allerringeste, eller at der i fjerneste Maade begyndes paa denne Opstilling, førend der er forelagt Executorerne en fuldstændig Fortegnelse over alle Thorvaldsens Malerier og en Plan for deres Anbringelse.

Det har nemlig været omtalt blandt vore Kunstnere, at man skal have til Hensigt kun at ophænge den mindste Deel af de omtrent halvtrediehundrede Stykker, som Thorvaldsen efterlod sig. Om de øvrige skulle pakkes ned i Kjælderen ved Siden af Antikerne, blandt hvilke der findes værdifulde Sager, som Kunstakademiet næppe eier, tier Rygtet. Derom til sin Tid. Men da en Sag let kan finde et Forsvar deri, at den er skeet (det have vi seet), saa er det Pligt, at forebygge et Foretagende som det her omtalte.

Jeg forbeholder mig de videre Skridt i denne Anledning, naar mine Herrer Colleger have erklæret sig.

COLLIN.

Hertil bemærkede de andre Executorer:

Da man havde forebragt mig, at Opstillingen af Malerierne var paabegyndt, har jeg igaar villet eftersee dette, men jeg har ikke fundet det bekræftet. Jeg antager, at det Professor Høyen

---

¹ Mus. A. 344.

overdragne Hverv i Henseende til Maleriernes Ordning forberedes i et andet Lokale, og at han, naar han er paa det Rene med dette Arbeide, forelægger Executores sin Plan. At der intet Afgjørende foretages forinden, finder jeg at være i sin Orden og under nærværende Omstændigheder dobbelt vigtigt. Afviger Professor Høyens Principper væsentligt fra Executorernes Anskuelse, saa ville vi da faae Leilighed til at drøfte denne Sag.

Den 22de December 1847.

J. M. THIELE.

Det er ikke af Hensyn til Erfaringen angaaende Overslaget ved Opstillingsarbeidet — denne Erfaring har sit nærliggende Sidestykke i Resultatet af Overslaget ved Bygningsarbeidet, til hvis Paalidelighed der dog vistnok kunde gjøres mere grundede Fordringer —, men fordi jeg finder det at være i sig selv i sin Orden, naar jeg ligeledes stemmer for, at Professor Høyen anmodes om, at ville forelægge Bestyrelsen sin Plan med Hensyn til Maleriernes, Kobbernes og Haandtegningernes Ordning, naar den er færdig til Udførelse.

H. N. CLAUSEN.

NB. Ligesom jeg forudsætter, at Anmodningen til Høyen maa udgaae fra Executorerne ved en af Alle undertegnet Skrivelse, saaledes seer jeg ikke, hvorfor Professor Bissen er holdt udenfor, eller hvorledes han kan holdes udenfor ved Forslag om en Forholdsregel som denne.

Om jeg end ikke anseer Planens Indsendelse for nødvendig, saa kan jeg naturligvis ikke have noget imod, at den affordres Professor Høyen inden han ophænger Malerierne. Jeg skal, naar Circulairet kommer tilbage, som sædvanlig opsætte en Concept og sende den til vor Formand.

Den 23de December 1847.

SCHOUW.

P. S.

Det vil maaske dog være tilstrækkeligt, at Brevet til Høyen tilsendes Bissen til Underskrift eftersom Sagen nu staaer.

Jeg slutter mig til Hr. Justitsraad Thiele.

H. LANGE.

Der afgik altsaa et Brev til Høyen, saalydende:

„Da vi ønske at kjende Deres Plan for Ordningen af Malerierne i Thorvaldsens Musæum, inden den iværksættes, saa anmode vi Dem herved om, at meddeele os, saasart skee kan, saavel en Fortegnelse paa samtlige Thorvaldsens Malerier, som den Plan, De har lagt for sammes Ordning og Ophængning.“

Den 26de December 1847.

Herpaa svarede Høyen¹:

De Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo have i en Skrivelse af 26de dennes underrettet mig om, at de ønske at kjende den Maade, hvorpaa jeg har ordnet Thorvaldsens Malerier, inden disse blive ophængte.

¹ Mus. A. 345.

Det er nu fulde 3 Maaneder siden at jeg blev færdig med Anordningen. De første Forberedelser hertil gjorde jeg — overensstemmende med Executorernes Ønske — efter Aftale med Professor Bissen og Inspektør Bindesbøll; da sidstnævnte imidlertid var bortreist, meddelte jeg Professor Bissen min fuldendte Plan; han gennemgik den Stykke for Stykke og yttrede ingen Betænkelighed med Hensyn til dens Udførelse.

Denne er hidindtil ikke bleven iværksat, dels fordi Værelsernes Gulve og Vægge vare for fugtige til at lade Malerierne blive der endog blot i den kortere Tid, som Ophængningen vilde medtage; dels fordi den endelige Opstilling af de dertil bestemte Billedstøtter endnu ikke har fundet Sted. Havde jeg kunnet hænge op — selv om Malerierne igjen maatte nedtages, fordi deres længere Ophold endnu ikke var tilraadelig — saa vilde jeg ogsaa have gjort det, da jeg ikke kunde andet end være overbevist om, at have opfyldt enhver mig paalagt Forpligtelse.

Denne Standsning maa jeg imidlertid nu ansee som en heldig Omstændighed. Det Brev, hvorved Maleriernes Ordning og Ophængning blev mig overdraget, indeholdt tillige den Forpligtelse for mig, at handle efter Aftale med den ene af Executorerne Professor Bissen, og jeg har paa det strengeste rettet mig derefter; nu derimod ønske samtlige Executorer, at kjende min Anordning, og før det er skeet, maa den ikke udføres. Dette Ønske røber mig en Mistillid eller en Frygt, som endnu kan hæves i rette Tid, og saasnart jeg — blot gennem Wilckens — bliver underrettet derom, skal jeg sørge for, at min Plan til den bestemte Tid kan være i de Herrers Forsamlings-Værelse.

Hvad den Liste angaaer, som da tillige ønskes over samtlige Malerier, har jeg aldrig modtaget nogen saadan Liste, heller ikke optaget nogen saadan, uden forsaavidt samme maatte kunne udtrages af mit Arbeide til Kataloget. Heller ikke troer jeg, at en saadan Liste vil svare til det paatænkte Brug. Jeg vilde derimod foreslaae Dem, hellere selv at gennemsee Malerierne, der ere stillede i en Orden, som ikke gjør Oversigten vanskelig. De Malerier, som ere angivne i min Plan, ere samlede for sig; de øvrige ere derimod særskilt sammenstillede.

Kjøbenhavn den 27de December 1847.

Ærbødigst

HØYEN.

Til de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo.

Efter Modtagelsen af denne Skrivelse skrev Collin til de andre Executorer:

At der over Musæets Eiendele — Thorvaldsens efterladte, Kjøbenhavn skjænkede Kunstsager — skal forefindes et fuldstændigt Inventarium, ligger i Sagens Natur, er foreskrevet i Testamentet, er af Kommunens Fuldmægtig, Hr. Etatsraad Blechingberg, erklæret som en nødvendig Betingelse for Boets Slutning, og førend et saadant haves, modtager Kommunalbestyrelsen ikke Musæet. Der skal altsaa forfattes en fuldstændig Fortegnelse over de af Testator efterladte, Staden tilhørende Malerier, uden Undtagelse. Dersom Hr. Professor Høyen ønsker sig forskaanet for dette Arbeide, maatte det uden Ophold overdrages til en anden, som, — da der er mange at vælge iblandt —, let kan findes.

Den 28de December 1847.

COLLIN.

De andre Executorer udtalte sig som følger:

Det kan vist ikke være Tvivl underkastet, at jo Optagelsen af en Fortegnelse paa samtlige Malerier er uafviselig nødvendig, selv om end ikke Forholdet til Kommunen fordrer dette. Jeg kan heller ikke troe, at det kan være Professor Høyens Mening i det ham overdragne Hverv, kun at ville tage Hensyn til eller reflektere paa et Udvalg af Malerisamlingen, ihvordan hans Plan til Opstillingen end maatte være; thi i dette Tilfælde vilde jo Kommissoriet kun for en Deel være taget til Følge, og han vilde da ikke have undladt, i sin Tid at afvise denne Deel af det overtagne Arbeide, for saaledes at sætte Executores istand til at tage passende Forholdsregler. Da Professor Bissen som Executorernes Middel er den, med hvem tvivlsomme Spørgsmaal med Hensyn til Opstillingsarbeidet nærmest maatte være at afhandle, mener jeg, at den attraaede Oplysning, som Executores dog aldrig har renonceret paa at modtage, maa søges hos ham i det Tilfælde, at Professor Høyen fremdeles skulde være utilbøielig til at forfatte de omhandlede Lister.

Den 29de December 1847.

J. M. THIELE.

Jeg tvivler med Justitsraad Thiele heller ikke om, at jo en eller anden Misforstaaelse maa ligge til Grund ved de paagjældende Ytringer af Professor Høyen, eftersom ethvert Udvalg forudsætter en Oversigt over den hele Samling, der nærmest maa være at hente i en Fortegnelse; og jeg er ligeledes med ham enig i, at Professor Bissen — ifølge det Forhold, hvori han fra først af har staaet til det hele Arbeide — anmodes om at søge den nødvendige Fortegnelse bragt tilveie.

H. N. CLAUSEN.

Jeg kan ikke have noget imod, at Professor Bissen afhandler det Fornødne i denne Henseende med Professor Høyen.

SCHOUW.

Jeg tvivler ikke paa, at Professor Høyen vil forfatte omtalte Liste over samtlige Thorvaldsens Malerier, og der vil vist heller Ingen med mere Lethed kunne gjøre det, da han jo i en lang Tid har beskjæftiget sig med samme. Jeg skal med Fornøielse tale med ham herom.

BISSEN.

Er det ikke kortest og naturligt, at svare Professor Høyen, at man med Fornøielse imøde-seer den tilbudte Meddelelse af hans Plan. At man derhos udhæver Magtpaaligheden af, at der forfærdiges en fuldstændig Liste, og udtaler Ønsket om, at han ogsaa i denne Henseende vil yde Musæet sin velvillige Bistand.

Den 28de December 1847.

H. LANGE.

Jeg tiltræder Overpræsident Langes Forslag.

Den 29de December.

COLLIN.

Jeg ligeledes.

BISSEN.

Ligeledes.

THIELE.

Jeg kan heller Intet have imod dette Forslag.

H. N. CLAUSEN.

Jeg heller ikke.

SCHOUW.

Efter at en saadan Skrivelse var tilsendt Høyen, svarede denne:

Den forlangte Liste skal jeg sende snarest muligt. Det er et Arbeide, som i denne Tid kommer mig mindre beleiligt, men kan det bidrage til at fremme Opstillingen i Thorvaldsens Musæum, saa skal jeg ikke unddrage mig det.

Kjøbenhavn den 1ste Januar 1848.

Erbødigst

N. HØYEN.

Til de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo.

I Løbet af Januar modtog Executorerne den af Høyen lovede Fortegnelse over Malerierne; den sattes i Cirkulation og vendte tilbage med Bemærkninger af Overpræsidenten og Tr. Lund.

Overpræsidenten skrev¹:

Det ligger for mig extra provinciam, at have nogen Mening om de af Hr. Professor Høyen til Ophængelse foretrukne Stykkers Værd i Sammenligning med andre, som han har henvist til Kjældereren eller til Magasinering, samt om den af ham valgte Plan for Maleriernes Opstilling overhovedet er vel begrundet; men Resultatet, at af den heele Samling kun 80 Malerier ere bestemte til Ophængelse i Værelserne paa 1ste Sal, er af den Beskaffenhed, at Executorerne ikke kunne forsvare uden videre at acquiescere derved. I Betragtning heraf og da Hr. Professoren selv har anseet en Revision nødvendig, tillader jeg mig at foreslaae, at Hr. Justitsraad Thiele og Hr. Theatermaler Lund anmodes om

- a. at revidere Listen i Foreening og derover afgive deres Betænkning,
- b. at yttre deres Formeening, om der ikke kunde findes passende Plads for en Mængde Malerier paa Væggene i Opgangen, i de for Antikvitets- og Myntsamlingen bestemte Værelser samt i Bestyrelsens Forsamlings-Værelse, og endelig
- c. at foranstalte og med deres Skjøn at indsende et Overslag over hvad det vilde koste at indrette Kjælderetagen saaledes, at den, uden at udzires paa samme Maade som de øvrige Deelee af Bygningen, dog afgav et sømmeligt Lokale til at optage — foruden de Antiquer, der ikke andetsteds kunde forskaffes Plads, — den Deel af de tiloversblevne Malerier, der ikke efter deres Beskaffenhed egne sig til at henlægges i Magasin.

Den 28de Januar 1848.

H. LANGE.

Troels Lund skrev²:

Til Deres Excellence, Geheimeconferentsraad COLLIN, Storkors af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

Jeg har siden det Møde af Executorerne i Thorvaldsens Bo, som jeg havde den Ære at overvære, ved Hjælp af de Lister og Overslag, som Hr. Etatsraad Schouw tilstillede mig, som og ved Undersøgelser paa Stedet søgt at blive fortrolig med de Arbeider, der endnu mangle, for at fuldende Opstillingen af Kunstværkerne i Musæet, samt overveiet, i hvilken Orden disse hensigtsmæssigt burde foretages.

I denne Anledning har jeg haft flere Conferencer med Professor Bissen, saavel i hans Hjem som og i Musæet, og navnlig har Placeringen af Busterne været Gjenstand for vor fælles

¹ Mus. A. 351.

² Mus. A. 351

Samtale, idet disses Opstilling udøver en væsentlig Indflydelse paa den Plan, det uden Tvivl vil være rigtigst at følge ved Arbeidets Fremme, den nemlig, saavidt muligt at blive *aldeles* færdig paa visse Steder, og da rengjøre disse og spærre dem for Arbeiderne.

Da Professor Bissen er meget beskjæftiget i denne Tid med Basrelieffer til vor forevige Konges Katafalk, og hans Helbred heller ikke tillader ham noget længere Ophold ad Gangen i Musæet, saa ere Forarbejderne endnu ikke saa langt fremrykkede, at jeg tør tilraade strax at begynde Arbeidet igjen. Jeg haaber imidlertid, at dette snart vil kunne skee og definitiv Bestemmelse tages med Hensyn til Placeringen af de endnu manglende Kunstværker, paa hvilken Bestemmelse Arbeidets Fremme nærmest beroer, næst efter de Omstændigheder, som ere en Følge af den nærværende Aarstid.

Jeg takker Deres Excellence for Meddelelsen af Kataloget over Thorvaldsens Malerier, som har interesseret mig meget, da det er første Gang jeg har faaet en fuldkommen Oversigt af det, som Thorvaldsen i den Retning har skjænket Danmark. Endskjøndt nu disse Maleriers Anbringelse i Musæet ikke vedkommer mig, kan jeg dog ikke tilbageholde nedenstaaende Ytringer desangaaende.

Maleriernes Antal sees at være ialt c. 356; af disse har Professor Høyen udpeget 80 som bestemte til at anbringes i selve Værelserne, og Resten skulde da anbringes i Kjælderen eller magasineres. Hvad nu Valget af de 80 Malerier angaaer, da er det efter min Overbevisning gjort med en Smag og Skjønsomhed, som Intet lader tilbage at ønske, ligesom jeg med Professor Høyen maa samstemme i det *Ønskelige* i, at den Charakter maatte kunne vedligeholdes ved Maleriernes Ophængning, som alt er angivet ved Relieffernes Opstilling. Men naar Antallet af de Malerier, der skulle ordnes, tages i Betragtning, da anseer jeg det paa Grund af Mangel paa Plads for umuligt, at gennemføre Opstillingen overeensstemmende med det antydede Princip, uden at magasinere mere end de tre Fjerdedele af Malerierne.

Forsaavidt Thorvaldsens egne Arbejder angaaer, da finder jeg det i sin Orden, at der ikke spares paa Plads; thi Bygningen skylder disse sin Tilværelse. Derimod anseer jeg det mindre nødvendigt, at ordne de andre Kunstneres Arbejder efter samme Maalestok. Jeg antager, at der i Værelserne maatte kunne anbringes et langt større Antal Malerier end 80, naar Rummet blev benyttet mindre rundhaandet end det sandsynligvis er paatænkt. Selv forudsat, at de 80 fremhævede Malerier fik de bedste Pladser, og de øvrige, saamange der kunde ophænges, maatte tage til Takke med mindre godt Lys, saa vilde jeg dog hellere ønske dette, end at et saa stort Antal, som ovenfor er viist, forblev uophængt; thi *den offentlige Mening vil sikkert paa det Bestemtteste yttre sig imod, at af 356 Malerier kun en mindre Deel ophænges, naar der endog blot findes en mindre god Plads til et større Antal.*

Naar der tages Hensyn til den Masse af antike Afstøbninger osv., som maa anbringes i Kjælderen, da troer jeg, at Professor Høyens Haab, om der at vinde Plads til Malerier ikke vil blive opfyldt, og jeg har derfor tilladt mig at fremføre ovenstaaende Ytringer, for i Tide at henlede Opmærksomheden paa denne Sag. Efter mit Kjendskab til det Rum, som haves til Disposition i Musæet, vil der efter min Formeening selv med den største Økonomi af Pladsen i Værelserne blive et Antal Malerier tilovers, om hvilke man maa underskrive Professor Høyens Ord: „at de ligefuldt fortjene en Omsorg større end den, Eieren selv har skjænket mange af dem.“

Men naar Pladsen er benyttet saa meget som muligt, kan der formeentlig i Fremtiden ingen grundet Bebreidelse i den Henseende finde Sted mod Nogen.

Kjøbenhavn den 3die Februar 1848.

Med særdeles Høiagtelse, ærbødigst

TROELS LUND,
Kongelig Theatermaler.

Collin skrev fremdeles¹:

Et Par Dage efter at jeg modtog medfølgende „Liste over Thorvaldsens Malerier,“ dateret den 11te Januar 1848, omsendte jeg den mellem de Herrer Executorer og erholdt den tilbage med vedlagte Bemærkning fra Hr. Overpræsident Lange af 1ste d. M. Da jeg siden har modtaget hosfølgende Skrivelse af 3die d. M. fra Hr. Theatermaler og Borgerrepræsentant Tr. Lund, denne Gjenstand betræffende, saa finder jeg mig foranlediget til atter at sætte Sagen i Omløb og tilføie den Erklæring:

„At da det „Listen“ vedhæftede Forslag gaaer ud paa, kun at ophænge en Fjerdedeel (80) af Samlingen (350) og at hensætte de tre Fjerdedele i Kjælder og Pakkamre, saa egner *det* sig ikke til at tages under Discussion, hvilket jeg, hvis det skulde behøves, nærmere skal godtgjøre; og det vil derfor være nødvendigt, at et Forslag til Maleriernes Anbringelse i Musæets tvende Etager forelægges *Executorerne*, og dersom disse ikke desangaaende skulde blive enige, Musæets *Eier* til Afgjørelse.“

Til at forfatte et saadant Forslag foreslaaer jeg Hr. Justitsraad Thiele og Hr. Theatermaler Lund, hvilke jeg haaber ville paatage sig dette Hverv.

Maatte det befindes, at denne Committee burde bestaae af 3 Medlemmer, vilde jeg foreslaae som tredie Medlem Hr. Professor J. L. Jensen.

Den 4de Februar 1848.

COLLIN.

Til Overpræsident LANGE, Justitsraad THIELE, Professor CLAUSEN, Etatsraad SCHOUW, Professor BISSEN.

Overpræsidenten bemærkede hertil:

Da jeg nedskrev mit vedlagte Votum af 28de f. M. og deri blandt Andet yttrede, at man ikke uden videre kunde acquiescere ved Professor Høyens Plan til Maleriernes Ophængelse, antog jeg dog paa den anden Side ikke, at der vilde være Anledning til ubetinget og i dens Heelhed at forkaste den, hvorimod jeg troede, at det, om end med nogen Modification og Forøgelse i Tallet, dog i det væsentlige kunde have sit Beroende ved hans Forslag ang. Ophængelsen af de af ham udseete Stykker, og at man kun saa vidt muligt maatte søge andetsteds at gjøre Udveie til Plads for Resten, uden at henvise Malerier, der ikke kunde ansees som aldeles værdiløse, til Magasinering.

Men da jeg nu af Hr. Theatermaler Lunds Betænkning af 3die d. M. erfarer, at der ikke engang kan gjøres Regning paa Plads til Maleriernes Ophængelse i *Kjælderetagen*, selv om man vilde oversee det lidet Ønskelige i, at de *der* skulde anbringes, og da jeg med Hr. Lund maa være

¹ Mus. A. 351 b.

enig i, at det vilde opvække almindelig Utilfredshed, om den største Deel af Malerierne bliver unddraget fra Ophængelse, bliver der næppe andet tilbage, end ganske at opgive den af Professor Høyen lagte Plan og i dens Sted at udarbejde en ny, hvorved det af ham kun for 80 Stk. udseete Lokale ved en mere økonomisk Anvendelse kom til at rumme et betydeligt større Antal.

Det fremgaaer allerede af mit tidligere Votum, at jeg Ingen kjender, af hvilke jeg hellere kunde ønske dette Hverv overtaget end af Hr. Justitsraad Thiele og Theatermaler Lund; at tilkalde endnu en tredje, der ikke som disse allerede staaer i Forbindelse med Musæet, kunde lettelig af Hr. Professor Høyen ansees som en Krænkelse, i Særdeleshed naar han ikke i Forveien var spurgt, om han maatte være villig til at indtræde i Committeen, hvilket jeg meget paativler at han indlader sig paa. Men i alt Fald maa Executorerne vel tilskrive ham et forbindtligt Brev, hvori yttres, at uagtet man ikke kan Andet end erkjende den Smag og Skjønsomhed, hvormed han fra sit Standpunkt havde gennemført den omsendte Plan, havde man dog af de i Voteringen med Bilag udhævede Grunde fundet overveiende Betænelighed ved at tage den til Følge, og derfor anmodet Hr. Justitsraad Thiele og Theatermaler Lund om o. s. v. o. s. v.

Modtaget den 6te, afsendt den 8de Februar Form.

H. LANGE.

De andre Executorer udtalte sig om Sagen paa følgende Maade:

Hr. Theatermaler Lund har udtalt min Mening i Henseende til Professor Høyens Forslag, som om vi havde confereret desangaaende, hvilket dog ikke er Tilfældet. Paa den ene Side erkjender jeg det Dygtige i Professor Høyens Udvalg og maa beklage, at jeg af andre Hensyn ikke kan votere for dets ubetingede Antagelse, nemlig fordi den indskrænkede Plads her forbyder at gjøre det, som under andre Forhold vistnok vilde være rigtigst og smukkest.

Paa den anden Side kan jeg ikke heller underskrive Hans Excellence Collins Votum af 4de Februar, som gaaer ud paa at unddrage Professor Høyens projekterede Plan al Discussion; thi jeg antager, at det heldigste Resultat under disse trængende Omstændigheder dog maatte være at udvinde ved en føielig Imødekommen fra begge modstridende Sider. Den naturligeste og simpleste Løsning af disse Forviklinger synes mig at være den, at man *erkjender* Professor Høyens Udvalg, der ufeilbarligt dog fremhæver det Bedste og Seeværdigste af Samlingen, men at da ogsaa Professor Høyen i Betragtning af de os paahvilende Forpligtelser ikke gjør Vanskelighed ved at opoffre den Luxus af Plads, som han ellers med god Grund kunde ønske, men, saaledes som Theatermaler Lund allerede har bemærket, optager desforuden saamange Malerier af 2den Rang, som de mindre godt belyste og ellers ledige Pladser i Logerne kunne modtage. Vel vil man derved svække Indtrykket af mangt et udmærket Billede, men da vi dog ikke have Raadighed til at bringe dette Hensyn saa store Offre, saa have vi i alt Fald gjort vor Pligt og fulgt Testators Bestemmelse saa godt vi kunde.

En stor Deel af de i Professor Høyens Udvalg ikke optagne Malerier ville dernæst upaatviveligt kunne anbringes paa Væggene i de Værelser, hvor de mindre Samlinger ere ordnede. Jeg forudseer vel, at dette mit Forslag vil møde Misbilligelse af Hr. Lic. Müller, fordi det unægteligt vilde være smukkere, at holde disse Samlinger strængt til deres bestemte Indhold; men hertil vilde jeg svare, at naar Nødvendigheden byder det, saa har en lignende Sammenblanding allerede fundet Sted, da disse Sager dagligt glædede den forevige Kunstner i hans egne Værelser.

Skulde det komme derhen, at et nyt Forslag til Maleriernes Opstilling bliver at udarbejde, da maa jeg for mit Vedkommende erklære, at jeg kjender tilfulde Vanskeligheden af en saadan Opgave og at jeg derfor i Tide maa yttre, at min Tid er saa optaget med daglige Arbeider i Haandbibliotheket og i Kobberstiksamlingen, at jeg ikke tør paatage mig nogen Deel af et Arbeide, der ikke allene kræver en større Dygtighed, end jeg troer mig i Besiddelse af, men ogsaa en fuldkommen rolig og uforstyrret Hengivelse i Sagen.

Den 9de Februar 1848.

J. M. THIELE.

Nærværende Sag er, saavidt jeg skjønner, af den Vigtighed, at den bør behandles i et Møde, og jeg forbeholder mig at yttre min Mening, naar et saadant kommer istand.

Den 11te Februar 1848.

SCHOUW.

Da jeg ligeledes maa ansee mundtlig Forhandling af denne Sag som uundgaaelig, skal jeg ogsaa have mig forbeholdt at yttre mig i sin Tid.

H. N. CLAUSEN.

Jeg har Intet at tilføie.

BISSEN.

Enig i at en Samling afholdes; skulde det ikke kunne bidrage til en forsonlig Imødekommen, naar Professor Høyen blev indbudt dertil for at discutere Sagen?

H. LANGE.

Mødet kom istand, og efter en mod en Minoritet af to (Schouw og Bissen) vedtagen Beslutning omsendte Collin følgende Concept til Vedtagelse¹:

Til Hr. Professor Høyen, R. af Dbg.

Ifølge de Forpligtelser, som paaligge Executorerne af Thorvaldsens sidste Villie, vil man ikke kunne indgaae paa det Forslag, som Hr. Professoren under 11te f. M. har fremsat ved at indsende en „Liste over Thorvaldsens Malerier,“ nemlig af de deri anførte 356 Stk. kun at ophænge 80 i Værelserne, og at anbringe Resten i Kjælderen og i et Magasin, uagtet det vel kan indrømmes, at der, naar Sagen betragtes blot fra et kunstnerisk Standpunkt, kan være meget, der taler for den af Dem paatænkte Anordning. Man maa altsaa udbede sig Deres Erklæring, om De skulde være tilbøielig til at fremkomme med et Forslag, som stemmede med den forevigeede Kunstners i hans Testamente og Codicil udtalte Villie.

Hertil bemærkede Lange:

Uagtet jeg for mit Vedkommende i det Væsentlige er enig i Conceptet, kan jeg dog ikke andet end ønske, at det ved et Par Modificationer i Indledningen og ved en Udtalelse af Executorernes Paaskjønnelse af den Umage, Professor Høyen har havt, og den Smag og Skjønsmhed, han fra *sit* Standpunkt har viist ved Planens Gjennemførelse — erholdt et mildere Physiognomi og udviiste, at Executorerne beklagede, at et saa betydeligt Arbeide blev forgjæves.

H. LANGE.

¹ Mus. A. 353.

Jeg har herved Intet at bemærke.

J. M. THIELE.

Skjøndt enig i Henhold til den tagne Beslutning angaaende Skrivelsens Hovedindhold, savner jeg dog enhver Yttring af Bestyrelsens Erkjendtlighed for det udførte betydelige Arbeide og enhver Yttring af Ønske fra Bestyrelsens Side om, at den upaatvivlelig dygtigste Mand vilde overlage Arbeidet efter den fremsatte Udvidelse. Uden Udhævelse af disse tvende Momenter vil jeg ikke see mig istand til at underskrive.

H. N. CLAUSEN.

I Henhold til hvad jeg yttrede i Mødet haaber jeg, at mine ærede Colleger ikke ville fortryde paa, at jeg ikke underskriver; navnlig kan jeg ikke overbevise mig om, at Executorerne med Hensyn til Thorvaldsens Testamente have nogen Forpligtelse til at ophænge alle Malerierne eller ophænge dem i et bestemt Lokale.

Den 23de Februar 1848.

SCHOUW.

Enig med Hr. Etatsraad Schouw.

BISSEN.

Ved at læse Concepten berørtes jeg unægtelig af den samme Følelse som Hr. Overpræsidenten og Professor Clausen have udtalt, og af mit Votum vil man have seet, at ogsaa jeg maatte ønske en Paaskjønnelse udtalt i Forbindelse med den Erklæring, at Professor Høyens Forslag, saaledes som det var indsendt, ikke kunde tages til Følge.

Da det Væsentligste imidlertid var tydelig udtalt og da Professor Høyen selv ikke pleier at indlade sig paa synderligt mere i sine Skrivelser, gav jeg min Paategning overbeviist om, at hvis Indtrykket af Conceptet paa mig var grundet, vilde det nok vise sig i de følgende Paategninger.

Den 24de Februar.

J. M. THIELE.

Collins Ærgrelse over Conceptens ublide Skjæbne og hans Mangel paa Sympathi for Høyen og hans Tilhængere giver sig Luft i følgende Circulaire:

Uagtet Thorvaldsen meget vel vidste, at der gaves Kunstdommere, som lode sig forstaae med, at han ikke forstod at bedømme Malerier, og som derfor med et medlidende Smil saae ham anskaffe Billeder af Kunstnere, der ikke hørte til de Udkaarne, saa faldt det ham dog sikkert aldrig ind, at man efter hans Død vilde drive denne Ultrakritik saa vidt, at man offentlig vilde underkjende hans Domme over de fleste af de af ham kjøbte Malerier, ved under et eller andet Paaskud at udelukke dem fra det Musæum, hvori han havde bestemt, at de skulde bevares — ved at putte dem hen i Kjælderen og Magasiner sammesteds — og derved reent ud at erklære for Verden: Thorvaldsen har vel kjøbt dem til Musæet, men paa Malerier forstod han sig ikke, og derfor maa man, for at redde hans Ære, søge at fjærne dem. Jeg kan ikke deele denne Anskuelse og jeg finder mig derfor ikke foranlediget til at gjøre nogen Forandring i mit Udkast til Brevet, som efter min Anskuelse indeholder hvad det skal.

Iøvrigt forbeholder jeg mig, om jeg skulde finde det fornødent, at gjøre en Erklæring herom til Protokollen.

Den 23de Februar 1848.

COLLIN.

Hertil bemærkede de andre Executorer:

Jeg maa naturligvis henholde mig til min tidligere Paategning og allene tilføie: at dersom Sagen skal stilles saaledes paa Spidsen, at den foretagne Afstemning skal udtydes, som om Majoriteten skulde have voteret en Form, som jeg ikke kan andet end finde uhøflig, naar Talen er henvendt til en Mand, som Bestyrelsen dog i alle Tilfælde skylder Forbindtlighed, — saa vilde jeg finde mig moralsk forpligtet til at træde over til Minoriteten — med tilføiet Motivering i Protokollen.

H. N. CLAUSEN.

Jeg har ifølge min tidligere Erklæring Intet at bemærke.

SCHOUW.

Lange skrev:

„Jeg har allerede under Conceptets forrige Circulation yttret, at jeg i Hovedindholdet var enig, men at jeg kun stemte for dets Affattelse i en noget venligere Form, der tillige udviste Executorernes Paaskjønnelse af den Uleilighed, Professor Høyen unægtelig har havt. I Henhold hertil og da det forekommer mig, at man ved nogen Imødekommen fra begge Sider uden Betænkelighed maatte kunne forenes om Affattelsen af Brevet, tillader jeg mig under Bibeholdelse af det oprindelige Grundlag at foreslaae dets Redaktion saaledes:

Idet undertegnede Executorer af Thorvaldsens sidste Villie særdeles paaskjønne den Beredvillighed, hvormed Hr. Professoren har paataget Dem at ordne Ophængelsen af den Afdødes Malerier i Musæet, og ingenlunde miskjender, hvormeget der, naar Sagen betragtes fra et kunstnerisk Standpunkt, kan anføres for den af Dem paatænkte Anordning, maa vi dog beklage, at vi ifølge de os efter den Afdødes Testamente paahvilende Forpligtelser ikke kunne tiltræde det Forslag, Hr. Professoren har fremsat ved at indsende en „Liste over Thorvaldsens Malerier,“ nemlig af de deri anførte 356 Stk. kun at ophænge 80 i Værelserne og at anbringe Resten i Kjælderens, forsaavidt de ikke egnede sig til at magasineres. Vi maa under disse Omstændigheder udbede os Hr. Professorens behagelige Ytringer, om De ikke maatte være tilbøielig til at udarbejde et andet Forslag, som, stemmende med den forevigeede Kunstners i hans Testamente og Codicil udtalte Villie, maatte have til Formaal, at det størst mulige Antal af Malerier blev anbragt til Ophængelse i Værelserne uden at henvises til Kjælderetagen, i hvilken der (andre Betænkeligheder tilsidesatte) end ikke vilde kunne skaffes den fornødne Plads.“

Collin som modtog Circulairet tilbage den 28de Februar, skrev:

At Brevet i Begyndelsen faaer denne Tilsætning:

„I hvormeget Undertegnede end paaskjønne den Beredvillighed, hvormed Hr. Professoren har paataget Dem at ordne Ophængningen af den Thorvaldsenske Malerisamling, saa kunne vi dog ifølge de os som Executorer af Thorvaldsens Testamente paahvilende Forpligtelser ikke gaae ind paa o. s. v.,“

derimod har jeg Intet at indvende, og naar Udkastet forresten uforandret følges, skal jeg underskrive Brevet.

Den 29de Februar 1848.

COLLIN.

Overpræsidenten skrev hertil:

Uagtet jeg foretrækker den af mig foreslaaede Redaktion, skal jeg dog, da enhver Sag omsider maa have en Ende, Intet have imod at underskrive et Brev overeensstemmende med Hs. Excellences modificerede Concept, naar Pluraliteten iøvrigt derom kan forenes.

Den 29de Februar 1848.

H. LANGE.

I det Væsentlige har jeg Intet mere at bemærke.

J. M. THIELE.

Jeg er villig til at underskrive et Brev efter det af Hr. Overpræsidenten affattede Udkast; men da jeg maa foretrække det i sin Heelhed fremfor den af Hans Excellence foreslaaede Forandring, og saaledes ligesom Hr. Overpræsidenten ikkun kan tiltræde den forandrede Form, naar Pluraliteten stemmer for denne, maa jeg anmode om, at Hr. Justitsraad Thiele opfordres til at erklære sig om, hvilket af de tvende Forslag han tiltræder.

H. N. CLAUSEN.

Seet.

SCHOUW.

Jeg stemmer for Overpræsidentens Concept i dens Heelhed.

Den 1ste Marts 1848.

J. M. THIELE.

Brevet kom til at lyde som Lange havde foreslaaet, men blev kun underskrevet af Thiele, Clausen og Lange.

Høyen svarede den 11te Marts¹:

Efter at have modtaget D'Hrr. Executorers Skrivelse af 1ste Marts har jeg paany gennemgaaet Malerierne og mit Forslag til deres Anordning og tillige gennemlæst Thorvaldsens Testament og Codicil.

Med Hensyn til den — Giverens — Villie, som de Herrer troe at finde i disse Dokumenter, da maa jeg beklage, at jeg ikke er istand til at opdage den, saameget jeg end ønsker, at der af Giveren havde været opstillet en fast Regel, som kunde have forebygget enhver Misforstaaelse eller Usikkerhed. Selv efter den nøieste Gjennemlæsning kan jeg kun opdage enkelte Vink, der kunne tjene til Veiledning, og disse Vink finder jeg i Udtryk som: „hensigtsmæssig Opstilling“, — „Musæets indre Forskjønnelse“ (Cod. § 6), „et hæderligt Monument for dansk Kunst“ (§ 7), og i den Omstændighed, at *han har valgt* en høitaget Kunstner til at have det kunstneriske Tilsyn. Men disse Vink have for mig en heelt forskjellig Betydning fra den, som fremsættes af de Herrer Executorer. De vise mig, at den ædle Giver heller ikke her har fornægtet sig, men at hans Tanke har været, at ogsaa Anordningen skulde bidrage sit til, at Musæet kunde vise sig som en kunstnerisk Heelhed.

Med Hensyn til Malerisamlingen da er den sammensat af høist uligeartede Deele:

1. Ældre Malerier. Omtrent et Dusin af disse har jeg seet hænge paa hans Vægge i Rom. Det var de samme Billeder, som endnu danne Eliten i denne Række. Men det betyder kun saare lidet, og jeg har al Grund til at formode, at den største Deel af dette Udvalg er bleven for-

¹ Mus. A. 354.

trængt af nyere Malerier. Den langt talrigere Rest maa have stukket i Krogene; først her i Kjøbenhavn have disse Billeder faaet Rammer, og, saavidt jeg veed, uden Thorvaldsens Foranstaltning. Det var Skrabet, som fulgte med, fordi det hørte til hans Eiendele og fordi det kunde gjøre Nytte som Fyldegods.

2. Nyere Malerier. Det er denne Afdeling, som giver Samlingen dens egentlige Værd, men der er betydeligt Misforhold mellem dens Omfang og det værdifulde Indhold, som kunde gjøre den kjær for Eieren. Et saadant Misforhold er ingen Sjældenhed — desværre, hverken i offentlige eller private Samlinger, og i dette specielle Tilfælde maa man desuden vel erindre sig Samlerens særegne Stilling, hans mangehaande dels collegiale dels venskabelige Forhold til ældre Kunstnere, hans Godmodighed, hans Deeltagelse selv for ganske unge Begyndere, den Pligt, der paalaa ham ved mange Leiligheder at komme til Hjælp og understøtte. Det kan derfor heller ikke undre, ved Siden af aandrige eller dog interessante Værker at finde dels ubetydelige, dels uheldige Arbeider af bekjendte Kunstnere, dels rene Begynderarbeider, Dilettantarbeider, dels endelig en heel Række af Stykker, der aabenbart blot ere Kvitteringer for modtagne Velgjerninger.

Efter ret at have gjort mig fortrolig med Samlingen, stillede det sig som min Opgave, at fremdrage hvad jeg kunde kalde Samlingens Kjærne og sætte den i det fordelagtigste Lys. Jo mere jeg beskæftigede mig med den, desto tydeligere blev det for mig, at denne Samling tillige havde sin største Betydning ved det Vidnesbyrd, som den kunde give om den universelle Deeltagelse, Thorvaldsen havde skjænket Malerkunstens fleersidige Udvikling i den Tid, han havde levet i Rom. Den æsthetiske Nydelse fik derved et eget Præg, et Udtryk, som ikke vilde møde Besøgerne i vore andre Samlinger.

Med Hensyn til det Rum, hvori Malerierne skulle ophænges, da er Belysningen fortræffelig, og Væggenes dybe, mættede Farver tjene godt til at hæve Malerierne og frembringe Ro. Men Værelserne ere smaae og taale ingen Overlæsning, og Bagvæggene ere — med en enkelt Undtagelse, som jeg foranledigede, — bestemte til saadanne af Thorvaldsens Værker, som ikke andetsteds kunde erholde en passende Plads. Den sidste Betingelse blev jeg alt i Efteraaret 1845 gjort opmærksom paa i et Møde med D'Hrr. Bissen og Bindsbøll, og jeg gik gjerne ind paa den; thi ogsaa efter min Formeening burde der først og fremmest sørges for Thorvaldsens egne Arbeider. Bagvæggene due i Regelen desuden ikke til at hænge Malerier paa.

Det var under saadanne Forhold at jeg i afvigte Foraar begyndte at forberede Ophængningen. Erfaring havde viist mig den store Usikkerhed, som er forbundet med ene at ville anordne Kunstgjenstande paa Papiret. Det var derfor at jeg udførte og prøvede heele min Plan paa Skjærme, der havde samme Maal som de tilsvarende Vægge i Musæet, og som vare stillede saaledes, at ogsaa Belysningen blev omtrent den samme som i Musæets Værelser. Først efter saaledes at have gennemgaaet Væg for Væg (undtagen Bagvæggen i Forsamlingsværelset), og efter at have erholdt Professor Bissens Samtykke, ansaae jeg mit forberedende Arbeide for fuldendt.

At denne Anordning kan varieres paa mange Maader, at en enkelt Væg, et enkelt Værelse kan sammenstilles mere harmonisk, at der selv ved Valget af enkelte Malerier, — dog kun nogle faae, — kan være Spørgsmaal om, hvorfor de ere valgte og ikke dette eller hiint af dem, der nu betragtes som reent tilsidesatte, alt dette indseer jeg meget vel og har ofte følt det under Arbeidet. Jeg har bestræbt mig for at tilveiebringe en harmonisk og karakteristisk Heelhed. Er det ikke

lykkedes mig eller har jeg vilkaarlig tilsidesat bedre Arbeider eller foretrukket middelmaadigere, saa lad mit Forslag kun falde, en Anden overtage da dette Værk; thi kunde jeg ogsaa gjøre noget Nyt, jeg kunde dog ikke gjøre noget Bedre. Dette siger jeg naturligvis med Forbehold af enkelte Forandringer, som jeg under selve Ophængningen kunde finde mig foranlediget til at gjøre, navnlig med et Par af Dørstykkerne og med Bagvæggen i Forsamlingsværelset.

Men man ønsker, at jeg skal anbringe flere Malerier, da der er rundelig Plads til flere. Ja, naar man betragter Væggene blot som Flader af et vist Kvadratinhold, naar man underordner Hensynet til Maleriernes Qvalitet og Sammenstillingens Harmoni. Og desuden, om jeg vilde forandre heele mit Udkast, om jeg vilde gaae ind paa, at faae saamange Malerier ophængte, som jeg paa nogen Maade kunde beqvemme mig til, saa tvivler jeg alligevel meget om, at jeg skulde kunne opnaae et saadant Antal, som jeg efter Udtrykket i Skrivelsen maa formode, at D'Hrr. Executorer ønske. Derimod er jeg i Forveien vis paa, at det Maal, jeg hidindtil havde havt for Øie, vilde aldeles blive forfeilet. Kjærnen af Samlingen vilde tabe sig i Massen af det Middelmaadige!

Var det en Samling af Mesterværker eller vare disse dog det overveiende Antal, saa vilde det indre Kunstværd give Erstatning for det Overlæssede, Brogede i Sammenstillingen. Man vilde beklage, at Rummet var saa utilstrækkeligt, men man vilde ligefuldt lade Samlingens Betydning vederfares Ret. Men ikke engang om de 80 Nummere, som findes i mit Udkast, lader det sig paa-staae, at de ere lutter — jeg vil ikke tale om Mesterværker, men blot fortrinlige Arbeider af de Kunstnere, hvis Navne de bære. Og hvor faae af disse Navne venter der vel en større Udødelighed end den, Kunstnerlexikonnet kan give. Skal til dette Antal føies blot det forholdsvis bedste af den øvrige Samling — de 276 Stykker —, saa tør jeg med Bestemthed forudsige, at det Middelmaadige vil faae Evne til ret at falde i Øinene, til at blænde og trætte. Denne *Masse* har ikke engang kunsthistorisk Betydning, den maa først blive gammel for at vinde en saadan, og den vil kun erholde den paa Grund af sin Alderdom.

Jeg har alt berørt det Udtryk: „Thorvaldsens sidste Villie,“ som jeg antager at tale for min Synsmaade. Da han levede, drømte jeg aldrig om at faae Noget at gjøre med hans Samlinger; det faldt mig heller ikke ind, at spørge ham om hans Planer med deres Anordning. Tilfældigvis har jeg dog engang erfaret en flygtig Yttring af ham om Maleriernes Ophængning. Om han havde kunnet realisere den, det veed jeg ikke, men det veed jeg, at den tydede hen paa en kunstnerisk Sammenstilling, aldeles forskjellig fra det, som han var vant til i sine Omgivelser. Kan der overhovedet tvivles om, at den Mand, som havde paatænkt, selv efter sin Død ved Kjøbet af danske Kunstværker at ville reise et hæderligt Monument for dansk Kunst, at han skulde ønske i den Bygning, som skyldes Landsmænds Tak og Beundring, at see *hæderlige* Kunstværker blandede med Alt det, som øieblikkeligt Lune, personlige Forhold, tilfældige Omstændigheder havde samlet omkring ham i hans daglige Værelser?

Naar jeg henviser til Kjældereren ikke allene som et Magasin, men tillige som et Sted for Opstilling af Kunstværker og saaledes sluttende sig i Eet og Alt til den øvrige Bygning, saa er det ikke et løst Ord, men en veloverveiet Tanke, som jeg udtaler. Allerede i 1845 har jeg til Flere af de rette Vedkommende talt alvorligt herom, og hvad jeg dengang sagde er paa det fuldstændigste gaaet i Opfyldelse. Musæet behøver slet ikke at undsee sig ved Kjældereren. Det er ikke Mængden, som skal herved; det er Kunstnere, Kunstvenner, som i denne Afdeling undertiden kunne ønske at søge Oplysning. En stor Deel af Kjældereren er meget godt belyst; en anden Deel er mørkere og

her kan magasineres. Med Forstand og Omsorg lader der sig gjøre Meget for at sikre Kunstværkerne mod Lidelse eller Undergang; der behøves blot alvorlig Villie og klar stærk Overbeviisning om, at Musæets rigtige Indretning og Benyttelse er det første Vidnesbyrd for, at vi forstaae at vurdere Aanden i Thorvaldsens Gave.

Kjøbenhavn den 11te Marts 1848.

N. HØYEN.

Til de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo.

Efter Modtagelsen af dette Svar blev et Møde afholdt den 17de, men Collin var ved Upasselighed forhindret fra at kunne være tilstede. Schouw lod tilføre Protokollen:

„Han kunde ikke skjønne, at der i Thorvaldsens Testamente eller Codicil indeholdtes Noget, som kunde forpligte Executorerne til at lade samtlige Malerier ophænge i et bestemt Lokale. Der var i de testamentariske Bestemmelser kun Tale om en hensigtsvarende Opstilling, altsaa vel en saadan, som de meest Sagkyndige fandt at være den rigtigste. Bestyrelsen havde overdraget Opstillingen til Professor Høyen under Medvirkning af Professor Bissen, til hvem Thorvaldsen ved sin Codicil havde overdraget det kunstneriske Tilsyn ved Musæet, og man havde ikke forlangt nogen Plan forelagt til Executorerens eller Andres Bedømmelse. Heri havde man formeentligen handlet rigtigt; thi ved Arbeider, hvorom Fleertallet af Executorerne ikke kunde have nogen gyldig Dom, handlede man sikkert rettest ved at overdrage Arbeidet og Ansvarret derfor til den meest sagkyndige, der var at erholde. Som saadan maatte vistnok Professor Høyen anerkjendes, baade efter hans Stilling som Galleriinspektør og med Hensyn til den af ham udførte Ordning og Ophængning af Malerisamlingen, samt hans heele Studium og bekjendte udmærkede Dygtighed. At forkaste eller forvandske den af ham lagte og af Professor Bissen billigede Plan, — som ogsaa af Andre, f. Ex. Justitsraad Thiele og Theatermaler Lund blev erkjendt for særdeles fortrinlig, — og i dens Sted foranledige Udarbejdelsen af en anden Plan, om hvis heldige Udfald man ikke kunde have en lige saa stor Garanti, og det blot for at vinde Plads til flere mindre fortrinlige Malerier, maaske i det Høieste en halv Gang saa stort et Antal, og som rimeligvis vilde skade Nydelsen af de fortrinligere, — kunde han ikke ansee for forsvarligt, og det saa meget mindre, som der jo kun var Spørgsmaal om at ophænge dem, der efter Høyens Plan ikke havde faaet Plads i 2den Etage, i Kjælderetagen, hvor der maatte kunne blive Plads til dem, da det dels ikke var givet, at de ubetinget skulde vige for Afstøbningerne efter Antikerne, dels i alt Fald Kjælders søndre Side kunde benyttes.“

Professor Bissen, med hvem Professor Høyen stadig havde confereret om Opstillingsarbeidet, og som var enig med samme, maatte ogsaa erklære sig mod Forkastelsen af Høyens Plan.

Mødets øvrige Resultat tilmeldte Schouw Collin i et Brev¹, der først omhandlede de til Opstillingen fornødne Midler.

„Hvad den anden Sag angaaer, saa besluttede man, efter at have confereret med Lund, at tilskrive denne at tage under Overveielse, om hvorvidt Planen kunde anlægges saaledes, at det størst mulige Antal kunde ophænges.

¹ Mus. A. 355.

Overpræsidenten paatog sig at concipere Brevet, som naturligvis vil blive Deres Excellence tilstillet.“

Collin maa vistnok samtidig have sendt Schouw sin Mening i følgende Linier¹:

Professor Høyens Svar blev saaledes som jeg forudsaae og forudsagde, og som han fra sit Synspunkt burde give det.

Sagen staaer altsaa paa samme Punkt, som da Executorerne for en Maaned siden behandlede den, og da Pluraliteten var enig om at overdrage Theatermaler Lund at besørge Ophængningen, men at Professor Høyen dog foreløbig skulde fornemmes, om han vilde gaae ind paa Pluralitetens Anskuelse.

Altsaa er min ufravigelige Mening, at det nu overdrages Theatermaler Lund med den Kunstnerhjælp, han selv finder passende at benytte, at indkomme med et Forslag om, hvorledes den Thorvaldsenske Malerisamling kan anbringes i hans Musæum. At man tillige takker Hr. Professor Høyen for hans Uleilighed, som jeg for mit ringe Vedkommende fuldelig paaskjønner, forstaaer sig af sig selv.

Sluttelig maa jeg reservere min Ret til yderligere at yttre mig, dersom der skulde opstaae modsatte Meninger.

COLLIN.

Den 18de Marts 1848.

Overpræsidentens Concept kom til at lyde som følger²:

Hr. Professor Høyen, R. af Db.!

„Af Hr. Professorens under 11te d. M. meddeelte Besvarelse af vor Forespørgsel, om De ikke, i Betragtning af de af os derimod udhævede Betæneligheder, maatte være tilbøielig til en Omarbejdelse af Deres Plan til Ophængelse af de Thorvaldsenske Malerier, fremgaaer, at De ikke har troet at kunne indlade Dem derpaa, idet De fremdeles anseer det som det vigtigste Princip for Opgavens Løsning, at fremdrage hvad der kan kaldes Samlingens Kjærne og sætte den i det fordelagtigste Lys. At nu Hr. Professorens Arbejde, naar Sagen kunde ordnes fra det af Dem valgte Udgangspunkt, er fortrinligt, og at Valget af de 80 Stykker, der iblandt samtlige 356 af Dem ere udseete til Ophængelse, er gjort med særdeles Smag og Skjønnsomhed, derom nære vi, som allerede bemærket i vor Skrivelse af 2den d. M., ingen Tvivl, men det er med Hensyn til selve Planens Grundlag vi have en fra Hr. Professorens afvigende Anskuelse, hvilken vi, uanseet hvad De derimod har anført, ikke kunne fravige.

Vistnok findes der i den forevigeede Kunstners Testamente ingen udtrykkelig Forskrift om, hvorledes der i den omhandlede Henseende skulde forholdes, men under denne Mangel af anden bestemt Veiledning ligger det, for saavidt vi kunne skjønne, Grundideen for Musæets Oprettelse nærmest, at ikke blot de fortrinligste Malerier, men ogsaa, saavidt Rummet nogenlunde tilsteder det, Stykker af underordnet Værd gjøres tilgjængelige for Publikum; selv paa denne Maade vil der upaatvivlelig ved Udarbejdelsen af Planen for Ophængelsen udfordres Skjønnsomhed og Smag, men uden at dog Hensyn hertil indrømmes en saa overveiende Indflydelse, at det største Antal af Malerierne som en Følge deraf henvises til Magasinering, hvilket ikke vilde kunne undgaaes efter

¹ Mus. A. 356.

² Mus. A. 356.

{ Hr. Professorens Plan, da den Deel af Kjælderen, hvori kan skaffes antagelig Lysning, der endnu
 } Hayes til Disposition, næppe engang vil blive tilstrækkelig til at rumme det Meste af de antike
 } Afstøbninger o. s. v., der ikke kunne faae Plads i de øvrige Afdelinger.

I Betragtning heraf og da vi holde os overbeviste om, at en saadan Indskrænkning i Maleriernes Udvalg, som af Hr. Professoren er foreslaaet, vilde faae den offentlige Mening mod sig, have vi, da De ikke har fundet Dem anlediget til at komme vort Ønske imøde, anmodet Hr. Theatermaler Lund at tage under Overveielse, om og hvorvidt det kan bringes til Udførelse.“

Da Langes Concept kom Collin i Hænde, skrev han til Overpræsidenten:

Etatsraad Schouw tilskrev mig Dagen efter det sidst holdte Møde, hvori jeg formedelst Upasselighed, som endnu ikke ganske har forladt mig, ikke kunde være tilstede, blandt Andet saaledes: (næst at have berørt Pengeforholdene)

„Hvad den anden Sag (Maleri-Anbringelsen) angaaer, saa besluttede man, ligeledes efter at have confereret med *Lund*, at tilskrive *denne*, at tage under Overveielse, om hvorvidt Planen kunde anlægges saaledes, at det størst mulige Antal kunde ophænges. Overpræsidenten paatog sig at concipere *Brevet*, som naturligvis vil blive Deres Excellence tilstillet.“

De vil altsaa, *kjæreste Overpræsident*, ikke kunne nægte, at jeg maatte blive overrasket ved at modtage, i Stedet for en Concept af et Brev til Theatermaler Lund, et Brev til Høyen. At man tilskriver ham et *Par venlige Ord* og takker ham for hans Uleilighed, kan jeg ikke have Noget imod, men at man udbreder sig om Sagen og isærdeleshed, at man indlader sig med ham i den ham *aldeles uvedkommende* Fortolkning af Testamentet, det maa jeg aldeles erklære mig imod.

Da Deres Tid, gode Ven, er for Øieblikket meget og meget ubehageligt angreben, saa skal jeg — om De vil — gjerne gjøre Udkast til begge disse Breve, — saaledes som jeg i mange Aar besørgede hele Committeens Correspondance. Jeg seer Deres gode Svar imøde.

I Hast, Deres hengivne

COLLIN.

Høivelbaarne Hr. Overpræsident Lange.

Overlades til Deres Excellence i Henhold til vores mundtlige Aftale.

Deres

H. L.

Collin skrev nu følgende Circulaire¹:

Paa Hr. Overpræsident Langes Vegne, efter Aftale med ham, tager jeg mig den Frihed, at sende Udkast til de 2 Breve, som efter Beslutningen i sidste Møde skulle afgaae til Professor Høyen og Theatermaler Lund:

Til Hr. Professor Høyen, R. af Dbg.

Enhver af os Undertegnede, som i mange Aar ofte har havt Leilighed til at kjende og beundre Hr. Professorens dybe Blik i Alt, hvad der ligger indenfor den skjønnede Kunsts Enemærker, maa beklage, at Forskjelligheden i Anskuelse af den Maade, hvorpaa Bestemmelsen om den Thorvaldsenske Malerisamlings Anbringelse i Musæet burde udføres, har gjort det umuligt, at benytte Deres Bistand ved dette Arbeides Udførelse; men vi finde os derfor ligefuldt forpligtede til

¹ Mus. A. 356.

at bevidne Dem vor Tak for Deres Tidsanvendelse ved Forfattelsen af den af Dem under 11te Januar d. A. indsendte „Liste over Thorvaldsens Malerier“ saavel som ved de af Dem udkastede Planer til nogle af Stykkernes Ophængning.

Kjøbenhavn den Marts 1848.

Med udmærket Høiagtelse

N. N.

Til Hr. Theatermaler LUND, Medlem af det kgl. Akademi for de skjønnne Kunster.

Af Executorernes mundtlige Ytringer vil Hr. Theatermaleren allerede være underrettet om vort Ønske: at De velvilligen vilde paatage Dem at udarbejde og til os indsende et Forslag til Anbringelsen i Musæet af Thorvaldsens Malerisamling. Den af Professor Høyen forfattede Fortegnelse over Malerierne sendes til behagelig Afbenyttelse.

Jeg har Intet at bemærke om disse Concepter og bifalder saaledes Expeditionen.

Den 24de Marts 1848.

J. M. THIELE.

Jeg maa tillade mig at bemærke, at jeg troer, der finder en væsentlig Uoverensstemmelse Sted imellem Forhandlingens Resultat og Concepten til Professor Høyen, forsaavidt herved er afskaaret enhver Mulighed til at benytte Sammes Bistand. I Mødet blev det nemlig udtrykkeligt forbeholdt, at man skulde søge Forbindelsen med Høyen holdt aaben, for det Tilfælde at Lund skulde ved nærmere Undersøgelse finde, at Høyens Plan i det Væsentlige burde fastholdes, og det blev derfor, — om jeg ikke feiler, — udtrykkelig vedtaget, at Høyen blot skulde underrettes om, at man foreløbigen havde anmodet Lund om at tage Sagen under Overveielse.

H. N. CLAUSEN.

Læst.

BISSEN.

Jeg har ogsaa forstaaet, at Lund skulde anmodes om at tage Sagens Udførelse efter Executorernes Anskuelse under *Overveielse*, og har i Henhold hertil skrevet et Udkast til en Communication til Hr. Professor Høyen, som jeg dernæst tilstillede Hs. Excellence til Gjennemlæsning; men da den ei fandt Hs. Excellences Bifald, har jeg ganske underkastet mig hvad han og de øvrige Herrer Executorer, der i Hovedsagen ere enige, i Henseende til Expeditionsmaaden maatte beslutte, da jeg virkelig i disse Dage er altfor beskjæftiget til at kunne anvende mere Tid paa en Sag som denne, hvorom det forekommer mig, man lettelig maatte kunne forenes.

H. LANGE.

Som den, der var tilstede under Forhandlingen, kan jeg bevidne, at Resultatet var saaledes som Professor Clausen har opfattet det. Saavidt jeg forstod Hr. Lund vilde han næppe gaee ind paa andet.

Den 25de Marts 1848.

SCHOUW.

Dette vil blive klarere ved at læse hvad jeg paa vedlagte Ark nedskrev i Mødet og forelæste de andre Tilstedeværende.

Jeg overlader med Fornøielse Expeditionen til en anden af de Herrer Executorer uden Forpligtelse til at deeltage i Underskriften.

COLLIN.

Maaske vil Professor Clausen opsætte Brevet.

SCHOUW.

Jeg skulde med Fornøielse efterkomme det af Etatsraad Schouw yttrede Ønske, dersom jeg ikke maatte ansee det for et overflødigt Arbeide, eftersom der allerede foreligger en Concept af Hr. Overpræsidenten, affattet i Overeensstemmelse med det i Mødet Vedtagne, hvilket jeg antager at være bestemt til at meddeeles samtlige Executorer.

H. N. CLAUSEN.

Da jeg i Et og Alt maatte misbillige denne Concept og Overpræsident Lange havde overladt til mig at forandre, borttage, tilføie efter Behag, saa fremsendte jeg den naturligvis ikke. Her er den.

COLLIN.

Jeg for min Deel vilde ønske, at den indstregede Deel i den fremlagte Concept udelades, fordi Discussionen derved optages paany. Iøvrigt er jeg aldeles enig.

H. N. CLAUSEN.

Jeg kan Intet have imod, at det Indstregede udelades, naar Pluraliteten er derfor; min Hensigt med den større Udførlighed var, at Sagen kunde oversees i sin Helhed, saafremt Høyen skulde lade Correspondancen trykke.

H. LANGE.

Foranlediget ved de senere gjorte Bemærkninger stemmer jeg for Overpræsidentens Concept med Professor Clausens Modification.

THIELE.

Vidi. COLLIN.

Naar Pluraliteten stemmer for at Brevet expederes efter Overpræsident Langes Concept med Professor Clausens Modification, saa er Sagen jo afgjort. Jeg kan ikke underskrive den.

Den 28de Marts.

COLLIN.

Professor Høyen gav følgende Svar paa det ham tilsendte Brev¹:

Det fornøier mig af de Herrer Executorers Skrivelse at erfare, at en Kunstner har paataget sig det ikke lette Hverv at ordne Thorvaldsens Malerier. Jeg nærer tillige den sikke Overbevisning, at De ogsaa vil vide at finde Mænd, som kunne paatage sig at udføre det andet Arbeide, som har været overdraget mig, — at forfatte Fortegnelserne over Thorvaldsens egne Værker, saavel som over hans Samling af Tegninger, Kobbere samt antike Afstøbninger. Thi efter det Forefaldne kan jeg ikke længere have Tillid til Dem, ligesaa lidt som jeg kan vente, at besidde Deres Tillid; heller ikke ønsker jeg at sætte Dem i den Forlegenhed, som et Arbeide, udført efter en Synsmaade forskjellig fra Deres, let kunde bringe Dem i.

Da jeg modtog Deres Skrivelse af 26de December 1847, maatte jeg let kunne forudsee Udfaldet. Vare de Herrer dengang gaaede ind paa mit Forslag, at gennemgaae Planerne til Ophængningen, saa havde De sparet Dem selv et Tab af 3 Maaneder og mig en piinlig Spænding.

Med Hensyn til Thorvaldsens egne Værker, da have De i Deres Midte den Mand, der har den fuldstændigste Kundskab til disse Arbeiders Historie. Det har været mig en Gaade, hvorfor

¹ Mus. A. 357.

han ikke fra Begyndelsen af har villet paatage sig at skrive Fortegnelsen, og jeg havde maattet betragte mig selv som en Paatrængende, dersom jeg ikke vidste, at der fra min Side ikke var gjort et eneste Skridt — ikke engang i Tankerne — for at erholde dette Arbeide.

Den samme Mand forestaaer den eneste offentlige Samling af Tegninger og Kobberstik, som findes her. Han vilde altsaa ogsaa være den, som man med Tillid kunde overdrage, at forfatte Beskrivelsen af Thorvaldsens Tegninger og Kobberstik. Jeg har foreløbig ordnet Kobberstikkene i Portefeuille og beskrevet den største Deel af Bladene. Da dette Forarbeide dog maaske kunde tjene til at lette Udarbejdelsen af Cataloget, stiller jeg den endnu i denne Dag til Justitsraadens Disposition, ligesom jeg alt i Slutningen af September forrige Aar har tilstillet ham en Mappe med Thorvaldsens egne Haandtegninger, ordnede og noterede.

Kjøbenhavn den 31te Marts 1848.

N. HØYEN.

Til de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo.

Kunde Høyen have været sparet for den Følelse af dyb Krænkelse, som saa tydeligt giver sig tilkjende i dette Brev, eller kunde han have sparet sig selv for den? Man kommer let til at spørge saaledes efter at have læst denne Correspondance. Og Svaret paa det første Spørgsmaal maa vel blive: Vanskeligt! uden ved fuldstændig Eftergivenhed fra Executorernes Side. Men skulde Tiden ikke have givet disses Flertal Ret i, at Høyens Standpunkt under de givne Forhold var for exclusivt? Paa det andet Spørgsmaal kan man vel svare baade Ja og Nei! Ja! naar man betænker, at Troels Lund dog ikke naaede at medtage mere end circa 200 Stykker, og at Høyen, ved selv at indlede Drøftelsen af det sidste Hundredes Ret til at medtages, uden Tvivl vilde være bleven støttet af flere Executorer. Nej! naar man gjør sig Rede for Høyens Maade at tænke og føle paa, hans Sky for at gaae paa Accord med hvad han ansaae for sin bedre Overbevisning. Man dømme nu herom som man vil, saa maa man i alle Tilfælde indrømme, at den Fremstilling af Striden om Thorvaldsens Maleriers Ophængning, som er givet af Ussing¹, hviler paa et ufuldstændigt Kjendskab til Forhandlingerne i Sagen, og at Executorernes Flertal, men navnlig Overpræsidenten, maa ganske frikjendes for Mistanken om letsindigt at have fremkaldt et Brud.

Ogsaa med Hensyn til det Vederlag, som Executorerne fandt sig foranledigede til at byde Høyen for hans Forarbeider til Catalogerne, men som ikke blev modtaget, er Ussing — som vi skulle see — ikke rigtig underrettet.

Høyens Forslag eller Fortegnelsen paa de 80 Malerier, som han havde udvalgt til Ophængning, findes — saavidt os bekjendt — ikke i Musæets Archiv.

De Forandringer i Lunds Udvalg, som Marstrand med L. Müllers Hjælp foretog i 1871, kunne næppe kaldes betydelige.

Efter Modtagelsen af Høyens Svar skrev Collin til de Herrer Thiele, Clausen, Schouw, Bissen og Lange²:

Hr. Justitsraad Thiele vil vel have den Godhed først at yttre sig i Anledning af vedlagte Skrivelse fra Hr. Professor Høyen. Dernæst maatte det bestemmes, om Brev nu skal afgaae til Hr. Theatermaler Lund.

Den 31te Marts 1848.

COLLIN.

¹ J. L. Ussing, „Høyens Levned,“ S. 292.

² Mus. A. 357.

Angaaende Malerisamlingen antager jeg, at Ordningen o. s. v. nu vil blive at overdrage Hr. Tr. Lund i Overensstemmelse med den tidligere Forhandling.

Angaaende de i Professor Høyens Svar omhandlede Catalogarbejder maa jeg for mit Vedkommende erklære, at den Deel, jeg har modtaget til Ordning af Thorvaldsens Efterladenskaber, hans Brevskaber og Aktstykker fuldelig vil beskjæftige mig endnu i nogle Aar, ligesom ogsaa at Udarbejdelsen af en fuldstændigere Biographi og Fremstillingen af Thorvaldsens Værker i deres historiske Forhold er et betydeligt Arbejde, der vil optage al min Fritid, om jeg skal opleve at blive færdig dermed.

Da jeg dertil efter nogle Aars Sygelighed er geraadet i en ikke ubetydelig Arbeidsgjæld til den kongelige Kobberstiksamling, som i de sidste Aar er forøget med flere betydelige endnu ikke indordnede Privatsamlinger, saa seer jeg mig ikke istand til at paatage mig mere.

Jeg troer imidlertid at kunne berolige mig i denne Henseende med den Tanke, at jeg allerede ved mine udgivne og stadig fortsatte Værker om Thorvaldsens Skulpturer har arbejdet den Mand betydeligt i Hænderne, som vil overtage Catalogiseringen, ligesom jeg ogsaa erklærer mig villig til at staae ham fremdeles bi med mine Notater og øvrige Oplysninger til saadant Arbejde. Jeg mener, at Hr. Lic. theol. Müller vilde være Manden.

Den 1ste April 1848.

J. M. THIELE.

Det er, saavidt jeg skjønner, nødvendigt at vide, hvormeget der er forarbejdet af Professor Høyen, for at kunne have Mening om, hvilke Forudsætninger der maa være givne ved den Mand, som Arbejdets Fuldførelse skal med nogen Tryghed kunne overdrages, navnlig hvad angaaer Samlingen af Haandtegninger og Kobberstik. Men jeg anseer en Samling angaaende denne Sag for nødvendig, naar Justitsraad Thiele først har havt Leilighed til at gjøre sig saaledes bekjendt med de fra Høyen meddelte Materialier, at de øvrige Medlemmer af Bestyrelsen ved ham kunne blive gjorte bekjendt dermed.

H. N. CLAUSEN.

Seet.   SCHOUW.   BISSEN.   H. LANGE.

Med Hr. Professor Clausen enig i, at Sagen, naar Hr. Justitsraad Thiele har faaet Leilighed til at gjøre sig bekjendt med Høyens Materialier, helst bør omhandles i en Samling.

H. LANGE.

Forinden Hr. Justitsraad Thiele har erklæret sig om Hr. Professor Clausens Forslag, kan jeg ikke yttre mig om dette Punkt. Men Expeditionen af det for længe siden besluttede Brev til Theatermaler Lund synes at være deraf uafhængig.

Modtaget og afsendt den 5te April.

COLLIN.

Hermed enig.

H. N. CLAUSEN.

Den fra Professor Høyen modtagne Portefeuille har jeg ikke villet aabne, men har henlagt den til de øvrige, som under Laas vare afleverede til Professor Høyen og hvortil jeg har modtaget Nøglen.

Jeg skal nu efterkomme det yttrede Ønske og indsende min Beretning med det Første.

Angaaende Expeditionen af Brevet kan der efter min Mening nu vel ikke være Noget til Hinder.

Den 6te April 1848.

J. M. THIELE.

Jeg har senere aabnet Portefeullen, som indeholder det vigtigste Forarbejde til Ordningen af Kobberstik og Haandtegninger og desforuden Hefter med Forarbejder til Maleriernes Ordning. Naar et Møde er berammet vil denne Portefeuille lettest kunne fremlægges, og man vil deraf let kunne overbevise sig om det allerede gjorte Arbejdes Værdi.

Den 7de April 1848.

J. M. THIELE.

Paa et Møde den 12te April blev det vedtaget, dels at opfordre Lund til at udarbejde en Plan for Ophængningen af det størst mulige Antal Malerier, dels at honorere Høyen for hans Forarbejder.

Da det trak ud med denne Sag, skrev Clausen til Collin:

Jeg tillader mig at henstille til Deres Excellence, om De ikke maatte finde det rettest, at foranledige en Bestemmelse taget angaaende Beløbet af det Honorar, man foreløbigen er bleven enig om at tilstaae Professor Høyen. Det forekommer mig, at en længere Udsættelse let kan være udsat for at blive misforstaaet.

Den 20de Mai 1848.

Ærbødigst

H. N. CLAUSEN.

Fuldkommen enig med Hr. Professor Clausen i Ovenstaaende iler jeg med at udbede mig de Herrer Executorers Yttring, om de i den Anledning ville samles og da naar? eller om Nogen af dem vil gjøre et skriftligt Forslag.

D. u. s.

COLLIN.

Jeg er fuldkommen af samme Mening, men da jeg staaer i Begreb med at foretage en lille Udflugt i næste Uge, maa jeg bede mig undskyldt, hvis et Møde berammes. Med Hensyn til Honorarets Størrelse vil jeg sikkert være enig med de ærede Herrer, som vist alle ønske, at det maa kunne blive i enhver Henseende tilfredsstillende.

Den 20de Mai 1848.

J. M. THIELE.

Dersom intet Andet er at forhandle, kunde maaske denne Sag afgjøres skriftligt. For at gjøre et Skridt hertil, vil jeg tillade mig at nævne, hvad jeg har tænkt mig som passende: 4—500 Rdl.

Den 20de Mai.

H. N. CLAUSEN.

Heri vare Schouw, Bissen og Lange enige.

Netop den Sum, som jeg havde paatænkt. Hr. Etatsraad Schouw, som besørger vore Udbetalinger, vil vel drage Omsorg for Tilsendelsen af disse 500 Rdl.

Deres hengivne

COLLIN.

Efter en Concept af Clausen tilsendtes Høyen 500 Rdl. med følgende Linier¹:

Vi have modtaget fra Hr. Professoren de betydelige Forarbejder til Catalogisering og Ordning af de Thorvaldsenske Samlinger af Malerier, Kobberstik og Haandtegninger, som De velvilligen har overladt til videre Afbenyttelse. Vi bede Dem herfor at modtage vor forbindtlige Tak og dermed tillige vor Paaskjønnelse af Alt, hvad Musæet vil have Deres kyndige og ufortrødne Virksomhed at takke for.

Kjøbenhavn den 23de Mai 1848.

Som Executorer i Thorvaldsens Bo

COLLIN.   H. N. CLAUSEN.   SCHOUW.   BISSEN.   H. LANGE.

Herpaa kom imidlertid følgende Svar²:

Medfølgende Brev fra de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo samt det Indlagte, hvis Indhold jeg ikke kjender, tillader jeg mig herved ærbødigst at tilbagesende. Dersom de Herrer troe, at jeg i alt Fald virkelig har haft Interesse for og god Villie til det Arbeide, som var mig overdraget, skal det være mig kjært, og anden Paaskjønnelse hverken kan eller vil jeg modtage.

Kjøbenhavn den 24de Mai 1848.

Ærbødigst

N. HØYEN.

Til de Herrer Executorer i Thorvaldsens Bo.

¹ Mus. A. 361.

² Mus. A. 361 a.

IX.

MUSÆETS FULDENDELSE OG AABNING. TILBAGEBLIK. FORØGELSER OG SENERE ARBEIDER.

Efterat det kjedelige Spørgsmaal om Maleriernes Ophængning havde fundet sin Afslutning, forestod Valget af en Inspektør. Den stadigt paany opdukkende Strid om Kommunens Forhold til Musæets Bestyrelse var jo endt med, at Executorerne havde antaget Kommunalbestyrelsens Forslag om, at Inspektøren skulde udnævnes af Executorerne i Forening med et lige Antal Delegerede af Kommunalbestyrelsen. Kommunalbestyrelsen tilmeldte Executorerne den 22de Mai, at man til Delegerede havde valgt for Magistraten Borgmester Mundt og Raadmand Driefer, for Borgerrepræsentationen Troels Lund og Statsminister, Etatsraad L. N. Hvidt, eller indtil videre i dennes Sted Bankdirektør H. P. Hansen. Til disse Herrer lod Collin nu circulere de indkomne Ansøgninger, nemlig foruden Licenciat Müllers Ansøgning af 15de Februar, Inspektør Bindsbølls Ansøgning af 29de Februar, Meddelelse om afskediget Major Hindenburgs Ansøgning, og en Skrivelse, indkommen den 27de November 1847 fra 8 Kunstnere angaaende dette Anliggende.

Denne Skrivelse, der synes forfattet af Constantin Hansen, lød saaledes¹:

Idet vi undertegnede direkte henvende os til Bestyrelsen af det Thorvaldsenske Musæum, haabe vi, at dette vort Skridt ikke vil kunne kaldes nogen Anmasselse, men at enhver Ikke-Kunstner i Bestyrelsen deeler Kunstnerens Kjærlighed og Ærefrygt for et Klenodie som Musæet og dets Indhold, og velvilligen imødekommer endog de dristigste Yttringer.

Spørgsmaalet angaaende Bestemmelsen af en Inspektion høre vi nærmer sig nu sin Afgjørelse. Uagtet vi ikke vide, hvori Inspektørens Forretninger ville komme til at bestaae, eller hvilken Myndighed der vil vorde ham tillagt, saa tør vi dog formode, at derved ikke allene kan være tænkt paa et Overopsyn med Lokalets Opvarming, Reenholdelse og god Orden ved Publikums Besøg, naar der er Tale om, for dette Embede at fastsætte en ordentlig Gage og dertil at udsee nogen af de Mænd, som have været og ere beskæftigede med Opstillingen af Musæets Kunstgenstande og Cataloger over samme. Dersom der derimod ligger Vægt paa, hvad vi ere overbeviste om, at denne Post bliver besat paa en værdig Maade, saaledes at det kan geraade Nationen, Kunsten og Thorvaldsens Musæum til Ære i vore egne og i Fremmedes Øine, — dersom Bestyrelsen

---

¹ Mus. A. 362 b.

i Tiden skulde kunne overdrage til Inspektøren Forandringer i Opstillingen eller maaske endog i Bygningens Dekoration, hvilken dels af Architekten er beregnet paa at kunne modtage de videre Prydelser, som Kræfterne tillade, og som dels enten i Tiden kunne trænge til Udbedring eller Omdannelse ved den mulige Forandring af Opstilling, — dersom Inspektøren skulde have eller faae Indflydelse med Hensyn til mulig paatænkt Anskaffelse af Kunstgjenstande eller med Hensyn til den fremtidige Udførelse af Marmorarbejder o. s. v. o. s. v. —, da besidde vi for Tiden ikkun een Mand, som ved sine Kundskaber, sin Kunstsands, sin Dannelse og Indsigt egner sig til denne Post, til hvem denne Kunstens Helligdom kunde betroes, — og efter vor Overbeviisning er denne Mand Professor Høyen, hvem vi tiltroe, at han paa en værdig Maade vil kunne tolke dens Betydning for Danske og Fremmede. Ihvorvel det kan være hensigtsmæssigt, at man, som paa flere Steder i Udlandet, vælger Kunstnere til Embeder af saa omfattende Fordringer i kunstnerisk Henseende, tillade vi os ikke herom at udtale nogen Dom, men kunne da blot ønske, at Bindsbøll, der saa at sige var Musæets naturlige Værge, var vedblevet at hellige det sin Virksomhed.

Om det muligen var en Nødvendighed, at den — om man saa kunde kalde det — mere videnskabelige Deel af Samlingen maatte have en egen Inspektør, eller om selve Arbeidet ved Inspektionen for en enkelt Mand ved mange Leiligheder skulde være altfor bindende og uoverkommeligt, — da vove vi som Kunstnere ingen videre Yttring desangaaende. Men idet vi tillidsfuldt stole paa Bestyrelsens Omhu for denne i sit Slags eneste, betydningsfuldeste Kunstsamling, vort Lands Stolthed, saa haabe vi, at denne vor Tilnærmelse ikke maa regnes os til Ubeskedenhed.

Kjøbenhavn, November 1847.

J. SONNE.	J. ROED.	H. EDDÉLIEN.	C. HILKER.	CHR. KØBKE.
	CONSTANTIN HANSEN.	P. PETERSEN.	KROHN.	

Til Bestyrelsen for Thorvaldsens Musæum.

Skulde denne forsøgte Tilnærmelse, i Stedet for at opnaae sin Hensigt, have opirret den noget myndige Collin mod Høyen og Høyenianerne, kan dens Fremkomst kun beklages.

Müller henviste i sin Ansøgning med Rette til det betydelige Arbeide, han gjennem en Aarrække havde udført for Musæets archæologiske Samlinger. Bindsbølls Ansøgning afspeiler ret karakteristisk hans Følelser for Musæet og hans Tanker om, hvordan han var bleven Musæets Bygmester. Den lød som følger¹:

Til den ærede Committee, som skal udnævne Inspektøren for Thorvaldsens Musæum!

Formodentlig vil min Ansøgning om at erholde Inspektørposten ved Thorvaldsens Musæum snart komme til Afgjørelse. Da jeg ikke kan være tilstede i Kjøbenhavn paa den Tid, denne Sag endelig forhandles, og det heele Forhold, hvori jeg har staaet til et Thorvaldsensk Musæum, ogsaa førend den nuværende Bygning var paatænkt, næppe kan være alle de Herrer Vælgere bekendt, saa finder jeg mig opfordret til kortelig at omtale min mangeaarige Forbindelse med Musæet, da dette i min første Ansøgning ikke er berørt.

Under mit Ophold i Rom i Aarene 1834 til 1838 kom jeg jævnlig til Thorvaldsen, som dengang var levende beskæftiget med Tanken om at faae et Musæum indrettet i Kjøbenhavn for

¹ Mus. A. 362 d.

sine Værker og Kunstsager. Jeg tegnede under hans Tilsyn og Veiledning flere Udkast dertil og blev derfor mere end nogen Anden fortrolig med hans Synsmaade om dets Indretning. En af disse Tegninger, som behagede ham bedst, men var beregnet paa en stor, fritliggende, disponibel Plads, sendte jeg til Kjøbenhavn, da jeg hørte, at Sagen begyndte der at faae Indgang. Siden kom baade han og jeg til Kjøbenhavn, og da derpaa en ældre Bygning var skjænket til et Musæum, tog jeg strax fat paa Planen til dens Restauration, udarbejdede 2 Udkast og naaede ikke uden Ubehageligheder og Krænkelser omsider Maalet, saa at det faldt i min Lod, at udføre den Plan, der havde vundet Thorvaldsens og Pluraliteten af Censorernes Bifald.

Dette Arbeide har saaledes i et Decennium været min fornemste og kjæreste Sysse, og med et tungt Hjerte forlod jeg det i forrige Aar, da jeg skulde tiltræde mit Embede her i Holsteen.

Atter at kunne leve for det og ved det, er derfor et naturligt og mit inderligste Ønske, som ogsaa vil behageligt skjønnes deraf, at jeg med pekuniairt Tab vil ombytte min nuværende Stilling med Ansættelsen ved Musæet.

Foranstaaende har jeg troet at burde forestille de ærede Herrer Vælgere, ærbødigt anbefalende mit Anliggende til Dem.

Altona den 29de Februar 1848.

Ærbødigt

G. BINDESBØLL.

Den 5te Juni 1848 valgtes Müller til Inspektør ved Musæet.

En Sag, i hvilken Müller som Archæolog har været ikke lidet interesseret, var Spørgsmaalet, om Musæet skulde modtage en ved Cancelliraad Devegges Testamente samme tilstaaet Gave, nemlig efter det kongelige Møntkabinet at maatte udtage de Mønter af den Afdødes Samling, som Musæet kunde mangle, eller ombytte mindre godt conserverede Mønter med bedre. Det vilde her, som Müller oplyste, dreie sig om c. 130 græske og c. 1000 romerske Mønter til en Værdi af c. 500 Rdl. Det var navnlig Etatsraad Schouw, som, støttet til Testamentets Bestemmelse, at Thorvaldsens Musæum ikke maa blandes med andre Samlinger, og til den Betragtning, at den tilbudte Gave ikke vilde bidrage til bedre at opfylde Musæets Bestemmelse til Monument for dansk Kunst og danske Kunstneres Arbejder, tilraadede, ikke at modtage Gaven. Maaske kan han have været paavirket af Høyen. Thiele sluttede sig til Schouw. Derimod blev Clausen Ordfører for en Minoritet, som ikke under de forhaandenværende Omstændigheder kunde ansee det for rigtigt, at forhindre en Berigelse af Møntsamlingen, naar dette kunde skee uden noget væsentligt Offer; kun Cataloget vilde koste noget mere i Trykning. Da Executorerne ikke vare enige, henstilledes Sagen til Kommunalbestyrelsen, af hvilken Magistraten sluttede sig til Minoriteten, Borgerrepræsentanterne til Majoriteten. Spørgsmaalet kom saa til endelig Afgjørelse hos Justitsministeriet, der resolverede, at Gaven skulde modtages. Da Sagen var afgjort paa denne Maade, reserverede Executorerne sig i en Skrivelse til Magistraten mod, at her skulde være givet et Præcedens for lignende Tilfælde, idet man meente, at Executorerne, om de saa syntes, kunde forlange et saadant Spørgsmaal afgjort ved Dom.

Lange, som i en Paategning paa Circulairet med Rette havde gjort opmærksom paa det Inconsekvente i Executorernes Handlemaade, efter at Sagen eengang af dem var henviist til Kommunalbestyrelsens Afgjørelse, og paa de nødvendig heraf flydende Følger, vægrede sig derfor ved at

underskrive. Følgen blev da ogsaa, at Magistraten meldte tilbage, at man ikke kunde tillægge Executorenes Reservation den Betydning, som de selv tillagde den.

Om disse stadigt tilbagevendende Competencestridigheder har gjort Sædet i Bestyrelsen mindre behageligt for Overpræsidenten, eller om han har meent, at et andet Magistratsmedlem kunde afløse ham, efter at Musæet var aabnet for Offentligheden, sees ikke heelt tydeligt af de opbevarede Aktstykker; men lige inden Musæets Aabning tilkjendegav han sit Ønske om at fra-træde. Smaa Rivninger mellem Executorerne og Kommunalbestyrelsen undgik man heller ikke ved denne Leilighed.

Executorene havde, da det viste sig umuligt, at faae samtlige Hovedcataloger færdige til Musæets Aabning, udbedt sig, at Boets Slutning og Overleveringen til Kommunalbestyrelsen maatte skee efter en summarisk Fortegnelse, og hertil havde Magistraten givet sit Samtykke, dog at 2 af Executorene underskrev denne Fortegnelse.

Den 6te September 1848 tidligt om Morgenen fandt Overføringen af Thorvaldsens Kiste til Graven i Musæet Sted i Bindsbølls, Thieles og Fleres Overværelse.

Ved Skrivelse af 14de September bleve Borgerrepræsentanterne af Executorene indbudne til, med deres Familier at tage Musæet i Øiesyn Middag Kl. 12—2 Søndagen den 17de September som Aarsdagen for Thorvaldsens Hjemkomst til Hovedstaden. Repræsentanterne henledede i denne Anledning Executorenes Opmærksomhed paa, at man havde ønsket Aabningen af Musæet knyttet til en forudgaaende Overlevering, hvilken man dog havde samtykket i at kunne skee efter en summarisk Fortegnelse, og at Borgerrepræsentanternes første Besøg i Musæet kun vilde faae den rette Betydning, naar en saadan Overlevering fandt Sted. Man ventede derfor, at Overleveringen vilde finde Sted samtidigt. Herpaa kunde jo Executorene ikke godt nægte at gaae ind, og de kom vel saaledes til Syvende og Sidst til at give efter i denne lidt smaalige Competencestrid. At en saadan har fundet Sted, synes man berettiget til at slutte af følgende Brev til Collin fra Overpræsidenten af 10de September¹:

Da jeg i den sidst afholdte Samling i det Thorvaldsenske Musæum yttrede min Beslutning, at opgive min Plads iblandt Executorene, stod jeg i den Formeening, at jeg, for at bevirke et andet Magistratsmedlems Indtrædelse i mit Sted, blot behøvede at opfordre Magistraten til at vælge min Eftermand. Senere er jeg imidlertid ved at eftersee anteacta bleven opmærksom paa, at Andragende angaaende den omhandlede Pladses Besættelse tidligere er udgaaet fra Deres Excellence som Formand for Executorene, og at Magistratens i Henhold dertil trufne Valg dernæst er indstillet til Cancelliets — nu Justitsministeriets — Approbation. Jeg tillader mig derfor, at anmode Deres Excellence om at være uleiligt med at tilskrive Magistraten om, at foretage et nyt Valg i Anledning af mit yttrede Ønske om Udtrædelse, samt at bevirke Valgets Approbation paa høiere Sted.

Jeg tør vel forudsætte, at der ikke tages nogen endelig Beslutning i Henseende til det efter sidste Samlings Ophævelse omtalte Forslag om, at give Architect Bindsbøll et Beviis paa offentlig Paaskjønnelse af Maaden, hvorpaa han har løst sin Opgave, forinden jeg er bleven remplaceret, og at det i Fredags Passerede saaledes kun betragtes som *pour-parlers*. Skulde jeg imidlertid heri feile, og ansees Sagen som definitiv afgjort under det ommeldte Møde, tør jeg, — saa ugjerne jeg

¹ Mus. A. 376.

end vilde inllade mig paa den reiste Qvæstion —, dog ikke ved denne Leilighed lade Magistraten være urepræsenteret, og jeg maa da bede Protokollen tilført, at jeg vel for mit Vedkommende ikke tør lægge nogen særdeles Vægt paa min individuelle Formeening om den fremkomne Motions *reelle* Begrundelse; men fra den *formelle* Side maatte jeg tillade mig den Bemærkning, at da Architect Bingesbøll har opført Musæets Bygning for Kommunen og paa dennes *Bekostning*, maa det, forsaavidt der findes Anledning til at vise ham nogen særdeles Paaskjønnelse for Udførelsen af det overtagne Hverv, formeentlig nærmest være *Bygningscommitteen* eller vel endog Kommunalbestyrelsen in pleno som Bygherre, hvorfra de til den Ende fornødne Skridt maatte gjøres, og det rette Øieblik til at tage en Beslutning i denne Henseende turde først være kommet, naar Kommunalbestyrelsen og Publikum havde taget Bygningen i Øiesyn, og Meningen derom havde fixeret sig. Saafremt Executorernes Pluralitet, det Anførte uanseet, maatte beslutte sig til at tage Initiativet i denne Henseende *uden Henstand*, maa jeg i alt Fald ansee det utvivlsomt, at Kommunalbestyrelsen foreløbig bør høres, for at erfare, om og hvorvidt den deeler Executorernes Anskuelse.

Med særdeles Agtelse, Deres Excellences ærbødigst hengivne

Den 10de September 1848.

H. LANGE.

Deres Excellence

Hr. Geheimeconferentsraad COLLIN, Storkors af Dannebrogge pp.

At man paa andre Steder var mildere stemt, sees af følgende Brev fra Bankdirekteur H. P. Hansen, Viceformand for Borgerrepræsentationen¹:

I Anledning af medfølgende Skrivelse (fra Borgerrepræsentanterne) vil jeg, om Deres Excellence tillader det, komme til Dem i Finantsdeputationen idag mellem 1 og 2, og er af Borgerrepræsentanterne bemyndiget til at tage hvilkensomhelst Bestemmelse, for at Sagen kan ordnes paa en god og smuk Maade, og dette, haaber jeg, lader sig vel gjøre.

Den 15de September 1848.

Med Høiagtelse, Deres ærbødigste

H. P. HANSEN.

Søndagen den 17de September Kl. 12 blev der i Musæet og i Kommunalbestyrelsens Nærværelse holdt en Skiftesamling i Thorvaldsens Bo, ved hvilken alle de af Thorvaldsen skjænkede Kunstsager i Overeensstemmelse med Testamentet bleve udlagte Staden Kjøbenhavn som Eiendom. Executorerne lovede, at tilstille Kommunalbestyrelsen en summarisk Fortegnelse over samtlige Musæets Kunstgjenstande, forsynet med deres Navnes Underskrift.

Borgerrepræsentationens Viceformand, H. P. Hansen, takkede derefter Executorerne, Bygningskommissionen, Bygmesteren og Alle, som havde medvirket til, at Musæumsbygningen nu var fuldført og kunde aabnes til Adgang for Publikum, og Skifteprotokollen blev underskrevet af samtlige Tilstedeværende.

¹ Mus. A. 378. — Formanden, L. N. Hvidt, var dengang Minister.

H. P. Hansens Tale lød saaledes¹:

„Da Kjøbenhavns Borgerrepræsentanter i Forening med Stadens Magistrat, efter at den nye Kommunalordning var udkommet, benyttede den Tilladelse, som denne Lov har givet dem, og eenstemmig besluttede, at overdrage Thorvaldsen et Æresborgerskab i Rigets Hovedstad, var han den første, som han endnu har været den eneste, hvem denne Udmærkelse er bleven til Deel. Det var i en dybfølt Erkjendelse af hans store Kunstner-, Borger- og Menneskeværd, at denne Beslutning blev tagen, og det er den samme Følelse, der har ledet os, naar vi, efter at han til sin Fødeby havde skjænket sine mange Kunstskatte, have givet vort Samtykke til, at de betydelige Midler maatte udredes af Kommunen, som udfordredes til at den Bygning, hvori hans rige Gave skulde opbevares, kunde fuldføres paa en ham værdig Maade. Vi vidste vel, at vi derfor skulde staae vore Medborgere til Ansvar, men vi vidste ogsaa, at Beundringen for den store Kunstner gjennemtrængte dem alle, og vi toge derfor ikke i Betænkning, at paadrage os dette Ansvar. Vi haabe ogsaa, at det skal være let at bære, naar dette Huus med alle de Kunstens Skatte, som deri indeholdes, nu aabnes for Alle, og som det skal staae til taknemmelig Erindring om den store Kunstner og hans borgerlige Sind, at han, hvis Kunst havde fundet Paaskjønnelse og Belønning af Fyrster og Jordens Store og Mægtige, dog ikke vilde, at det maatte blive dem, der skulde komme til at eie de mange Kunstens Værker, som hans rige Aand havde skabt og samlet, men at disse skulde blive hans Landsmænds og hans Fødebyes Eiendom, saaledes tør vi ogsaa haabe paa, at denne Bygning skal staae som et Vidnesbyrd om, at den Tid er forsvunden, da Kunsten maatte søge sin eneste Beskyttelse i Kongernes Sale, og at med det vaagnende Folkeliv ogsaa Sandsen er vakt for de høiere aandelige Goder, som i Kunst og Videnskab forskjønne og forædle Livet. Vi betvivle heller ikke, at de kjøbenhavnske Borgere, ved hvis Midler denne Bygning er reist, naar den nu besøges af Landsmænd og Fremmede, med os ville finde en Tilfredsstillelse i, at de have havt Leilighed til at reise den, værdig den store Kunstner og værdig dem selv.

Vi modtage da saaledes nu denne Bygning med Alt hvad den indeholder af Stort og Kostbart i Kunsten som en Kommunen tilhørende Eiendom, der altid, herom kunne vi ikke tvivle, vil være skjænket Kommunalbestyrelsens bedste Forsorg, og hvor forskjellige end de Meninger kunne have været, som reiste sig under Arbeidets Udførelse, saa er Maalet nu naaet, og derfor skal enhver Meningsforskjellighed være glemt, som det altid bør at være, hvor man fra alle Sider kan være sig det bevidst, at man kun har villet føre Sagen til det bedste Udfald. Jeg opfylder derfor ogsaa gjerne den Pligt, som jeg troer at paaligge mig paa Borgerrepræsentanternes Vegne, naar jeg nu herved udtaler deres Tak til Enhver, som har bidraget til dette Maals Opnaaelse, til de høit-agtede Executorer af Thorvaldsens Testamente, som, selv besjælede af en varm Kunstsands, med utrættet Omhu have samlet og ordnet hans mange og vidt adspredte Efterladenskaber, — til den Bygningskommission, hvis Hverv det har været, at drage Omsorg for denne Bygnings Opførelse, — til den agtede Bygmester, der har ledet dette Arbeide, og herved har viist, at man ikke tog feil, da man valgte ham, og som med sjelden kunstnerisk Sands har forstaaet at løse den Opgave, som var ham givet.

¹ „Kjøbenhavns Borgerrepræsentanternes Forhandlinger 1848—49,“ S. 82.

Vi forene vor Tak til alle Dem, som have arbeidet paa denne Bygning og derved bidraget til, at den skal staae varig og fast igjennem Tidernes Løb, og vidne om dansk Kunst og dansk Haandværksdygtighed.

Og til dette takkende Ord vil jeg endnu kun tillade mig at føie et Ønske, som vel tør findes passende her, hvor vi ere forsamlede paa et Sted, hvor der ogsaa skal fredes om den ædle Kunstners Grav. Der er etsteds sagt saa smukt ved Thorvaldsens Bortgang:

„Det voxer, Tallet paa de store Døde
men ogsaa Livet voxer paa deres Grav,“

og jeg skal heraf laane Ordet til det Ønske, jeg vil udtale: at det maa voxe paa Thorvaldsens Grav, det Liv for Kunsten, som han har vakt, at det maa voxe i Danmarks Rige, til det danske Folks Ære, til hans Erindring.“

Musæet var blevet aabnet uden nogen egentlig Højtidelighed, det store Publikum var ikke blevet indbudt til at give Møde i dets Haller, kun en simpel Bekjendtgjørelse meddeelte, at Adgangen den følgende Dag var fri. Men Professor H. N. Clausen, der fra første Færd og heele Tiden igjennem havde været en ivrig Forkæmper for Musæet, og som en af Thorvaldsens Executores Testamenti opmærksomt havde fulgt og deeltaget i Forhandlingerne om Musæet, dets Bygning, dets Udstyrelse, dets Administration, lod dog ikke Dagen gaae hen uden at sige et Ord i Anledning af den. Ved en Artikkel i „Fædrelandet“ søgte han at slaae Aabningsdagen fast som en „Høitidsdag og Mærkedag i Kjøbenhavns Historie.“ I skønne, varme Ord forklarede han Betydningen for Danmark, for det danske Folk af at besidde en saadan Kunstens Skat som den, der var samlet i de mange Rum, der kredsede sig om Thorvaldsens Grav. Han kaldte Musæet „en Bautasteen, værdig ham, til hvis Minde den var viet, selv et Kunstværk af sjælfuld, tankerig Alvor.“

Om og hvorvidt Executorerne have taget Hensyn til den Udtalelse, der var fremkommen fra Overpræsidenten om, hvem der skulde foranledige, at der blev givet Bindsbøll et offentligt Beviis paa at hans Virksomhed som Musæets Bygmester blev paaskjønnet, skal lades usagt. Den 8de Oktober fik Collin imidlertid følgende Brev fra C. T. Tillisch, Kongens Cabinetssekretair²:

Deres Excellence!

Hans Majestæt Kongen ønsker imorgen Kl. 1 at see Thorvaldsens Musæum og vil ved den Leilighed overlevere Bygningsinspektør Bindsbøll Ridderkorset. Deres Excellence er derfor vel saa god, at besørge det videre Fornødne i denne Sag, og at lade Bygningsinspektøren tilsige til at give Møde.

Jeg takker endnu engang ret meget for de mig igaar givne Oplysninger.

Kjøbenhavn den 8de Oktober 1848.

Allerærbødigst

C. T. TILLISCH.

Medens saaledes Bindsbøll fik den Anerkjendelse, hvortil han havde gjort sig fortjent, var hans Kondukteur Holm mindre heldig med et Pengekrav, han meente at have paa Bestyrelsen. Han

¹ Ved Musæets Aabning (den 17de September 1848) i „Fædrelandet“ 1848, Nr. 238. Optrykt i: H. N. Clausen, „Fædrelandske Forhold og Anliggender,“ Kbh. 1881, S. 702 ff.

² Mus. A. 381.

indgav den 16de Oktober et Andragende om at faae udbetalt sit Tilgodehavende for Opstillingen, hvorpaa han havde modtaget à Conto 800 Rdl. Det oplystes, at hans Virksomhed her var begyndt den 1ste Mai 1846, og at Bindsbøll havde meent, at der tilkom ham 300 Rdl. for Tiden til 1ste Mai 1847, da Bindsbøll reiste, og senere 9 Mrk. om Dagen og muligen en Gratification, naar han fratraadte. Dette skeete den 1ste September 1848, og der vilde da tilkomme ham ialt 1033 Rdl. 3 Mrk., naar de 2 Maaneder, i hvilke Arbeidet var standset om Vinteren, regnedes med, og disse 2 Maaneder meente Collin med Schouw kunde gaae op med Gratialet. Summen foresloges dog af Collin afrundet til 300 Rdl. Dette tiltraadtes af den øvrige Bestyrelse undtagen Clausen, som meente, at Holm ikke havde fortjent noget Gratiale.

Holm var dog ikke fornøiet hermed, men tilskrev først Bestyrelsen et Brev med 2 Regninger, hvorefter hans Tilgodehavende blev ialt 574 Rdl. 3 Mrk. Han meente, at have været mere end Kondukteur efter Bindsbølls Afreise. Bindsbøll blev hørt og erklærede, at Holm indtil Mai 1847 var fuldt betalt med 300 Rdl., og at der for den øvrige Tid kun tilkom ham 9 Mrk. om Dagen; dog burde Dageantallet ikke regnes for strængt. Holm kom med en ny Skrivelse, i hvilken han bad om at faae sit Arbeide taxeret af uvillige Mænd. Herpaa svarede Bestyrelsen med en Skrivelse, i hvilken man, næst at motivere Beregningsmaaden, lod Holm vide, at man ikke havde været særlig fornøiet med hans Ledelse af Arbeidet. Holm modtog da de tilbudte 300 Rdl., men indsendte en Skrivelse til sin Retfærdiggjørelse. (Det oplystes ved denne Leilighed, at Holm havde begyndt hos Bindsbøll i 1843 med 1 Rdl. om Dagen, men at denne Løn var bleven forhøiet til 9 Mrk., da man begyndte paa Gulvene og Væggenes Afpudsning.) Allerede forinden havde han henvendt sig til Borgerrepræsentanterne om en Godtgjørelse. Man hørte herfra Executorerne og afslog som en Følge deraf Andragendet.

Efter at Musæet var blevet aabnet, gjaldt det om, at faae de til Opstillingen udover de oprindelig anslaaede 13,000 Rdl. medgaaede 9500 Rdl. refunderede. Dette foresloges at skulle skee ved en Forøgelse af Laanet. Kommunalbestyrelsen gav hertil sit Samtykke, men Justitsministeriet nægtede det. Tilladelsen gaves dog omsider ved en kongelig Resolution af 8de Februar 1849.

Den, der har gjort sig bekendt med disse Blades Indhold, vil have seet, i hvor høi en Grad Opførelsen af det Thorvaldsenske Musæum har været en bunden Opgave. Det Nye, som blev bygget, var hovedsagelig Forhallen og en Deel Skillerum. Af Architekten krævedes den strængeste Økonomi paa samme Tid som Thorvaldsens testamentariske Bestemmelser om Musæets Brand-sikkerhed med Nødvendighed fordyrede Anlæget. Musæets Hoveddisposition med de mange mindre Værelser hviler, som det fremgaaer af Bygningskommissionens Protokol, paa Thorvaldsens udtrykkelige Ønske. At denne Disposition ogsaa giver de bedste Betingelser for den fulde og uforstyrrede Nydelse af den enkelte Figurs Skjønhed, turde være uimodsigeligt. Det er Bindsbølls Fortjeneste, at have skaffet disse Værelser et høit og reent Atelierlys, sat Værelsernes Dybde i det rette Forhold til Breden, og endelig at have paaviist, hvorledes Rummene med de kolossale Statuer: Christussalen og Forhallen, kunde træde i en smuk Forbindelse med de andre Værelser. At en Portikus i hele Façadens Brede vilde have gjort et rigere og fyldigere Indtryk end de 5 Døre, maa

indrømmes, men hertil manglede de nødvendige Midler, og det bliver et Spørgsmaal, om Forhallen da vilde have faaet et saa godt Lys som den nu har i sit høie, reene Sidelys.

At den lille Indgang for den daglige Færdsel med sin Garderobe ligger bekvemt ved Trappen til 2den Etage, maa vel ogsaa indrømmes; vore Læsere kjende i alt Fald nu de Grunde, der have ført til denne Ordning.

Ved en rolig og billig Bedømmelse af de Udkast, som have foreligget, kommer man vistnok til det samme Resultat som Committeeen, at Bindsbølls Plan er den bedste, og at det var en heldig Forandring, der skeete, da de store Værelser paa begge Sider af Christussalen ombyttedes med mindre.

Endelig er det Bindsbølls uvisnelige Fortjeneste, at have dekoreret denne Bygning som skeet er. Det lader sig med Sikkerhed sige, at, hvad enten Koch eller Hetsch var kommet til at staae for Styret, havde vi faaet en tarvelig, — for ikke at sige en tør —, Dekoration i Empirestil.

Medens man vel nok for de fleste Værelsens Vedkommende vil indrømme det Heldige i Bindsbølls Bestræbelser, gjør man sig, som alt tidligere bemærket, i Almindelighed intet Begreb om de Vanskeligheder, han havde at overvinde, for med uøvede Haandværkere og unge Kunstnere at kunne præstere hvad her er gjort i Frescomaling, i Stukarbeide forbundet med Fresco, i Glas- og Leerbrænding m. m., lutter nye hidtil hertilands ikke forsøgte Ting. Bindsbøll indlod sig af Princip ikke paa at forskrive fremmede Teknikere eller Gjenstande af udenlandsk Tilvirkning til Musæet. Hvad den reent kunstneriske Side af Sagen angaaer, da havde Bindsbøll, som man vil have seet, for et Par Værelsens Vedkommende en selvstændig uddannet Dekorationsmaler, C. Hilker, til Hjælper. Man sammenligne nu dennes høist respektable, fiint og flittigt udførte Præstationer med hvad der er skabt i de andre Værelser, og man nødes til at indrømme, at dette i mange Tilfælde ikke staaer tilbage i Friskhed, i fiin Forstaaelse af det antike Motiv, i fyldig Skjønhed¹. Hvilket Væld af dekorativ Phantasi aabenbarede sig ikke i Stueetagens Gulvmønstre med deres smaae forskjelligfarvede Leertærninger; hvilken Dannelse, hvilke fiintformende arkitektoniske Evner har der ikke hørt til, for at skabe den Variation af Piedestaler, paa hvilke Thorvaldsens Arbejder ere henstillede, eller de nydelige Skabe og Montrer til Bibliotheket og de archæologiske Samlinger!

Vende vi os til de ydre Dekorationer, da maatte selv Hetsch indrømme Gaardens stemningsrige Skjønhed, men hvor har til Gjengæld Façaderne ikke maattet høre ilde?

Man erindre dog her den Opgave, som forelaa: af en simpel firkantet Bygning uden noget nævneværdigt arkitektonisk Relief i Vindues- og Dørindfatninger og uden Mulighed for at kunne benytte den Plastik, der skulde udgjøre Musæets egentlige Indhold, at skulle tilveiebringe noget Cultiveret, noget der kunde skille det lille Musæum, i Skyggen af det store graa Slot, fra dets Omgivelser og karakterisere dets Bestemmelse, og man vil indrømme det Berettigede i Farvens Anvendelse saavel som det Betydningsfulde i den Billedrække, som saa at sige er vævet ind i de 3 Façaders Architektur, — stor nok og tydelig nok til at kunne gjøre et kraftigt Indtryk paa Beskueren.

¹ Bindsbøll havde, fortæller C. Weber, en overordentlig elskværdig Maade at corrigere sine mange Medarbejderes Præstationer paa. Som oftest begyndte han med fortrolig at lægge Armen om Vedkommendes Nakke og med at rose alt det Gode, som han kunde see i Arbeidet; først derefter kom Spørgsmaalene, om dette eller hiint ikke trængte til Forbedring, og Anviisningen til, hvorledes dette kunde opnaaes

Man kan forstaae, at Folk, der have seet meget Lidt af Kunst, især Oldtidskunst, kunne stødes af den Stilisering, som er nødvendig, hvor der kun anvendes et begrændset Antal Farver af en vis Styrke; man kan forstaae, at Folk, der sværme for den klassiske Formskjønhed, kunne stødes over det genremæssige Element i disse Billeder; man kan forstaae, at baade Kunstforstandige og Ikke-Kunstforstandige kunne stødes over enkelte Haardheder eller Ubehændigheder, som for en stor Deel skyldes Vanskeligheder i den anvendte Teknik. Men mindre let bliver det at begribe, at man ikke almindeligt har indrømmet og indrømmer det Fortræffelige i store Partier af Kompositionerne f. Ex. selve Thorvaldsens Landstigning, Blokvoغن med Schweitzerløven og dens Forspand, eller den i det Heele saa skjønt opfundne Billedrække paa Slotssiden, hvor de rolige hvide Figurer vexle med de brogede Virkelighedsmennesker, der bringe dem til deres Bestemmelsessted.

Denne Mangel paa Forstaaelse forklares som sagt af Tidens Brydninger i kunstnerisk som i politisk Henseende, men, selv om der gjøres en berettiget Kritik de videstgaaende Indrømmelser, burde det nu være et tilbagelagt Standpunkt. Thorvaldsens Musæums Ydre kan hverken undvære Farven eller Billederne. Man maa haabe, at disse kunne restaureres saaledes, at de blive varigere end de have været. Da ville de for kommende Slægter fornye Mindet om glædelige og lykkelige Dage for vort lille Folk og Fædreland.

Ikke med Urette seer Collin i sine Erindringer tilbage paa Committeens og Executorenes Virksomhed for Musæet som paa en Virksomhed, der gav meget Arbeide. Den angik jo ikke blot hvad der i det Foregaaende er skildret: Musæets Opførelse og Indretning, men tillige Ordningen af Thorvaldsens Bo i Kjøbenhavn og Rom, en i Overensstemmelse med hans Testamente truffen Afgjørelse af Fru Paulsens, senere Fru Giornis, og hendes Børns Arvekrav, i hvilket Anliggende et Par italienske Advokater søgte at blande sig, Afgjørelsen af en Mængde andre Spørgsmaal, f. Ex. hvilke af Thorvaldsens foregivne Bestillinger hos andre Kunstnere der skulde anerkjendes, hvem der skulde have Erindringer om ham og da hvad de skulde have, hvilke Arbeider han selv skyldte bort, og hvorledes de Stykker, som manglede i Musæet, kunde bringes tilveie, — med meget mere.

Efterat Musæet var blevet aabnet, begyndte dog roligere Tider at indtræde.

I 1849—50 udførtes det Billede af Musæets Bygmester, som Executorerne havde vedtaget at bestille, efter Bindsbølls eget Ønske malet af Constantin Hansen. Det blev ophængt i Værelset Nr. XLII i 2den Etage, hvor Thorvaldsens Møbler og Billederne fra hans Dagligstue findes. Her fik ogsaa det Billede af Collin sin Plads, som Constantin Hansen ligeledes malede, og som blev skjænket Musæet i Anledning af Halvhundredearsdagen for Collins Indtrædelse i Statstjenesten, den 18de Februar 1851, af en Kreds af Slægt og Venner, blandt hvilke sidste man finder Navnene H. C. Andersen, C. J. Boye, C. E. Fenger, Johanne Louise Heiberg, E. Hornemann, L. N. Hvidt, W. F. Johnsen, S. Kierkegaard, J. P. Mynster og Brødrene Ørsted. Disse Minder om de Mænd, som havde været virksomme ved Musæets Oprettelse, forøgedes i 1874, da Thiele traadte ud af Bestyrelsen, ved at Bestyrelsen købte hans Portrait, malet af Marstrand, af dennes Arvinger. Som Minde om Thorvaldsens Ungdom anskaffedes et bornholmsk Stueuhr, til hvilket han havde skaaret Kassen; endvidere Zoegas Portraitmedaillon, huggen af A. S. M. Paulsen; endelig købtes i 1878 efter Wilckens

Død Thorvaldsens Garderobe. Kommunalbestyrelsen vedtog i 1852, at bekoste Udførelsen af Thorvaldsens egen Portraitstatue af ham selv i en Musæet tilhørende Marmorblok. Baronesse Stampe krævede vel, som Betingelse for hertil at overlade Musæet en feilfri Gipsafstøbning, en Afstøbning af Relieffet: „Gangen til Golgatha,“ hvilken hun betragtede som sin Eiendom. Dette kunde Bestyrelsen ikke gaae ind paa og Sagen trak ud; men det lykkedes dog omsider, at faae Statuen udført og opstillet, ikke, som Collin vilde det, ved Graven i Gaarden, men efter Bissens Forslag, hvor Gipsafstøbningen havde staaet i Værelset Nr. XX, dog paa en anden Plads.

Efter denne gode Begyndelse vedtog Kommunalbestyrelsen fremdeles, at der i 6 Aar maatte aarlig anvendes 1000 Kr. paa Fuldførelsen af de Marmorværker af Thorvaldsen, som man efter Oprømningen af hans Værksteder her i Byen af Mangel paa Plads havde maattet huse i Forhallen. Denne Bestemmelse modificeredes senere derhen, at de bevilgede 6000 Kr. maatte bruges i et kortere Tidsrum.

Under Bissens Tilsyn, med Assistance af C. Freund, Bergslien og mere underordnede Kræfter, fremkom da de ikke alle fuldt tilfredsstillende Gjengivelser i Marmor af Jason, Gratierne fra 1842, Mars og Amor m. fl. Selvfølgelig maatte ved Siden af disse Gjengivelser de originale Gipsafstøbninger bevares. Dette havde atter til Følge, at der blev Mangel paa Plads, og at f. Ex. den søndre Corridor i Stueetagen paa en uheldig Maade optoges af disse ikke altid vel conserverede, med hverandre mindre godt harmonerende Afstøbninger.

Af værdifulde Forøgelse, som Musæet modtog efter sin Aabning, maa nævnes Figuren til Maximilians Rytterstatue, som oprindeligt ikke havdes, men erhvervedes i 1855; fremdeles Schillerstatuen, som erhvervedes i 1856.

Brygger J. C. Jacobsen viiste Musæet gjentagne Gange sin Interesse; han skjænkede det saaledes i 1863 et Portrait, som Roed Aaret forud havde malet i Rom af Kùchler, og i 1873, efter Marstrands Død, dennes sidste Arbeide: en Abbate, som skjemter med 2 unge Piger.

Efter Professor Monies' Ønske afkjøbte man ham 1864 et Billede, for at hans Kunst kunde være repræsenteret i Musæet.

Efterhaanden blev Musæets Bestyrelse ikke lidet forandret. Etatsraad J. F. Schouw døde allerede den 28de April 1852; Collin den 28de August 1861; han afløstes af A. F. Krieger. Bissen døde i 1867 og afløstes af V. N. Marstrand; denne atter i 1873 af F. Meldahl. Thiele udtraadte 1874 paa Grund af Sygdom; i hans Sted indvalgte C. Peters, som afløstes af Th. Stein i 1888. Professor Clausen udtraadte 1876 og afløstes af Professor L. Ussing. Kommunalbestyrelsen har til 1858 været repræsenteret af D. G. R. Bentley, til 1863 af S. Linnemann, til 1866 af J. A. Bech, til 1875 af J. F. Schlegel, til 1883 af C. E. Fenger; derefter af L. Borup. Musæets mangeaarige Inspektør, Etatsraad L. Müller, døde den 6te September 1891 og efterfulgtes af P. Hauberg.

Det viste sig i Begyndelsen af Halvfjerdserne, at Varmeapparatet ikke gjorde tilstrækkelig Fyldest, og hvad der var værre, at det paa Grund af Utætheder eller paa Grund af de Støvparkter, som et Varmluftapparat sender ud af sine Kanaler, havde i høi Grad tilsmudsket de dekorerede Lofter. Paa begge Ting maatte der raades Bod, og Kommunalbestyrelsen indrømmede da i 1873, at et Laan paa 10,500 Rdl. optoges til Anskaffelse af et nyt Dampvarmeapparat, hvis Ovne opstilledes i Vinduesnicjerne. Da det senere viste sig, at Apparatets Kjelder ikke vare store nok, blev i 1882 en større Reservekjedel indlagt og hertil bevilgedes 6000 Kr.

I 1873 begyndte Restaurationen af Lofterne af C. Weber under Hilkers Tilsyn.

1876 bevilgede Kommunalbestyrelsen 2193 Kr. til Indretning af et Rum, i hvilket de tilbageværende Former kunde opbevares, samt 3210 Kr. til Reproduktion ved F. C. Lund af Sonnes Cartoner til Dekorationerne af Musæets udvendige Façader, som efterhaanden vare i ikke ringe Grad forvitrede.

Efter Hilkers Død fortsatte C. Weber 1878 under Heinrich Hansens Tilsyn Restaurationen af Lofferne i 2den Etage. 1889 bevilgede Kommunalbestyrelsen et Beløb af 1200 Kr. til Copier af Gaardens Dekorationer i fuld Størrelse.

Nogle Aar i Forveien, 1884, den 4de Oktober, havde Musæet lykkelig overstaaet den det fra Christiansborgs Brand truende Fare. Efter Forslag af Meldahl bevilgede Kommunalbestyrelsen en Sum af 9000 Kr. til Betyggelsesforanstaltninger.

Thorvaldsens Musæum har ogsaa i Tidens Løb maattet lide af alle Gipssamlings Plage: det Støv, som efterhaanden fylder Gipsens Porer og giver Afstøbningerne et smudsigt og frastødende Udseende. Om Midlerne til at forebygge dette, og om de bedste Reenholdelsesmetoder m. m. er der corresponderet med kompetente Personer og Institutioner i Udlandet. Som en vigtig Foranstaltning til at forebygge skadeligt Støv i Musæet har man anseet Omlægningen af Murstensmosaikgulvene i Stueetagen, og hertil er gjentagende af Borgerrepræsentationen bevilget ikke ubetydelige Beløb, ialt over 60,000 Kr. Ogsaa Cementgulvene i 2den Etage agter man efterhaanden at ombytte med andre haardere.

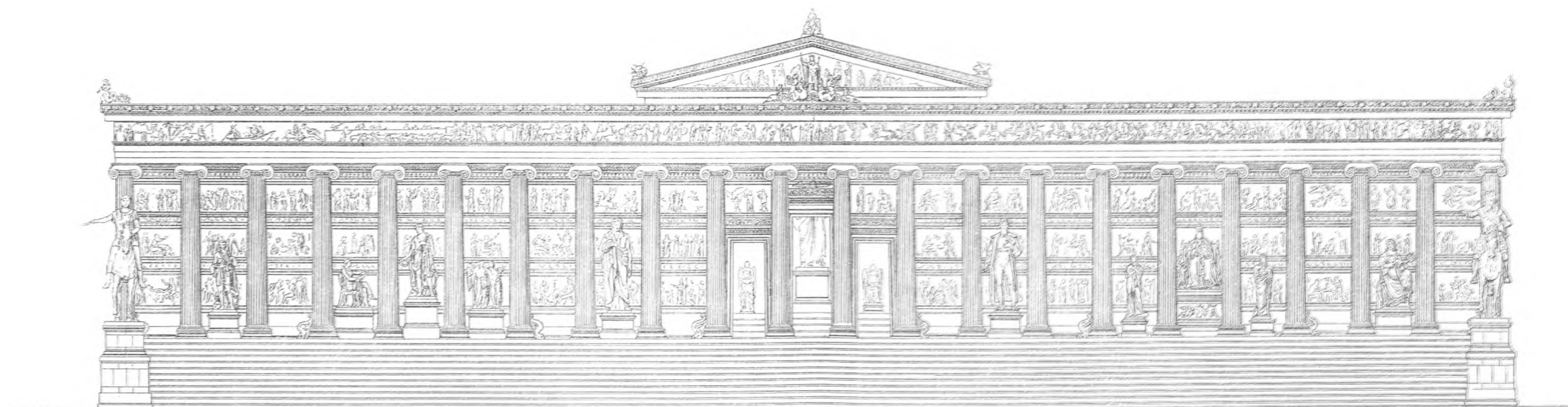
Af Qvadrigaens Heste har det været nødvendigt at udtage Støbekjærnerne, da Hestene ikke vare fuldstændig tætte og derfor udsattes for at sprænges af Frost. Hertil blev af Borgerrepræsentationen paa Budgettet for 1889 bevilget 4800 Kr.

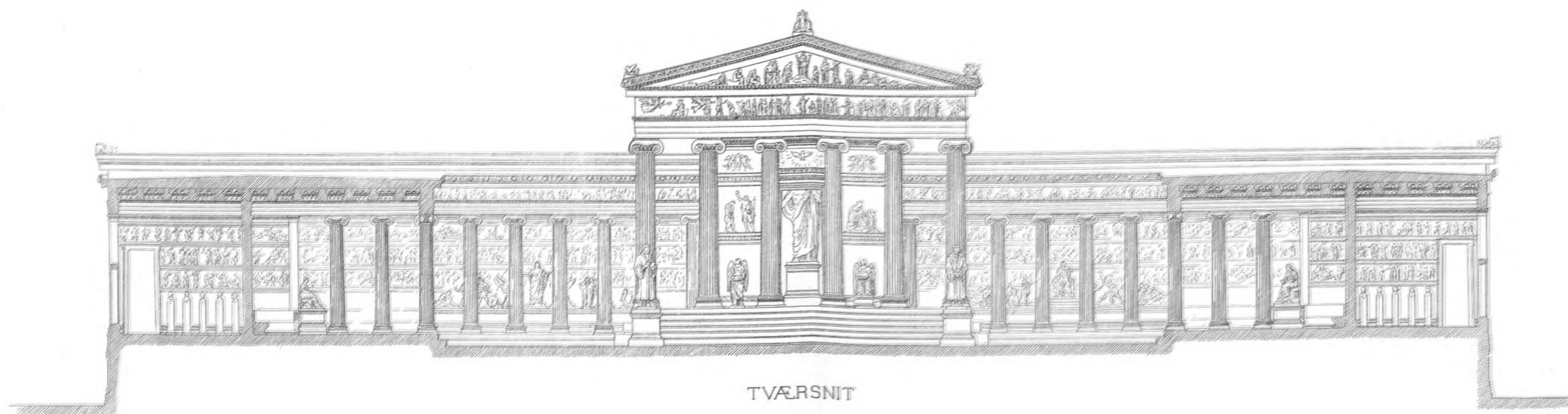
Den 19de November 1870 var der Fest i Kjøbenhavn; det var Hundredaarsdagen for Thorvaldsens Fødsel som blev mindet. Aldrig har der været saa mange Mennesker i Musæet som dengang. Den store Skare, der i Christiansborgs Ridehus havde hørt Professor Rasmus Nielsens mærkelige Mindetale over Thorvaldsen, blev, med Landets Konge og Kronprinds i Spidsen, ført ind i Musæet, hvor man vandrede Salene rundt og tilsidst samledes om Mesterens Grav.

Om Aftenen var Forhallen oplyst, medens hiinsides Graven Frelserens Figur stod i det Fjerne, i Christussalen, i et stemningsfuldt Lys. Til henimod Midnat bevægede Tusinder af Mennesker sig foran Musæet, for at betragte dette underfulde Skue. Der var i den mørke Aften noget Magisk, noget Phantasifuldt, noget Opløftende udbredt over det Heele, og Alle kunde gaae bort opfyldte af Glæde over, at Thorvaldsens Kunstværker havde faaet et saa godt, et saa skjønt Hjem.

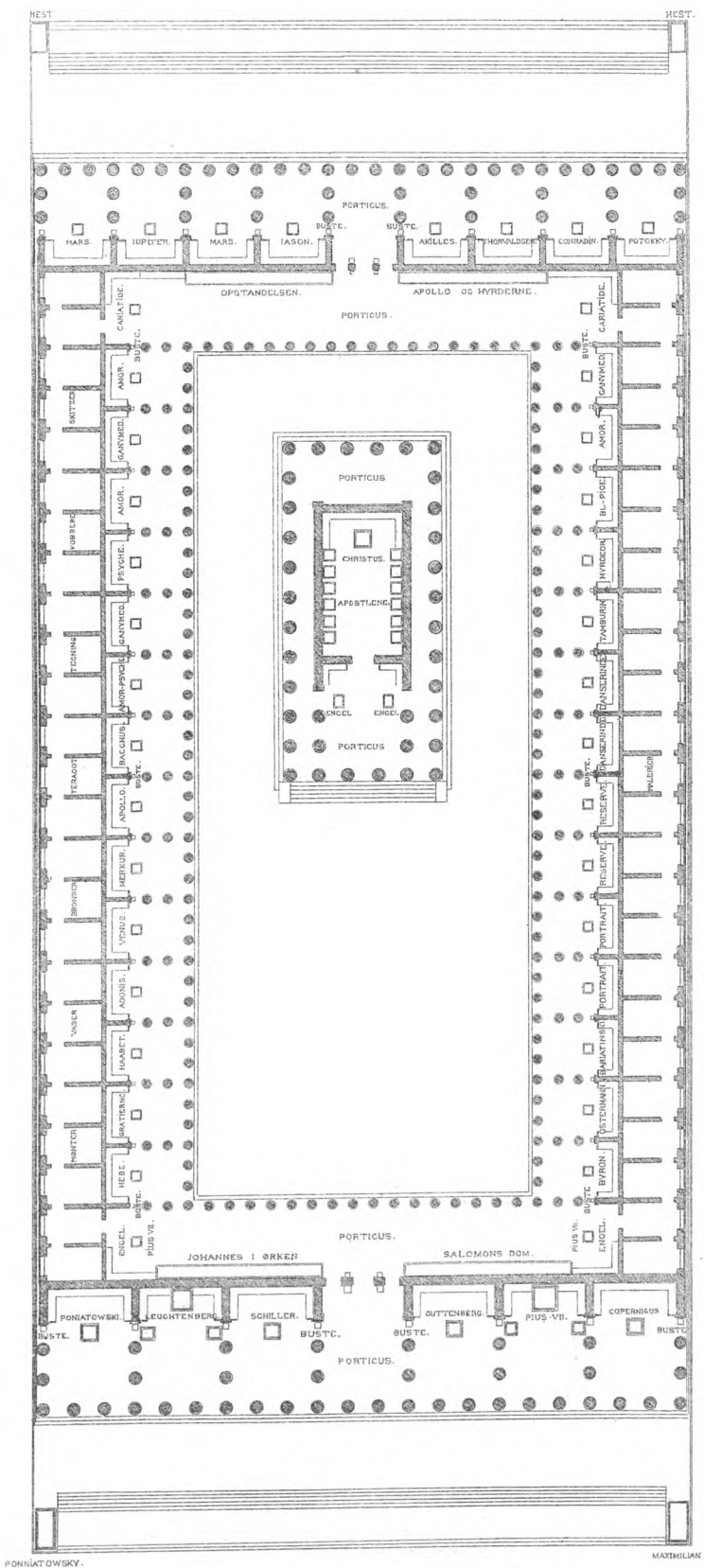

FORFAÇADE

TVÆRSNIT

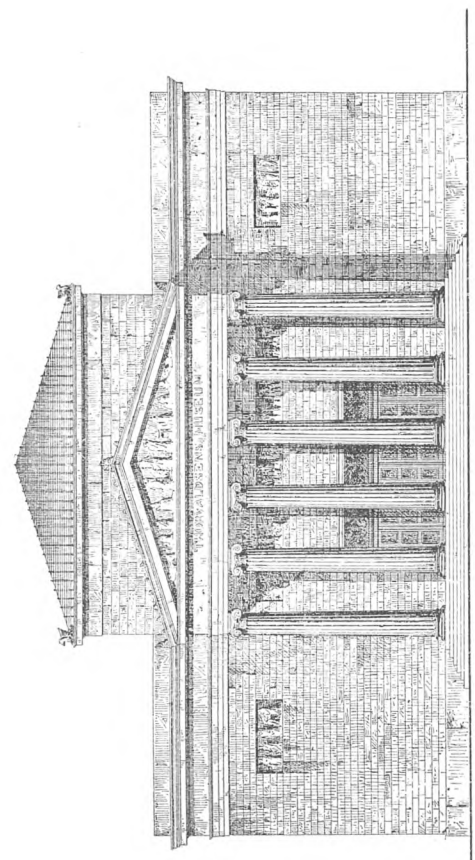

PLAN AF STUEN

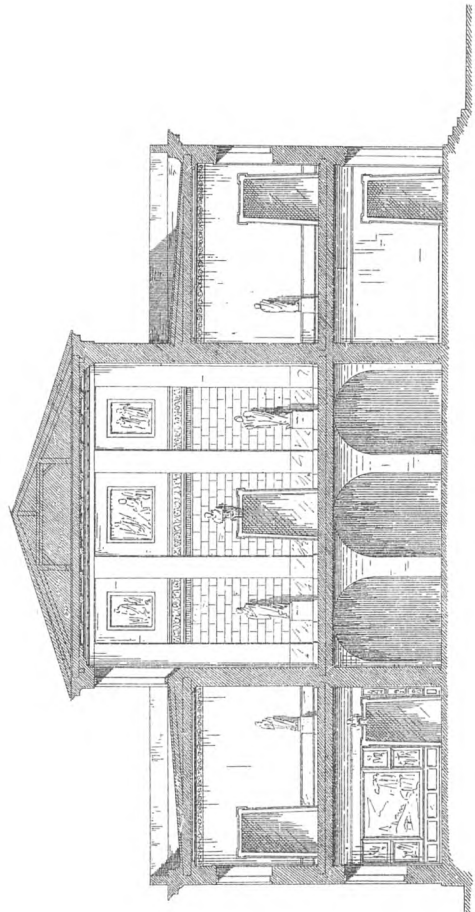

A.

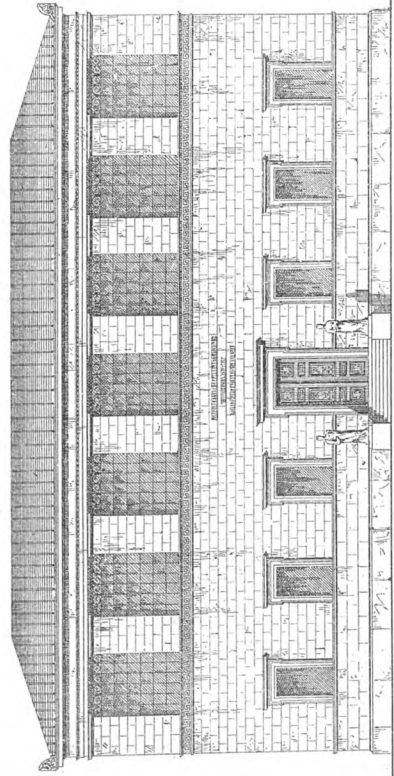
FORFAÇADE.

A.

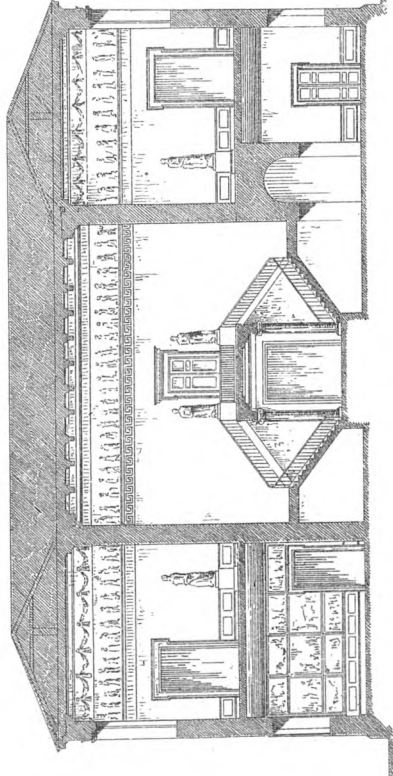
TVÆRSNIT.

B.

FORFAÇADE.

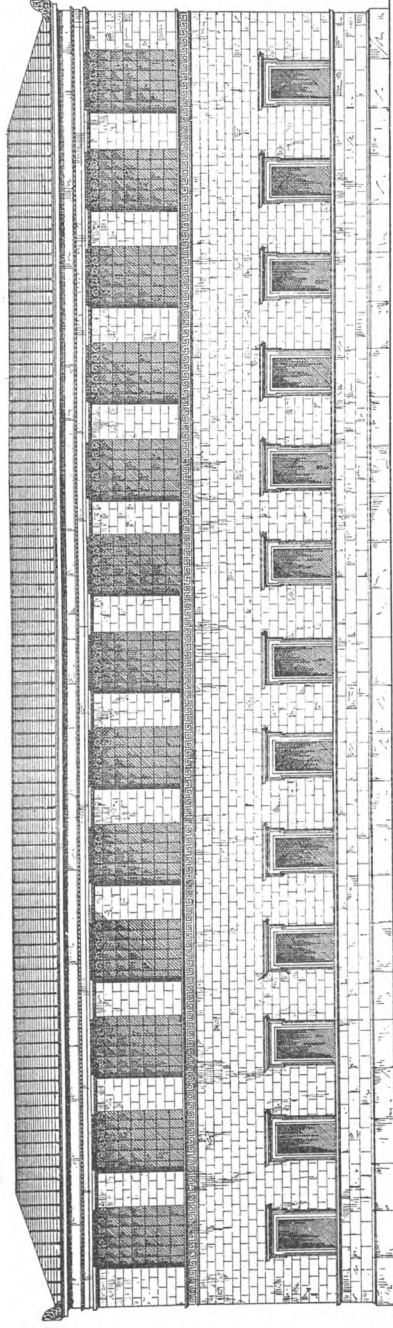
B.

TVÆRSNIT.

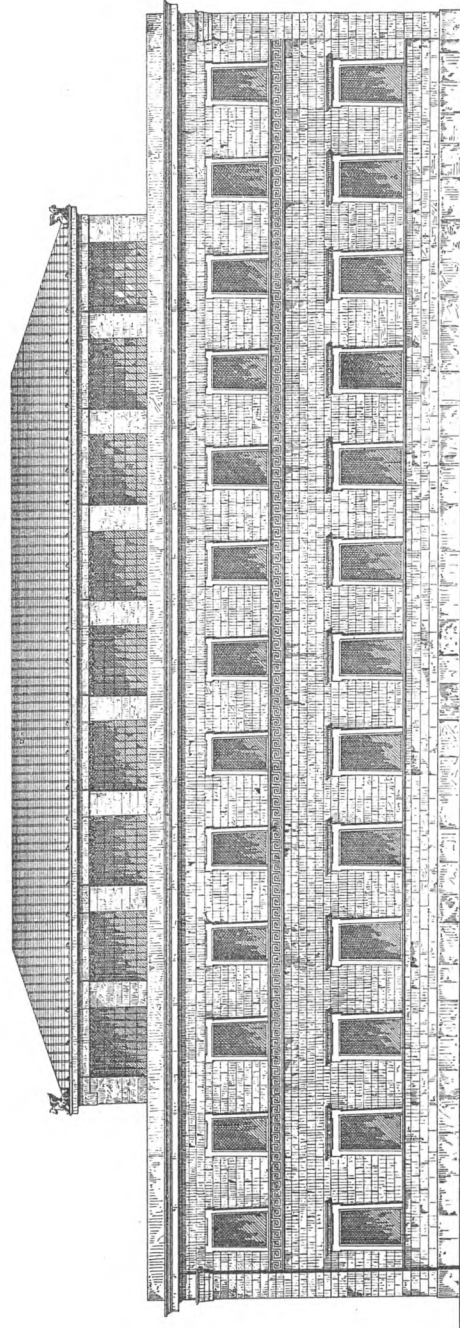

B.

SIDEFAÇADE

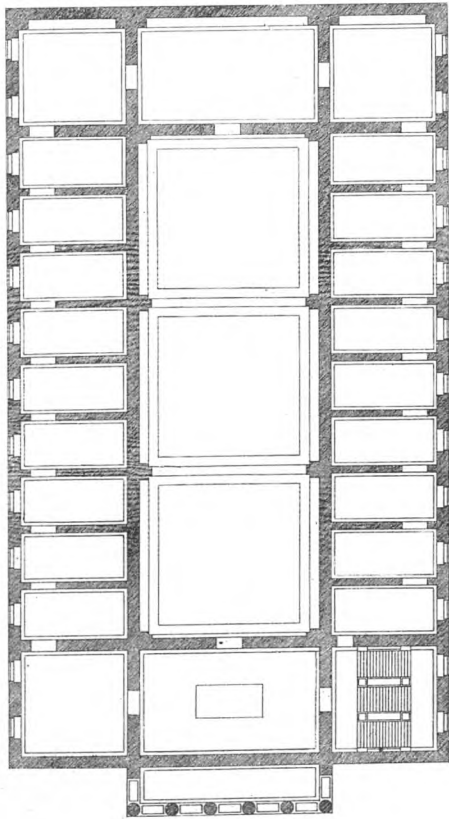
A.

SIDEFAÇADE

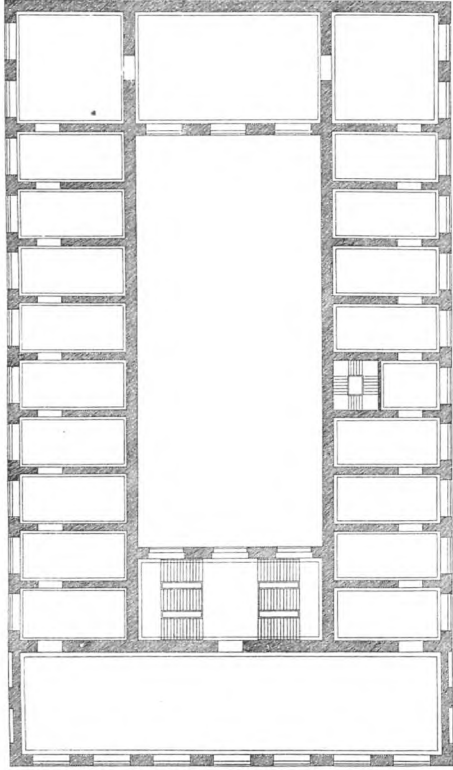

A.

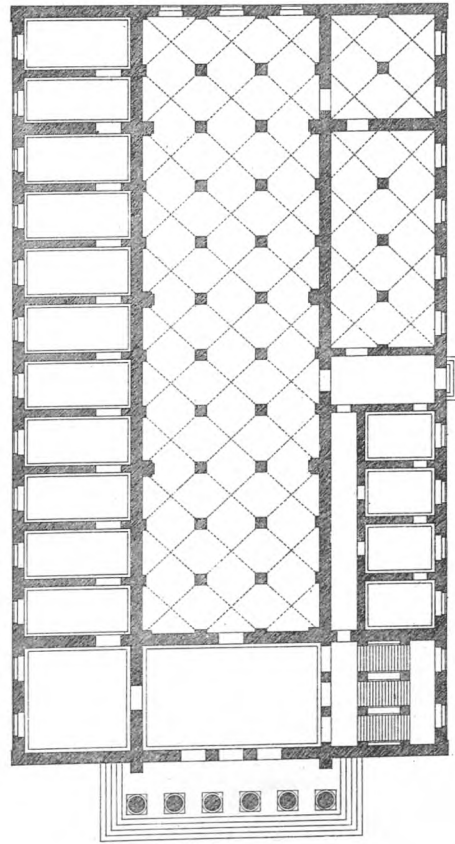

PLAN AF 1STE SAL

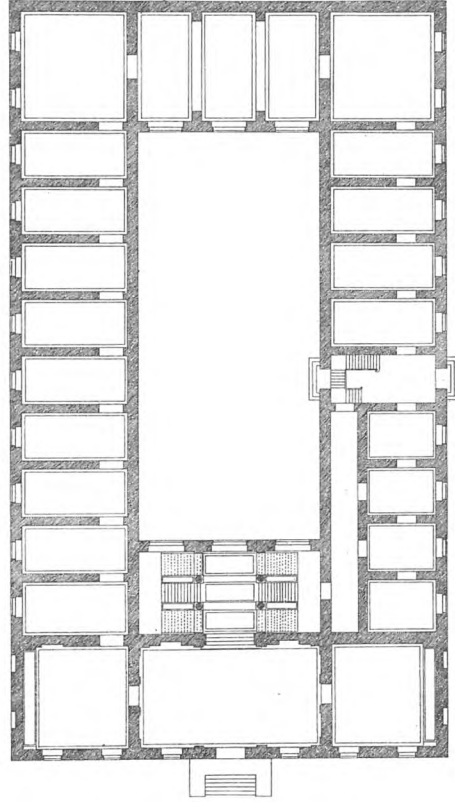
B.

PLAN AF 1STE SAL

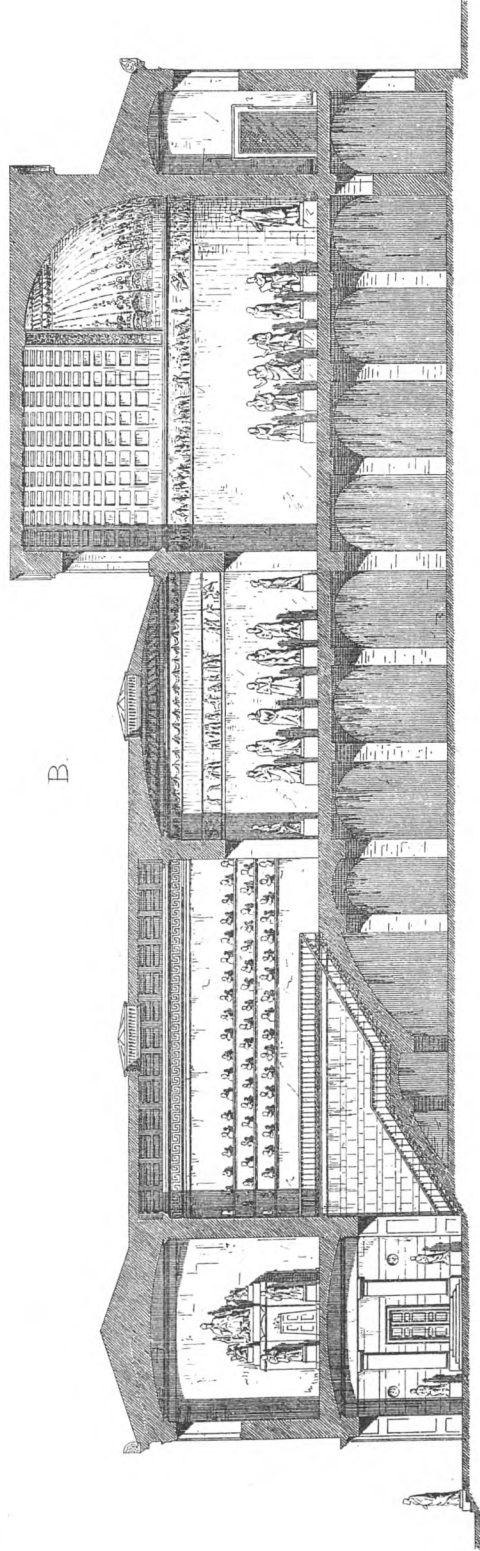
PLAN AF STUEN

PLAN AF STUEN

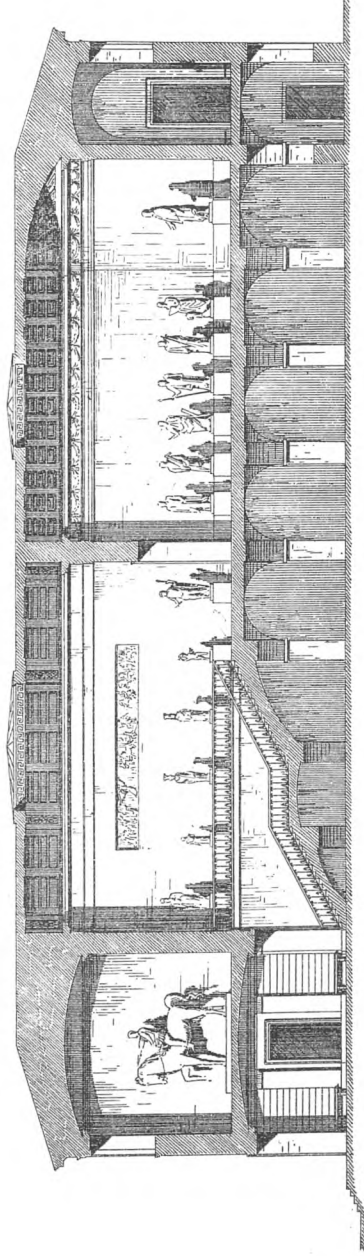

B.

LÆNGDESNIIT

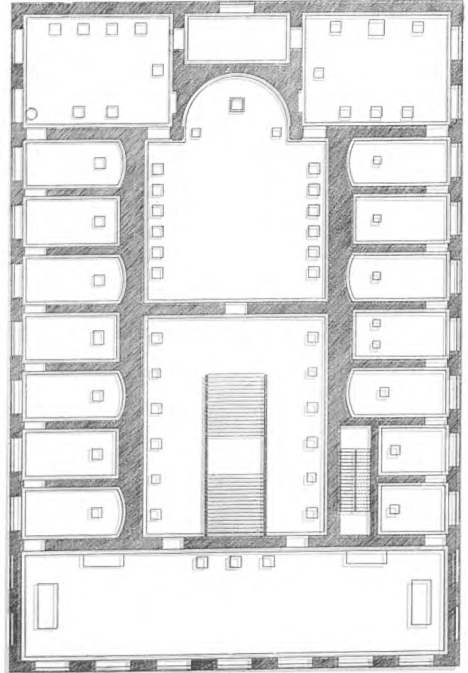

A.

LÆNGDESNIIT

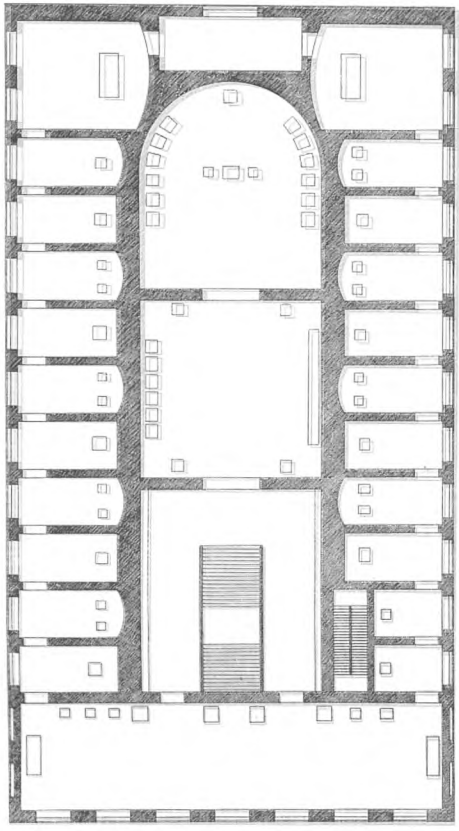

A.

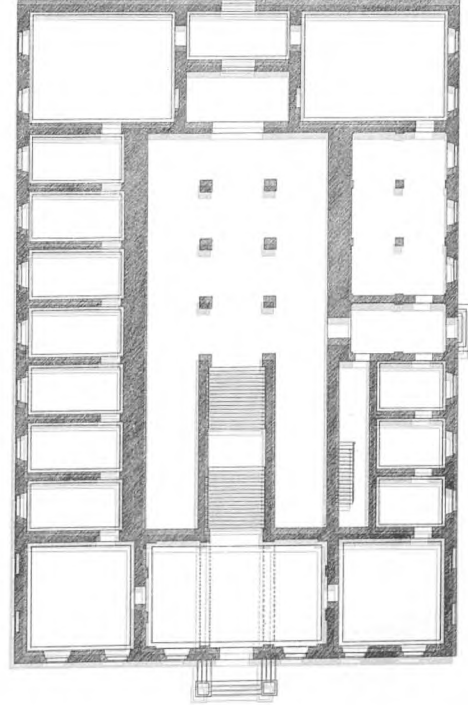

PLAN AF 1STE SAL

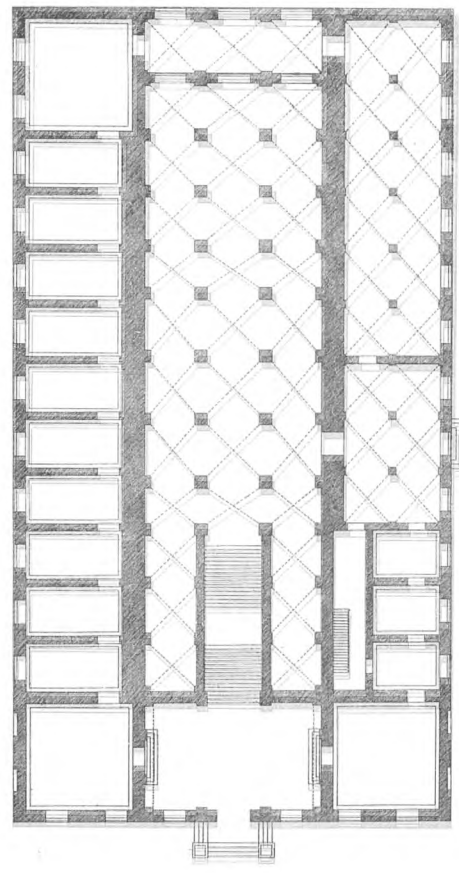
B.

PLAN AF 1STE SAL

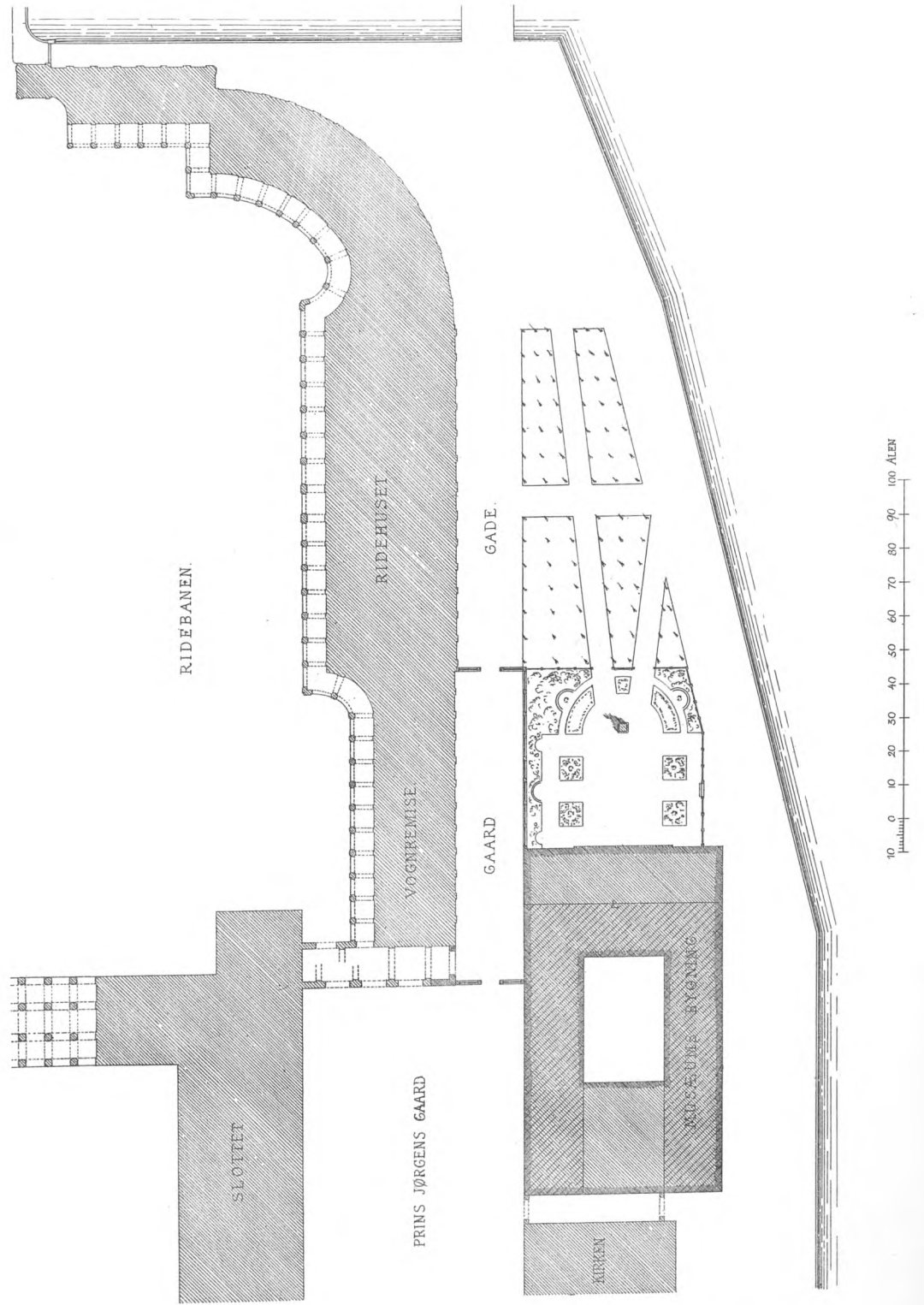

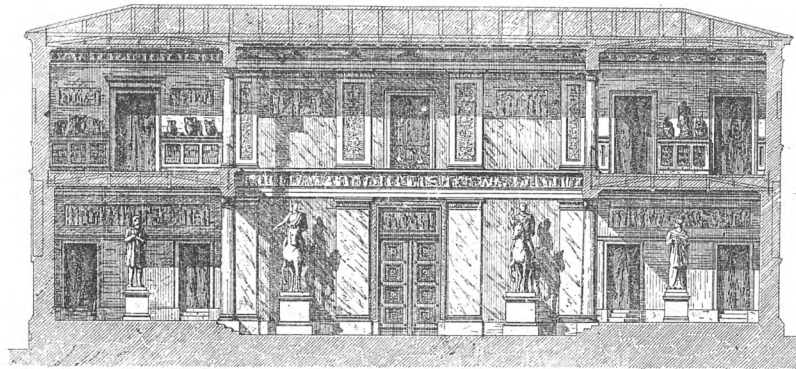
PLAN AF STUEN

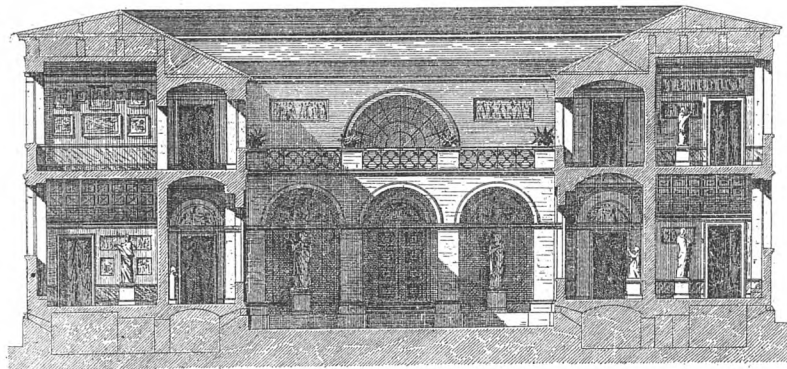
PLAN AF STUEN

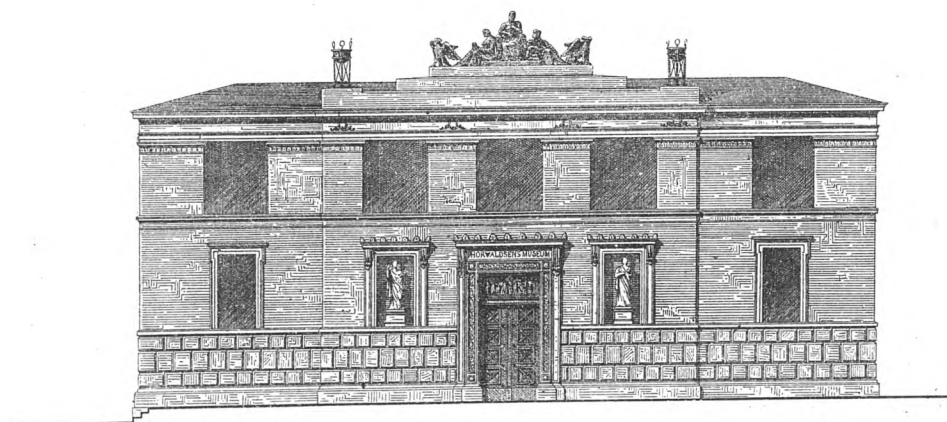

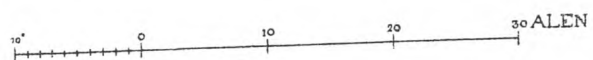
TVÆRSNIT

TVÆRSNIT

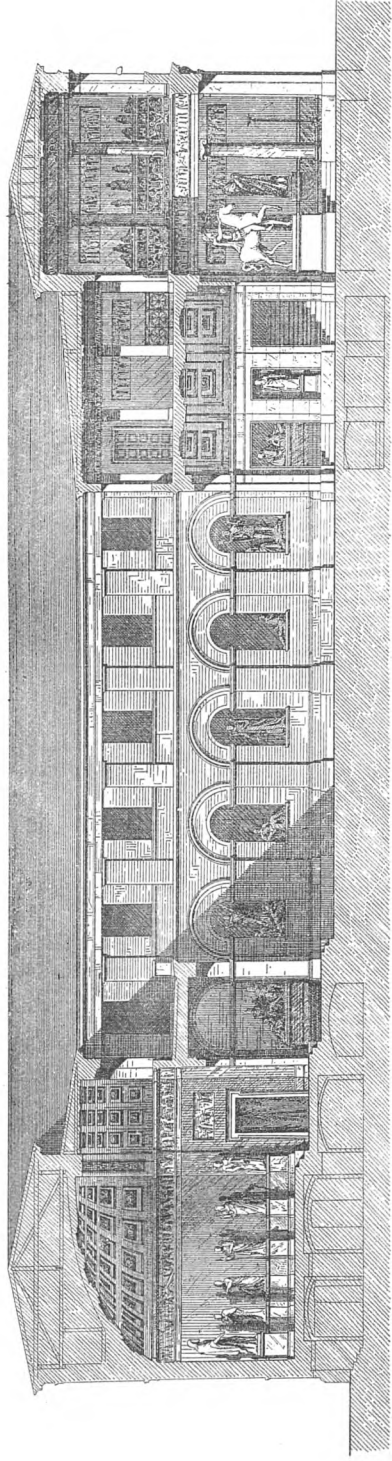

FORFAÇADE

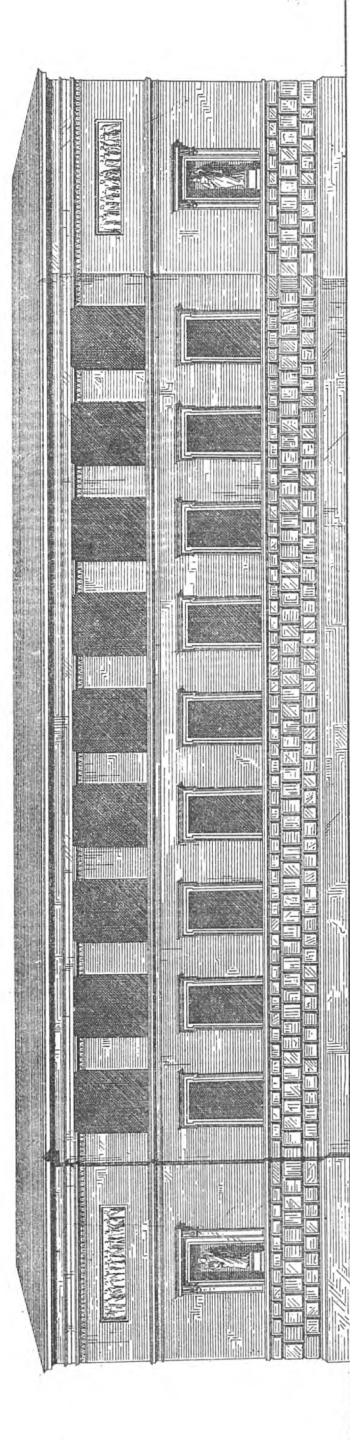

ENDELIGT UDKAST AF G. HETSCH.

X

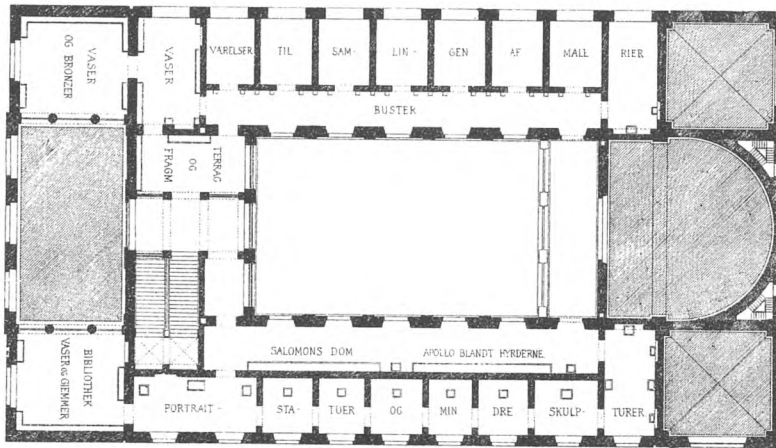

LÆNGDES NIT

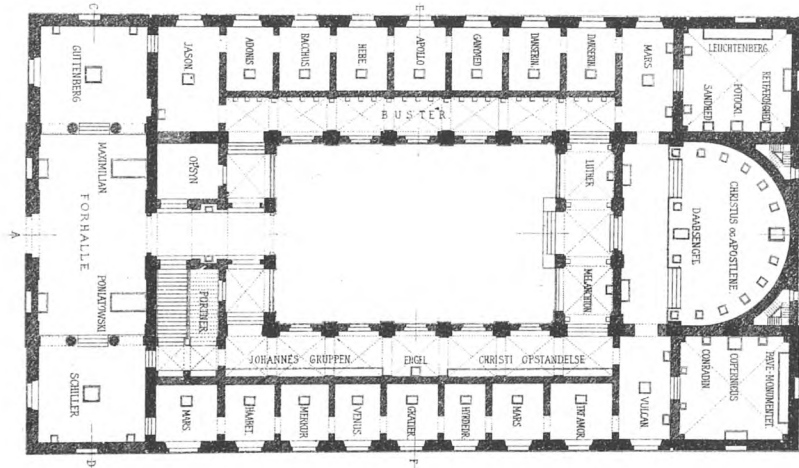

SIDEFAÇADE

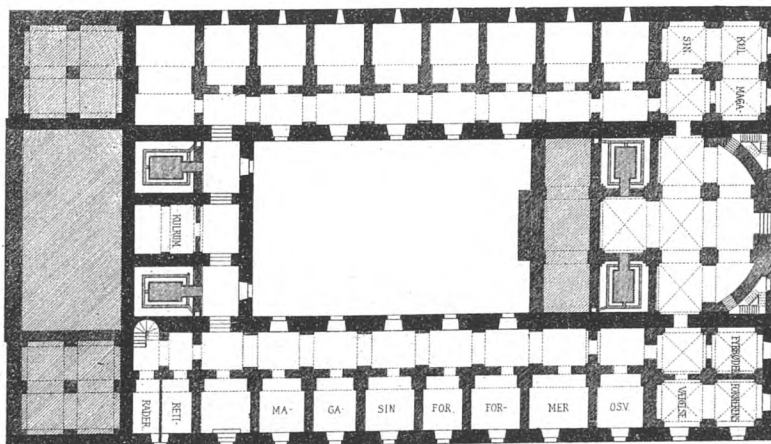
0 10 20 30 ALEN

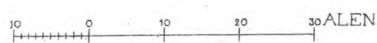
PLAN AF 1STE SAL

PLAN AF STUEN

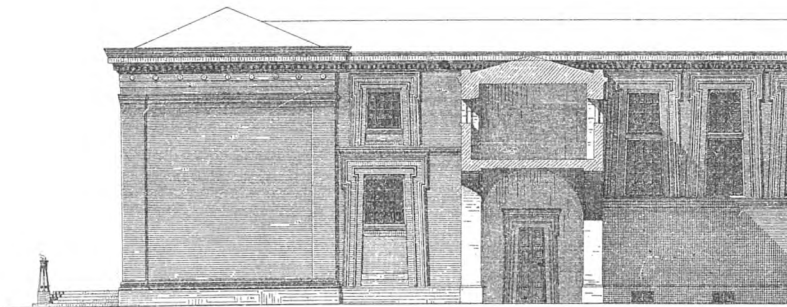

PLAN AF KÆLDEREN

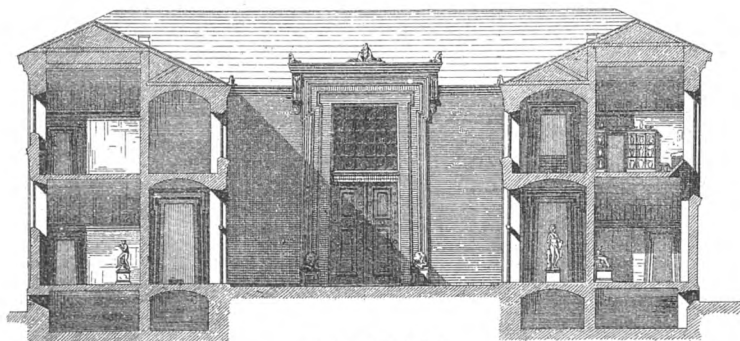

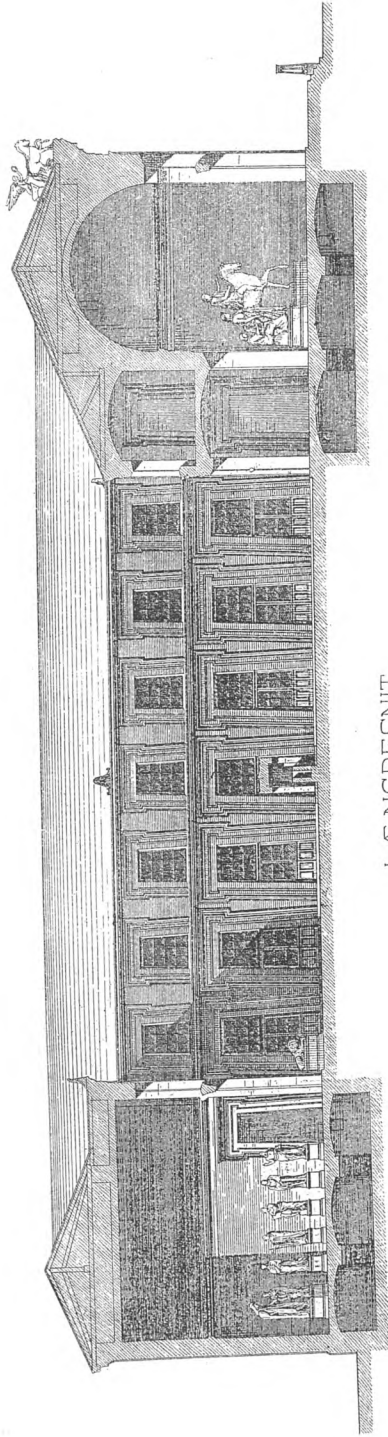
FORFAÇADE.

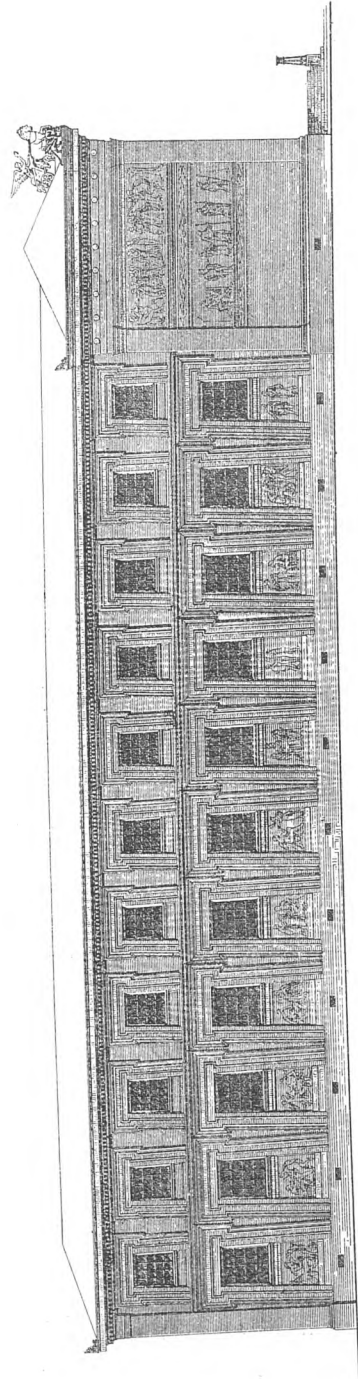
SIDEFAÇADE MOD SYD.

TVÆRSNIT

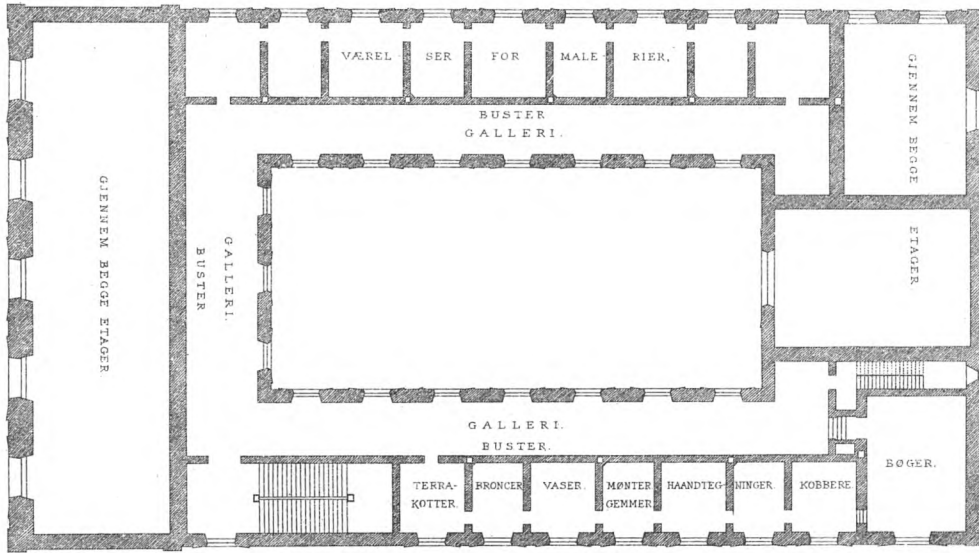
LÆNGDESNIT

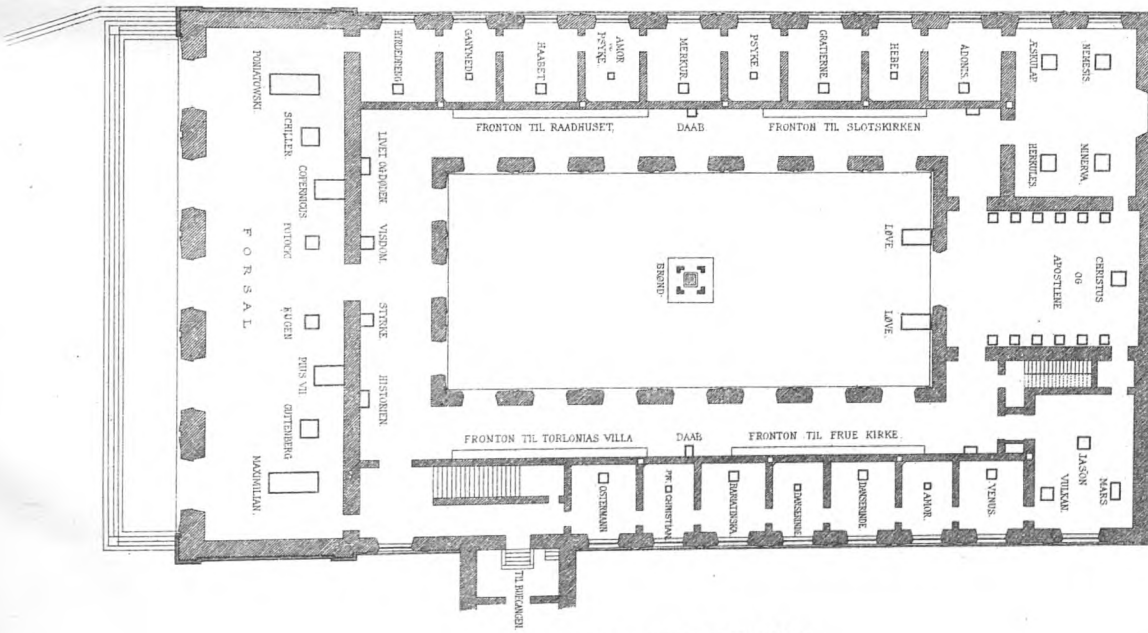
SIDEFAÇADE MOD NORD

PLAN AF 1STE SAL

PLAN AF STUEN

10' 0 10 20 30 ALEN